

PRÁVNICKÁ FAKULTA
UNIVERZITY KARLOVY V PRAZE

**Postavení finančních institucí v novém insolvenčním
zákoně v kontextu úpravy komunitárního práva**
(Disertační práce)

Student:

JUDr. Jakub Holeček

Školitel:

Prof. JUDr. František Zoulík, CSc.

Doktorský studijní program:

Teoretické právní vědy

Specializace:

Soukromé právo I

(občanské právo, obchodní právo, civilní proces)

Datum státní doktorské zkoušky: 23. října 2009

Datum odevzdání práce: listopad 2009

Praha, listopad 2009

ÚVOD

I. Současný stav zpracovávané problematiky

Svůj výzkum směřující k přípravě disertační práce jsem se rozhodl věnovat výše uvedenému tématu „*Postavení finančních institucí v novém insolvenčním zákoně v kontextu úpravy komunitárního práva*“.

Důvod, který mě vedl k výběru právě takto zvoleného zaměření disertační práce, představuje vysoká aktuálnost tohoto tématu nejen v kontextu právní vědy samotné, ale zejména v rovině celospolečenské.

Jedná se tak o oblast dosud z odborného právního pohledu komplexně ne zcela zmapovanou. Přitom její dosah do roviny ekonomických vztahů a národního hospodářství vůbec je bezesporu značný.

Pravdou je, že dosud byla na téma nového zákona č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) (dále jen „*IZ*“) publikována celá řada odborných časopiseckých článků. Rovněž bylo IZ vydáno několik komentářů, a to z pera předních znalců úpadkového práva. Specifická oblast, která je předmětem disertační práce, však dosud nebyla v uspokojivém rozsahu v odborné literatuře zpracována.

II. Cíle disertační práce

Stěžejním cílem této disertační práce je zmapování postavení finančních institucí v insolvenčním řízení obecně a v jeho jednotlivých variantách, jakými jsou zejména konkurs, reorganizace a oddlužení.

Nezbytnou součástí tohoto pojednání bude nejprve představovat vymezení samotného pojmu finančních institucí.

Dalším záměrem mé disertační práce pak je rozbor situací, kdy se finanční instituce ocitne na věřitelské resp. i na dlužnické straně insolvenčního řízení.

III. Vymezení klíčových pojmů nové zákonné úpravy

V první části předkládané disertační práce se chci zabývat vymezením pojmu finanční instituce v právním řádu a jeho rozčleněním na banky, spořitelny a úvěrní družstva,

instituce elektronických peněz, pojišťovny a zajišťovny.

Spolu s tímto vymezením výše popsaného okruhu subjektů uvedu odpovídající odkaz na příslušnou právní úpravu toho kterého subjektu finanční instituce v českém právním řádu. V této souvislosti chci poukázat i na relativně nový institut principu jednotné (bankovní) licence.

Nutno zdůraznit, že vlastním důvodem vytvoření této nové definice v IZ pak je nová úprava zvláštního úpadkového režimu (srov. § 367 až 388 IZ) určená výlučně pro finanční instituce jakožto dlužníky. Touto partikulární problematikou úpadku finančních institucí se pak budu v disertační práci věnovat obšírněji v části nazvané: „*Finanční instituce jako dlužníci v insolvenčním řízení*“.

IV. Postavení finančních institucí jakožto věřitelů v řízení

Navazující část disertační práce věnuji popisu postavení finančních institucí jakožto věřitelů v insolvenčním řízení. Tuto problematiku v maximální možné míře analyzuji komparatistickou metodou, srovnávající práva povinnosti finančních institucí jakožto věřitelů v předcházejícím zákoně č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání (dále též „ZKV“), s novou právní úpravou IZ. Zvláštní pozornost přitom zaměřím specificky na ta ustanovení IZ, jejichž prostřednictvím došlo k posílení role věřitelů.

Dále se detailně budu zabývat účastí zajištěných věřitelů ve věřitelských orgánech a problematikou uplatňování pohledávek zajištěných věřitelů v insolvenčním řízení.

Zvláštní pozornost následně zaměřím na novou úpravu institutu uspokojení zajištěných věřitelů ze zpeněžení věci, práva pohledávky nebo jiné majetkové hodnoty, jimiž byla jejich pohledávka zajištěna. I v tomto směru provedu srovnání aktuálně účinné právní úpravy s korespondujícími ustanoveními ZKV.

V navazující části této publikace se obrátím k novému institutu reorganizace dlužníka jako jednomu ze způsobů řešení úpadku dlužníka. V tomto ohledu se budu zabývat zejména účastí zajištěných věřitelů na přípravě, sestavení a plnění reorganizačního plánu.

V kontextu nastíněné škály možných způsobů řešení dlužníkovy úpadku nechci opominout ani zcela nový institut oddlužení. Zde zejména nastíním důsledky, které tento způsob řešení úpadku bude mít na pohledávky zajištěných věřitelů.

Dále se budu věnovat tématu neúčinnosti právních úkonů bez přiměřeného protiplnění, neúčinnosti zvýhodňujících právních úkonů a neúčinnosti úmyslně

zkracujících právních úkonů a srovnání těchto nových institutů s dosavadní právní úpravou ZKV.

V souvislosti se zajištěnými věřiteli poté zaměřím pozornost i na nová ustanovení IZ upravující institut úvěrového financování.

V. Otázka úpadku finančních institucí jako dlužníků

V další části této disertační práce se budu zabývat problematikou úpadku finančních institucí v novém IZ, tedy situacím, kdy se tyto subjekty ocitnou na straně dlužníka.

V tomto ohledu se zejména zaměřím na podmínky a předpoklady pro zahájení insolvenčního řízení ohledně jednotlivých skupin finančních institucí, na subjekty oprávněné takový insolvenční návrh podat a konečně na vliv a dopady probíhajícího insolvenčního řízení zahájeného ohledně konkrétní finanční instituce na práva a oprávněné zájmy dotčených třetích osob.

V této souvislosti blíže osvětlím pojem hypoteční podstata, který se v českém právu poprvé objevil před relativně krátkou dobou.

Aktuální úprava úpadku finančních institucí upravená v IZ má své kořeny v sekundárním evropském právu, a je s ním tudíž obsahově a zčásti i formálně úzce provázána. Ani tyto prameny evropského práva tak nelze nezmínit.

VI. Odkaz na relevantní právní předpisy a odbornou literaturu

Na závěr disertační práce uvedu výčet relevantních právních předpisů, použité literatury a ostatních pramenů, ze kterých jsem během přípravy této disertační práce vycházel a na které rovněž budu níže v textu průběžně odkazovat.

VII. Struktura disertační práce

Úvod a prolog samotné disertační práce se věnují zejména porovnání nové úpravy insolvenčního práva v IZ s předchozí kodifikací konkursního práva v ZKV. Shrnuje zásadní výhrady a kritiku, která byla vůči nedostatkům ZKV zejména ze strany věřitelů opakovaně směřována.

Dále pak prolog disertační práce seznamuje čtenáře s aktuální novinkami a trendy v zahraničních úpravách úpadkového práva, která přímo ovlivňují i tuzemskou recentní úpravu.

Prolog disertační práce je uzavřen bližším vymezením klíčových legislativních definic, s kterými budu pak v celé stati disertační práce operovat.

Samotná stať disertační práce je rozdělena na tři části.

První z těchto částí (obsahově nejkratší) se krátce zastaví u specifických povinností, jež jsou finanční instituce jako takové (bez ohledu na to, jsou-li v tom kterém řízení dlužníky či věřiteli) povinny plnit.

Stěžejní (druhá) část mé disertační se bude podrobně zabývat postavením finančních institucí v insolvenčním řízení, kde tyto instituce vystupují v postavení věřitelů. V této části disertační práce podrobně rozeberu postavení věřitelů jako účastníků insolvenčního řízení, jejich zapojení do fungování věřitelských orgánů a zejména dopady, které zahájené insolvenční řízení má na jejich pohledávky (včetně zřízeného zajištění). Klíčovým tématem v této části disertační bude pojednání o postavení finančních institucí jakožto věřitelů v závislosti na zvoleném způsobu řešení dlužníkového úpadku.

V poslední (třetí) části své disertační práce se zaměřím na úpadek finančních institucí a s jejich postavením v řízení jakožto dlužníků. Protože tato problematika je zásadním způsobem dotčena i evropskou (komunitární) právní úpravou, pojednám v této části i o této otázce. Zejména se v této souvislosti zaměřím na příslušné směrnice a uvedu, jakým způsobem byla jejich ustanovení transponována do našeho právního řádu.

V závěru své disertační práce provedu shrnutí (sumarizaci) svých výzkumných závěrů. Zejména zmíním ty oblasti, kde došlo k posílení postavení finančních institucí jakožto věřitelů v insolvenčním řízení.

PROLOG

ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKY A KONTEXT PŘIJETÍ NOVÉ ÚPRAVY INSOLVENČNÍHO PRÁVA Z POHLEDU FINANČNÍCH INSTITUCÍ

1. NAD SMYSLEM A CÍLEM NOVÉ ÚPRAVY INSOLVENČNÍHO PRÁVA

Novelizace, resp. úplná rekodifikace konkursního práva, obsaženého téměř beze zbytku v ZKV, byla po dlouhou dobu neuralgickým bodem českého legislativního procesu. Po provedení hlubokých zásahů a zásadních změn volala nejen odborná veřejnost, ale v neposlední řadě zaznívaly takové hlasy zejména z prostředí praktického hospodářského života, v první řadě pak ze strany konkursních věřitelů.

Význam přijatého IZ je i z hlediska samotného legislativního procesu unikátní. Jedná se totiž jedinou velkou rekodifikaci určitého právního odvětví dokončenou za posledních téměř třináct let.¹

1.1 Výhrady vůči nedostatkům předchozí úpravy konkursního řízení

Důvod výše naznačeného tlaku věřitelské obce (zejména pak bank a jiných poskytovatelů půjček a úvěrů) byla zejména hojně kritizovaná a neúměrně dlouhá doba trvání konkursního řízení a jejich celkově nízká výtěžnost pro věřitele.² O tom ostatně přesvědčivě vypovídá následující statistika (agenda konkursů a vyrovnání – souhrnná čísla) – srov. A/ OBECNÁ ČÁST, a) *Zhodnocení platného právního stavu, odůvodnění hlavních principů a vysvětlení nezbytnosti navrhované právní úpravy v důvodové zprávě k návrhu zákona o úpadku a způsobech jeho řešení (IZ) (dále jen „DZ“):*

¹ Srov. Richter, *Insolvenční zákon: od vládního návrhu k vyhlášenému znění* in Právní rozhledy č. 21/2006, str. 765–774.

² Srov. Konkurzní noviny č. 10 ze dne 14. 5. 2008, *Nový zákon bere insolvenční jako součást ekonomického života...*, pod <http://www.konkurzni-noviny.cz/clanek.html?id=1881>.

rok	nápad	vyřízeno	nevyřízeno*)	prohlášeno konkursů
1992	353	123	234	1
1993	1105	418	929	66
1994	1826	921	1864	294
1995	2400	1117	3179	727
1996	2996	1716	4575	808
1997	3311	2047	6027	1251
1998	4306	2418	8087	2022
1999	4339	2964	9706	2000
2000	4650	4087	10560	2491
2001	4036	4539	10387	2473
2002	4002	4229	10217	2155
2003	3918	4639	9744	1728

*) Jako nevyřízené jsou v této rubrice vykázány jak případy, kdy o návrhu na zahájení řízení dosud nebylo rozhodnuto, tak případy, kdy již byl prohlášen konkurs na majetek dlužníka, avšak konkursní řízení dosud nebylo ukončeno. Jak se podává z uvedené tabulky, v letech 1992 až 2000 (včetně) měl počet zahájených řízení ve věci úpadku dlužníka neustále stoupající tendenci, přičemž konkursním soudům se nedařilo průběžně vyřizovat počet věcí napadlých v průběhu daného ročního období. V letech 2001 až 2003 vykazují statistická čísla příznivější tendence, neboť z nich plyne, že počet podaných návrhů klesá a v roce 2003 se (poprvé od roku 1998) dostal pod číslo 4 000. V letech 2002 a 2003 se konkursním soudům také podařilo ukončit více konkursních a vyrovnacích řízení, než kolik jich bylo zahájeno.

rok	nápad návrhů na vyrovnání	vyřízeno	nevyřízeno
1998	17	21	12
1999	17	21	10
2000	32	20	23
2001	20	32	17
2002	17	24	13
2003	27	24	20

V této souvislosti byla hojně kritizována i netransparentnost celého konkursního řízení, které se z velké části odehrávalo výlučně v režii konkursního soudu a správce, s minimální ingerencí věřitelských orgánů a věřitelů vůbec.³

Napadána byla rovněž příliš silná úloha tandemu soud a správce konkursní podstaty. Kritizována byla rovněž slabá role věřitelů a dále nedostatek motivace, která by dlužníka vedla k tomu, aby svůj úpadek odpovědně a především včas začal sám řešit.⁴ Včasná reakce již v případě hrozícího úpadku je rovněž i jedním

³ Srov. Šimková, *Konkurz a vyrovnání – Blýská se na lepší časy?* pod <http://www.epravo.cz/top/clanky/konkurz-a-vyrovnani-blyska-se-na-lepsi-casy-28508.html?mail>.

⁴ Srov. Holešínský, Politzer, Strnad, *Nové insolvenční právo v České republice (I. část)* in *Právní rádce* č. 11/2007, str. 1.

z hlavním přínosu nového IZ. Věřitelé tím získají větší prostor než dříve. Soudy, kterým zůstává menší časový prostor na rozhodování než za účinnosti ZKV, by nadále neměly insolvenční řízení brzdit ani komplikovat.⁵

Samotná konstrukce předcházející právní úpravy byla ve své podstatě orientována na předpoklad, že průměrného dlužníka představuje malý podnikatel (obchodník či živnostník), který má jen omezený počet věřitelů. Ti se z valné většiny mohli konkursního řízení přímo zúčastnit a jejich optimálního uspokojení bylo možné dosáhnout zpeněžením dlužníkovy majetku po částech, nejlépe dražbou.

S úpadkem velkých podniků, holdingů, továrních komplexů a funkčních celků se tak prakticky vůbec nepočítalo. A to již vůbec nehovořím o řešení komplexních problémů, které s sebou úpadek takových velkých výrobních celků v praxi vždy nutně přináší.

Faktem, který přiznává i samotný iniciátor vzniku nové zákonné úpravy, zůstává, že dosavadní ZKV tkvěl svými kořeny hluboko v minulosti. V této souvislosti je zejména třeba si uvědomit, že ZKV byl jeden z prvních zákonů vydaných po roce 1989, který řešil problematiku legislativně neupravenou po téměř celých předchozích čtyřicet let.⁶ Svým pojetím pak měl ZKV svůj inspirační zdroj přímo v prvorepublikovém zákonu z roku 1931 [srov. A/ OBECNÁ ČÁST, a) *Zhodnocení platného právního stavu, odůvodnění hlavních principů a vysvětlení nezbytnosti navrhované právní úpravy v DZ*].

Právní úprava úpadku a jeho řešení konkursem a vyrovnáním má u nás přitom dlouhodobou tradici. Nezačíná tedy až v období první československé republiky, ale již v období rakouského osvícenství josefínským konkursním řádem z roku 1781 a pokračuje přes konkursní řád z roku 1868 (č. 1/1869 ř. z.), přes nařízení z roku 1914 (č. 337/1914 ř. z.) a přes řády konkursní, vyrovnací a odpůrcí z roku 1931 (zákon č. 64/1931 Sb.). Tento vývoj však byl násilně přerušen v roce 1951 tím, že občanský soudní řád (zákon č. 142/1950 Sb.) zrušil zákon z roku 1931, aniž by jej nahradil jinou odpovídající úpravou.

Direktivní plánované hospodářství instituty typu konkursu a vyrovnání nepotřebovalo a instituty, které zavedlo – tedy likvidace socialistických právnických osob, exekuční likvidace a likvidace majetku – měly jinou povahu i funkci [srov. A/

⁵ Srov. Cihlářová, *Rozhovor s JUDr. Jaroslavem Burešem: Nová úprava insolvence umožní reagovat včas* in Bulletin advokacie 11/2007, str. 4–8.

⁶ Srov. Pohl, *Základní principy nové právní úpravy řešení úpadku v České republice* in Bulletin advokacie 11/2007, str. 19–37.

OBECNÁ ČÁST, a) *Zhodnocení platného právního stavu, odůvodnění hlavních principů a vysvětlení nezbytnosti navrhované právní úpravy v DZ*].

I přes četné dílčí více či méně rozsáhlé novelizace ZKV, kterých bylo za více než patnáct let jednadvacet (naposledy se tak stalo zákonem č. 179/2005 Sb.)⁷ se tak ani v pozdější době nepodařilo dosáhnout takového stavu, aby ZKV v plném rozsahu reflektoval veškeré nároky, které na něj tržní hospodářství v současné podobě klade.

1.2 Vliv moderních trendů úprav úpadkového práva na předlohu IZ

Pro širší rozhled po tematice novelizace, resp. modernizace úpadkového práva je třeba na úvod této kapitoly uvést, že výše popsané problémy řešil spolkový zákonodárce v SRN již během čtrnácti let přípravných prací na návrhu insolvenčního řádu (insolvenční řád – *Insolvenzordnung* – dále jen „*InsO*“) v letech 1978–1992. Výsledků rekodifikačních diskuzí i zvoleného normativního řešení našich západních sousedů posléze bylo rovněž využito při legislativní přípravě IZ, a to zejména při přípravě jeho věcného záměru.⁸

Nový stupeň vývoje úpadkového (insolvenčního, konkursního) práva ve druhé polovině dvacátého století, vychází z předpokladu, že typického dlužníka představuje střední podnikatel. Tito dlužníci pak mají obvykle několik set nebo i několik tisíc věřitelů, kteří se mohou řízení účastnit jen zprostředkovaně, takže tzv. věřitelské orgány jsou zde nezbytností. Co je nejpodstatnější, dražební prodej majetku podstaty dlužníka „*kus po kuse*“ buď vůbec nepřichází v úvahu nebo je krajně neefektivní.

Hledal se proto jiný způsob uspokojení věřitelů, přičemž v potaz přicházelo zejména pokračování v provozu dlužníkovy podniku za současné realizace určitých restrukturalizačních opatření.

V souladu s DZ se pak nové vývojové tendence „*poprvé objevily v zákoně zvaném Bankruptcy Law, vydaném v roce 1978 v USA. Tento zákon se stal více či méně vzorem i pro úpravu konkursního práva v jiných státech. Principy této úpravy ovlivnily i evropské právo, zejména nařízení Rady (ES) č. 1346/2000 ze dne 29. května 2000 o úpadkovém řízení.*“ [srov. A/ OBECNÁ ČÁST, a) *Zhodnocení platného právního stavu, odůvodnění hlavních principů a vysvětlení nezbytnosti navrhované právní úpravy*

⁷ Srov. Holešínský, Politzer, Strnad, *Nové insolvenční právo v České republice (I. část)* in Právní rádce 11/2007, str. I.

⁸ Srov. Taranda, *Postavení věřitelů v režimu insolvence dlužníka ve světle německé právní úpravy* in Právní rozhledy 6/2008, str. 202–210.

v DZ]

Uplatňoval se tím sanační princip, avšak jinými formami než vyrovnáním, které se v nových hospodářských podmínkách již neosvědčovalo. Širší uplatnění sanačního principu umožnilo, aby byl vzat zřetel i na sociální aspekty, které při úpadcích větších podnikatelů rovněž vyžadují řešení. Vliv této nové právní doktríny na předlohu IZ i na jeho finální podobu je značný. Právem tedy můžeme považovat schválenou podobu IZ za moderní právní předpis, se všemi klady i zápory, které s sebou tato skutečnost přináší.

Tolik pouze k jedinému z motivů, který ve finále vedl k přijetí IZ. Důvodů k jeho navržení a schválení byla přitom celá řada a postavení věřitelů v úpadečném řízení bylo pouze jedním z nich.

Na dokreslení celé široké škály motivů, které ve finále k přijetí nového IZ vedly, je dále třeba doplnit, že cílem nového IZ je zejména postihnout zásadní problémy aktuálního stavu úpadečného práva.

V první řadě to pak je snaha zajistit větší transparentnost a předvídatelnost úpadečného řízení.

Dále je to úsilí umožnit věřitelům dlužníka ve větší míře ovlivnit průběh samotného úpadečného řízení a rovněž motivovat dlužníka, aby svůj úpadek řešil sám.

V neposlední řadě je to i umožnění sanace (ozdravení) dlužníka tam, kde se takový postup ukáže jako vhodný, a dále zrychlit a zefektivnit úpadečkové řízení jako takové.⁹

Ke zmíněnému principu sanace (ozdravení, reorganizace) podniků – v kontrastu k zavedenému institutu konkursu – pak právní literatura uvádí následující kuriózní, byť z praktického hlediska zřejmě výstižnou charakteristiku: *„Klíčový koncepční rozdíl mezi reorganizací a konkursem spočívá v tom, že v reorganizaci jsou dlužníková aktiva (nebo jejich většina) prodána samotným věřitelům spíše než třetím stranám. Klíčový rozdíl nespočívá v tom, že v reorganizaci jsou dlužníková aktiva zachována pohromadě; takového výsledku lze dosáhnout i v konkursu, je-li dlužníkův majetek zpeněžen jako běžící podnik. Účel insolvenčního práva – dosáhnout co nejvyššího uspokojení pro nositele nároků na dlužníkův majetek – ve skutečnosti vyžaduje, aby se postupovalo takovým prodejem tam, kde výnosy tohoto postupu budou vyšší než při postupu alternativním. Klíčovým rozdílem mezi reorganizací a konkursem je to, kdo se stane novým vlastníkem*

⁹ Srov. Holešínský, Politzer, Strnad, *Nové insolvenční právo v České republice (I. část)* in *Právní rádce* 11/2007, str. I.

*dlužníková majetku: třetí strany, nebo nositelé dosavadních nároků na něj.*¹⁰

Jak již bylo výše uvedeno, jedním ze základních kritérií, které zpravidla jakost norem regulujících úpadkové řízení odráží, je určitá délka právního řízení.

Zde je tímto zlomovým faktorem, který byl co do kvality právní úpravy ZKV často (zhusta v negativní souvislosti) zmiňován a právnickou veřejností i hojně kritizován, průměrná délka konkursního (insolvenčního, úpadkového) řízení tak, jak vyplývá z níže uvedené tabulky:

Průměrná délka trvání insolvenčního řízení (v letech) v jednotlivých státech	
Stát	Průměrná délka trvání insolvenčního řízení (v letech)
Česko	9,2
Slovensko	4,7
Rumunsko	4,6
Švýcarsko	4,6
Albánie	4
Makedonie	3,7
Slovinsko	3,6
Dánsko	3,4
Bosna a Hercegovina	3,3
Bulharsko	3,3
Gruzie	3,2
Chorvatsko	3,1
Estonsko	3
Turecko	2,9
Srbsko a Černá Hora	2,6
Portugalsko	2,5
Řecko	2
Maďarsko	2

¹⁰ Srov. The Logic and Limits of Bankruptcy Law. 1986, s. 211 v Richter, *Reorganizace podle insolvenčního zákona – 1. část* in Právní rozhledy 13/2008, str. 465–474.

Švédsko	2
Francie	1,9
Nizozemsko	1,7
Rusko	1,5
Polsko	1,4
Litva	1,2
Lotyšsko	1,1
Velká Británie	1
Belgie	0,9
Finsko	0,9
Norsko	0,9
Irsko	0,4

Tato tabulka tak indikuje délku průměrného insolvenčního řízení v různých evropských státech.

Naše insolvenční právo tak donedávna bylo považováno za jedno nejhorších v celé Evropě vůbec. Nejzávažnější stížnost ohledně tohoto práva pak poukazovala právě na neúměrně dlouhou dobu trvání konkursního řízení.¹¹

1.3 Vstřícnost nové úpravy IZ vůči věřitelům dlužníka

Dále v tomto textu se chci podrobněji soustředit právě na hledisko, kterým jsou zájmy finančních institucí jakožto věřitelů dlužníků. Vždyť právě větší vstřícnost nové právní úpravy vůči věřitelům byla jedním z hlavních hybatelů, které k přijetí nové normy zastřešující insolvenční (úpadkové) řízení vedla.¹²

Tuto skutečnost ostatně zdůrazňuje i přímo DZ, která k problematice postavení věřitelů v dosavadní úpravě konkursního práva v ZKV uvádí: „*Další okruh nedostatků platné úpravy se týká postavení věřitelů. Patří sem především okolnost, že věřitelé nemají vliv na volbu způsobu řešení úpadku, která zcela závisí na dlužníkovi. Dále sem patří okolnost, že věřitelé nemají dostatečný vliv na výběr osoby správce konkursní podstaty a že věřitelský výbor má jen omezené možnosti kontroly činnosti správce.*

¹¹ Srov. Schelleová, *Evropské insolvenční právo* in *Obchodní právo 6/2008*, str. 8–17.

¹² Viz Seidl, *Musí se řešit insolvence podniku vždy jen konkursem nebo vyrovnáním? Lze v krachujícím podniku zachránit efektivní část výroby a s ní spojená pracovní místa? Na jaké uspokojení svých pohledávek mají věřitelé dlužníka skutečně nárok?* pod <http://www.mpo.cz/dokument12348.html>.

Zvláštním problémem českého konkursního práva je i okolnost, že oddělení věřitelé (dle nové terminologie IZ pak „zajištění věřitelé“) se v konkursním řízení uspokojují jen do výše sedmdesáti procent výtěžku zpeněžení majetku, který zajišťuje jejich pohledávku; dochází tím k oslabení zajišťovacích institucí, které má zpětně negativní vliv na úvěrovou praxi bank.“ [srov. A/ OBECNÁ ČÁST, a) Zhodnocení platného právního stavu, odůvodnění hlavních principů a vysvětlení nezbytnosti navrhované právní úpravy v DZ]

V tomto rozsahu tak dochází k praktickému překrytí obou zákonných definic. V souladu s dikcí § 28 odst. 1 ZKV totiž oddělenými věřiteli byli: „*věřitelé pohledávek, které byly zajištěny zástavním právem, zadržovacím právem, omezením převodu nemovitosti, převodem práva dle § 553 OZ nebo postoupením pohledávky dle § 554 OZ.*“

Samotný fakt, že oddělený věřitel mohl být uspokojen maximálně do výše sedmdesáti procent výtěžku zpeněžení majetku, který zajišťuje jeho pohledávku, byl i v odborné literatuře hojně napadán a kritizován. Zejména bylo v této souvislosti namítáno, že neexistuje žádný důvod pro to, aby ten z věřitelů, který si své pohledávky vlastním přičiněním před prohlášením konkursu na majetek dlužníka zajistil zástavním právem k nemovitostem dlužníka, byl uspokojen pouze do výše sedmdesáti procent z čistého výtěžku zpeněžení této nemovitosti. Namísto toho se mělo za to, že tímto zákonným ustanovením byl oddělený věřitel v podstatě za náležitou péči o zajištění své pohledávky sankcionován.¹³

Výše popsaný stav byl (poměrně paradoxně a kuriózně) vysvětlován tím, že se tímto ustanovením docíluje toho, aby se i oddělení věřitelé podíleli na nákladech konkursu. Prakticky tak bylo potvrzeno, že oddělení věřitelé byli za svou bdělost a ostražitost – tedy za dodržování staré římské právní zásady *vigilantibus iura* – zákonodárcem trestáni a penalizováni.¹⁴

O konkrétním větším vlivů věřitelů na jednotlivé úseky insolvenčního řízení se bude pojednávat v následujících částech této disertační práce.

¹³ Srov. Uhlíř, *Oddělený věřitel a efektivnost konkursního řízení* in Právní rádce 8/2005, str. 13.

¹⁴ Viz Zoulík, *Vysvětlivky k zákonu o konkurzu a vyrovnání – oddělení věřitelé* in Poradce 5/1996, str. 55, a Zoulík, *Další novela zákona o konkurzu a vyrovnání* in Právní praxe Poradce 3/1996, str. 135.

1.4 Jednota insolvenčního řízení v nové úpravě IZ

Zavedením jednotného insolvenčního řízení coby náhrady za dosavadní úpravu samostatného řízení konkursního dle ZKV¹⁵ IZ zásadním způsobem mění procesní pojetí řízení jako takového.

V jeho první fázi tak bude soud zkoumat, zda se dlužník vůbec v úpadku nachází, resp. zda mu takový stav úpadku potenciálně hrozí. Až následně pak soud rozhodne o způsobu řešení zjištěného úpadku.

Při samotném rozhodování o způsobu řešení vzniklého úpadku pak bude soud do značné míry vázán rozhodnutím věřitelů, které bylo předtím přijato na schůzi věřitelů.

1.5 Nárůst počtu zahájených řízení po nabytí účinnosti IZ

Pro dokreslení významu nové úpravy insolvenčního zákona je třeba doplnit, že po nabytí účinnosti nového IZ podle údajů Ministerstva spravedlnosti ČR pokračoval poměrně strmý nárůst nově zahájených insolvenčních řízení.

O této skutečnosti ostatně dostatečně vypovídá následující statistika.¹⁶

Měsíce roku 2008	Počet zahájených insolvenčních řízení
leden	264
únor	486
březen	479
duben	491
květen	383
červen	401
červenec	407
srpen	434
září	452

Od začátku roku 2008 tak bylo zahájeno 3797 insolvenčních řízení.

Jednou z možných příčin tohoto trendu může být vliv silné koruny.

Jaký bude mít na počet nově zahájených insolvenčních řízení vliv finanční krize

¹⁵ Viz *Insolvenční reforma. Dobrá zpráva pro věřitele?* in Bulletin ALLEN & OVERY, prosinec 2007.

¹⁶ Srov. Buřivalová, *Přibývá insolvenčních řízení*, pod <http://www.euro.cz/id/nw35x6fla6/detail.jsp?id=10477>.

v následujících letech, je pak otázkou.

Bez větších pochyb však lze předvídat, že otázky, které si tato disertační práce klade, budou i nadále více než aktuální.

2. LEGÁLNÍ DEFINICE „FINANČNÍCH INSTITUCÍ“ A „ZAJIŠTĚNÝCH VĚŘITELŮ“ V NOVÉ ÚPRAVĚ

Insolvenční zákon nově ve svých základních ustanoveních vymezuje legální definici finančních institucí [§ 2 písm. k) IZ].

Vlastním důvodem vytvoření této nové definice v insolvenčním zákoně pak je nová úprava zvláštního režimu, obsažená v ustanoveních § 367 až 388 IZ pro subjekty definované jako finanční instituce pro případ, že se samy tyto osoby dostanou do úpadku [srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část první (OBECNÁ ČÁST), „K § 2“ v DZ]. Specifickou problematikou úpadku finančních institucí se pak budu v této disertační práci věnovat obšířněji v části nazvané: „*Finanční instituce jako dlužníci v insolvenčním řízení*“.

2.1 Vymezení pojmu „finančních institucí“ v IZ

Finanční institucí se tak rozumí banka, spořitelni a úvěrní družstvo, instituce elektronických peněz, pojišťovna a zajišťovna a za podmínek IZ i některé další osoby.

Není pak předmětem této disertační práce se zeširoka zabývat právní úpravou jednotlivých kategorií subjektů, které spadají pod legální definici finančních institucí. Ta je dostatečným způsobem normována v příslušných právních předpisech. Jedná se přitom zejména o následující právní předpisy:

- zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, v případě bank,
- zákon č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví,
- zákon č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstvech pro tzv. družstevní záložny (nepřesně, ale běžně označované též jako „*kampeličky*“),

dále o

- zákon č. 284/2009 Sb., o převodech peněžních prostředků, elektronických platebních prostředcích a platebních systémech (zákon o platebním styku), pro instituce elektronických peněz a v neposlední řadě i
- zákon č. 377/2005 Sb., o doplňkovém dohledu nad bankami, spořitelními

a úvěrními družstvy, institucemi elektronických peněz, pojišťovnami a obchodníky s cennými papíry ve finančních konglomerátech a o změně některých dalších zákonů (zákon o finančních konglomerátech), jehož předmětem je zejména regulace fungování koncernů (holdingů), které mimo jiné právě finanční instituce vytvářejí.

Je však přínosné se krátce zastavit u typu finanční instituce definované jako „banka“. Důvod pro tento exkurz spatřuji ve skutečnosti, že banky jako takové vystupují v konkursních řízeních vedených podle donedávna jediné účinné právní úpravy velmi často. Pravidelně představují rovněž věřitele s pohledávkami co do své výše na horním stupni pomyslné škály, které jsou co do kvality zajištění nejlépe vymahatelné. Banky – ať už jako subjekty na straně věřitelské, tak výhledově snad i dlužnické – budou v insolvenčním řízení do budoucnosti jistě vystupovat velmi často.

Hovoří-li tedy insolvenční zákon o bankách, pak tento druh subjektu nezahrnuje toliko českou akciovou společnost s kvalifikovanými a zákonem specifikovanými náležitostmi, která postupem stanoveným v zákoně o bankách získala příslušnou licenci podle § 4 a násl. zákona č. 21/1992 Sb., o bankách (dále jen „ZB“). Vztahuje se totiž dále jak na pobočky zahraničních bank (§ 5 ZB), tak zejména na banky se sídlem v jiných členských státech Evropské unie, které svou činnost na území České republiky vyvíjejí na základě tzv. principu jednotné licence. Ty mohou podle §5a a násl. ZB totiž vykonávat činnosti podle ZB na území České republiky prostřednictvím svých poboček bez licence, a sice pokud oprávnění k jejich výkonu jim bylo uděleno v zemi jejich sídla a pokud zahraniční banka dodržela postup stanovený právem Evropských společenství, uvedený v ZB.

K tomu je třeba doplnit, že pod právem provozovat svou činnost na základě jednotné licence se ukrývá skutečnost, že finanční instituce se sídlem na území Evropské unie nebo jiného státu tvořícího Evropský hospodářský prostor jsou oprávněny na základě této své licence udělené jim ve státě svého sídla provozovat činnost prostřednictvím svých poboček rovněž na území jiných členských států Evropské unie. Atraktivní na tomto způsobu podnikání, je právě skutečnost, že k tomu nepotřebují žádat o přidělení žádné dodatečné licence ze strany ústředního orgánu dohledu nebo dozoru v příslušném členském státu Evropské unie.¹⁷

¹⁷ Srov. Pohl, *Nová úprava insolvenčního řízení – VI. část* in *Obchodní právo* č. 9/2008.

2.2 Které subjekty zahrnuje definice „zajištěných věřitelů“ podle IZ

Po zevrubné analýze legislativní definice finančních institucí se budu věnovat další nově upravené definici, a sice zajištěného věřitele.

2.2.1 Ekvivalenty v právním řádu SRN

Z komparatistického hlediska je přínosné doplnit, že německý InsO používá jako ekvivalent českého termínu „zajištěný věřitel“ klasický složený pojem „*Absonderungsgläubiger*“. Kromě toho německá právní terminologie zná i další výrazy, jimiž si pomáhá při výkladu kontextových souvislostí, jako např. obecný pojem „*gesicherte Gläubiger*“ (tedy doslova – obdobně jako v IZ – „zajištěný věřitel“), resp. i „*bevorrechtigte Gläubiger*“ („přednostní věřitel“).¹⁸

2.2.2 Finanční instituce jakožto zajištění věřitelé

V první části této disertační práce se budeme zabývat finančními institucemi jakožto věřiteli v insolvenčním řízení.

Zejména banky (a v neméně míře i ostatní zprostředkovatelé půjček či úvěrů) neposkytují tyto finanční služby bez tohoto, aby současně s poskytnutím peněžních prostředků dlužníkovi (klientovi) nebylo ve prospěch financující instituce zřízeno i odpovídající zajištění. DZ k tomu výslovně uvádí: „*zajištění věřitelé tvoří v insolvenčním řízení skupinu, která se svým postavením a svými zájmy výrazně odlišuje od jiných skupin věřitelů a která s ohledem na práva ze zajištění nabytá před zahájením insolvenčního řízení může výrazně ovlivnit chod insolvenčního řízení již v jeho nejranější fázi.*“ [srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část první (OBECNÁ ČÁST), „K § 2“ v DZ]. Přímou v DZ se tak zdůrazňuje jistá exkluzivita a privilegovanost zajištěných věřitelů. Ti jsou zejména pro zachování zásady římského práva *vigilantibus iura* v přednostním postavení před ostatními věřiteli. Mohou tak z této své pozice vytěžit přednosti, spočívající jak v hmotněprávním charakteru zřízeného zajištění, tak v neposlední řadě i ve výhodách vyplývajících z insolvenčního zákona pro jednotlivé stupně řízení. Právě v tomto rozsahu pak dochází k průniku nově zaváděných pojmů zajištěného věřitele a finanční instituce.

¹⁸ Viz Taranda, *Postavení věřitelů v režimu insolvence dlužníka ve světle německé právní úpravy* in *Právní rozhledy* 6/2008, str. 202–210.

2.2.3 Věřitelé oddělení versus zajištění

Definice zajištěných věřitelů obsahově navazuje na definici oddělených věřitelů, obsaženou v ZKV. Principiální rozdíl mezi novou definicí zajištěných věřitelů a dosud aplikovaným vymezením oddělených věřitelů však tkví ve skutečnosti, že poslední jmenovaní byli původně uspokojováni ze zvláštní podstaty. K tomu již v nové úpravě insolvenčního řízení nedochází.

Zajištěnými věřiteli v dikci nového IZ jsou tak nově pouze ti věřitelé, jejichž pohledávka je zajištěna majetkem, který náleží do majetkové podstaty dlužníka.

2.2.4 Uspokojení věřitelů z majetku třetích osob

Zajištění majetkem třetích osob pak postavení zajištěného věřitele nezakládá.

Takový věřitel se pak pro účely insolvenčního řízení považuje za věřitele nezajištěného, který je oprávněn se souběžně uspokojit z výtěžku zpeněžení příslušného zajištění postupem popsaným v § 183 IZ.¹⁹ Zmíněný majetek totiž nemůže být do majetkové podstaty zahrnut.²⁰

2.2.5 K obsahu definice „zajištěných věřitelů“

Zajištěným věřitelem pak je ve smyslu nové zákonné definice [§ 2 písm. g) IZ] takový věřitel, jehož pohledávka je zajištěna majetkem, který náleží do majetkové podstaty [jak je tento pojem specifikován dále v § 2 písm. e) IZ], a to buď:

- zástavním právem,
- zadržovacím právem (jak je upraveno v ustanovení § 175 a násl. zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník – dále jen „OZ“),
- omezením převodu nemovitosti, zajišťovacím převodem práva (§ 553 OZ),
- postoupením pohledávky (§ 554 OZ) k zajištění nebo
- obdobným právem podle zahraniční právní úpravy.

Obecná – subsidiární – úprava zástavního práva je přitom obsažena v § 152 a násl. OZ. Speciální ustanovení ohledně zástavy obchodního podílu ve společnosti s ručením omezeným jsou pak obsažena v § 117a zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník (dále jen „ObchZ“), a ohledně zástavy akcií emitovaných akciovými společnostmi v § 39 a násl. zákona č. 591/1992 Sb., o cenných papírech.

Z výše uvedeného vymezení pojmu zajištěného věřitele plyne, že tato definice

¹⁹ Srov. Holešínský, Politzer, Strnad, *Nové insolvenční právo v České republice (I. část)* in Právní rádce 11/2007, str. I.

²⁰ Srov. Holešínský, Politzer, Strnad, *Nové insolvenční právo v České republice (I. část)* in Právní rádce 11/2007, str. I.

zahrnuje v zásadě vyčerpávajícím způsobem stanovenou paletu zajištěných věřitelů, které v daném kontextu (ve vztahu k dlužníkovu majetku) přicházejí v úvahu.

2.2.6 Zajištění zřízené „obdobným právem podle zahraniční právní úpravy“

V této souvislosti bych zejména podtrhl závěr definice, kde se hovoří o zajištění „... *obdobným právem podle zahraniční právní úpravy*“.

De iure zde vlastně dochází k extenzivnímu přesahu českého právního řádu do oblasti mezinárodního práva soukromého. Citované ustanovení zde klade na roveň institutům zajištění závazků podle českého práva korespondující prostředky, zřizované na základě zahraničních právních úprav, a to bez jejich pregnančnějšího vymezení či definování.

Lze pouze vyslovit hypotézu, že se ve své podstatě může jednat o jakýkoli prostředek zajištění závazků v nejširším slova smyslu, týkající se dlužníkovu movitého či nemovitého majetku či jiných majetkových hodnot či práv, přičemž tento zajišťovací prostředek má k zajištěné pohledávce akcesorický vztah a současně subsidiární povahu.

2.2.7 Odkaz na institut finančního zajištění

Dále je přínosné odkázat i na eurokonformní úpravu finančního zajištění, obsaženou v § 323a a násl. ObchZ. S ohledem na relativní novost této úpravy a poměrně úzký okruh právních vztahů, který z podstaty věci postihuje, je význam finančního zajištění pro praktický život podle všeho spíše okrajový. I přes určité formulační nejasnosti je možné uzavřít, že IZ se na ujednání o finančním zajištění nevztahuje.

Právní režim finančního zajištění v insolvenčním řízení podle IZ tak zůstane v podstatě shodný jako v dosavadní úpravě ZKV.²¹

²¹ Srov. *Insolvenční reforma. Dobrá práva pro věřitele?* in Bulletin ALLEN & OVERY, prosinec 2007.

ČÁST PRVNÍ

ZVLÁŠTNÍ POVINNOSTI FINANČNÍCH INSTITUCÍ V INSOLVENČNÍM ŘÍZENÍ

Než se zaměřím na samotnou situaci, kdy v zahájeném a probíhajícím insolvenčním řízení bude vystupovat finanční instituce jako dlužník nebo věřitel, chtěl bych se krátce zmínit o specifických povinnostech těchto osob v průběhu insolvenčního řízení.

Již předem je totiž zřejmé, že finanční instituce (primárně pak banky) budou v insolvenčních řízeních vystupovat ve většině případů zejména jako zajištění věřitelé.

S ohledem na aktuální a nejistý ekonomický vývoj v následujícím období však nelze vyloučit ani to, že do závažných finančních problémů se dostanou i finanční instituce jako takové. V takovém případě pak bude příslušná finanční instituce figurovat na straně dlužníka a na postup insolvenčního řízení se pak aplikují zvláštní ustanovení IZ, věnovaná právě otázce úpadku finančních institucí jako takových. Především, že i této otázce se pak budu podrobně věnovat v jedné z navazujících částí této disertační práce.

Dále se zaměřím na ty povinnosti, které pro finanční instituce vyplývají přímo z textu IZ bez toho, aby v konkrétném insolvenčním řízení příslušná finanční instituce figurovala buď jako věřitel či dlužník.

V zásadě se jedná o povinnosti, jejichž společnou charakteristikou je povinnost poskytnout insolvenčnímu správci součinnost potřebnou pro úspěšný výkon jeho funkce. Co do charakteru této součinnosti lze pak konstatovat, že tento institut byl s dílčími doplněními v zásadě převzat z předchozí právní úpravy obdobné problematiky v ZKV [srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část první (OBECNÁ ČÁST), „K § 43 až 45“ v DZ].

Finanční instituce jsou tak v první řadě ze zákona povinny poskytnout insolvenčnímu správci (na základě jeho písemné výzvy a bez zbytečného odkladu) součinnost způsobem stanoveným v jednotlivých ustanoveních IZ (§ 43 odst. 1 IZ). Tuto obecně stanovenou povinnost poskytnout svou součinnost poskytnou banky, spořitelni a úvěrní družstva a pobočky zahraničních bank tak, že sdělí insolvenčnímu správci čísla dlužníkových účtů, informují jej o stavech těchto účtů a pohybech peněžních prostředků na nich a podají mu informace o dlužníkových úschovách a vkladních knížkách [§ 44

odst. 1 písm. b) IZ].

Sankci za neposkytnutí této součinnosti insolvenčnímu správci pak představuje v souladu s IZ (§ 44 odst. 3 IZ) vytvořená koncepce odpovědnosti osob nebo orgánů povinných k součinnosti s insolvenčním soudem nebo insolvenčním správcem za škodu nebo jinou újmu způsobenou tím, že součinnost nebyla poskytnuta řádně a/nebo včas. Tato koncepce je přitom poněkud nadbytečná, neboť stejnou úroveň odpovědnosti je možné dovodit i z obecné úpravy odpovědnosti za škodu. Explicitní zařazení zvláštní úpravy odpovědnosti do citovaného ustanovení § 44 odst. 3 IZ však může být použito coby argument insolvenčního správce, kterým by měl poučit povinnou osobu o jejích povinnostech ve vztahu k žádosti insolvenčního správce o součinnost.²²

Insolvenčním soudem je pak v této souvislosti označován soud, před nímž probíhají insolvenční řízení. Tímto soudem podle IZ i nadále bude v prvním stupni krajský soud. Insolvenční řízení se totiž týká v první řadě věcí obchodní povahy, které jsou ve větším měřítku svěřovány do působnosti právě krajským soudům jako soudům prvního stupně.²³

²² Srov. Pachel, Kozák, Budín, Dačák, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 52.

²³ Srov. Pohl, *Základní principy nové právní úpravy řešení úpadku v České republice* in *Bulletin advokacie* 11/2007, str. 19-37.

ČÁST DRUHÁ

FINANČNÍ INSTITUCE JAKO VĚŘITELÉ V INSOLVENČNÍM ŘÍZENÍ

V navazující (druhé) části této disertační práce se budu zabývat možnými variantami, které pro finanční instituce jako věřitele v průběhu insolvenčního řízení mohou v praxi přicházet v úvahu.

Zvláštní pozornost v první řadě zaměřím na postavení, práva a povinnosti zajištěných věřitelů. Výraznou převahu ve většině insolvenčních řízení budou mezi zajištěnými věřiteli mít právě finanční instituce.

3. RIZIKO PŘEDLUŽENÍ RUČITELE Z HLEDISKA VĚŘITELE POHLEDÁVKY ZAJIŠTĚNÉ TÍMTO RUČENÍM

Cílem této disertační práce, resp. tohoto pojednání není detailní rozbor předpokladů pro vznik dlužníkovy úpadku. V této souvislosti se chci zmínit pouze o jednom aspektu, který potenciálně může pro zajištěné věřitele dlužníka představovat výrazné riziko.

3.1 Základní charakteristika pojmu „předlužení“

Obdobně jako v předchozí úpravě ZKV se dlužník (který je právnickou osobou nebo fyzickou osobou – podnikatelem) dostane do úpadku i tehdy, je-li předlužen (§ 3 odst. 3 IZ). Předlužení se pak rozumí stav, kdy má dlužník více věřitelů a souhrn jeho závazků převyšuje hodnotu jeho majetku.

Za účelem zjištění stavu úpadku v této formě (předlužení) se provádí rozvahový text (*balance sheet test*). Provedení tohoto testu pak představuje dynamicky prvek při posuzování existence úpadku dlužníka.

Co do posouzení stavu předlužení dlužníka obsahuje přímo § 3 odst. 3 IZ korektiv, podle kterého se: „*při stanovení hodnoty dlužníkovy majetku přihlíží také k další správě jeho majetku, případně k dalšímu provozování jeho podniku, lze-li se zřetelem ke všem*

okolnostem důvodně předpokládat, že dlužník bude moci ve správě majetku nebo v provozu podniku pokračovat.“ Tento korektiv však lze uplatnit pouze ohledně majetku dlužníka, nikoli jeho závazků.²⁴

Oproti ZKV se však nevyžaduje, aby se závazky zahrnuté do tohoto souhrnu staly splatnými (§ 1 odst. 3 ZKV)²⁵.

3.2 Otázka zahrnutí ručitelského závazku do celkového „souhrnu závazků“ dlužníka

Významný problém pro možné postavení dlužníka jako věřitele tak může zejména představovat otázka, zda ručitelský závazek lze jako takový zahrnout do „*souhrnu závazků*“ - Tento souhrn se pak zohledňuje při posuzování (ne)existence dlužníkovy předlužení. Spadají do něj přitom jak závazky splatné, tak nesplaté.

Pokud by pak v praxi bylo příslušnou autoritou stanoveno, že i ručitelský závazek je třeba do „*souhrnu závazků*“ zahrnout, vznikají další otevřené otázky.

V první řadě pak vzniká dilema, v jakém rozsahu a zejména do jaké výše je třeba takové ručitelské závazky do „*souhrnu závazků*“ započítat.

V této souvislosti je třeba přihlídnout jak k účetnímu, tak zejména právnímu pohledu na problematiku ručitelského závazku.

3.3 Účetní a právní pohled na věc

Z účetního pohledu pak představuje závazek vyplývající z ručení podrozvahovou položku, ke které se však váže povinnost vytvořit rezervu v příslušné výši. Na základě posouzení právního aspektu této otázky pak bez větších pochyb vyplyne, že ručení jako takové nepochybně závazek představuje.

Na druhou stranu jej však nelze považovat za závazek vymahatelný, ale podmíněný. Odkládací podmínku jeho vymahatelnosti pak představuje skutečnost, že hlavní dlužník svůj primární závazek (vůči němuž má ručitelský závazek akcesorickou povahu) řádně a včas nesplní.

V souladu s konzervativním přístupem k problematice předlužení by pak do výše

²⁴ Srov. Pavlů, *Zajištěný věřitel a insolvence*, prezentace ALLEN & OVERY dne 19. února 2009.

²⁵ Srov. Pohl, *Nová úprava insolvenčního řízení – I. část* in *Obchodní právo č. 3/2008* a Pavlů, *Zajištěný věřitel a insolvence*, prezentace ALLEN & OVERY dne 19. února 2009.

specifikované skupiny těchto závazků bylo nutné zahrnout celý závazek v nominální výši zajištěných pohledávek.

Liberální přístup by naproti tomu takový závazek vyplývající z ručení ignoroval až do doby, než se zajištěný závazek stane splatným.

3.4 Prozatímní závěr k problematice zahrnutí ručitelského závazku do celkového „souhrnu závazků“ dlužníka

Střední cesta pak představuje určitý kompromis mezi oběma výše popsanými krajnostmi.

V souladu s touto doktrínou se za předpokladu existence více než padesátiprocentní pravděpodobnosti řádného a včasného nezaplacení primární (zajištěné) pohledávky hlavním dlužníkem započítává do výše specifikovaného „souhrnu závazků“ dlužníka (ručitele) výše ručením zajištěných pohledávek po odečtení (diskontu) jejich části v takové výši, kterou představuje pravděpodobnost splacení těchto pohledávek ze strany primárního dlužníka.

V případě, že existuje reálná možnost nesplacení zajištěných pohledávek ze strany primárního dlužníka, není pak možné takový odečet (diskont) z logiky věci provádět. Do „souhrnu závazků“ pak bude třeba započítat ručením zajištěné pohledávky v jejich plné (nezkrácené) výši.

3.5 Shrnutí tematiky „souhrnu závazků“ dlužníka

Závěrem k výše uvedenému pojednání o problematice možného zahrnutí ručením zajištěných pohledávek do celkového souhrnu závazků relevantního pro posouzení úpadku dlužníka – ručitele ve formě předlužení lze shrnout, že bude vždy záležet na parametrech toho kterého případu. Z konkrétních údajů pak bude možné dospět k úvaze, v jakém rozsahu (a zda vůbec) je možné pohledávky vyplývající z ručitelského závazku do celkového salda závazků dlužníka – ručitele promítnout.²⁶

3.6 Riziko absolutní neplatnosti právního úkonu ručení

Z hlediska zajištěných věřitelů, v jejichž prospěch bylo dlužníkem takové ručení

²⁶ Srov. Pavlů, *Zajištěný věřitel a insolvence*, prezentace ALLEN & OVERY dne 19. února 2009.

zřízeno, představuje zřejmě největší riziko hrozba absolutní neplatnosti takto zřízeného ručení jako takového.²⁷

Neplatnost obdobného právního úkonu, učiněného v souvislosti se spáchaným trestným činem, přitom již byla i soudně judikována v rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 30 Cdo 2705/2006.

V souladu s právní větou tohoto rozhodnutí je právní úkon (přijetí), který je rozhodující součástí skutku, za nějž byla osoba, jež jej učinila, uznána pravomocným rozsudkem v trestním řízení vinnou ze spáchání trestného činu podvodu (v daném případě), neplatný pro rozpor se zákonem podle § 39 OZ.

3.7 Důsledky nesplnění povinnosti dlužníka podat na sebe insolvenční návrh a dopady vyplývající z odpovědnosti statutárních orgánů ručitele

S ohledem na výrazné negativní důsledky vyplývající z případného nesplnění povinnosti dlužníka podat sám na sebe v případě vzniku takového předlužení insolvenční návrh pak může extenzivní definice předlužení, zahrnující i nesplatné závazky dlužníka, s sebou přinášet nezměrné problémy.²⁸

Vedle popsané povinnosti dlužníka podat sám na sebe insolvenční návrh tento hypotetický problém pak představuje riziko, vyplývající z odpovědnosti statutárních orgánů ručitele.

Dlužník se dále v souvislosti se svým předlužením může dopustit dokonce trestného činu předlužení.

Takového trestného činu se podle § 256c odst. 1 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon (dále jen „TZ“), dopustí ten, kdo si přivodí předlužení tím, že buď:

- činí vydání hrubě nepřiměřená svým majetkovým poměrům,
- spravuje svůj majetek způsobem, který neodpovídá zákonem mu uloženým nebo smluvně převzatým povinnostem nebo je s nimi v hrubém nepoměru,
- užívá poskytnutý úvěr v rozporu nebo hrubém nepoměru s jeho účelem,
- poskytuje ze svého majetku půjčky nebo úvěry jiným osobám, ač to je v hrubém nepoměru k jeho majetkovým poměrům, nebo

²⁷ Srov. Pavlů, *Zajištěný věřitel a insolvence*, prezentace ALLEN & OVERY dne 19. února 2009.

²⁸ Srov. Pohl, *Nová úprava insolvenčního řízení – I. část* in *Obchodní právo* č. 3/2008.

- učiní nad rámec obvyklého podnikatelského rizika obchod nebo operaci, která nenáleží k jeho pravidelné podnikatelské činnosti nebo je v hrubém nepoměru k jeho majetkovým poměrům,

V návaznosti na výše specifikovanou skutkovou podstatu tohoto trestného činu pak bude v souladu s § 256c odst. 2 TZ stejně potrestán i ten, kdo se znalostí stavu svého vlastního předlužení přijme nový závazek nebo zřídí zástavu.

Ke spáchání tohoto trestného činu se navíc nevyžaduje úmysl, nýbrž postačuje i jeho spáchání z vědomé nedbalosti [srov. § 5 písm. a) TZ].

Obdobnou skutkovou podstatu ovšem již nový trestní zákoník č. 40/2009, účinný od 1.1.2010, neobsahuje.

4. VĚŘITEL JAKO SUBJEKT A ÚČASTNÍK INSOLVENČNÍHO ŘÍZENÍ

Věřitel, který v insolvenčním řízení uplatňuje své pohledávky vůči dlužníkovi, je v dikci nového IZ procesním subjektem [§ 9 písmeno c) IZ]. Není vyloučeno, aby na straně věřitele vystupovaly jak pohledávky peněžité, tak i nepeněžité.²⁹ V tomto smyslu nenastal vůči ZKV v postavení věřitelů žádný posun [srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část první (OBECNÁ ČÁST), „K § 9“ v DZ].

Tito věřitelé jsou zároveň i účastníky insolvenčního řízení (§ 14 odst. 1 IZ).³⁰

V této souvislosti je nutné krátce poukázat na principiální rozdíl mezi „procesním subjektem“ jakožto osobou v obecném slova smyslu ovlivňujícím probíhající řízení a „účastníkem řízení“, který má svá zákonem jasně vymezená práva a povinnosti v probíhajícím řízení.³¹ Tento rozdíl – jak je zřejmé – však není specifickým insolvenčního řízení. Spíše se jedná o dichotomii, která byla opakovaně rozebírána na stránkách odborné literatury zabývající se obecnými pojmy občanského soudního řízení, resp. občanského práva procesního. Účastníka řízení tak lze chápat jako podskupinu všech procesních subjektů specifickou tím, že se jedná o osoby, o jejichž právech

²⁹ Srov. Pohl, *Nová úprava insolvenčního řízení – I. část* in *Obchodní právo* č. 3/2008.

³⁰ Srov. Holešínský, Politzer, Strnad, *Nové insolvenční právo v České republice (I. část)* in *Právní rádce* 11/2007, str. I.

³¹ Srov. Pohl, *Základní principy nové právní úpravy řešení úpadku v České republice* in *Bulletin advokacie* č. 11/2007, str. 19–37.

a povinnostech nebo o jejichž právním postavení má být v řízení rozhodováno.³²

Být účastníkem řízení po celou dobu jeho trvání předpokládá, že příslušný věřitel podal za podmínek stanovených IZ také přihlášku své pohledávky. IZ však připouští účastenství i u nepřihlášených věřitelů (§ 15 odst. 1 IZ). Na takové subjekty pak pohlíží jako na jiné osoby uplatňující své právo v insolvenčním řízení po dobu tohoto řízení, v němž insolvenční soud o jejich právu jedná a rozhoduje. Jmenovitě se zde jedná o věřitele s pohledávkami za majetkovou podstatou (§ 168 IZ), pokud vznikly po zahájení insolvenčního řízení nebo po vyhlášení moratoria, a dále pohledávky postavené na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou (§ 169 IZ). Je zřejmé, že pro finanční instituce jako věřitele nepřichází taková forma účastenství v řízení zpravidla v úvahu. Jedná se totiž zpravidla o účastníky řízení, kteří mají svou pohledávku za dlužníkem řádně doloženou podanou přihláškou. Tato forma účastenství se pak nazývá „*účastník jen pro určitý úsek řízení*“ [srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část první (OBECNÁ ČÁST), „K § 15“ v DZ].

4.1 Věřitel jako účastník insolvenčního řízení v důsledku singulární sukcese

Naopak velmi frekventovaným institutem se může stát připuštění singulární sukcese i v insolvenčním řízení (§ 18 IZ).

Oproti obecné úpravě obsažené v zákoně č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále „OSŘ“), – jmenovitě §107a OSŘ – tak představuje úprava tohoto institutu v IZ speciální právní úpravu, reagující *de facto* na změnu věcné legitimace v průběhu insolvenčního řízení [srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část první (OBECNÁ ČÁST), „K § 17 až 19“ v DZ].

4.1.1 Předpoklady pro připuštění singulární sukcese

V souladu s citovanou úpravou rozhoduje o vstupu nového věřitele jakožto nabyvatele pohledávky – tedy nového věřitele – do insolvenčního řízení insolvenční soud. Rozhoduje tak výlučně na návrh.

Předpokladem pro takovýto postup je kumulativní splnění níže uvedených podmínek.

V první řadě musí nastat skutečnost, se kterou právní předpisy spojují převod nebo přechod přihlášené pohledávky z původního věřitele na nabyvatele pohledávky. Věřitel

³² Viz Páchl, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASP1 2008, str. 20.

přítom nesmí ztratit způsobilost být účastníkem řízení. Typickou skutečností, se kterou právní předpisy spojují převod nebo přechod přihlášené pohledávky, je v případě finančních institucí jakožto věřitelů postoupení pohledávky.

K institutu postoupení pohledávky viz výše úpravu obsaženou v § 524 a násl. OZ, která se – vzhledem k absenci obdobné úpravy v obchodním zákoníku – uplatní jak pro občanskoprávní vztahy, tak i vztahy obchodněprávní.

Dále pak přichází v úvahu i možnost převodu pohledávky v rámci smlouvy o prodeji podniku. Právní úprava smlouvy o prodeji podniku je obsažena v § 476 ObchZ. Specifická otázka postoupení pohledávek v rámci smlouvy o prodeji podniku je pak výslovně řešena v ustanovení § 477 odst. 2 ObchZ. V souladu s tímto ustanovením se pak přechod pohledávek řídí obecnými ustanoveními o postoupení pohledávek obsaženými v OZ.

Nadto je třeba doložit písemný souhlas nabyvatele pohledávky se svým vstupem do insolvenčního řízení.

Samotný převod nebo přechod pohledávky, který nevyplývá přímo z právního předpisu, je pak třeba doložit veřejnou listinou (srov. k tomuto institutu § 134 OSŘ) nebo listinou, na které je úředně ověřena pravost podpisů osob, které ji podepsaly. Tento postup pak koresponduje s analogickou úpravou, vztahující se na záměnu účastníků řízení o výkonu rozhodnutí podle § 256 OSŘ.

Pokud však ke změně v osobě věřitele dojde ze zákona, není tato skutečnost dále dokládána. Plně pak postačí uvedení odkazu na zákonný předpis, z něhož procesní nástupnictví vyplývá.

Nejjednodušší variantu, jak soudu prokázat singulární sukcesi, pak představuje následující postup. Jak věřitel, tak nabyvatel jeho pohledávky učiní přímo do protokolu u soudu společné prohlášení o tom, že taková skutečnost singulární sukcese nastala, a sice postupem uvedeným v § 18 odst. 3 IZ. V takovém případě není třeba soudu předkládat žádný z výše uvedených listinných důkazů. Soud poté rozhodne výlučně na podkladě před ním učiněného společného prohlášení.

Na závěr tohoto exkurzu do oblasti singulární sukcese v insolvenčním řízení je třeba zdůraznit, že soud nemění hmotněprávní poměry mezi subjekty. Rovněž není svým rozhodnutím o přípustnosti uvedené změny účastníků vázán (§ 18 odst. 4 poslední věta IZ). Vyjde-li tak v průběhu řízení najevo, že tomu je se změnou v osobě účastníků jinak – např. že k postoupení dotyčné pohledávky vůbec nedošlo –, vydá nové a obsahově odlišné rozhodnutí.

4.1.2 Použitelnost příslušných ustanovení OSŘ

IZ neobsahuje vlastní obdobu úpravy § 107 OSŘ. V případě takovéto změny bude proto plně použitelná nadále obecná úprava obsažená v OSŘ.³³

5. VLIV ÚČINKŮ SPOJENÝCH SE ZAHÁJENÍM INSOLVENČNÍHO ŘÍZENÍ NA POSTAVENÍ VĚŘITELŮ

Úprava účinků spojených se zahájením insolvenčního řízení představuje jeden ze základních stavebních kamenů nové koncepce jednotného insolvenčního řízení, založené na jednotném insolvenčním návrhu [srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část první (OBECNÁ ČÁST), „K § 109 a 110“ v DZ].

5.1 Společný základ všech dopadů souvisejících se zahájením řízení

Obecnou podstatou všech účinků spojených se zahájením insolvenčního řízení přitom je suspenze individuálního uspokojení pohledávek jednotlivých věřitelů a jeho nahrazení kolektivním procesem uspokojení pohledávek všech věřitelů v rámci zahájeného insolvenčního řízení.

Proces přechodu od principu individuálního uspokojení věřitelů ke kolektivnímu a poměrnému uhrazení jejich pohledávek v rámci insolvenčního řízení je v anglosaské právní literatuře označován výstižným a jednoduchým termínem „stay“. Čeština ekvivalentní překlad tohoto pojmu nemá. V této souvislosti s nabízí příléhavé označení tohoto stavu pojmem „moratorium“. Tento termín však nelze použít bez doplnění patřičného přívlastku. IZ tento pojem totiž používá v jiné souvislosti specificky pro označení institutu upraveného v § 115 až § 127 IZ. Pro zjednodušení nepřehledné terminologické situace tak budu pro účely dalšího pojednání označovat účinky vyvolané v souladu s § 109 IZ jako „zákonné moratorium“.

V ustanoveních § 115 až 127 IZ nově upravený institut moratoria v užším slova smyslu budu dále v textu odlišovat jako „soudcovské moratorium“. To proto, že jeho účinky nastávají až na základě rozhodnutí insolvenčního soudu. Z citovaného ustanovení § 109 odst. 4 IZ pak vyplývá, že účinky *zákonného moratoria* nastávající

³³ Srov. Páchl, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPi 2008, str. 22, a Pohl, *Nová úprava insolvenčního řízení – I. část* in *Obchodní právo* č. 3/2008.

nejpozději v okamžiku zveřejnění informace o zahájení insolvenčního řízení v insolvenčním rejstříku.

Toto řešení přitom není bezproblémové. Legislativní zájem, který sleduje, totiž naráží na jiný důležitý zájem. Tím je snaha o to, aby účinky *zákonného moratoria* nenastávaly za situací, kdy to není namístě. Takové situace nastanou zejména tehdy, bude-li příslušný insolvenční návrh podán výhradně se záměrem zneužít účinků *zákonného moratoria* v neprospěch všech či pouze některých z věřitelů.

Otázce zneužití účinků *zákonného moratoria* ze strany domnělého věřitele se pak věnuji v kapitole této disertační práce zabývající se specificky otázkou odpovědnosti za škodu ve vztahu k věřitelům.³⁴

5.2 Posun IZ oproti právní úpravě obsažené v ZKV

Jedním z nejpodstatnějších rozdílů aktuální úpravy úpadku podle IZ oproti ZKV představuje právě úprava účinků spojených se zahájením samotného insolvenčního řízení.

V minulosti za účinnosti ZKV nastávaly účinky zahájeného konkursního řízení okamžikem prohlášení konkursu na majetek úpadce.

Naopak v souladu s IZ takové účinky zahájeného insolvenčního řízení nastanou již okamžikem zveřejnění vyhlášky, kterou se oznamuje zahájení insolvenčního řízení, v insolvenčním rejstříku (srov. § 109 odst. 4 IZ).

Na rozdíl od stávající úpravy ZKV tak budou věřitelé již ve velmi rané fázi řízení schopni zjistit, zda je vůči určitému dlužníkovi vedeno insolvenční řízení či není. Obecně vzato bude možné tuto skutečnost identifikovat do dvou hodin po doručení návrhu na zahájení insolvenčního řízení příslušným soudem. Tato informace tak bude zveřejněna právě ve veřejně přístupném insolvenčním rejstříku, který bude veden v elektronické podobě a stane se tak přístupným i prostřednictvím internetu.³⁵

Tyto účinky nastanou již po doručení insolvenčního návrhu insolvenčnímu soudu, aniž by o samotném úpadku dlužníka insolvenční soud vůbec rozhodl.³⁶

³⁴ Srov. Richter, *Insolvenční zákon: od vládního návrhu k vyhlášenému znění* in Právní rozhledy 21/2006, str. 765–774.

³⁵ Srov. *Insolvenční reforma. Dobrá zpráva pro věřitele?* in Bulletin ALLEN & OVERY, prosinec 2007.

³⁶ Viz Pohl, *Základní principy nové právní úpravy řešení úpadku v České republice* in Bulletin advokacie 11/2007, str. 19–37.

5.3 Konkrétní případy těchto vlivů na postavení věřitelů

Se zveřejněním usnesení o zahájení insolvenčního řízení v insolvenčním rejstříku se pak podle nového IZ (viz § 109 IZ) řadu nových hmotněprávních i procesních účinků, jejichž společným jmenovatelem je snaha o co nejvyšší stupeň uspokojení věřitelů.

Veškeré údaje týkající se úpadců byly dříve zveřejňovány v souladu se ZKV na úřední desce soudu, který konkurs prohlásil. Zavedení institutu insolvenčního rejstříku v IZ pak bezpochyby představuje pozitivní krok správným směrem k posílení právní jistoty účastníků řízení. V budoucnosti rovněž zcela jistě přispěje k větší transparentnosti úpadkové agendy jako takové.³⁷

5.3.1 Omezení týkající se zřízení zajištění k majetku ve vlastnictví dlužníka nebo náležejícímu do majetkové podstaty

Z pohledu věřitelů je pak nejvýznamnější omezení, kdy právo na uspokojení ze zajištění, které se týká majetku ve vlastnictví dlužníka nebo majetku náležejícího do majetkové podstaty, lze uplatnit a nově nabýt jen za podmínek stanovených tímto zákonem [srov. § 109 odst. 1 písm. b) IZ]³⁸. Formy zajištění rozhodné pro insolvenční řízení jsou blíže vymezeny v § 2 písm. g) IZ. Po vydání oznámení o zahájení insolvenčního řízení vyhláškou podle § 101 IZ tedy nebude nadále možné zřídit další zajištění ani podat návrh na zahájení takového řízení, které by ke vzniku zajištění vedlo.³⁹

5.3.2 Zástavní právo k nemovitostem a řízení o provedení vkladu

V této souvislosti je třeba rozlišovat mezi titulem a modem jejich vzniku. To se týká v první řadě především vzniku zástavního práva k nemovitostem. Běžná bankovní (úvěrová) praxe totiž umožňuje provést čerpání (poskytnutí) finančních prostředků ve prospěch klienta (dlužníka) již oproti návrhu na vklad zástavního práva k příslušným zastavovaným nemovitostem do katastru nemovitostí, opatřenému podacím razítkem příslušného katastrálního úřadu. Stane-li se v mezičase mezi podáním tohoto návrhu a provedením vkladu zástavního práva dlužník (zástavce) insolventním, dostává se věřitel do nejistoty, zda je možné jej považovat do doby provedení vkladu do katastru nemovitostí za věřitele zajištěného. Tato pochybnost vzniká i přesto, že IZ principiálně

³⁷ Srov. Rydlová, *Insolvenční rejstřík* in *Právní rádce* 6/2007, str. 16–18.

³⁸ Srov. Pachel, *Průvodce věřitele insolvenčním řízením* in *Právní forum* 1/2008, str. 2, a Holešínský, Politzer, Strnad, *Nové insolvenční právo v České republice (I. část)* in *Právní rádce* 11/2007, str. I.

³⁹ Srov. Pachel, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 138.

umožňuje ukončení správního řízení vedeného před katastrálním úřadem provedením navrhovaného vkladu zástavního práva do katastru nemovitosti, a to i přes nastalý úpadek zástavce.

5.3.3 Zástavní právo k obchodnímu podílu a řízení o provedení zápisu do obchodního rejstříku

Výše uvedené naproti tomu neplatí v případě řízení vedeného před obchodním rejstříkem v případě návrhu na zápis zástavního práva k obchodnímu podílu u společnosti s ručením omezeným, jejímž společníkem je zástavce. IZ totiž takovou situaci – na rozdíl od katastrálního řízení – výslovně neupravuje. V případě řízení před příslušným krajským soudem se tak zástavní věřitel dostává po zahájení insolvenčního řízení ohledně zástavce do právní nejistoty. Nemůže si být totiž jist, zda vůbec bude toto řízení ukončeno požadovaným zápisem zástavního práva k příslušnému obchodnímu podílu v jeho prospěch do obchodního rejstříku. A to i přes to, že tomu svědčí návrh na zápis zástavního, podaný u příslušného obchodního rejstříku ještě v době, kdy se zástavce v úpadku nenacházel.⁴⁰

5.3.4 Trvání účinků spojených se zahájením insolvenčního řízení

Uvedené účinky trvají zásadně až do skončení insolvenčního řízení, v případě reorganizace pak až do schválení příslušného reorganizačního plánu.⁴¹

5.4 Způsoby, jak vlivy spojené se zahájením insolvenčního řízení eliminovat

Věřitelům tak lze v praxi doporučit, aby před uzavřením nových smluv vždy nahlédli do insolvenčního rejstříku a ověřili si, zda na majetek jejich protistrany není vedeno insolvenčního řízení.

Smyslem přijímané novely IZ bylo právě to, aby byl tento rejstřík přístupný pro každého *on-line*. Dalším záměrem tvůrců nového IZ je, aby v budoucnosti byl umožněn navíc i speciální přístup pouze účastníkům daného řízení, kteří tím získají i více práv. Konečně by se tak mělo docílit stavu, kdy bude „*celý soudní spis v přímém přenosu – on line*“ přístupný široké veřejnosti.

⁴⁰ Srov. Pavlů, *Zajištěný věřitel a insolvence*, prezentace ALLEN & OVERY dne 19. února 2009.

⁴¹ Srov. Pohl, *Základní principy nové právní úpravy řešení úpadku v České republice* in Bulletin advokacie 11/2007, str. 19–37.

Cílem této elektronizace insolvenčního řízení pak je dosažení stavu, kdy se každý bude moci (zejména v obchodních věcech) rozhodovat na základě komplexních znalostí ohledně průběhu konkrétního řízení, včetně toho, kam až došlo. Důvodem je fakt, že řada insolvenčních řízení skončí zřejmě již na svém samotném počátku. Záhy se totiž ukáže, že dlužník se v úpadku fakticky nenachází.⁴²

V souladu s výše uvedeným výkladem totiž IZ stanoví jistá omezení ohledně dispozic dlužníka se svým majetkem již od okamžiku zveřejnění insolvenčního návrhu v insolvenčním rejstříku. Existuje tak riziko, že by soud prohlásil transakce uzavřené po zveřejnění v insolvenčním rejstříku za neúčinné. V tomto případě by byl povinen věřitel vrátit veškerá od dlužníka přijatá plnění do majetkové podstaty.⁴³

6. DRUHY VĚŘITELSKÝCH ORGÁNŮ, ZÁSADY JEJICH FUNGOVÁNÍ A STĚŽEJNÍ OPRAVNĚNÍ

Základní struktura věřitelských orgánů nedoznala v nové úpravě obsažené v IZ výraznějších změn.

Jsou jimi schůze věřitelů a věřitelský výbor nebo zástupce věřitelů (viz § 46 odst. 1 IZ).⁴⁴ Oproti dosavadní úpravě zakotvené v ZKV však nová úprava vykazuje pozitivní posun. Výslovně totiž upravuje vztahy mezi jednotlivými věřitelskými orgány a jejich působnost (§ 46 IZ) [srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část první (OBECNÁ ČÁST), „K § 46“ v DZ].

Kompetence a orgány věřitelů podle německého InsO (ze kterého principiálně vychází právě i český IZ) přitom odpovídají zažitým a dlouhodobým evropským tradicím. Ty vznikaly v průběhu existence příslušných právních úprav na prakticky totožném základě. Je tak možné tvrdit, že v posledních zhruba sto až sto dvaceti letech se jedná o podobu téměř nezměněnou. Výše uvedené tvrzení pak v zásadě platí o všech zemích s kontinentální právní kulturou.

Počínaje koncem devadesátých let dvacátého století pak začalo na většině evropského

⁴² Viz Cihlářová, *Rozhovor s JUDr. Jaroslavem Burešem: Nová úprava insolvence umožní reagovat včas* in *Bulletin advokacie* 11/2007, str. 4–8.

⁴³ Srov. *Insolvenční reforma. Dobrá zpráva pro věřitele?* in *Bulletin ALLEN & OVERY*, prosinec 2007.

⁴⁴ Srov. Pohl, *Nová úprava insolvenčního řízení – I. část* in *Obchodní právo* č. 3/2008.

kontinentu docházet k přijímání zcela inovativních a průlomových úprav insolvenčního řízení.

V udané době se na novelizacích příslušných právních předpisů upravujících oblast úpadkového řízení přitom pracovalo všude, ČR pochopitelně nevyjímaje. Zejména pak probíhala diskuze o konečné podobě jednotlicích celoevropských předpisů. Z nich pak ten klíčový (nařízení č. 1346/2000) nabyl účinnosti 1. 5. 2000. Podle něj pak byly novelizovaný i ostatní, již zastaralé právní předpisy, resp. přijaty úpravy zcela nové.

Mezi státy, které se vydaly směrem zcela zásadní novelizace, pak jmenovitě patří namátkou Bulharsko (podstatná novelizace obchodního zákoníku, v němž jsou obsaženy partie o insolvenčním právu, byla učiněna v letech 2000 a 2003) Chorvatsko a Rusko (2002), Estonsko a Polsko (2003), Ukrajina (2004). Dalším jednotlicím prvkem všech vyjmenovaných právních úprav je inspirace právě německým insolvenčním právem v InsO.⁴⁵

V aktuálně přijímaných a zcela nových právních úpravách úpadkového práva je již akcent na roli a na samotný výkon práv věřitelů zcela převažující. Je namístě hovořit o zásadní změně paradigmatu. Určujícím faktorem v krizovém řízení jsou nositelé aktiv dlužníka, nikoli osoba soudce nebo správce. Správce pak je v nově vytvořeném modelu vztahů osobou sloužící v první řadě zájmům věřitelů. Soudce pak představuje osobu, uplatňující striktně danou rozhodovací pravomoc výlučně tehdy, nedojde-li ke shodě věřitelů.⁴⁶

6.1 Schůze věřitelů a její vliv na průběh insolvenčního řízení; exkurz do posílení jejich kompetencí

Schůze věřitelů je nejvyšším orgánem, zastupujícím práva věřitelů. Tato skutečnost ostatně nepřímo vyplývá z ustanovení § 46 odst. 3 IZ. To dosvědčuje mimo jiné i skutečnost, že do doby ustavení věřitelského výboru vykonává jeho působnost právě schůze věřitelů.⁴⁷ Pro operativní rozhodování o otázkách, kde musí být zajištěno stanovisko volitelného věřitelského orgánu, se však ukazuje jako mnohem praktičtější

⁴⁵ Srov. Taranda, *Postavení věřitelů v režimu insolvence dlužníka ve světle německé právní úpravy* in *Právní rozhledy* 6/2008, str. 202–210.

⁴⁶ Srov. Taranda, *Postavení věřitelů v režimu insolvence dlužníka ve světle německé právní úpravy* in *Právní rozhledy* 6/2008, str. 202–210.

⁴⁷ Srov. Taranda, *Věřitelské orgány a věřitelé v průběhu insolvenčního řízení* in *Daně a právo v praxi* 6/2007, str. 57.

ustavení prozatímního výboru (jak je upraven v ustanovení § 61 a násl. IZ).

6.1.1 Osoby oprávněné k účasti na schůzi věřitelů

Právo účastnit se schůze věřitelů mají všichni přihlášení věřitelé, a to bez ohledu na to, jestli jejich pohledávka již byla zjištěna či nikoliv. Schůze věřitelů se vedle přihlášených věřitelů mohou účastnit (§ 47 odst. 2 IZ) také dlužník, insolvenční správce, státní zástupce a odborová organizace, která u dlužníka působí.⁴⁸

V textu této disertační práce bych se dále chtěl zaměřit na ta oprávnění, která právní řád schůzi věřitelů jakožto jejich orgánu přiznává. Stěžejní otázkou, kterou si v tomto ohledu kladu, představuje, do jaké míry mohou věřitelé prostřednictvím tohoto orgánu ovlivňovat průběh insolvenčního řízení.

6.1.2 Působnost a oprávnění schůze věřitelů

Do působnosti schůze věřitelů pak zejména náleží volba a odvolání členů volitelných věřitelských orgánů a prozatímního věřitelského výboru. Ten bude ustaven insolvenčním soudem postupem popsáním v § 61 a 62 a IZ. Toto oprávnění navazuje na možnost soudu jmenovat tento prozatímní věřitelský výbor, a sice do doby, než dojde k ustanovení věřitelského výboru a k potvrzení volby jeho členů a náhradníků.

Je-li pak řízení zahájeno na návrh věřitele dlužníka, je na úvaze insolvenčního soudu, zda své oprávnění využije. V případě návrhu dlužníka pak již nepůjde pouze o oprávnění, ale přímo o povinnost insolvenčního soudu takto konat.⁴⁹

Soud dále jmenuje prozatímní věřitelský výbor také vždy tehdy, jestliže věřitelský výbor neustanovila schůze věřitelů k tomu účelu svolaná (viz § 61 odst. 2 IZ).

6.1.2.1 Hlasování o osobě insolvenčního správce

Zásadní oprávnění představuje hlasování schůze věřitelů o osobě insolvenčního správce ustanoveného předsedou insolvenčního soudu (viz § 29 IZ).

Toto právo věřitelů přitom představuje jeden z pilířů rekonstrukce obsažené v IZ. Záměrem zákonodárce v tomto směru bylo zavést do procesu výběru insolvenčních správců tržní principy, které se v jiných souvislostech uplatňují při výběru osob, spravujících majetek solventních dlužníků (a to za stálého působení státní regulace při tomto tržním výběru).⁵⁰

Smyslem nové úpravy je pak v souladu s DZ záměr: *na jedné straně předejít tomu,*

⁴⁸ Viz Páchl, *Průvodce věřitele insolvenčním řízením* in Právní forum 1/2008, str. 2.

⁴⁹ Srov. Páchl, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 78.

⁵⁰ Viz Richter, *Insolvenční zákon: od vládního návrhu k vyhlášenému znění* in Právní rozhledy 21/2006, str. 765–774.

*aby věřitelé byli vyloučeni z možnosti účinným způsobem kontrolovat činnost správce, na druhé straně pak zabránit tomu, aby osoba správce byla v insolvenčním řízení ovládnuta jen určitou skupinou věřitelů k prosazování partikulárních zájmů neslučitelných se zásadami insolvenčního řízení a se společným zájmem věřitelů.*⁵¹

Toto průlomové oprávnění přiznává schůzi věřitelů oprávnění odvolat z funkce insolvenčního správce ustanoveného insolvenčním soudem. Může se tak stát na schůzi nejbližší následující po přezkumném jednání.

Dále je schůze věřitelů oprávněna ustanovit nového insolvenčního správce.⁵² Toto právo přísluší věřitelům jen na této schůzi věřitelů, která nejbližší následuje po prvním přezkumném jednání ve věci. V dalším průběhu insolvenčního řízení již věřitelům toto právo změnit insolvenčního správce příslušet nebude.⁵³

V této souvislosti je třeba upozornit, že o této otázce bude muset být hlasováno vždy, a to i bez návrhu insolvenčních věřitelů. Toto hlasování představuje totiž podle § 48 odst. 2 IZ povinnou součást programu schůze věřitelů. K přijetí odpovídajícího rozhodnutí o odvolání insolvenčního správce je vyžadováno dosažení hlasů nadpoloviční většiny všech věřitelů hodnocených dle výše pohledávek přihlášených ke dni předcházejícímu termínu konání schůze věřitelů. Hlasovat je pak dokonce oprávněna i ta osoba, která se věřitelem stane postoupením části pohledávky věřitele postupem popsaným výše u rozboru institutu připuštění singulární sukcese v insolvenčním řízení (srov. § 18 IZ). Rozhodující je pak stav v den konání schůze věřitelů. Přitom nerozhoduje, že ke dni předcházejícímu dni konání schůze věřitelů tato osoba ještě věřitelem příslušné pohledávky nebyla.

V případě odvolání insolvenčního správce může schůze věřitelů samostatným rozhodnutím a shodným hlasovacím kvórem ustanovit nového insolvenčního správce, a sice dle vlastního volného výběru.

Uvedené rozhodnutí insolvenčních věřitelů je insolvenční soud povinen potvrdit, resp. toto rozhodnutí schůze věřitelů „odklidit.“ Tak se totiž praví přímo v DZ [srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část první (OBECNÁ ČÁST), „K § 28 až 30“].

Důvodem pro případné nepotvrzení tohoto rozhodnutí (viz § 29 odst. 2 IZ) může být

⁵¹ Srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část první (OBECNÁ ČÁST), „K § 25“ v DZ.

⁵² Srov. Pachel, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 33, a Holešínský, Politzer, Strnad, *Nové insolvenční právo v České republice (I. část)* in *Právní rádce 11/2007*, str. 1.

⁵³ Srov. Holešínský, Politzer, Strnad, *Nové insolvenční právo v České republice (I. část)* in *Právní rádce 11/2007*, str. 1.

pouze zjištění, že insolvenčními věřiteli vybraná osoba buď nemá předpoklady pro výkon funkce (k tomu srov. ustanovení § 21 až 24 IZ), anebo se jedná o osobu podjatou.

Na závěr tohoto pojednání bych uzavřel poukazem, že schůze věřitelů může výše uvedeným způsobem provést změnu nikoliv pouze v osobě insolvenčního správce. Může tak totiž učinit i v případě zástupce insolvenčního správce, odděleného insolvenčního správce a zvláštního insolvenčního správce. Toto oprávnění pak vyplývá z ustanovení § 35 odst. 2 IZ jeho výkladem.⁵⁴

6.1.2.2 Rozhodování o způsobu řešení dlužníkovra úpadku

Dalším velmi výrazným a novátorským oprávněním schůze věřitelů je rozhodování o způsobu řešení dlužníkovra úpadku. Toto oprávnění se uplatní tehdy, má-li o způsobu jeho řešení rozhodovat příslušný insolvenční soud samostatným rozhodnutím vydaným nejpozději do tří měsíců po rozhodnutí o úpadku za podmínek stanovených v § 149 odst. 1 IZ.

Příslušná pasáž v DZ [srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část první (OBECNÁ ČÁST), „K § 148“] k tomu výslovně uvádí: „*Stanovení způsobu řešení úpadku je nezbytným důsledkem rozhodnutí o úpadku, ale rozhodnutí o něm může i nemusí být spojeno s rozhodnutím o úpadku. Koncepce osnovy nově vychází z myšlenky, že na rozhodnutí o způsobu řešení dlužníkovra úpadku by se výraznou měrou měli podílet dlužníkovi věřitelé, s tím, že chybný úsudek věřitelů v dotčeném směru jde „na jejich účet“.* Současně se tím posiluje tendence, aby dlužník přistupoval k řešení svého úpadku co nejotevřeněji a aby věřitelům poskytoval co nejúplnější informace pro jejich správné rozhodnutí tak, aby se spoluprací s věřiteli vyhnul řešení úpadku, jež jsou z jeho pohledu nevhodná. Tomu odpovídá především ustanovení § 148 osnovy, jež v odstavci 1 bez dalšího připouští, aby insolvenční soud spojil s rozhodnutím o úpadku i rozhodnutí o způsobu jeho řešení konkursem, jestliže příslušná ustanovení zákona bezvýjimečně zapovídají jiný způsob řešení úpadku (srov. § 367 odst. 3 a § 379 odst. 3 osnovy). V odstavci 2 se pak preferuje okamžité rozhodnutí o způsobu řešení úpadku formou reorganizace, dojednaném s věřiteli.“

Toto rozhodování věřitelů však přichází v úvahu pouze tehdy, pokud je možné úpadek dlužníka řešit dvěma způsoby.⁵⁵ Dále je nutné, aby tento způsob řešení úpadku již nebyl určen soudem při rozhodnutí soudu o úpadku dlužníka.

⁵⁴ Viz Páchl, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 40.

⁵⁵ Srov. Páchl, *Průvodce věřitele insolvenčním řízením* in *Právní forum* 1/2008, str. 2.

Příslušné ustanovení § 148 IZ tak předepisuje insolvenčnímu soudu, aby o způsobu řešení úpadku rozhodl až po schůzi věřitelů, na které se věřitelé mohou k řešení dlužníkovu úpadku závazně vyslovit. Za tímto účelem se zavádí pro rozhodování schůze věřitelů speciální kvórum, vymezené v § 151 odst. 1 IZ. Za přítomného věřitele pak nelze považovat toho, kdo hlasuje písemně (srov. k tomu znění § 151 odst. 2 IZ).⁵⁶ Toto kvórum tak odpovídá významu schůzi přijímaného usnesení. V souladu s citovaným ustanovením IZ je tak příslušné usnesení schůze věřitelů přijato, pokud z věřitelů přihlášených ke dni předcházejícímu konání schůze věřitelů pro ně hlasovala nejméně polovina všech přítomných zajištěných věřitelů počítaná podle výše jejich pohledávek a nejméně polovina všech přítomných nezajištěných věřitelů počítaná podle výše jejich pohledávek nebo (alternativně) pro ně hlasovalo nejméně devadesát procent přítomných věřitelů, počítáno podle výše pohledávek.

Insolvenční soud má i po přijetí rozhodnutí schůze věřitelů možnost se s tímto závěrem schůze věřitelů neztotožnit, resp. učinit rozhodnutí odlišné.

Důvody, pro které insolvenční soud nemusí rozhodnout o způsobu řešení úpadku konformně s usnesením schůze věřitelů, jsou však výčtovou metodou v zákoně vypočteny. Přitom platí, že soud nemůže při svém rozhodování brát v potaz jiné než zákonem (taxativně) uvedené důvody (srov. § 152 IZ) [viz B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část první (OBECNÁ ČÁST), „K § 148 až 152“ v DZ a Holešínský, Politzer, Strnad, *Nové insolvenční právo v České republice (I. část)* in Právní rádce 11/2007, str. I].

6.1.2.3 Určení znalce za účelem ocenění majetku, zařazeného do majetkové podstaty; úhrada jeho odměny

Významné oprávnění schůze věřitelů představuje hlasování o osobě znalce za účelem ocenění majetku zařazeného do majetkové podstaty (viz § 153 IZ). Uplatní se přitom v souvislosti s chystaným zpeněžením podniku dlužníka jedinou smlouvou (srov. odpovídající úprava v § 290 IZ). Předpokladem je, že byl jako způsob řešení dlužníkovu úpadku zvolen konkurs či reorganizace.

Dle ustanovení § 153 odst. 3 IZ pak platí, že osoba znalce je schválena tehdy, pokud pro ni hlasovaly nejméně dvě třetiny všech přítomných věřitelů, počítáno podle výše pohledávek věřitelů přihlášených ke dni předcházejícímu konání schůze věřitelů.

Výběr osoby znalce je pak dán na rozhodnutí schůze věřitelů, přičemž osobu znalce může navrhnout kdokoliv ze zúčastněných věřitelů. Provedenou volbou osoby znalce je

⁵⁶ Srov. Holešínský, Politzer, Strnad, *Nové insolvenční právo v České republice (I. část)* in Právní rádce 11/2007, str. I.

pak insolvenční soud vázán.⁵⁷

Části majetkové podstaty, ke kterým je uplatněno právo na uspokojení ze zajištění, se pak ve znaleckém posudku ocení odděleně (viz § 155 odst. 1 IZ). Tato skutečnost je významná zejména z hlediska finančních institucí.

I při následném schválení připraveného znaleckého posudku insolvenčním soudem hraje schůze věřitelů výraznou roli. Insolvenční soud totiž neprodleně poté, co mu znalec svůj posudek předloží, svolá k jeho projednání a schválení schůzi věřitelů (viz § 155 odst. 2 IZ). Povinnost neprodleného předložení vypracovaného znaleckého posudku se pak nevztahuje pouze na insolvenční soud, ale tuto povinnost vůči soudu má *mutatis mutandis* i samotný znalec. Pokud je totiž tato neodkladná povinnost stanovena insolvenčnímu soudu, je následně zapotřebí, aby bez zbytečného prodlení předložil soudu vypracovaný znalecký posudek i znalec.⁵⁸

Navazující schválení znaleckého posudku schůzí věřitelů pak vyžaduje přijetí ze strany dvou třetin všech přítomných věřitelů, opět počítáno podle výše pohledávek (srov. § 155 odst. 3 IZ). V případě neschválení znaleckého posudku je pak insolvenční soud povinen jmenovat znalce nového a postupovat výše popsáním postupem znovu od začátku.

Dostáváme se k poslednímu bodu, kterým se budeme v souvislosti se znaleckým posudkem zabývat. Tím je odměna znalce za připravený znalecký posudek. Zajištění věřitelé se totiž svým vlastním dílem do budoucna přímo podílejí na úhradě části odměny znalce a jeho hotových výdajů. Tento postup je přímo předvídan i v DZ, podle které se tak: „část nákladů vynaložených na ustanovení znalce schůzi věřitelů přenáší na zajištěné věřitele.“ [(srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část první (OBECNÁ ČÁST), „K § 154 až 157“]

Stěžejním důvodem pro vypracování takového znaleckého posudku je mj. výpočet hodnoty předmětu zajištění jako podílu na ceně zpeněžované majetkové podstaty. To přichází v úvahu především za situace prodeje majetkové podstaty smlouvou o prodeji podniku nebo jeho části, kdy znalec určí hodnotu zajištění věřitele z celkové ceny získané prodejem podniku. Takový znalecký posudek je tak bez jakékoli pochybnosti zpracován především v zájmu zajištěných věřitelů.⁵⁹ Tolik do

⁵⁷ Srov. Pachl, Kozák, Budín, Dačam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 197.

⁵⁸ Srov. Pachl, Kozák, Budín, Dačam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 198.

⁵⁹ Srov. Pachl, Kozák, Budín, Dačam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 200.

zdůvodnění nové úpravy. Podle ní jsou zajištění věřitelé povinni hradit společně a nerozdílně polovinu odměny a hotových výdajů uhrazených znalci (srov. § 157 odst. 1 IZ). Druhá polovina odměny a hotových výdajů znalce je pak znalci hrazena jako pohledávka související s udržováním a správou majetkové podstaty přímo z prostředků této podstaty.

Jakkoli to z textu zákona přímo nevyplývá, je zřejmé, že k takové úhradě ze strany zajištěných věřitelů může dojít až poté, kdy bude znalecký posudek soudu předložen a i výše rozvedeným způsobem i projednán. Naproti tomu nárok na úhradu odměny a hotových výdajů má i takový znalec, jehož předložený znalecký posudek nebyl schůzí věřitelů schválen.

Po uhrazení zákonem předvídané části odměny a hotových výdajů znalce se zajištění věřitelé mezi sebou vypořádávají v poměru určeném znaleckým posudkem.

Zákon upravuje i sankci pro případ prodlení zajištěného věřitele s úhradou svého závazku vůči znalci, který posudek vypracoval. V případě její aplikace se příslušná zajištěná pohledávka po dobu tohoto prodlení neúročí (viz § 157 odst. 2 IZ).

O úročení zajištěné pohledávky dle ustanovení § 171 IZ bude blíže pojednáno v další části věnované konkrétním případům posílení postavení věřitelů v insolvenčním řízení. Samotný fakt, že insolvenční zákon vůbec možnosti uspokojení úroků zajištěných pohledávek věřitelů v insolvenčním řízení připouští, představuje významný posun oproti stávající úpravě obsažené v ZKV. Ta úročení pohledávek jednoznačně vylučovala [srov. k tomu. § 33 odst. 1 písm. a) ZKV].

6.1.2.4 Oprávnění schůze věřitelů vyhradit si zákonem nevymezené pravomoci

Schůze věřitelů je oprávněna vyhradit si i další pravomoci, které jí zákonem nebyly svěřeny a které spadají do působnosti jiných volených orgánů věřitelů. Obdobný postup přitom konstruuje i ObchZ v § 125 odst. 3 v případě valné hromady společnosti s ručením omezeným.

6.1.3 Závaznost rozhodnutí schůze věřitelů

Nevítané novum představuje oprávnění insolvenčního soudu zrušit takové rozhodnutí schůze věřitelů, které odporuje společnému zájmu věřitelů (viz § 54 IZ). V souvislosti s účastí věřitelů na určení způsobu řešení úpadku dlužníka je třeba zdůraznit, že insolvenční soud však není oprávněn zrušit usnesení schůze věřitelů o způsobu řešení dlužníkovy úpadku, o reorganizačním plánu nebo o způsobu oddlužení.

Poněkud vágní pojem společného zájmu je pak rozveden v úvodních ustanoveních IZ.

K tomu srov. ustanovení § 2 písm. j) IZ, podle kterého je společným zájmem věřitelů: „zájem nadřazený jejich jednotlivým zájmům, je-li jeho cílem, aby zvolený způsob řešení úpadku byl pro ně spravedlivý a výnosnější než ostatní způsoby řešení úpadku; tím není dotčeno zákonem zaručené zvláštní postavení některých věřitelů.“ Insolvenčnímu soudu je tak *de facto* přiznáno „právo veta“.⁶⁰ Jinak řečeno, jedná se ze strany zákonodárce o omezení jinak rozsáhlé věřitelské demokracie.⁶¹

Příslušný návrh na zrušení rozhodnutí schůze věřitelů může podat buď insolvenční správce nebo věřitel, který hlasoval na schůzi věřitelů proti usnesení schůze, jehož zrušení hodlá prostřednictvím insolvenčního soudu dosáhnout.

Toto právo může insolvenční soud využít vůči jakémukoliv usnesení schůze věřitelů, s výjimkou – jak bylo uvedeno výše – hlasování o odvolání insolvenčního správce, rozhodnutí schůze věřitelů o hlasovacím právu věřitele, jehož pohledávka byla na přezkumném jednání popřena, hlasování o způsobu řešení úpadku dlužníka, o reorganizačním plánu a o způsobu oddlužení dlužníka.⁶²

V každém případě se jedná se o významný a novátorský nástroj ingerence soudu do rozhodování klíčového věřitelského orgánu a rovněž o prostředek regulace násilného prosazování dílčích zájmu např. právě ze strany největších věřitelů – finančních institucí [srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část první (OBECNÁ ČÁST), „K § 54 a 55“ v DZ].

Naproti tomu však existuje možnost napadnout toto rozhodnutí soudu opravným prostředkem, a sice odvoláním podle § 55 IZ.

6.2 Prozatímní věřitelský výbor a věřitelský výbor

V navazující části disertační práce se zaměřím na ta ustanovení IZ upravující další dva z typů věřitelských orgánů.

Zejména úprava fungování věřitelského výboru je pak z hlediska plnění každodenních povinností a dohledu nad průběhem insolvenčního řízení ze strany věřitelů pro finanční instituce jakožto věřitele klíčová.

V první části bychom se zaměřili na fungování prozatímního věřitelského výboru jakožto dočasného orgánu před tím, než bude ze strany věřitelů ustaven věřitelský výbor jako trvalý orgán reprezentující zájmy věřitelů.

⁶⁰ Srov. Páchl, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 65.

⁶¹ Srov. *Insolvenční reforma. Dobrá zpráva pro věřitele?* in Bulletin ALLEN & OVERY, prosinec 2007.

⁶² Srov. Páchl, *Průvodce věřitele insolvenčním řízením* in Právní forum (ASPI, a. s.) 1/2008, str. 2.

6.2.1 Zásady fungování prozatímního věřitelského výboru

Jak již ze samotného názvu tohoto věřitelského orgánu vyplývá, jedná se o útvar dočasný. Lze jej navíc vytvořit výhradně po splnění zákonem stanovených předpokladů. Jeho zřízení tedy není obligatorní.

Předpoklady pro jeho ustavení ze strany soudu jsem již uváděl výše, a sice v části věnované schůzi věřitelů a jejímu vlivu na průběh insolvenčního řízení.

6.2.1.1 Pravidlo pro zastoupení věřitelů

Soud usiluje o to, aby v prozatímním věřitelském výboru byly zastoupeny všechny skupiny věřitelů (srov. § 62 odst. 1 IZ). Při plnění tohoto předpokladu pak soud vychází z povahy jejich pohledávek.⁶³

O osudu prozatímního věřitelského výboru rozhoduje první schůze svolaná soudem po vydání rozhodnutí o úpadku. Na této první schůzi věřitelů svolané po jeho zřízení je tak soudem ustavený prozatímní věřitelský výbor podroben testu.⁶⁴ Tato schůze pak rozhodne o tom, zda ponechá ve funkci prozatímní věřitelský výbor, odvolá některého z členů tohoto výboru nebo jeho náhradníka či do něj např. zvolí dalšího člena.

6.2.1.2 Okamžik ukončení činnosti

Prozatímní věřitelský výbor by měl ukončit svou činnost, jakmile insolvenční soud potvrdí věřitelský výbor zvolený první schůzí věřitelů. Od okamžiku, kdy insolvenční soud potvrdí usnesení, kterým schůze věřitelů ponechá prozatímní věřitelský výbor ve funkci, považuje se tento výbor za věřitelský výbor zvolený schůzí věřitelů (srov. § 62 odst. 3 IZ).

6.2.1.3 Zastoupení odborové organizace

Ohledně účasti odborové organizace působící u dlužníka na zasedání prozatímního věřitelského výboru lze shrnout, že tato účast je v zásadě totožná s oprávněním odborové organizace podílet se na jednání (řádného) věřitelského výboru. Odborová organizace se tak může jednání zúčastnit s hlasem poradním za předpokladu, že dlužník má nějaké zaměstnance (viz § 67 IZ).

V případě konfliktu více odborových organizací působících u dlužníka je dána v otázce zastupování zájmů zaměstnanců dlužníka přednost jejich dohodě. Nebude-li

⁶³ Srov. Taranda, *Věřitelské orgány a věřitelé v průběhu insolvenčního řízení* in Daně a právo v praxi 6/2007, str. 57.

⁶⁴ Srov. Páchl, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 79.

pak dohoda možná, přijde na řadu rozhodnutí insolvenčního soudu. Pro něj bude rozhodujícím faktorem počet členů jednotlivých organizací.⁶⁵ Přitom by se jednalo o soudní rozhodnutí v rámci dohlédací činnosti soudu podle § 11 IZ.

6.2.2 Principy fungování věřitelského výboru

Dále se zaměřím na charakteristiku a specifikaci dalšího klíčového orgánu věřitelů v insolvenčním řízení, kterým je věřitelský výbor.

6.2.2.1 Osvětlení pojmu „společný zájem věřitelů“

Věřitelský výbor (obdobně jako schůze věřitelů) chrání společný zájem věřitelů. V součinnosti s insolvenčním správcem přispívá k naplnění účelu insolvenčního řízení (viz § 58 odst. 1 IZ).

I zde k pojmu „*společný zájem*“ (obdobně jako u schůze věřitelů) odkazují na ustanovení § 2 písm. j) IZ, podle kterého je společným zájmem věřitelů: „*zájem nadřazený jejich jednotlivým zájmům, je-li jeho cílem, aby zvolený způsob řešení úpadku byl pro ně spravedlivý a výnosnější než ostatní způsoby řešení úpadku; tím není dotčeno zákonem zaručené zvláštní postavení některých věřitelů.*“⁶⁶

Měřítkem je přitom hledisko spravedlivosti a výnosnosti v porovnání s ostatními způsoby řešení úpadku. Uvedená zásada vychází z toho, že jakýmsi průmětem jednotlivých partikulárních zájmů věřitelů je právě uvedený společný zájem, při jehož dosažení dochází k akceptovatelnému uspokojení všech jednotlivých zájmů přihlášených věřitelů.⁶⁷

Lze tak shrnout, že základním cílem společného zájmu všech věřitelů je, aby zvolený způsob řešení úpadku dlužníka byl pro přihlášené věřitele spravedlivý a výnosnější než ostatní možné způsoby řešení úpadku dlužníka.⁶⁸ Společné řešení problémů více než jednoho věřitele představuje vždy zásadní problém.

I dosavadní právní úprava ZKV byla ve své podstatě založena na principu poměrného uspokojení věřitelů. To se týkalo i vyrovnacího řízení. Nejinak tomu je právě i v nové úpravě IZ. Věřitelé by tak v zásadě měli respektovat nejen svůj parciální zájem, ale i zájem ostatních spoluvěřitelů.

⁶⁵ Srov. Páchl, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 85.

⁶⁶ Viz Pohl, *Základní principy nové právní úpravy řešení úpadku v České republice* in *Bulletin advokacie* 1/2007, str. 19–37.

⁶⁷ Srov. Páchl, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 2

⁶⁸ Viz *Průvodce věřitele insolvenčním řízením* in *Právní forum* 1/2008, str. 2

V protikladu k obraně zájmů pouze jednotlivých věřitelů je pak v IZ nově zakotvena i zásada, podle níž jsou při výkonu funkce členů věřitelského výboru tito věřitelé povinni upřednostnit tento společný zájem před vlastními zájmy i před zájmy jiných osob (srov. § 60 odst. 1 IZ).

Pojem „společný zájem věřitelů“ přitom znala i dosavadní úprava ZKV [srov. § 40 odst. 1 písm. d) ZKV]. Ta jej ovšem ke škodě věci nijak blíže nevymezovala [srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část první (OBECNÁ ČÁST), „K § 2“ v DZ].

6.2.2.2 *Důvody pro novelizaci institutu věřitelského výboru*

Na úvod je třeba osvětlit motivy zákonodárce, kterými byl při tvorbě návrhu nové komplexní úpravy IZ oproti stávajícímu znění ZKV veden.

Vedle zpřesnění, dalšího rozvedení a precizace jednotlivých pojmů (tato snaha je ostatně patrná ze znění celého IZ) můžeme vysledovat úsilí o posílení operativnosti, akceschopnosti a dále o rozvinutí funkčnosti kontrolních mechanismů. V neposlední řadě zákonodárce zamýšlel i posílit rozhodovací pravomoci tohoto věřitelského orgánu [viz B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část první (OBECNÁ ČÁST), „K § 56 až 67“ v DZ].

Zejména pak u insolvenčních řízení s vyšším počtem věřitelů pak bude právě tento orgán představovat rozhodující a stabilní těleso při zastupování práv věřitelů jako celku.

6.2.2.3 *Složení věřitelského výboru*

Schůze věřitelů je povinna věřitelský výbor ustanovit vždy tehdy, překročí-li ke dni konání této schůze věřitelů počet přihlášených věřitelů padesát (srov. § 56 odst. 1 IZ).

Je-li však počet přihlášených věřitelů nižší než padesát, záleží jen na schůzi věřitelů, aby rozhodla o podobě věřitelského orgánu. Tím se stane právě buď právě věřitelský výbor či zástupce věřitelů.⁶⁹ O zástupci věřitelů jako specifickém orgánu zastupujícím zájmy však věřitelů pojednám podrobněji dále.

Věřitelský výbor má alespoň tři a nejvýše sedm členů. O přesném počtu členů rozhoduje schůze věřitelů (srov. § 56 odst. 2 IZ). Nejvyšší možný počet členů věřitelského výboru byl v IZ oproti předchozí úpravě snížen o dva členy (k tomu § 11 odst. 2 věta první ZKV).⁷⁰ Zákonodárce touto redukcí maximálního možného počtu členů věřitelského výboru sleduje posílení jeho akceschopnosti [viz B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část první (OBECNÁ ČÁST), „K § 56“ v DZ]. Dále je pozoruhodné, že obecně přijímaný názor o nutnosti volit lichý počet členů věřitelského výboru byl insolvenčním

⁶⁹ Srov. Páchl, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 68.

⁷⁰ Srov. Páchl, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 68.

zákonem překonán. Tento princip tak není třeba do budoucna respektovat.

Ohledně náhradníků členů věřitelského výboru lze konstatovat, že došlo k posunu směrem k zvýšení možného počtu náhradníků za jednotlivé členy výboru. Schůze věřitelů může totiž svými hlasy rozhodnout o volbě více než jednoho náhradníka za každého člena výboru (srov. § 56 odst. 2 IZ).

6.2.2.4 Předpoklady členství ve věřitelském výboru

Další významnou oblast pak představují kvalifikační kritéria (srov. § 59 IZ), která musí každý člen věřitelského výboru splňovat.

Členy a náhradníky věřitelského výboru se tak mohou stát pouze přihlášení věřitelé, kteří se svým zvolením souhlasí. Přihlášeným věřitelem je pak v souladu s § 173 odst. 1 IZ takový věřitel dlužníka, který u insolvenčního soudu v době od zahájení insolvenčního řízení až do uplynutí lhůty stanovené rozhodnutím o úpadku podal přihlášku své pohledávky.

V této souvislosti je však třeba poukázat na skutečnost, že podle ZKV bylo možné podat přihlášku pohledávky až po rozhodnutí o prohlášení konkursu na majetek dlužníka. Naproti tomu IZ umožňuje uplatnění pohledávek přihláškou již od okamžiku zahájení insolvenčního řízení. To se vztahuje i na případy, kdy ještě nebyla příslušná výzva k podání přihlášek pohledávek zveřejněna (§ 110 odst. 1 IZ).⁷¹ Popsaným způsobem se tak uplatňují pohledávky vzniklé ještě před zahájením insolvenčního řízení. K tomu je však třeba doplnit, že pohledávky za majetkovou podstatou a pohledávky jim postavené na roveň se v souladu s § 203 IZ uplatňují vůči insolvenčnímu správci pořadem práva tak, jako by insolvenční správce v nich byl dlužníkem. Věřitelé těchto pohledávek se však v souladu s IZ členy věřitelského výboru stát nemohou.

Dále je vyloučeno i členství takových osob, u kterých existuje důvod pochybovat o jejich nepodjatosti ve vztahu k dlužníkovi. Pojem „nepodjatost“ není v IZ blíže vymezen. Podpůrně lze přitom použít ustanovení § 14 OSŘ o vyloučení podjatosti. Podle citovaného ustanovení jsou „soudci a přísedící vyloučeni z projednávání a rozhodnutí věci, jestliže se zřetelem na jejich poměr k věci, k účastníkům nebo k jejich zástupcům je tu důvod pochybovat o jejich nepodjatosti.“

IZ pak v § 59 odst. 2 IZ považuje za podjaté automaticky následující subjekty.⁷²

⁷¹ Srov. Holešínský, Politzner, Strnad, *Nové insolvenční právo v České republice (I. část)* in Právní rádce 11/2007, str. I.

⁷² Srov. Pachel, Kozák, Budín, Dačar, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 74.

- osoby dlužníkovi blízké s tím, že tento pojem lze užít pouze ve vztahu k dlužníkovi – fyzické osobě. Podle § 116 OZ je pak osobou blízkou: „*příbuzný v řadě přímé, sourozenec a manžel, partner; jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném se pokládají za osoby sobě navzájem blízké, jestliže by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pociťovala jako újmu vlastní;*“
- vedoucí pracovníci dlužníka, jejichž pracovní poměr ze zakládá jmenováním. Příslušné vymezení těchto pojmů je třeba dohledat jak v platném zákoně č. 65/1965 Sb., tj. bývalém zákoníku práce, a sice zejména v § 65 a násl. tohoto právního předpisu, tak v nyní účinném zákoníku práce č. 262/2006 Sb., konkrétně v § 33. Pracovní poměr jmenováním lze podle současné právní úpravy založit pouze u subjektů založených a zřizovaných státem. Řešení úpadku takových subjektů podle ustanovení IZ je prakticky vyloučeno (viz § 6 odst. 1 IZ). V insolvenčním řízení se mohou vyskytnout případy jmenování podle obou právních úprav zákoníku práce;
- společníci dlužníka a jeho akcionáři. V případě akcionářů toto omezení neplatí, pokud akcionář vlastní méně než 10% akcií emitovaných dlužníkem jako právnickou osobou a současně a současně nepůsobí v orgánech dlužníka. U jiných typů právnických osob společníků (společníci s. r. o., komanditní společnosti nebo veřejné obchodní společnosti) pak obdobná výjimka neplatí;
- osoby tvořící s dlužníkem koncern. Za koncern (holding) pak považuje § 66a odst. 7 ObchZ stav, kdy „*jsou jedna nebo více osob podrobeny jednotnému řízení jinou osobou s tím, že podniky obou těchto osob jsou koncernovými podniky.*“

Ustanovení § 59 odst. 3 a 4 IZ pak zakotvují i další překážky, které jsou s členstvím ve věřitelském výboru neslučitelné. Jedná se zejména o kritéria důvěryhodnosti a způsobilosti členů toho orgánu. V případě jejich naplnění pak insolvenční soud volbu člena nebo náhradníka věřitelského výboru nepotvrdí a k platnému vzniku jeho funkce tak nedojde. Důvody pro nepotvrzení členů věřitelského výboru ve funkci jsou v zákoně stanoveny taxativním výčtem [srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část první (OBECNÁ ČÁST), „K § 59“ v DZ].

Vedle otázky počtu členů věřitelského výboru představuje stěžejní problém při úpravě věřitelského výboru otázka jeho konkrétní složení. Nová zákonná úprava předepisuje, aby ve věřitelském výboru byly zastoupeny všechny skupiny věřitelů podle povahy jejich pohledávek. To ostatně odráží přímý záměr zákonodárce [srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část první (OBECNÁ ČÁST), „K § 57“ v DZ]. Dále se vyžaduje, aby

nezajištění věřitelé v něm měli početně alespoň takové zastoupení jako věřitelé zajištění (srov. § 57 odst. 1 IZ). Tato proporcionalita se pak neuplatní, jestliže nezajištění věřitelé své členy nenavrhnou nebo jimi navržené osoby s tímto návrhem nesouhlasí, případně nebudou z jiných důvodů zvoleni.

Z textu citovaného ustanovení rovněž vyplývá, že se v případě složení věřitelského výboru nejedná o typický příkazovací modus běžný u ustanovení povinnosti, nutnosti či závazku, ale spíše o vyjádření doporučení či snahy o dosažení žádaného stavu. Praktické dodržení tohoto *doporučení* se může ve finále ukázat jako složité, ne-li přímo nemožné. Případné nedodržení, resp. nerespektování tohoto ustanovení IZ o rovnoměrném zastoupení veškerých věřitelských skupin ve výboru nebude možno soudem napadnout. K účasti zajištěných věřitelů pak DZ přímo uvádí následující: „*Účast zajištěných věřitelů v tomto orgánu do jisté míry problematizují výhody, které mají oproti jiným věřitelům; ani uspokojení těchto věřitelů však není automatické (závisí na průběhu insolvenčního řízení), takže úprava, která jejich účast ve věřitelském výboru připouští, má své opodstatnění.*“

Jednotlivé skupiny věřitelů přitom nejsou v příslušné části IZ věnované složení věřitelského výboru blíže vymezeny. Ve věci zjištění složení těchto skupin je nutné se obrátit na jiná ustanovení IZ a použít analogicky jejich obsah.

Demonstrativní výčet věřitelských skupin pak je uveden až dále v § 337 odst. 2 IZ v návaznosti na ustanovení § 335 IZ a zahrnuje následující skupiny subjektů:

- zajištění věřitelé,
- společníci a členové dlužníka a
- v případě reorganizace věřitelé, jejichž pohledávky nejsou touto formou řešení úpadku dotčeny.

Další skupiny věřitelů budou pak podle všeho zřejmě představovat následující okruhy osob:

- zaměstnanci a bývalí zaměstnanci dlužníka,
- orgány státní správy,
- věřitelé z obchodního styku (z obchodní činnosti) dlužníka.⁷³

Tento princip proporcionalního zastoupení všech skupin věřitelů ve věřitelském výboru pak je jednoznačným výrazem rovnosti účastníků insolvenčního řízení. K zásadě

⁷³ Srov. Páchl, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 69.

rovnosti účastníků insolvenčního řízení pak viz zejména § 5 písm. a) a b) IZ.⁷⁴

6.2.2.5 Ustanovení členů věřitelského výboru

Každá ze skupin věřitelů (zajištění i nezajištění) navrhuje a volí členy věřitelského výboru samostatně (srov. k tomu § 57 odst. 2 IZ). Fakt, že členy věřitelského výboru navrhuje a volí jedna z těchto skupin, však neznamena, že musí navrhopvat a volit pouze z členů své skupiny.⁷⁵

Závěrem ke složení věřitelského výboru je třeba uvést, že se v něm projeví i dozorcí funkce insolvenčního soudu. Ta spočívá ve skutečnosti, že zvolený věřitelský výbor musí být potvrzen usnesením insolvenčního soudu. Toto rozhodnutí soudu je pak třeba vyhlásit přímo na příslušném příslušném jednání (§ 57 odst. 3 IZ).

Na závěr je třeba doplnit, že členové a náhradníci věřitelského výboru jsou zastupitelní jakoukoli kteroukoliv fyzickou osobou, která má způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu (§ 58 odst. 4 IZ). Je-li takovým zástupcem advokát, přiznává mu současný IZ oprávnění udělovat za sebe substituční oprávnění.⁷⁶

6.2.2.6 Postavení předsedy věřitelského výboru

V souvislosti s fungováním věřitelského výboru jako kolektivního orgánu se do popředí dostává postavení jeho předsedy jako klíčové osoby. Jeho dominantní postavení vyplývá z nové úpravy tohoto orgánu v IZ.

Předsedu volí ze svého středu věřitelský výbor. Nestane-li se tak ani po opakované volbě, ustanoví jej insolvenční soud.⁷⁷

Jeho primární funkcí je svolávání a řízení zasedání (schůzí) věřitelského výboru (§ 58 odst. 3 IZ).

Při rovnosti hlasů členů věřitelského výboru dále rozhoduje právě jeho hlas.⁷⁸ Funkce předsedy věřitelského výboru tak představuje pojistku proti situaci, kdy počet členů věřitelského výboru bude sudý [srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část první (OBECNÁ ČÁST), „K § 58“ v DZ].

Další významné oprávnění předsedy věřitelského výboru spočívá ve skutečnosti, že

⁷⁴ Srov. Páchl, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 69.

⁷⁵ Srov. Páchl, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 69.

⁷⁶ Srov. Páchl, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 71.

⁷⁷ Srov. Taranda, *Věřitelské orgány a věřitelé v průběhu insolvenčního řízení* in Daně a právo v praxi 6/2007, str. 57.

⁷⁸ Srov. Páchl, *Průvodce věřitele insolvenčním řízením* in Právní forum 1/2008, str. 2.

písemnosti určenému věřitelskému výboru se doručují jeho prostřednictvím,⁷⁹ resp. do jeho datové schránky či na jeho adresu (§ 79 odst. 1 IZ).

6.2.2.7 Pravomoci věřitelského výboru

Vyčerpávající výčet pravomocí věřitelského výboru není soustředěn v IZ pouze na jednom místě, resp. v jediném ustanovení. Jednotlivé kompetence tohoto věřitelského orgánu se naproti tomu prolínají prakticky celou úpravou obsaženou v IZ.

Níže tedy následuje výčet dalších oprávnění věřitelského výboru obsažených v jiných částech IZ.⁸⁰

- rozhodnutí o poskytnutí zálohy insolvenčnímu správci k úhradě jeho výdajů (§ 39 odst. 1 IZ);
- schválení úhrady nákladů insolvenčního správce spojených s využitím právních, ekonomických a jiných specializovaných odborníků z majetkové podstaty (§ 39 odst. 3 IZ);
- právo na náhradu nákladů a odměnu za činnost ve věřitelském výboru (blíže vymezeno v prováděcím předpise) (§ 60 odst. 2 a 3 IZ);
- právo určit si adresu pro doručování soudních písemností (§ 79 IZ);
- schválení odměny znalce ustanoveného insolvenčním soudem v případě, že soud rozhodne o reorganizaci jako způsobu řešení úpadku a současně ustanoví znalce za účelem ocenění majetkové podstaty (§ 154 odst. 2 IZ);
- schválení smíru uzavřeného v incidenčním sporu insolvenčním správcem jako předpoklad jeho následného schválení ze strany insolvenčního soudu (§ 162 odst. 2 IZ);
- návrh na předvolání dlužníka nebo osoby jednající za dlužníka k výslechu a k výzvě k prohlášení o majetku (§ 214 odst. 1 IZ);
- součinnost se správcem při soupisu majetkové podstaty dlužníka (§ 217 IZ);
- oprávnění vymoci si ocenění majetku zahrnutého do soupisu majetkové podstaty soudním znalcem (§ 219 odst. 2 IZ);
- udělení souhlasu k vyloučení neprodejného majetku ze soupisu majetkové podstaty (§ 227 IZ);
- rozhodnutí o podání odpůrčí žaloby insolvenčním správcem (§ 239 odst. 2 IZ);

⁷⁹ Srov. Pohl, *Základní principy nové právní úpravy řešení úpadku v České republice* in *Bulletin advokacie* č. 11/2007, str. 19–37.

⁸⁰ Srov. Pachi, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 71.

- udělení souhlasu k ukončení provozu podniku dlužníka (§ 261 odst. 2 IZ);
- schvalování dohody o vypořádání společného jmění dlužníka a jeho manžela (§ 271 odst. 2 IZ);
- udělení souhlasu ke způsobu zpeněžení majetku zařazeného do soupisu majetkové podstaty (§ 286 odst. 2 IZ);
- schválení smlouvy o provedení dražby za účelem zpeněžení dlužníkovy majetku jako předpoklad její účinnosti (§ 287 odst. 2 IZ);
- schválení zpeněžení dlužníkovy majetku prodejem movitých věcí a nemovitostí (§ 288 odst. 2 IZ);
- schválení smlouvy o zpeněžení dlužníkovy majetku mimo dražbu jako předpoklad její účinnosti (§ 289 odst. 1 IZ);
- udělení souhlasu k uzavření smlouvy o prodeji podniku dlužníka jedinou smlouvou (§ 290 odst. 2 IZ);
- právo členů věřitelského výboru a jejich náhradníků musí vycházet ze souhlasu uděleného schůzí věřitelů [§ 295 odst. 2 písm. f) a odst. 3 IZ];
- právo být informován insolvenčním správcem v pravidelných intervalech o průběhu zpeněžení majetkové podstaty a o nakládání s výtěžkem z tohoto prodeje při řešení úpadku konkursem (§ 300 IZ);
- vyslovení souhlasu s návrhem insolvenčního správce insolvenčnímu soudu, aby povolil částečný rozvrh (§ 301 odst. 2 IZ);
- právo účastnit se projednání konečné zprávy (§ 304 odst. 3 IZ);
- udělení souhlasu s uskutečněním právních úkonů dlužníka s dispozičními oprávněními, které mají z hlediska nakládání s majetkovou podstatou a její správou zásadní význam, v průběhu reorganizace (§ 330 odst. 3 IZ);
- právo být informován o průběhu řízení od insolvenčního správce při řešení úpadku dlužníka reorganizací (§ 331 IZ);
- aktivní legitimace k podání návrhu na omezení nebo zákaz disponovat s majetkovou podstatou při řešení úpadku dlužníka reorganizací (§ 332 odst. 1 IZ);
- vyslovení souhlasu s rozhodnutím valné hromady, resp. členské schůze jmenovat nebo volit a odvolávat členy statutárního orgánu dlužníka a dozorčí rady dlužníka jako předpoklad jejich účinnosti, případně aktivní legitimace přímo k provedení volby nového statutárního či dozorčího orgánu (resp. jejich členů) za předpokladu, že zanikne funkce tohoto statutárního orgánu dlužníka nebo dozorčí

rady anebo funkce všech členů těchto orgánů a není-li postupem podle zvláštního právního předpisu jmenován nebo zvolen do třiceti dnů poté (§ 333 odst. 1 a 2 IZ);

- povinnost kontrolovat plnění reorganizačního plánu dlužníkem (§ 355 odst. 1 IZ);
- schválení výroční zprávy insolvenčního správce pro věřitele a veřejnost o postupu insolvenčního řízení v případě úpadku jednotlivých typů finančních institucí (§ 371 a korespondující ustanovení § 383 IZ);
- právo na předložení přehledu příjmů dlužníka za posledních šest měsíců po povolení oddlužení [§ 412 odst. 1 písm. d) IZ].

Nejrozsáhlejší [demonstrativní – srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část první (OBECNÁ ČÁST), „K § 58“ v DZ] výčet pravomocí věřitelského výboru je pak přímo obsažen právě v pasáži IZ věnované věřitelskému výboru (§ 58 odst. 2 IZ). Valná část z nich se pak týká vztahu k osobě insolvenčního správce.⁸¹

Z rozsáhlého katalogu oprávnění věřitelského výboru je pak z hlediska finančních institucí významné oprávnění udělovat insolvenčnímu správci nebo dlužníku s dispozičními oprávněními souhlas k uzavírání smluv o úvěrovém financování [viz § 58 odst. 2 písm. c) IZ].

Zejména banky (jakožto finanční instituce) budou mít v případě životaschopného a perspektivního dlužníka zájem na jeho reorganizaci.

Právě úvěrové financování pak představuje prostředek, jak udržet takového dlužníka „při životě“. Protože se jedná o potenciálně velmi významný a v porovnání se stávající úpravou ZKV i novátorský právní institut, budu se věnovat problematice právní úpravy úvěrového financování ve zvláštní části této disertační práce věnované výhradně tomuto perspektivnímu nástroji financování dlužníka.

6.2.2.8 Výkon působnosti věřitelského výboru insolvenčním soudem

Za specifické situace může nastat i stav, kdy působnost věřitelského výboru dočasně vykonává insolvenční soud. V této souvislosti je potřebné poznamenat, že nebyl přijat původní návrh, aby rozhodnutí věřitelského výboru bylo při jeho pasivitě možné přímo nahradit rozhodnutím insolvenčního soudu [srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část první (OBECNÁ ČÁST), „K § 66“ v DZ].

Nahrazení funkcí věřitelského výboru činností insolvenčního soudu však může být

⁸¹ Srov. Pachel, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 71.

bez větších pochyb pouze nouzovým řešením.⁸²

Základní předpoklad pro toto mimořádné přenesení působnosti jednoho procesního subjektu na druhý představuje stav, kdy v průběhu insolvenčního řízení poklesne počet členů věřitelského výboru ustanoveného schůzí věřitelů na méně než tři (srov. § 66 odst. 1 IZ).

Toto přenesení působnosti pak trvá až do doby, kdy dojde k potvrzení nové volby nebo doplňující volby členů věřitelského výboru do požadovaného počtu minimálně tří členů, resp. do jmenování prozatímního věřitelského výboru.

K takovému jmenování pak dojde v případě upraveném v § 66 odst. 2 IZ tehdy, když chybějící členy věřitelského výboru do počtu alespoň tří nezvolila k tomu účelu svolaná schůze věřitelů.

Principiálně pak přitom jde o postup odlišný od předchozí právní úpravy obsažené § 11 odst. 4 ZKV. Tehdy soud svým rozhodnutím přímo mohl jmenovat nové členy věřitelského výboru.⁸³

6.2.2.9 Odpovědnost z titulu funkce člena věřitelského výboru

Členové i náhradníci věřitelského výboru jsou povinni při výkonu své funkce postupovat s odbornou péčí a odpovídají za škodu nebo jinou újmu, kterou způsobili porušením svých povinností nebo neodborným výkonem své funkce (§ 60 odst. 1 IZ).

K obecnému pojmu odpovědnosti za škodu odkazují na § 420 a násl. OZ. Odpovědnost členů věřitelského výboru a jejich náhradníků je v daném případě stanovena jako objektivní. Odpovědnosti za škodu se tak zproští ten, kdo prokáže, že vzniklou škodu nezavinil.⁸⁴

6.2.2.10 Zánik funkce člena věřitelského výboru

Funkce člena nebo náhradníka věřitelského výboru zaniká (§ 63 IZ) jeho odvoláním z funkce, odstoupením⁸⁵ z funkce (srov. § 65 IZ) nebo ukončením jeho účasti v insolvenčním řízení s tím. Ukončení účasti věřitele v insolvenčním řízení jako takové je pak podrobně upraveno v § 186 IZ.

Zvláštním případem skončení funkce člena věřitelského výboru či věřitelského výboru jako celku pak je odvolání ze strany insolvenčního soudu z důležitých důvodů,

⁸² Viz Pachel, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 84.

⁸³ Srov. Pachel, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 84.

⁸⁴ Srov. Pachel, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 76.

⁸⁵ Srov. Taranda, *Věřitelské orgány a věřitelé v průběhu insolvenčního řízení* in Daně a právo v praxi 6/2007, str. 57.

zejména při porušování nebo zanedbávání povinností (srov. § 63 odst. 3 IZ).

V případě singulární sukcese (typicky po postoupení přihlášené pohledávky) pak nová úprava konstruuje přechod členství ve věřitelském výboru na nabyvatele této pohledávky (srov. § 63 odst. 2 IZ). Tato úprava je přitom motivována snahou zákonodárce „zajistit akceschopnost věřitelského výboru a přesvědčením, že členství ve věřitelském výboru může být specifickou hodnotou, která zvyšuje obecnou hodnotu pohledávky úplatně postupované v průběhu insolvenčního řízení a může rovněž vést k žádoucímu zmenšení počtu věřitelů“ [viz B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část první (OBEČNÁ ČÁST), „K § 59“ v DZ]. Tento postup se však uplatní pouze v případě, že pohledávku dosavadního člena věřitelského výboru nabývá jediný postupník.

6.3 Zástupce věřitelů

Poslední orgán, jehož prostřednictvím ovlivňují věřitelé chod insolvenčního řízení, představuje zástupce věřitelů.

6.3.1 Volba a odvolání

Obdobně jako věřitelský výbor je i zástupce věřitelů volen a odvoláván schůzí věřitelů jakožto nejvyšším orgánem reprezentujícím jejich zájmy (srov. § 46 odst. 2 IZ).

Ustanovení zástupce věřitelů není povinné. Záleží pouze na schůzi věřitelů, zda k volbě zástupce věřitelů a jeho náhradníka přistoupí. K tomuto kroku je schůze věřitelů oprávněna přikročit pouze jako k náhradě za věřitelský výbor, není-li jeho volba povinná (srov. § 68 odst. 1 IZ). Zástupce věřitelů tak může být zvolen pouze v případě, že dlužník má méně než padesát věřitelů.⁸⁶

V této souvislosti je třeba zdůraznit, že by věřitelé při rozhodování mezi věřitelským výborem a zástupcem věřitelů (mají-li ovšem možnost volby) měli zvážit všechny dopady svého rozhodnutí. V případě zástupce věřitelů totiž nebude možno v řízení dále aplikovat postup dle § 63 odst. 2 IZ. Nabyvatel přihlášené pohledávky od zástupce věřitelů tak automaticky nevstoupí do jeho funkce (viz k tomu § 68 odst. 2 věta druhá IZ). Po ukončení účasti zástupce věřitelů v insolvenčním řízení tak na jeho místo nastoupí zvolený náhradník. Insolvenční soud rovněž musí neprodleně svolat

⁸⁶ Srov. Pachel, *Průvodce věřitele insolvenčním řízením* in Právní forum 1/2008, str. 2.

schůzi věřitelů za účelem nové volby.⁸⁷

V nepatrném konkursu pak není volen věřitelský výbor nikdy, ale pouze ustanoven zástupce věřitelů [srov. § 315 odst. 1 písm. a) IZ].⁸⁸ Ani v případě nepatrného konkursu však není ustanovení zástupce věřitelů povinné.

K samotnému pojmu „*nepatrný konkurs*“ pak viz zejména § 314 odst. 1 IZ. Podle tohoto ustanovení se o nepatrný konkurs jedná v případě, že: „*je dlužníkem fyzická osoba, která není podnikatelem, nebo celkový obrat dlužníka za poslední účetní období předcházející prohlášení konkursu nepřesahuje 2 000 000 Kč a dlužník nemá více než padesát věřitelů.*“

6.3.2 Pravomoci a výkon funkce

Ustanovení o věřitelském výboru se analogicky uplatní i pro zástupce věřitelů a jeho náhradníka. Práva a povinnosti zástupce věřitelů tak korespondují s postavením věřitelského výboru vymezeným v § 58 až 60 IZ.⁸⁹

Výjimku představuje zákaz jmenování, resp. odvolání zástupce věřitelů ze strany insolvenčního soudu. Tato ingerence soudu se zde neuplatní, a sice na rozdíl obdobného postupu v případě věřitelského výboru. Jako důvod tohoto zákazu uvádí DZ následující argumentaci: „*Zákaz jmenování zástupce věřitelů a jeho náhradníka insolvenčním soudem je dán negativními zkušenostmi s institutem opatrovníka věřitelů, který byl součástí stávajícího zákona o konkursu a vyrovnání (jako § 11a) v době od 16. dubna 1993 do 30. dubna 2000. Ustanovení opatrovníka soudním rozhodnutím vedlo ve svých důsledcích často k podstatnému umenšení vzájemné kontroly mezi procesními subjekty (jež se prostřednictvím kolektivního orgánu prosazuje účinněji) a tím i k výraznému oslabení práv věřitelů. Obdobných účinků by bylo možné se obávat, kdyby osnova dovozovala soudu jmenování (jediného) zástupce věřitelů.*“ [srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část první (OBECNÁ ČÁST), „K § 68“ v DZ]

⁸⁷ Srov. Páchl, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 68.

⁸⁸ Viz Pohl, *Základní principy nové právní úpravy řešení úpadku v České republice* in Bulletin advokacie č. 11/2007, str. 19–37

⁸⁹ Srov. Páchl, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 86.

7. NOVINKY VE SMĚRU POSÍLENÍ POSTAVENÍ VĚŘITELŮ V INSOLVENČNÍM ŘÍZENÍ

Jak již jsem výše uvedl, představuje jeden ze zásadních motivů a důvodů pro přijetí nové kompletní úpravy insolvenčního práva v IZ zejména snaha o posílení postavení věřitelů v průběhu insolvenčního řízení, resp. v jednotlivých jeho stupních.

V předchozích částech této disertační práce jsem pojednával o věřitelských orgánech podle nového IZ, jejich složení a zejména pravomocích. V centru pozornosti se v této souvislosti nacházela otázka, k jakým změnám co do kompetencí věřitelských orgánů došlo oproti předchozí úpravě konkursního práva v ZKV.

V následujících částech této disertační práce se pak rovněž hodlám věnovat postavení věřitelů poté, co bylo rozhodnuto o způsobu řešení úpadku dlužníka. Specificky se tak budu zabývat postavením věřitelů v konkursu, při reorganizaci a v oddlužení.

Níže bych se v rámci tohoto svého pojednání tak chtěl zejména soustředit na oblasti, resp. ustanovení IZ, kde došlo ke znatelnému posílení pozice věřitelů v insolvenčním řízení, a to oproti předchozímu stavu, kodifikovanému v ZKV.

7.1 Obecné zásady insolvenčního řízení vztahující se k věřitelům

Přímo v úvodu insolvenčního řízení jsou proklamovány základní zásady, kterými má být celé insolvenční řízení spravováno.

7.1.1 Zásada rychlosti, hospodárnosti a co nejvyššího uspokojení věřitelů

V souladu s těmito principy tak má být zejména *insolvenční řízení vedeno tak, aby žádný z účastníků nebyl nespravedlivě poškozen nebo nedovoleně zvýhodněn a aby se dosáhlo rychlého, hospodárného a co nejvyššího uspokojení věřitelů* [viz § 5 písm. a) IZ]. Tato zásada maximální efektivity insolvenčního řízení ve vztahu k věřiteli ostře kontrastuje s dosavadní praxí konkursů prováděných na základě dosavadního ZKV.

Nároky na rychlost celého insolvenčního řízení vedly i k podstatnému rozšíření termínů a lhůt stanovených přímo insolvenčním zákonem. Níže pak uvádím některé

z těchto pevně stanovených lhůt.⁹⁰

- lhůta dvou hodin pro zveřejnění oznámení o zahájení insolvenčního řízení (§ 101 odst. 1 IZ),
- lhůta pro rozhodnutí soudu o vstupu nabyvatele pohledávky na místo přihlášeného věřitele stanovená do konce pracovního dne nejbližší následujícího po dni, kdy soudu takovýto návrh došel (§ 18 odst. 2 IZ),
- lhůta sedmi dnů po podání insolvenčního návrhu pro jeho odmítnutí v případě návrhu neobsahujícího všechny náležitosti či neurčitého nebo nesrozumitelného, pokud nedostatky brání pokračovat v řízení (§ 128 odst. 2 IZ),
- lhůta dvou měsíců od rozhodnutí o úpadku pro konání schůze věřitelů (§ 137 odst. 1 IZ),
- lhůta dvou měsíců pro rozhodnutí odvolacího soudu o odvolání proti rozhodnutí o úpadku, proti rozhodnutí o způsobu řešení úpadku (§ 93 odst. 2 IZ).

Právě celkové urychlení insolvenčního řízení se totiž od IZ v neposlední řadě očekávalo.⁹¹

Výtěžnost takových řízení z hlediska uspokojení pohledávek věřitelů byla velmi nízká. Věřitelům tak v drtivé většině prakticky nezbývalo nic jiného než přihlášenou pohledávku později účetně odepsat. V protikladu k předchozí právní úpravě tak současný IZ již v úvodních ustanoveních proklamuje snahu o maximální účinnost ve směru uspokojení věřitelů.

Konkrétně pak nalézají aplikaci tohoto obecného ustanovení svou odezvu i dalšími ustanoveními, které obdobně upravují vztah mezi správcem a věřiteli. V souladu s tímto ustanovením § 36 odst. 1 IZ pak je správce povinen vyvinout veškeré úsilí, které po něm lze spravedlivě požadovat, aby věřitelé byli uspokojeni v co nejvyšší míře. Případné porušení této povinnosti ze strany správce může být sankcionováno ve formě uložení pořádkové pokuty správci dle ustanovení § 81 IZ. V krajním případě může být správce postížen i zproštěním z funkce dle ustanovení § 32 IZ.⁹² Také tím je tedy zdůrazněno, že úsilí celého insolvenčního řízení má směřovat právě co možná k nejvyššímu uspokojení věřitelů.

⁹⁰ Srov. Páchl, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 10.

⁹¹ Srov. Holešínský, Politzer, Strnad, *Nové insolvenční právo v České republice (1. část)* in *Právní rádce* 11/2007, str. I.

⁹² Srov. Páchl, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 40.

7.1.2 Zásada rovnosti věřitelů v řízení

Další zásadou ve vztahu k věřitelům upravenou v novém IZ je pak zásada rovnosti věřitelů [viz § 5 písm. b) IZ]. Ti mají v insolvenčním řízení zásadně stejné (rovné) možnosti.

Zákonem zakotvená zásada rovnosti věřitelů (známá z právní teorie jako *par conditio creditorum*) obsahově kontrastuje se snahou o dosažení poměrného uspokojování věřitelů jakožto další zásadou insolvenčního řízení podle § 1 písm. a) IZ [srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část první (OBEČNÁ ČÁST), „K § 5“ v DZ].

Dále je třeba doplnit, že nahrazením obecného principu uspokojení podle zásady „kdo dřív přijde, ten dřív mele“ principem výše citovaného poměrného uspokojení věřitelů, jejichž pohledávky mají podle mimoinsolvenčního práva stejné pořadí, nastavuje insolvenční právo věřitelům velmi silnou motivaci se kolektivnímu insolvenčnímu řízení vyhnout a nejpozději v předvečer jeho zahájení dosáhnout pokud možno plného individuálního uspokojení svých pohledávek za dlužníkem. Má-li pak být insolvenční právo životaschopné, musí stanovit pravidla, jejichž účelem je této nežádoucí aktivitě věřitelů zabránit. Tímto nástrojem pak v případě IZ je institut neúčinnosti právních úkonů a odpůrcí žaloby, o těchto institutech pojednám v jedné z následujících částí této disertační práce věnované této problematice.

Pouze na okraj je třeba v této souvislosti zdůraznit, že formulování insolvenčních pravidel neúčinnosti právních úkonů představuje v každém případě velmi delikátní projekt, kdy musí zákonodárce pečlivě vážit mezi zájmem na ochranu principů kolektivního uspokojení věřitelů insolventního dlužníka na jedné straně a zájmem na zachování právní jistoty a stability obchodních závazkových vztahů (tradičně vyjádřených pregnantní zásadou *pacta sunt servanta*) na straně druhé.⁹³

7.1.3 Zásada ochrany práv nabytých v dobré víře

Z hlediska finančních institucí (zejména bank) jakožto zajištěných věřitelů pak představuje nejvýznamnější zásadu, že práva věřitele nabytá v dobré víře [viz § 5 písm. c) IZ] před zahájením insolvenčního řízení nelze (pochopitelně s výhradou odchylných zákonných ustanovení) omezit rozhodnutím insolvenčního soudu ani postupem insolvenčního správce.

Zde je přitom třeba zdůraznit, že obdobnou zásadu promítnutou do současné právní

⁹³ Srov. Richter, *Insolvenční zákon: od vládního návrhu k vyhlášenému znění* in *Právní rozhledy* 21/2006, str. 765–774.

úpravy v ZKV nenalezneme.⁹⁴

7.1.4 Resumé

Shrnuto, budou výše uvedené a nově proklamované zásady insolvenčního řízení sloužit především jako interpretační kritérium pro výklad dalších ustanovení IZ. K těmto principům se bude rovněž přihlížet při aplikaci zvláštních právních předpisů, kdy při zohlednění specifik úpadku bude IZ předpisem speciálním.⁹⁵

7.2 Odpovědnost za škodu ve vztahu k věřitelům

Odpovědnost za škodu je dalším právním institutem detailně rozpracovaným v nové úpravě IZ. Této odpovědnosti je pak vystavena většina osob pověřená v insolvenčním řízení jednotlivým kroky a úkoly.

Jakkoli může v praxi velmi obtížné a časově velmi náročně vlastní nároky z titulu odpovědnosti za škodu uplatnit a soudně vymáhat, představuje tento právní institut velmi významný prostředek obrany práv postižených subjektů. Nejinak je tomu i v insolvenčním řízení. Zejména povinnost unést důkazní břemeno pak může při prokazování svých nároků pro věřitele představovat velkou zátěž. Dostát této procesní povinnosti jistě bude zpravidla vyžadovat i poskytnutí kvalifikované právní pomoci.

V této části disertační práce bych se však chtěl obrátit spíše k otázce popisu podmínek pro vznik této odpovědnosti za škodu. Mým cílem v tomto směru je tak zúžit tuto problematiku výhradně na škodu způsobenou věřitelům dlužníka některým z dalších procesních subjektů insolvenčního řízení, zejména pak ze strany dlužníka a správce.

7.2.1 Odpovědnost správce za škodu způsobenou věřitelům

Insolvenční správce odpovídá věřitelům a dále dlužníkovi nebo třetím osobám za předpokladu, že při výkonu své funkce poruší povinnosti, které mu jsou uloženy zákonem nebo rozhodnutím soudu, jakož i tím, že při jejím výkonu nepostupoval s odbornou péčí (srov. § 37 IZ). Správce tak prakticky nese manažerskou odpovědnost v podobě odpovídající povinností, jež mají statutární orgány obchodních společností za správu svěřeného majetku.⁹⁶

Jedná se tak o objektivní odpovědnost, u níž se – na rozdíl od obecné občanskoprávní

⁹⁴ Srov. Pohl, *Základní principy nové právní úpravy řešení úpadku v České republice* in *Bulletin advokacie* č. 11/2007, str. 19–37.

⁹⁵ Srov. Holešínský, Politzer, Strnad, *Nové insolvenční právo v České republice (I. část)* in *Právní rádce* 11/2007, str. I.

⁹⁶ Srov. Pachel, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 42.

odpovědnosti – nevyžaduje zavinění ze strany insolvenčního správce (a sice ať už ve formě úmyslu, tak nedbalosti). Insolvenční správce pak může této odpovědnosti zprostit, prokáže-li existenci některého z tzv. liberačních důvodů. K jeho uplatnění je třeba prokázat, že správce této škodě nebo jiné újmě nemohl zabránit ani při vynaložení veškerého úsilí, které po něm bylo možné spravedlivě požadovat se zřetelem k průběhu insolvenčního řízení. Nutno opět zdůraznit, že při prokazování existence liberačních důvodů bude důkazní břemeno v plné míře doléhat na správce.

Správce dále odpovídá i za škodu nebo jinou újmu způsobenou osobami, kterých použil k plnění svých úkolů. Totéž platí i pro zaměstnance dlužníka, působící v rozsahu své dosavadní činnosti, nebo pro jiné osoby ve smluvním vztahu s dlužníkem (viz § 37 odst. 2 IZ).

Specifickou podobu odpovědnosti,⁹⁷ kterou správce má výhradně vůči věřitelům za majetkovou podstatou, představuje ustanovení § 37 odst. 3 IZ. V souladu s ním odpovídá insolvenční správce za škodu, resp. jinou újmu vzniklou tím, že nemohlo dojít k uspokojení dotčeného věřitele v důsledku právního úkonu uskutečněného ze strany insolvenčního správce.

Také v tomto případě se může správce z této odpovědnosti vyvinut prokázáním existence liberačních důvodů. Tímto liberačním důvodem je prokázání skutečnosti, že v době, kdy správce tento právní úkon činil, nemohl seznat, že majetková podstata nebude stačit k úhradě jím vzniklé pohledávky za majetkovou podstatou.

K pojmu „*pohledávky za majetkovou podstatou*“ odkazují blíže zejména na ustanovení § 168 IZ. Z hlediska právní komparatistiky lze doplnit, že za věřitele podstaty (v souladu s českou právní terminologií pak za „*věřitele s pohledávkami za podstatou*“ či méně formálně „*zapotstatové věřitele*“) považuje německý InsO všechny subjekty, jejichž nároky vznikly po zahájení insolvenčního řízení s tím, že mohou být z insolvenční podstaty uspokojeny kdykoli v průběhu řízení a dále před uspokojením (ostatních) insolvenčních věřitelů. Podle § 54 InsO jde v první řadě o náklady insolvenčního řízení – typicky pak soudní poplatky, odměna a hotové výdaje insolvenčního správce a členů věřitelského výboru.

Druhou skupinu tvoří závazky označené jako zvláštní závazky podstaty, mezi které patří zejména následující nároky:

- nároky z titulu jednání správce spojených se správou, zpeněžením a rozdělením

⁹⁷ Srov. Pacht, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 42.

podstaty,

- nároky ze vzájemných smluv, jejichž splnění je ze strany insolvenčního správce požadováno anebo musí proběhnout po zahájení řízení,
- nároky z titulu bezdůvodného obohacení insolvenční podstaty.

V dalších ustanoveních InsO je za věřitele podstaty dále považován i:

- dlužník s nárokem na placení výživného,
- zaměstnanec s nárokem založeným na základě tzv. sociálního plánu,
- zajištěný věřitel s pohledávkou vzniklou z titulu úroků přirostlých k jeho pohledávce do okamžiku realizace zajištění.⁹⁸

Ohledně otázky případného promlčení výše popsaných práv konstruuje nový IZ promlčecí lhůty, které jsou identické s obecnou úpravou OZ.

Přímo v souladu s dikcí DZ tak *„osnova formuluje subjektivní i objektivní promlčecí lhůty k uplatnění práva na náhradu škody proti insolvenčnímu správci, přičemž co do délky těchto lhůt si bere za vzor občanskoprávní úpravu.“* [srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část první (OBEČNÁ ČÁST), „K § 36 a 37“ v DZ]. Právo na náhradu škody nebo jiné újmy proti insolvenčnímu správci se tak v souladu s § 37 odst. 4 IZ promlčí: *„do dvou let poté, kdy se poškozený dozvěděl o výši škody a odpovědnosti insolvenčního správce, nejpozději však do tří let, a jde-li o škodu způsobenou úmyslným trestným činem, za který byl insolvenční správce pravomocně odsouzen, nejpozději do deseti let od skončení insolvenčního řízení.“*

Pro porovnání k tomu odkazují na ustanovení týkající se obecné úpravy promlčení pro občanskoprávní vztahy, obsažené v § 106 OZ.

7.2.2 Odpovědnost osob povinných podat insolvenční návrh za vzniklou škodu

Další typ odpovědnosti, který se insolvenčních věřitelů bezprostředně týká, je odpovědnost osob, které jsou povinny podat insolvenční návrh, a neučiní tak. Tuto povinnost má v souladu s § 98 odst. 1 IZ zejména dlužník (právnícká osoba či fyzická osoba – podnikatel), a sice bez zbytečného odkladu poté, co se ta která povinná osoba dozvěděla nebo při náležitě pečlivosti měla dozvědět o svém úpadku. Dále jsou tento návrh povinni podat i jeho zákonní zástupci a statutární orgán a likvidátor. Tuto povinnost má v souladu se stávající úpravou i tehdy, byl-li pravomocně zastaven výkon rozhodnutí prodejem jeho podniku nebo exekuce podle zvláštního právního předpisu

⁹⁸ Srov. Taranda, *Postavení věřitelů v režimu insolvence dlužníka ve světle německé právní úpravy* in *Právní rozhledy* 6/2008, str. 202–210.

proto, že cena majetku náležejícího k podniku nepřevyšuje výši závazků náležejících k podniku. K povinnosti dlužníka podat insolvenční návrh lze uzavřít, že co do rozsahu této povinnosti se v zásadě shoduje s dosavadní úpravou této problematiky v § 3 odst. 2 ZKV. Na okraj je pak užitečné doplnit, že tato odpovědnost není rozšířena i na dlužníkovy zástupce na základě plné moci (např. prokuristy), a to proto, že se jedná o subjekty od dlužníka odlišné [srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část první (OBECNÁ ČÁST), „K § 98 až 100“ v DZ].

Jak bylo již naznačeno výše, principiálně tak byla tato odpovědnost do nového IZ převzata z dosavadní úpravy ZKV. Na druhou straně je však třeba doplnit, že hrozba trestní odpovědnosti, která až dosud rovněž tyto osoby (byť spíše teoreticky) postihovala, v nové úpravě ani v navazujících právních předpisech nadále obsažena není. Na základě skutkové podstaty trestného činu porušování povinností při řízení o konkursu dle ustanovení § 126 odst. 2 TZ pak hrozilo těmto osobám uložení trestu odnětí svobody nebo zákaz činnosti nebo peněžitý trest. K naplnění skutkové podstaty tohoto trestného činu bylo třeba, aby ten, kdo ze zákona měl povinnost podat návrh na prohlášení konkursu, tak neučinil. Tato právní úprava však byla vypuštěna novelou trestního zákona s účinností od 1. ledna 2008. Důvodem tohoto vypuštění byla skutečnost, že od svého zavedení do této právní normy (od 1. května 2000) svůj účel nesplnila. Byla využívána naprosto ojediněle a chování podnikatelských subjektů, které se ocitly v úpadku, dostatečně neovlivnila [srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část první (OBECNÁ ČÁST), „K § 98 až 100“ v DZ a § 3 odst. 2 ZKV].⁹⁹

Zásadní novum však představuje pregnantní vymezení a přesná legální kvantifikace vzniklé škody přímo v textu zákona. Přesná výše škody však může být vždy s konečnou platností stanovena až po skončení insolvenčního řízení. Výjimku tvoří pohledávky zajištěných věřitelů, které mohou být uspokojeny kdykoli v průběhu insolvenčního řízení.¹⁰⁰ Rozsah této škody, resp. újmy činí rozdíl mezi zjištěnou výší pohledávky přihlášené věřitelem k uspokojení v insolvenčním řízení a částkou, kterou věřitel v insolvenčním řízení na uspokojení této pohledávky následně reálně obdržel (viz § 99 odst. 2 IZ).

Z objektivní odpovědnosti je pak možné se (obdobně jako u výše popsané

⁹⁹ Srov. Rod, *Odpovědnost úpadce za nepodání insolvenčního návrhu a způsobenou škodu* dle insolvenčního zákona in Daně a finance 4/2008, str. 22.

¹⁰⁰ Srov. Páchl, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 124.

odpovědnosti insolvenčního správce) vyvinít (liberovat) při prokázání jedné z následujících relevantních skutečností:

- porušení této povinnosti podat insolvenční návrh nemělo vliv na rozsah částky určené k uspokojení pohledávky přihlášené věřitelem v insolvenčním řízení, nebo
- tuto povinnost odpovědná osoba objektivně nesplnila vzhledem ke skutečnostem, které nastaly nezávisle na její vůli a které nemohla odvrátit ani při vynaložení veškerého úsilí, které po ní lze spravedlivě požadovat (viz § 99 odst. 3 IZ).

Důkazní břemeno k prokázání obou druhů důvodů nese i zde vždy odpovědná osoba (dlužník).¹⁰¹

IZ dále zakotvuje neotřelou možnost vedoucí k zajištění peněžních prostředků k následnému krytí (úhradě) vzniklé škody ze strany zejména dlužníka, a sice prostřednictvím institutu soudní úschovy (srov. § 100 IZ). Stane-li se během insolvenčního řízení vznik škody či újmy na straně zejména věřitele v důsledku nepodaného insolvenčního návrhu zřejmým, je insolvenční soud na návrh poškozeného (dotčeného věřitele) oprávněn nařídit předběžné opatření, kterým škůdci (povinné osobě) nařídí, aby na náhradu této škody nebo jiné újmy složila do úschovy u [příslušného okresního – viz B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část první (OBEČNÁ ČÁST), „K § 98 až 100“ v DZ] soudu přiměřenou peněžitou částku. Přitom se jedná o zvláštní úpravu předběžného opatření určenou cíleně pouze pro insolvenční řízení. I zde však platí, že se občanský soudní řád použije pro insolvenční řízení přiměřeně. Zejména se pak uplatní obecná úprava procesního institutu předběžného opatření, obsažená v § 74 a násl. OSŘ. Ohledně obecné (subsidiární) úpravy pojmu soudní úschova pak odkazují na § 185a a násl. OSŘ.

Při nařízení výše popsaného předběžného opatření však také uloží insolvenční soud navrhovateli, aby ve lhůtě, kterou mu určí a která nesmí skončit dříve, než skončí insolvenční řízení, podal u příslušného soudu žalobu o náhradu škody nebo jiné újmy. Řízení o této žalobě pak není incidenčním sporem (srov. § 100 odst. 2 IZ). Z povahy věci vyplývá, že lhůta stanovená dotčenému věřiteli pro podání této žaloby o náhradu škody nebo nesmí skončit dříve než skončí insolvenční řízení. To proto, aby bylo možno v takovéto žalobě přesně specifikovat výši škody. Tou je zejména rozdíl mezi výši uspokojení a přihlášenou pohledávkou do insolvenčního řízení. Pokud by však navrhovatel u příslušného soudu žalobu o náhradu škody nepodal, pak by v souladu

¹⁰¹ Viz Pachel, Kozák, Budín, Dadaň, *Insolvenční zákon – komentář*, ASP1 2008, str. 124.

s ustanovením § 77 odst. 1 písm. a) OSŘ předběžné opatření zaniklo.¹⁰² Pravomocné rozhodnutí v nalézacím řízení v rozsahu, v jakém bylo žalobě věřitele vyhověno, slouží současně jako doklad k vydání odpovídající části peněžních prostředků složených na základě předběžného opatření.¹⁰³ Nařízení tohoto předběžného opatření nebrání, že celkovou výši škody nebo jiné újmy dosud nelze vyčíslit.

7.2.3 Odpovědnost za škodu vzniklou během trvání moratoria porušením povinností vůči věřitelům

Další zvláštní případ odpovědnosti za škodu nebo jinou újmu, kterou dlužník vůči svým věřitelům má, je porušení povinností vůči věřitelům v průběhu trvání moratoria.

Těmito povinnostmi jsou zejména následující závazky dlužníka:¹⁰⁴

- povinnost uvést v návrhu na povolení moratoria pravdivé informace, včetně uvedení všech svých věřitelů (§ 116 IZ),
- povinnost podat návrh na povolení moratoria pouze v případě, že je schopen za dobu jeho trvání odvrátit svůj úpadek nebo hrozící úpadek,
- povinnost dlužníka po vyhlášení moratoria postupovat při nakládání s majetkovou podstatou v souladu s § 122 IZ.

I tato odpovědnost, upravená v § 127 odst. 1 IZ, je svou povahou objektivní, s možností prokázání liberačních důvodů ze strany dlužníka. Tímto důvodem je – obdobně, jako v případě nepodání návrhu na zahájení insolvenčního řízení – prokázání skutečnosti, že dlužník této škodě nebo jiné újmě nemohl zabránit ani při vynaložení veškerého úsilí, které po něm bylo možné spravedlivě požadovat se zřetelem k průběhu moratoria.

Za tuto škodu nebo jinou újmu způsobenou dlužníkem v průběhu moratoria přitom ručí členové statutárního orgánu dlužníka společně a nerozdílně (srov. § 127 odst. 2 IZ).

7.2.4 Odpovědnost za škodu z titulu neúspěšného zahájení insolvenčního řízení

Právo domáhat se náhrady škody nebo jiné újmy vůči jinému věřiteli jakožto navrhovateli neúspěšného zahájení insolvenčního řízení má dále i jiný dlužníkův věřitel v případě zastavení řízení o tomto insolvenčním návrhu. Předpokladem tak je, že se jedná o řízení zahájené na základě věřitelského insolvenčního návrhu.¹⁰⁵ V zásadě se

¹⁰² Srov. Rod, *Odpovědnost úpadce za nepodání insolvenčního návrhu a způsobenou škodu dle insolvenčního zákona* in Daně a finance 4/2008, str. 22.

¹⁰³ Srov. Pahl, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 125.

¹⁰⁴ Srov. Pahl, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 127.

¹⁰⁵ Viz Holešínský, Politzer, Strnad, *Nové insolvenční právo v České republice (I. část)* in Právní rádce 11/2007, str. 1.

pak jedná o ty případy, kdy podání návrhu na zahájení insolvenčního řízení ze strany některého z věřitelů dlužníka lze považovat za šikanózní jednání.¹⁰⁶

Dále toto právo přísluší i při odmítnutí tohoto návrhu vinou insolvenčního navrhovatele. Konečně jej lze uplatnit i v případě zamítnutí takového návrhu. Výše uvedené platí s výjimkou zákonem stanovených případů. Těmi jsou splnění těch závazků dlužníkem, které osvědčovaly jeho úpadek, dohoda na jiném způsobu plnění těchto závazků či důvody uvedené v § 143 odst. 3 IZ.

Musí se přitom jednat o škodu, resp. újmu, která tomuto (jinému) věřiteli vznikla samotným faktem zahájení insolvenčního řízení a opatřeními přijatými v jeho průběhu (viz § 147 odst. 1 IZ).

Cílem tohoto ustanovení je pak v první řadě zabránit zneužití účinků *zákoného moratoria* (jak je toto specifikováno výše v oddíle, věnovaném otázce účinků zahájeného insolvenčního řízení) ze strany věřitele, resp. osoby, která se za věřitele vydává.¹⁰⁷

V případě právnické osoby – navrhovatele pak ručí za splnění náhrady škody nebo jiné újmy způsobené navrhovatele obdobně jako u dalších případů odpovědnosti za škodu či jinou újmu, o kterých jsem již pojednal dříve v této disertační práci, členové jeho statutárního orgánu společně a nerozdílně (viz § 147 odst. 3 IZ). Pokud by se i nadále pokračovalo v praxi tzv. „bílých koní“ (tedy osob nastrčených do funkcí statutárních orgánů společností), IZ by si s takovou praxí poradil neuměl.¹⁰⁸

Z tohoto ručení se pak mohou členové statutárního orgánu navrhovatele vyvinít (liberovat) pouze v případě prokázání skutečnosti, že bez zbytečného odkladu po podání insolvenčního návrhu informovali insolvenční soud o tom, že insolvenční návrh není podán důvodně, nebo o tom, že není splněn některý z dalších předpokladů stanovených zákonem pro vydání rozhodnutí o úpadku.

Při podání žaloby, kterou se bude věřitel (jiný než navrhovatel) po navrhovateli domáhat náhrady škody, resp. jiné způsobené újmy, je stanovena lhůta tří měsíců od zveřejnění příslušného rozhodnutí v insolvenčním rejstříku. Ani v tomto případě se pak nejedná o incidenční spor.

K popsánímu typu odpovědnosti za neúspěšné zahájení insolvenčního řízení lze

¹⁰⁶ Srov. Pachel, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 188.

¹⁰⁷ Srov. Richter, *Insolvenční zákon: od vládního návrhu k vyhlášenému znění* in *Právní rozhledy* 21/2006, str. 765–774.

¹⁰⁸ Srov. Pohl, *Nová úprava insolvenčního řízení – I. část* in *Obchodní právo* č. 3/2008.

shrnout, že tato skutková podstata odpovědnosti dopadá zejména na ty z věřitelů, kteří svým neuváženým, nepodloženým, či dokonce šikanózním jednáním vůči svému dlužníkovi ho osobně (resp. jeho další věřitele) svým počínáním poškodí.

Lze tedy jen obtížně do budoucnosti odhadovat, jaké praktické využití tento zvláštní případ odpovědnosti v praxi nalezne.

Preventivní funkce tohoto ustanovení však v celkové koncepci rozsáhlé a členité úpravy institutu odpovědnosti za škodu či jinou újmu, způsobenou jednotlivými subjekty insolvenčního řízení, je přitom evidentní.

7.2.5 Odpovědnost za škodu z titulu neúspěšného zahájení insolvenčního řízení

Poslední specifický případ odpovědnosti za škodu, které se může věřitel v průběhu insolvenčního řízení domáhat, může nastat výhradně v průběhu reorganizace.¹⁰⁹

V průběhu reorganizace totiž smí dlužník s dispozičními oprávněními činit právní úkony, které mají z hlediska nakládání s majetkovou podstatou a její správou zásadní význam, jen se souhlasem věřitelského výboru (srov. § 330 odst. 3 IZ). Za právní úkony, které mají *zásadní význam*, se přitom považují úkony, jejichž důsledkem se významně změní hodnota majetkové podstaty nebo postavení věřitelů anebo míra uspokojení věřitelů (srov. § 330 odst. 4 IZ). Tato otevřená definice okruhu z hlediska svého významu závažných (zásadních) právních úkonů však nedává stranám ve všech případech potřebnou právní jistotu, zda právě ta jejich transakce s dlužníkem (s dispozičními oprávněními) vyžaduje tento souhlas věřitelského výboru či nikoli.¹¹⁰

V případě porušení této své povinnosti pak dlužník odpovídá za škodu nebo jinou újmu, kterou tím věřitelům nebo třetím osobám způsobí. I v tomto případě platí, že členové statutárního orgánu dlužníka za takto způsobenou škodu nebo jinou újmu ručí společně a nerozdílně.

7.3 Rozšíření možností započtení vzájemných pohledávek dlužníka a věřitelů

Postavení věřitelů v insolvenčním řízení doznalo významného posílení i v podobě částečného umožnění započtení pohledávek věřitelů vůči dlužníkovi.

Dosavadní právní úprava přitom takovou možnost – s jedinou výjimkou, a tu

¹⁰⁹ Srov. Pohl, *Základní principy nové právní úpravy řešení úpadku v České republice* in Bulletin advokacie č. 11/2007, str. 19–37.

¹¹⁰ Srov. Richter, *Insolvenční zákon: od vládního návrhu k vyhlášenému znění* in Právní rozhledy 21/2006, str. 765–774.

představuje provedení závěrečného vyrovnání podle zákona č. 256/2004 Sb. o podnikání na kapitálovém trhu – totiž striktně zapovídala [srov. § 14 odst. 1 písm. i) ZKV].

7.3.1 Stávající podoba institutu započtení pohledávek v IZ

Podle nové úpravy § 140 odst. 2 IZ pak je takové započtení vzájemných pohledávek dlužníka a věřitele po rozhodnutí o úpadku zásadně přípustné vždy tehdy, když zákonné podmínky tohoto započtení byly splněny před rozhodnutím o způsobu řešení úpadku.

Ke splnění zákonných podmínek pro provedení započtení v občanskoprávních vztazích odkazují na ustanovení § 580–581 OZ. V souladu s těmito ustanoveními zaniknou pohledávky věřitele a dlužníka započtením po kumulativních splnění následujících podmínek:

- existence vzájemných pohledávek dlužníka a věřitele,
- plnění, ohledně kterých tyto pohledávky vznikly, jsou stejného druhu,
- pohledávky se vzájemně kryjí,
- věřitel nebo dlužník učiní vůči druhému účastníkovi projev směřující k započtení.

Pro oblast obchodněprávních vztahů pak platí odchylky, obsažené v ustanoveních § 358–364 ObchZ jakožto speciální úprava ve vztahu k podpůrné občanskoprávní úpravě v OZ. Zde je však třeba připomenout skutečnost, která vyplývá přímo z těchto ustanovení IZ. Dohodou lze totiž započíst v zásadě jakékoli vzájemné pohledávky věřitele a dlužníka. Je pak tedy otázkou, jak bude dohoda v tom kterém stadiu insolvenčního řízení vypadat. Je možné usuzovat, že uzavření takové dohody, která dává podnikatelům v podstatě neomezenou možnost započíst své vzájemné pohledávky, bude uskutečnitelné i v této fázi insolvenčního řízení.¹¹¹

Dále je třeba zdůraznit, že nová pravidla ohledně započtení budou s ohledem na jejich začlenění do obecné části IZ působit ve všech druzích řízení vedených na základě IZ, a sice od okamžiku rozhodnutí o úpadku dlužníka. Nelze tedy tvrdit, že se uplatní specificky pouze v řízením konkursním.¹¹²

Započtení pak není přípustné při alternativním výskytu některé z níže uvedených skutečností na straně dlužníka a věřitele (srov. § 140 odst. 3 IZ):

¹¹¹ Srov. Pohl, *Nová úprava insolvenčního řízení – I. část* in *Obchodní právo* č. 3/2008.

¹¹² Srov. Richter, *Insolvenční zákon: od vládního návrhu k vyhlášenému znění* in *Právní rozhledy* 21/2006, str. 765–774.

- tento věřitel se ohledně své započitatelné pohledávky nestal přihlášeným věřitelem,
- věřitel získal započitatelnou pohledávku neúčinným právním úkonem,
- věřitel v době nabytí započitatelné pohledávky věděl o dlužníkově úpadku,
- věřitel dosud neuhradil splatnou pohledávku dlužníka v rozsahu, v němž převyšuje započitatelnou pohledávku tohoto věřitele.¹¹³

Výše jsou tak uvedeny specifické případy nepřipustnosti započtení podle IZ. V této souvislosti je prospěšné rozšířit tento výklad a uvést, že v souladu s obecnou úpravou OZ pak nejsou k započtení způsobilé ani následující pohledávky:¹¹⁴

- nesplatné pohledávky, jež by měly být započteny na pohledávku splatnou (naproti tomu je přípustné započtení splatné pohledávky oproti pohledávce, která ještě splatná není);
- pohledávky, jejichž započtení bylo vyloučeno dohodou stran;
- pohledávky na náhradu škody způsobené na zdraví, ledaže by šlo o vzájemnou pohledávku na náhradu škody téhož druhu,
- pohledávky, které nelze postihnout výkonem rozhodnutí,
- pohledávky promlčené,
- pohledávky, kterých se nelze domáhat u soudu.

Závěrem k otázce nepřipustnosti započtení vzájemných pohledávek dlužníka a věřitele je třeba doplnit, že není přípustné započtení proti pohledávce na vydání dlužníkovou plnění z neúčinného právního úkonu do majetkové podstaty (srov. § 238 IZ).

Konečně bych chtěl shrnout, že jedná-li se v našem případě o finanční instituce na straně věřitelů dlužníka, je zřejmé, že zájem těchto subjektů na provedení započtení svých případných pohledávek vůči dlužníkovi bude enormní. Nelze tedy než uvítat (jakkoli limitovanou) možnost provedení započtení vzájemných pohledávek v novém IZ.

7.3.2 Aktuálně schválená novela úpravy započtení pohledávek

V souvislosti s chystanými opatřeními proti pokračující hospodářské krizi překročila v době finalizace této disertační práce vláda ČR k realizaci příslušných kroků za účelem jejího odvrácení, resp. zmírnění.

Jedním z těchto zásadních opatření, kterými hodlá česká exekutiva proti probíhající

¹¹³ Srov. Holešínský, Politzer, Strnad, *Nové insolvenční právo v České republice (I. část)* in Právní rádce 11/2007, str. I.

¹¹⁴ Srov. Páchl, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 178.

krizi zasáhnout, je i zásadní novelizace IZ. Příslušný legislativní návrh byl v době dokončování této disertační práce přijat Parlamentem ČR, podepsán prezidentem republiky a následně publikován ve Sbírce zákonů pod č. 217/2009 Sb. dne 20. července 2009.

Vláda ČR jako předkladatel již schválené legislativní úpravy k odůvodnění chystaných úprav a změn uvedla následující. V oblasti insolvenčního práva byly detekovány základní okruhy, jejichž úpravou bude možné posílit specifické účinky úpadečného práva. Záměrem přitom je, aby při respektování společného zájmu dlužnickových věřitelů bylo zachováno co nejvíce funkčních subjektů (dlužníků) na trhu. To za současné důsledné ochrany práv dlužnickových zaměstnanců; srov. důvodová zpráva ke schválenému návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (IZ), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony (dále jen „DZ VN“) a související předkládací zpráva (dále jen „PZ VN“).

Vláda ČR coby iniciátor legislativních úprav v zásadě navrhuje podporu vybrané skupiny subjektů v insolvenčním řízení, především pak se zaměřením na zachování výroby dlužníka a satureování mzdových nároků jeho zaměstnanců ve všech fázích insolvenčního řízení.

Přijátá novelizace se velmi výrazným a pro věřitele negativním způsobem dotkne i institutu započtení pohledávek.

Věřitelé dlužníka tak v souladu s přijatým návrhem budou po dobu trvání moratoria novým zákonem omezeni v možnosti jednostranného započítávání svých pohledávek proti pohledávkám dlužníka. Totéž bude platit v době od zveřejnění návrhu na povolení reorganizace dlužníkového podniku do schválení reorganizačního plánu nebo rozhodnutí o prohlášení konkursu [srov. *článek 2., písm. e) obecné části v DZ VN*].

Výše popsané změny komentuje a současně odůvodňuje předkladatel novelizace následující skutečností. První poznatky z praxe s využitím započtení v insolvenčním řízení prý ukazují, že zejména v případech, kdy dlužník – podnikatel poctivě usiluje o řešení svého úpadku nebo hrozícího úpadku sanační formou – tedy uskutečněním reorganizace nebo s využitím institutu moratoria –, může především jednostranné započítávání pohledávek ze strany věřitelů (v první řadě pak pochopitelně ze strany finančních institucí) působit proti uvedenému upřednostňovanému záměru. Tím má také – v rozporu s obecným zaměřením IZ – docházet k nepřípustnému posilování

a prosazování likvidačních procesů úpadku.

K tomu, aby uplatňování započtení těmi věřiteli, kteří mají vůči dlužníku vzájemné pohledávky k započtení způsobilé, nemařilo celospolečenský zájem na podpoře nelikvidačních forem řešení úpadku, má přispět novelou schválený zákaz provedení započtení po dobu trvání moratoria (srov. přijaté doplnění odstavce 3 v § 122 IZ). Tento zákaz platí, ledaže insolvenční soud určí jinak předběžným opatřením, přijatým postupem podle rovněž novelizovaného ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) IZ.

Dále je vyloučena realizace započtení i v době po zveřejnění návrhu na povolení reorganizace v insolvenčním rejstříku (rovněž srov. přijaté doplnění odstavce 3 v § 324 IZ). Tento zákaz opět platí, a sice pokud insolvenční soud neurčí jinak předběžným opatřením přijatým postupem podle novelizovaného ustanovení § 82 odst. 3 písm. b) IZ.

Tato nově schválená ustanovení vyjadřují stejný princip jako dosavadní text § 140 odst. 2 IZ. Úkon směřující k započtení tak není možné provést, i kdyby se na jeho základě započítávané pohledávky setkaly ještě před vyhlášením moratoria, resp. ještě před zveřejněním návrhu na povolení reorganizace v insolvenčním rejstříku [viz „K bodům 6., 9., 11, 20. a 22. a 24. (změny § 82, § 122, § 140, § 324, § 352 a § 363 odst. 5)“ zvláštní části DZ VN].

Výše popsaná nemožnost započtení pak dopadá na období počínaje vyhlášením moratoria, resp. zveřejněním návrhu na povolení reorganizace v insolvenčním rejstříku.

Tyto legislativní úpravy pak logicky implikují otázku, a sice ke kterému momentu výše uvedený zákaz provést započtení skončí.

V případě moratoria pak odpověď vyplývá přímo z dikce schválené legislativní změny. V souladu s novým zněním § 122 odst. 3 IZ zákaz automaticky pomíjí zánikem moratoria.

V případě návrhu na povolení reorganizace pak mohou účinky zákazu započtení pominout rozhodnutím insolvenčního soudu. Tento postup je pak je nutné dovodit v souladu § 327 odst. 1 věty první IZ, což vyplývá přímo z dikce § 327 odst. 1 věty druhé IZ, kterou tak nebylo třeba novelizovat.

Přímo *ex lege* se pak se účinky zákazu započtení ruší v okamžiku nabytí účinnosti schváleného reorganizačního plánu, což se konkrétně projevilo doplněním odstavce 3 v § 352 IZ. Účinky zákazu započtení se dále ruší momentem přeměny reorganizace v konkurs. V tomto smyslu došlo k doplnění další věty v § 363 odst. 5 IZ.

Souhrmně vzato přitom vycházejí popsané úpravy IZ z filozofie, podle níž se zákonný zákaz započtení pohledávek ruší vždy od toho okamžiku, kdy je již s jistotou určeno, že sanační forma řešení dlužníkovra úpadku nepřichází v úvahu. Z hlediska možnosti učinit úkon směřující k započtení se pak vždy následně uplatní obecná úprava započtení v průběhu insolvenčního řízení obsažená v § 140 odst. 2 a 3 IZ.

Na doplnění výkladu ohledně schválených úprav institutu započtení pohledávek v insolvenčním řízení je třeba doplnit, že přijatý návrh počítá i se zakotvením pojistky proti nepřiměřené tvrdosti zákona právě co do omezení započtení. Tato úprava pak bude promítnuta v novém znění § 82 IZ.

Podle schválené a pro věřitele příznivé výjimky bude insolvenční soud na návrh dotčené osoby oprávněn předběžným opatřením učinit výjimku ze zákonného zákazu započtení ve výše uvedených případech. Na druhou stranu bude rovněž oprávněn započtení pro určité případy nebo pro určitou dobu zakázat i v těch případech, kdy je insolvenční zákon nezakazuje [srov. § 82 odst. 3 písm. c) IZ]. Kritérium rozhodné pro nařízení takového předběžného opatření představuje předpoklad, že neodporuje společnému zájmu věřitelů [viz více „*K bodům 6., 9., 11, 20. a 22. a 24. (změny § 82, § 122, § 140, § 324, § 352 a § 363 odst. 5)*“ zvláštní části DZ VN].

Novelou doplněný odstavec 4 v § 140 pak přímo stanoví, že: *„započtení podle odstavce 2 není rovněž přípustné v případech stanovených dále tímto zákonem nebo předběžným opatřením insolvenčního soudu.“*

7.4 Změny v úročení pohledávek věřitelů během insolvenčního řízení

Zásadní změny v novém IZ se dotkly i podmínek, za kterých je možné uspokojit příslušenství pohledávek věřitelů v době po rozhodnutí o úpadku dlužníka.

Není třeba zdůrazňovat, že zejména pro banky a jiné finanční instituce poskytující úvěrové či spotřebitelské financování je takový posun více než vítaný. Zvýší totiž alespoň výhledově možnost na uspokojení jejich pohledávek v průběhu insolvenčního řízení.

7.4.1 Retrospektiva do předchozí úpravy ZKV

Dosud platná úprava ZKV byla v tomto smyslu velmi rigidní. Tato rigidita předchozí právní úpravy ZKV se projevovala zejména celkovým pojmáním konkursního řízení jako pouze jedné z forem obecného občanského procesu. Tato tendence přitom byla nepochybně vydatně příživována některými právními teoretiky. Bezesporu v této

podobě vyhovovala i soudcům.¹¹⁵

Dosavadní úprava tak stanovila, že úroky, úroky z prodlení a poplatky z prodlení přirostlé v době od prohlášení konkursu k pohledávkám věřitelů vzniklým před prohlášením konkursu jsou z uspokojení věřitelů z podstaty věci vyloučeny. Tak to ostatně vyplývá z ustanovení § 33 odst. 1 písm. a) ZKV pro konkursní řízení obecně. Toto pravidlo platilo obdobně i v nuceném vyrovnání (srov. § 42 odst. 1 ZKV) a i pro vyrovnání (srov. § 53 odst. 2 ZKV).

Prakticky tak pohledávka věřitelů za úpadcem fungovala na principu bezúročně půjčky poskytnuté dlužníkovi nedobrovolně, a sice v období od zahájení (prohlášení) konkursu až do rozvrhu, resp. ukončení konkursu.

Nová úprava IZ v tomto směru přinesla pro věřitele příznivé – byť nikoli revoluční – změny k lepšímu.

7.4.2 Obecná pravidla pro úročení pohledávek věřitelů podle IZ

Nadále totiž pro všechny způsoby řešení úpadku dlužníka obecně platí výše uvedené pravidlo o nemožnosti uspokojení úroků z pohledávek věřitelů, které vznikly (přirostly) po rozhodnutí o úpadku dlužníka v insolvenčním řízení, [srov. 170 písm. a) a b) IZ].

Problematika úroků a úroků z prodlení je sama o sobě poměrně široká a vždy záleží na typu subjektů, které příslušný závazkový právní vztah uzavřely. Pro okruh obchodních závazkových vztahů jsou pak úroky upraveny v § 369 ObchZ, pro občanskoprávní závazkové vztahy v § 517 OZ (resp. v navazujícím nařízení vlády č. 142/1994 Sb.).

Pro otázku nájemních smluv zůstává příslušenstvím dlužných pohledávek poplatky z prodlení (viz § 697 OZ).¹¹⁶

Toto striktní pravidlo se pak vztahuje jak na ty nároky, které se staly splatnými před vydáním rozhodnutí o úpadku, tak i na pohledávky, jejichž splatnost nastane až po vydání rozhodnutí o úpadku. Jedná se o nároky vymezené § 168 a 169 IZ – tedy o pohledávky za majetkovou podstatou a pohledávky postavené jim na roveň.

Toto pravidlo však není – na rozdíl od předchozí úpravy ZKV – bez výjimek. Úročení pohledávek uplatněných v insolvenčním řízení se pak týká pouze nároků zajištěných, čili pohledávek vzniklých v období před zahájením insolvenčního řízení. Po zahájení

¹¹⁵ Srov. Taranda, *Postavení věřitelů v režimu insolvence dlužníka ve světle německé právní úpravy* in *Právní rozhledy* 6/2008, str. 202–210.

¹¹⁶ Srov. Pachel, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 220.

insolvenčního řízení totiž nemůže na majetku ve vlastnictví dlužníka nebo na dalším majetku zahrnutém do majetkové podstaty být v souladu s ustanovením § 109 odst. 1 písm. b) IZ zřízena některá z forem zajištění vymezených v § 2 písm. g) IZ.¹¹⁷

7.4.2.1 Úročení pohledávek zajištěných věřitelů v případě prodeje majetkové podstaty jedinou smlouvou

První případ, kdy se přihlášená pohledávka zajištěného věřitele zvětší i o úroky přirostlé k této pohledávce po rozhodnutí o úpadku (srov. § 171 odst. 2 IZ), představuje prodej majetkové podstaty jedinou smlouvou tehdy, je-li způsobem řešení úpadku konkurs. To platí pouze pro řádné úroky, nikoliv pak pro úroky z prodlení.

K institutu prodeje majetkové podstaty insolvenčním správcem jedinou smlouvou odkazují na ustanovení § 290 IZ. Na tuto kusou úpravu se podpůrně aplikuje smlouva o prodeji podniku podle § 476 až 488a ObchZ.

Zajištěným věřitelům se tak úročení jejich pohledávek poskytuje coby protihodnota za to, že nemohou okamžitě realizovat právo na uspokojení ze zajištění. Takto byla tato zásadní výjimka z pravidla zakotveného v § 170 IZ zákonodárcem i zamýšlena [srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část první (OBECNÁ ČÁST), „K § 165 – 172 (Díl 1: Postavení věřitelů a jejich pohledávek)“ v DZ].

Je-li však majetková podstata v průběhu konkursu zpeněžena jiným způsobem, zajištěný věřitel pak již nárok na uspokojení takových úroků nemá (srov. § 171 odst. 3 IZ).

7.4.2.2 Úročení pohledávek zajištěných věřitelů při reorganizaci

Druhý a současně poslední případ, kdy se přihlášená pohledávka zajištěného věřitele zvětší i o úroky přirostlé k této pohledávce po rozhodnutí o úpadku (srov. § 171 odst. 4 IZ), nastane, bude-li jako způsob řešení úpadku dlužníka zvolena reorganizace.

V takovém případě přirůstají úroky k pohledávce zajištěného věřitele, a sice ode dne následujícího po dni rozhodnutí o způsobu řešení úpadku reorganizací.

Tyto úroky jsou pak splatné měsíčně, a sice jakmile znalec ocení hodnotu zajištění. Počátek povinnosti dlužníka splácet úroky ze zajištěné pohledávky je tak vázán dále na okamžik, kdy bude ukončen postup popsáný v § 153 až 156 IZ. Rozhodujícím se pak stane okamžik, kdy insolvenční soud vydá rozhodnutí o ceně majetkové podstaty podle § 155 odst. 4 IZ.

Nebude-li poté dlužník v budoucnosti věřiteli řádně a včas tyto úroky platit, stane se

¹¹⁷ Srov. Páchl, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASP1 2008, str. 222.

tato skutečnost důvodem pro přeměnu (konverzi) reorganizace v konkurs ze strany insolvenčního soudu [srov. § 363 odst. 1 písm. e) IZ].

7.4.3 Výše a splatnost úroků

V obou výše uvedených případech přirůstají úroky k pohledávkám ode dne následujícího po dni rozhodnutí o způsobu řešení úpadku.

Přitom jejich výše odpovídá výši řádné (komerční)¹¹⁸ úrokové sazby dohodnuté mezi dlužníkem a věřitelem před tím, než se dlužník ocitl v prodlení (srov. § 171 odst. 1 IZ).

Pohledávka je pak v souladu s výše uvedeným pravidlem úročena sjednanou sazbou běžného (komerčního) úroku, nikoli na bázi (sankčního) úroku z prodlení.¹¹⁹

Konkrétní výše užití úrokové sazby by tak měla vyplývat především z přihlášky pohledávky insolvenčního věřitele. Výše této sazby pak ovlivní i konečnou výši pohledávky poměrně uspokojované v insolvenčním řízení.¹²⁰

7.5 Oprávnění zajištěných věřitelů udělovat správci pokyny ohledně majetkové podstaty

Na závěr této části disertační práce bych se chtěl krátce zmínit o oprávnění zajištěných věřitelů, na jehož základě mohou ovlivňovat správu majetkové podstaty ze strany insolvenčního správce.

Majetkovou podstatou se pak ve smyslu ustanovení § 2 písm. e) IZ rozumí majetek určený k uspokojení dlužnických věřitelů. Je zřejmé, že se bude jednat zejména o majetek dlužníka. Co do nakládání s touto podstatou odkazují na ustanovení § 111–114 IZ. Blíže k rozvedení podrobností ohledně rozsahu a pojmu majetkové podstaty jako takové viz ustanovení § 205–230 IZ.

V souladu s příslušným ustanovením § 230 odst. 2 IZ je tak insolvenční správce vázán pokyny zajištěného věřitele směřujícími k řádné správě. To se týká správy věcí, práv, pohledávek nebo jiných majetkových hodnot sloužících k zajištění pohledávek zajištěného věřitele.

Vládní návrh IZ ve vztahu k uspokojení zajištěných věřitelů v konkursu dokonce předpokládal, že každý zajištěný věřitel bude oprávněn jmenovat (ustanovit) svého

¹¹⁸ Srov. Holešínský, Politzer, Strnad, *Nové insolvenční právo v České republice (I. část)* in *Právní rádce* 11/2007, str. I.

¹¹⁹ Viz Richter, *Insolvenční zákon: od vládního návrhu k vyhlášenému znění* in *Právní rozhledy* 21/2006, str. 765–774.

¹²⁰ Srov. Pachel, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 22.

vlastního správce, který podle pokynů tohoto zajištěného věřitele příslušné zajištění zpeněží. Zejména z obav před takto vzniklými problémy koordinačního rázu, které by se mohly v případě plurality správců objevit, se ve finále schválené znění IZ od tohoto konceptu odklonilo. Náhradu za tento nepřijatý institut pak představuje výše citované ustanovení § 230 odst. 2 IZ a rovněž ustanovení § 293 IZ. V souladu s citovanými paragrafy jsou zajištění věřitelé oprávněni udílet insolvenčnímu správci pokyny týkající se správy a zpeněžení předmětu zajištění.¹²¹

V případě plurality zajištěných věřitelů mohou tyto pokyny udělit insolvenčnímu správci pouze společně. Tato úprava ovšem vytváří pro případné *juniorní* zajištěné věřitele motivaci ke strategickému odpirání souhlasu s pokynem *seniorního* věřitele. Řešením by bylo provedení legislativní úpravy tohoto ustanovení, kdy by na základě nově zakotveného pravidla v případě rozdílných pokynů více zajištěných věřitelů byl správce povinen se řídit pokynem *nejseniornějšího* z nich.¹²²

Insolvenční správce je oprávněn tyto pokyny odmítnout, má-li za to, že nesměřují k řádné správě. V takovém případě požádá insolvenční soud o jejich přezkoumání v rámci jeho dohlédací činnosti.

Náklady spojené s udělením uvedených pokynů je pak povinen uhradit v plné výši příslušný zajištěný věřitel. Odborná literatura k tomu uvádí následující zdůvodnění: „S ohledem na skutečnost, že insolvenční správce nemůže uhradit náklady související s tímto pokynem z majetkové podstaty, je nutné, aby zajištěný věřitel současně s vydáním pokynu zajištěného věřitele insolvenčnímu správci k nakládání s majetkovou hodnotou sloužící k zajištění jeho pohledávky, dal k dispozici insolvenčnímu správci i příslušné finanční prostředky, jimiž bude tato úhrada provedena. Není možno požadovat, aby insolvenční správce provedl úkony na účet majetkové podstaty bez toho, aby již bylo zajištěno provedení jejich úhrady. Pokud tedy zajištěný věřitel neprovede úhradu nákladů spojených s provedením jeho pokynu či neposkytne-li relevantní zálohu na provedení těchto pokynů, není insolvenční správce povinen se takto udělenými pokyny řídit, o čemž však musí informovat jak zajištěného věřitele, tak i insolvenční soud.“¹²³

S problematikou udělování pokynu zajištěnými věřiteli insolvenčnímu správci

¹²¹ Srov. Richter, *Insolvenční zákon: od vládního návrhu k vyhlášenému znění* in *Právní rozhledy* 21/2006, str. 765–774.

¹²² Srov. Richter, *Insolvenční zákon: od vládního návrhu k vyhlášenému znění* in *Právní rozhledy* 21/2006, str. 765–774.

¹²³ Srov. Pachl, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 299.

ohledně majetkové podstaty tématicky souvisí i problematika udělování obdobných pokynů v případě zpeněžení věcí, práv, pohledávek nebo jiných majetkových hodnot, která slouží k zajištění pohledávek, v průběhu konkursu (viz § 293 IZ.)¹²⁴ O tomto tématu však obšírně pojednám v navazující části této disertační práce věnované specifiku postavení věřitelů v konkursu.

8. INSTITUT ÚVĚROVÉHO FINANCOVÁNÍ

Jak jsem již uváděl výše u pojednání o působnosti věřitelského výboru, představuje institut úvěrového financování v IZ inovativní institut, jehož obdobu v předchozí úpravě ZKV nenalzáme.

Jediným cílem dosavadního ZKV bylo totiž praktické umrtvení ekonomického provozu dlužníka a postupný rozprodej jeho aktiv za účelem poměrného uspokojení jeho věřitelů. Nová úprava IZ naproti tomu nabízí podstatně širší paletu řešení úpadku dlužníka. O tom svědčí zejména současně platné ustanovení § 261 IZ. Podle něho provoz dlužníkovy podniku zásadně nekončí ani prohlášením konkursu (nestanoví-li ovšem zvláštní právní předpis jinak).

Je přitom zřejmé, že detailní rozbor celého spektra způsobů řešení úpadku dlužníka dalece překračuje cíl a záběr této disertační práce. Troufám si však tvrdit, že i z veřejného tisku je obecně známou skutečností, že jedním ze stěžejních záměrů nového IZ je pomoci těm dlužníkům, kteří mají perspektivní ekonomický potenciál do budoucnosti, překonat jejich finanční obtíže, a to při zachování jejich provozu.

Záměrem zákonodárce tak bylo vyřešit dlouhodobý letitý problém týkajících se smluv ohledně dodávek energií nezbytných k zachování provozu dlužníkovy podniku [srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část první (OBECNÁ ČÁST), „K § 41 a 42“ v DZ].

Jedním z institutů, který má výše naznačenému účelu vytyčeného v novém IZ sloužit, je právě zmiňované úvěrové financování.

¹²⁴ Srov. Holešínský, Politzer, Strnad, *Nové insolvenční právo v České republice (I. část)* in Právní rádce 11/2007, str. I.

8.1 Současná podoba institutu úvěrového financování

8.1.1 Osoba oprávněná uzavřít za dlužníka smlouvu o úvěrovém financování

Smlouvu o úvěrovém či obdobném financování může uzavřít insolvenční správce a jeho účelem může být výhradně udržení provozu podniku (srov. § 41 odst. 1 IZ).

K uzavření smluv o úvěrovém financování je přitom oprávněn také dlužník s dispozičními oprávněními nebo dlužník po dobu trvání moratoria.

K vymezení pojmu „*dlužník s dispozičními oprávněními*“ pak srov. ustanovení § 2 písm. f) IZ, podle kterého je takovým dlužníkem osoba, které v průběhu insolvenčního řízení přísluší právo nakládat s majetkovou podstatou ohledně všech oprávnění, ze kterých se skládá, a který tedy co do nakládání s tímto majetkem není omezen.

V případě dlužníka, u něhož bude prováděn konkurs jakožto způsob řešení jeho úpadku, přechází právě prohlášením tohoto konkursu podle § 246 IZ na insolvenčního správce oprávnění nakládat s majetkovou podstatou. Dále na něj přechází i výkon práv a plnění povinností, které přísluší dlužníku, pokud souvisí s majetkovou podstatou. Na správce tak přechází mj. právě oprávnění uzavřít smlouvu o úvěrovém financování.

V ostatních způsobech řešení úpadku dlužníka je touto osobou s dispozičními oprávněními samotný dlužník. Ohledně určení, kdo je osobou s dispozičními oprávněními, srov. zejména § 229 IZ.

Na doplnění je nutné k problematice osoby s *dispozičními oprávněními* shrnout, že citované ustanovení § 229 IZ svým charakterem odkazuje na zákonné rozlišení dispozičních práv v závislosti na tom kterém stádiu insolvenčního řízení. U majetku, který je ve vlastnictví osoby odlišné od dlužníka a který je současně zapsán do majetkové podstaty, je možné dispoziční právo této osoby ohledně zmiňovaného majetku omezit výlučně ze zákonných důvodů, resp. na základě rozhodnutí insolvenčního soudu.¹²⁵

8.1.2 Odpovědnost osoby uzavírající smlouvu o úvěrovém financování

Pro insolvenčního správce představuje uzavření takové smlouvy vždy určité riziko. Za důsledky s uzavřením této smlouvy spojené a z něj vyplývající totiž nese plnou odpovědnost. Zejména § 37 v odst. 3 IZ vytváří pro insolvenčního správce náročné postavení. Provozování podniku zejména formou úvěrového financování totiž vystavuje

¹²⁵ Srov. Pohl, *Nová úprava insolvenčního řízení – II. část* in *Obchodní právo* č. 4/2008.

insolvenčního správce riziku odpovědnosti za škodu nebo jinou újmu způsobenou tím, že pohledávky vzniklé na základě jeho právního úkonu v rámci provozování podniku budou k tíži jeho osobě.¹²⁶

Na druhé straně není insolvenční správce jedinou osobou, která se na uzavření smlouvy o úvěrovém financování podílí. Rozhodnutí o úvěrovém financování totiž musí být společným rozhodnutím jak insolvenčního správce, tak i věřitelského výboru. Ten totiž právě insolvenčnímu správci (resp. dlužníkovi s dispozičními oprávněními) uděluje k uzavírání těchto smluv souhlas [viz § 58 odst. 2 písm. c) IZ].

8.1.3 Předmět dodávky na základě smlouvy o úvěrovém financování

Konkrétní předmět dodávky na základě takové smlouvy pak mohou představovat dodávky energií a surovin, včetně smluv o zajištění splnění těchto smluv.

Ze zákonného ustanovení tak vyplývá, že se jedná zejména o dodávky strategických surovin, energií a komodit potřebných pro zachování běžného (každodenního) provozu podniku dlužníka.

Toto ustanovení pak odkazuje na znění zákona č. 458/2000 Sb., o podmínkách podnikání a o výkonu státní správy v energetických odvětvích a o změně některých zákonů (energetický zákon).

Z prostého textu lze dovozovat, že okruh dodávek, nutných pro zachování provozu podniku dlužníka, bude pojmově omezen na běžné fungování dlužníka, bez zajištění investičního rozvoje, nákupu nových aktiv či obměny stávajícího (zejména strojního) vybavení.

8.1.4 Uzavření smlouvy o úvěrovém financování za obvyklých obchodních podmínek

Základní charakteristikou takové smlouvy musí dle dikce IZ být její uzavření za *obvyklých obchodních podmínek*. Je přitom třeba zmínit, že IZ blíže pojem „*obvyklých obchodních podmínek*“ nevymezuje. Ani v jiných normách se s tímto pojmem ani s jeho legální definicí nesetkáváme.

Termínem, který s ním zřejmě souvisí nejbližší, je pojem „*podmínek obvyklých v obchodním styku*“. Toto legislativní sousloví se objevuje pouze v ustanovení § 196a ObchZ. Tam se vyskytuje v souvislosti s podmínkami pro udělení korporátních souhlasů, které se vyžadují pro uskutečnění některých obchodních transakcí. Výslovně se v tomto ustanovení stanoví, že: „*společnost může uzavřít smlouvu o úvěru nebo*

¹²⁶ Srov. Pachl, Kozák, Budín, Daďam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 48.

půjčce s členem představenstva, dozorčí rady, prokuristou nebo jinou osobou, která je oprávněna jménem společnosti takovou smlouvu uzavřít, nebo osobami jim blízkými, anebo smlouvu, jejímž obsahem je zajištění závazků těchto osob, nebo na ně bezplatně převést majetek společnosti jen s předchozím souhlasem valné hromady a jen za podmínek obvyklých v obchodním styku.“ Dlužno doplnit, že i zde figuruje tato definice bez bližšího vymezení ze strany zákonodárce.

Při pátrání po obsahu pojmu podmínek obvyklých v obchodním styku se opět musíme obrátit o pomoc k odborné literatuře. Jeden ze zdařilých výkladů tohoto pojmu říká, že „*podmínkami obvyklými v obchodním styku se přitom rozumí, že tyto smlouvy nebudou jednu nebo druhou stranu zvýhodňovat nebo znevýhodňovat, že bude jednáno čestně, řádně a svědomitě a oboustranně korektně.*“¹²⁷

Další odborný pramen k tomu uzavírá, že v případě sporu bude záležet konec konců na osobě, která tvrdí, že smlouva nebyla uzavřena za podmínek obvyklých v obchodním styku. Ta musí ve finále prokázat, že tyto podmínky splněny nebyly. Na odpůrci pak bude záležet, aby vyvrátil tvrzení této osoby poukazem na zvláštní okolnosti případu.¹²⁸

8.1.5 Přednostní právo na uzavření smlouvy o úvěrovém financování

Z hlediska zejména korporátních věřitelů dlužníka představuje významnou skutečnost, že zajištěným věřitelům přísluší přednostní právo, aby výše uvedené smlouvy byly uzavřeny s nimi.¹²⁹ Předpokladem takového postupu je skutečnost, že nenabídnou horší podmínky, než činí nejlepší nabídka třetích (nezúčastěných) osob.

Prostředky získané ze smluv o úvěrovém financování jsou přísně účelově vázány a lze je použít výhradně k účelu uvedenému ve smlouvách o úvěrovém financování (srov. § 42 odst. 1 IZ).

8.1.6 Charakter pohledávek vyplývajících ze smluv o úvěrovém financování

Na závěr tohoto exkurzu věnovanému novému institutu úvěrového financování v insolvenčním řízení bych chtěl co do uspokojení věřitelů, kteří toto financování poskytli, uvést, že tyto pohledávky se v konkursu zásadně uspokojují před rozvrhem, a sice kdykoli v průběhu konkursního řízení (srov. § 305 IZ).

Nestačí-li však dosažený výtěžek ze zpeněžení majetkové podstaty k uspokojení všech pohledávek uvedených v odstavci jedna citovaného ustanovení, uspokojí se

¹²⁷ Srov. Dvořák, *Společnost s ručením omezeným*, původní text ASPI z roku 2002 č. 295.

¹²⁸ Viz Štenglová, *K některým problémům ustanovení § 196a obchodního zákoníku* in Daňový expert 2/2006, str. 18.

¹²⁹ Srov. Pavlů, *Zajištěný věřitel a insolvence*, prezentace ALLEN & OVERY dne 19. února 2009.

pohledávky věřitelů z úvěrového financování až po uhrazení odměny a hotových výdajů insolvenčního správce. Pohledávky věřitelů z úvěrového financování se dále uspokojí až po splacení pohledávek věřitelů vzniklých za trvání moratoria ze smluv na dodávky energií a surovin, jakož i dalších smluv o dodávkách zboží a služeb, které ke dni vyhlášení moratoria trvaly alespoň po dobu tří měsíců.

V případě reorganizace se pohledávky věřitelů z úvěrového financování rovněž považují za pohledávky za majetkovou podstatou, které se uspokojí přede všemi jinými pohledávkami, opět s výjimkou výdajů a odměny insolvenčního správce (srov. § 357 IZ).

Při uspokojování těchto pohledávek se však rozlišuje, který subjekt je věřitelem té které pohledávky z úvěrového financování. Je-li totiž věřitelem z úvěrového financování osoba, která neměla přednostní právo k jeho poskytnutí podle § 41 odst. 2 IZ, má její pohledávka z úvěrového financování stejné pořadí jako pohledávky zajištěných věřitelů, kteří svého práva podle § 41 odst. 2 IZ nevyužili.

Mezi zajištěné věřitele, kteří svého práva podle § 41 odst. 2 IZ nevyužili, se pohledávka věřitele z úvěrového financování rozdělí v poměru, v němž jsou ke dni poskytnutí úvěrového financování k sobě navzájem hodnoty věcí, práv a pohledávek sloužících k zajištění pohledávek zajištěných věřitelů, stanovené znaleckým posudkem (srov. § 357 odst. 2 IZ).

8.2 Aktuálně přijatá novela institutu úvěrového financování

Jak jsem již uvedl v souvislosti s institutem započtení vzájemných pohledávek věřitelů a dlužníka, přikročila v době přípravy této disertační práce vláda ČR k realizaci kroků za účelem minimalizace dopadů celosvětově probíhající finanční krize.

Příslušný legislativní návrh na provedení zásadní změny IZ byl v době dokončování této disertační práce publikován ve Sbírce zákonů pod č. 217/2009 Sb.

Tato novelizace se dotkne i institutu úvěrového financování.

8.2.1 Motivy přijaté novelizace

Úprava financování podniku dlužníka v insolvenčním řízení vychází z předpokladu, že tento má být v insolvenčním řízení dále provozován vždy tehdy, pokud hodnota majetkové podstaty dlužníka bude v důsledku zachování provozu udržena, případně zvýšena [srov. „*K bodům 4., 5., 13., 18. a 23. (změny § 41, § 58 odst. 2, § 168 odst. 1, § 305 odst. 2 a § 357)*“ *zvláštní části DZ VN*].

8.2.2 Priorita pohledávek z úvěrového financování

Pohledávky věřitelů z úvěrového financování se v souladu s schválenou změnou výslovně přiřazují k výčtu pohledávek za majetkovou podstatou [viz schválené znění ustanovení § 168 odst. 1 písm. f) IZ].

9. ZPŮSOBY, JAKÝMI (ZEJMÉNA) ZAJIŠTĚNÍ VĚŘITELÉ UPLATŇUJÍ SVÉ POHLEDÁVKY

V další části této disertační práce bych se chtěl věnovat otázce uplatňování pohledávek věřitelů v průběhu insolvenčního řízení.

Jedná se bezesporu o oblast, která je pro věřitele v insolvenčním řízení klíčová. Protože se však jedná o tematiku velmi hutnou a rozsáhlou, pokusím se v prvním části tohoto pojednání zaměřit se na specifika, která jsou při uplatňování pohledávek společná všem věřitelům.

V tomto směru nelze ani zde opominout srovnání s předchozí úpravou ZKV, resp. zhodnocení pokroku, ke kterému v nové úpravě IZ oproti předchozímu stavu došlo.

V další části tohoto oddílu bych se pak zvláště chtěl zabývat otázkou uplatňování pohledávek zajištěných věřitelů. Je totiž zřejmé, že drtivá většina finančních institucí na věřitelské straně bude spadat právě do této podskupiny věřitelů.

9.1 Základní charakteristiky této problematiky dle IZ

Primární výhodou nové zákonné úpravy IZ v této souvislosti představuje, že úprava postavení věřitelů (srov. § 165–172 IZ) a uplatňování jejich pohledávek (srov. § 173–202 IZ) je nově soustředěna a systematizována v tematicky oddělených blocích IZ [viz B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část první (OBECNÁ ČÁST), „K § 165–172 (Díl 1: Postavení věřitelů a jejich pohledávek)“ v DZ].

9.1.1 Uplatňování pohledávek věřitelů prostřednictvím přihlášek

Nová právní úprava navazuje na předchozí regulaci konkursního práva, a zásadně tak počítá s uplatňováním pohledávek věřitelů zásadně prostřednictvím přihlášek.

Důsledky pro práva zajištěných věřitelů má přitom i skutečnost, je-li insolvenční návrh podán nikoli věřitelem, ale samotným dlužníkem. Tolik pouze na okraj.

K takovému návrhu tak je dlužník v souladu s § 104 odst. 1 písm. b) IZ povinen

připojit mimo jiné i seznam svých závazků s uvedením svých věřitelů.

U pohledávek zajištěných věřitelů je povinen v souladu § 104 odst. 3 IZ označit i věci, práva, pohledávky nebo jiné majetkové hodnoty, u kterých se uplatňuje uspokojení ze zajištění, včetně údaje o tom, které movité věci se nacházejí v držení věřitele nebo třetí osoby, dále označení druhu zajištění a důvodu jeho vzniku.

Dále dlužník uvede, zda a v jakém rozsahu právo na uspokojení ze zajištění popírá a proč. Je totiž povinností dlužníka, aby ve svém návrhu uváděl nejen závazky a práva na uspokojení ze zajištění, které sám uznává. Navíc je povinen označit i všechny závazky a práva na zajištění, která neuznává nebo jinak činí spornými a která byla současně proti němu uplatněna třetími subjekty.¹³⁰ Konečně nelze samotné předložení tohoto seznamu považovat za novinku. I v dosavadní právní úpravě ZKV totiž existovala povinnost dlužníka předložit na výzvu soudu seznam svého majetku a závazků.¹³¹

9.1.2 Postavení zajištěných věřitelů, vůči nimž je dlužník ve vztahu zástavního dlužníka

Ve věci zajištěných věřitelů, vůči nimž je dlužník ve vztahu pouze zástavního dlužníka a nikoliv dlužníka osobního, se může příslušný zajištěný věřitel uspokojit pouze z majetku poskytnutého k zajištění.

V analogických případech byli přítomni i věřitelé s právem na oddělené uspokojení podle § 28 ZKV označováni za tzv. „*nekonkursní věřitele*“.¹³²

V otázce pořadí uspokojení zajištěných věřitelů pak je rozhodující doba vzniku zástavního práva, resp. doba vzniku jiného obdobného typu zajištění (srov. § 167 odst. 1 věta druhá IZ).

9.2 Zdroje a způsoby uspokojení zajištěných věřitelů

Klíčovou skutečností pro uspokojení zajištěných věřitelů je, že se tyto věřitelé zásadně uspokojují ze zpeněžení věci, práva pohledávky nebo jiné majetkové hodnoty, jimiž byla jejich pohledávka zajištěna (srov. § 167 odst. 1 věta první IZ). Předpokladem ovšem je, že IZ nestanoví v jednotlivém případě odchýlně.

¹³⁰ Srov. Páchl, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 132.

¹³¹ Srov. Pohl, *Základní principy nové právní úpravy řešení úpadku v České republice* in Bulletin advokacie č. 11/2007, str. 19–37.

¹³² Srov. Páchl, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 213.

9.2.1 Výjimky z obecného principu uspokojení zajištěných věřitelů

Výjimky z úplného uspokojení zajištěného věřitele vyplývají především z ustanovení § 298 IZ. Toto ustanovení přitom stanoví pravidla pro použití výtěžku zpeněžení předmětu zajištění v případě konkursu. Podrobně se tomuto ustanovení budu věnovat v další části této disertační práce věnované právě otázce změn v postavení věřitelů v konkursu.

Částka určená pro zajištěného věřitele však může být redukována i v případě, kdy zajištěný věřitel neuhradí svůj podíl na jedné polovině odměny soudního znalce. Tento znalec přitom byl ustaven schůzí věřitelů k ocenění majetku dlužníka při povolené reorganizaci nebo v případě prodeje podniku dlužníka jedinou smlouvou dle § 290 IZ.¹³³

Jak již bylo uvedeno v předchozích částech této disertační práce, nepředstavuje princip uspokojení zajištěných věřitelů ze zpeněžení předmětu zajištění oproti předchozí úpravě principiální novum. Tato zásada totiž byla upravena již v předchozí úpravě § 28 ZKV.

9.2.2 Zrušení omezení ohledně uspokojení zajištěných věřitelů

Pozice zajištěných věřitelů však oproti právní úpravě v ZKV doznala zásadního a podstatného posílení.

Zejména bylo vypuštěno hojně kritizované omezení pro uspokojení zajištěného (v terminologii IZ), resp. odděleného věřitele (podle ZKV) ve výši sedmdesáti procent čistého výtěžku z prodeje předmětu zajištění.

V souladu s předchozí úpravou § 28 odst. 2 ZKV tak byl výtěžek zpeněžení po odečtení nákladů spojených s udržováním, správou a prodejem zpeněžené věci, práva nebo pohledávky vydán správcem se souhlasem soudu odděleným věřitelům. Oddělení věřitelé se však uspokojovali podle § 28 odst. 4 ZKV právě jen do výše sedmdesáti procent výtěžku zpeněžení na ně připadajícího. Nebyla-li ani poté zajištěná pohledávka plně uspokojena, považovala se její neuspokojená část za přihlášenou pohledávku.¹³⁴

S konečnou platností tak bylo upuštěno od prosazování solidarity mezi zajištěnými a nezajištěnými věřiteli, která právě vyplývala z dělení výtěžku z prodeje předmětu zajištění mezi obě skupiny věřitelů.

¹³³ Srov. Pachel, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 213.

¹³⁴ Srov. Holešínský, Politzer, Stmad, *Nové insolvenční právo v České republice (I. část)* in *Právní rádce* 11/2007.

9.2.3 Důsledky nízké hodnoty předmětu zajištění

Zákonná úprava dále stanoví, že pokud hodnota zajištění, jak vyplývá ze znaleckého posudku vypracovaného v insolvenčním řízení po rozhodnutí o úpadku, činí méně, než je výše zajištěné pohledávky, považuje se pohledávka v takto zjištěném rozdílu za pohledávku nezajištěnou (srov. § 167 odst. 2 IZ).

Provedení ocenění předmětu zajištění znalcem není přitom v rozhodně obecnou povinností uloženou insolvenčnímu správci. Tuto povinnost má insolvenční správce výhradně v případě, když:

- je úpadek dlužníka řešen reorganizací,
- je úpadek dlužníka řešen konkursem a schůze věřitelů doporučí svým usnesením zpeněžení majetku dlužníka jedinou smlouvou podle § 290 IZ,
- požaduje ocenění majetku zapsaného do majetkové podstaty znalcem věřitelský výbor a tento požadavek finančně zajistí ze svých prostředků podle § 219 odst. 2 IZ.

V té části, ve které bude pohledávka uplatněná jako zajištěná považována za nezajištěnou, pak bude mít příslušný věřitel postavení nezajištěného věřitele. To platí i ve věci výkonu hlasovacích práv na schůzích věřitelů.

Neuspokojenou část pohledávky zajištěného věřitele je pak možné uspokojit stejně jako ostatní nezajištěné pohledávky v rámci rozvrhu.¹³⁵

9.3 Problematika přihlášek pohledávek z pohledu zajištěných věřitelů

Úprava přihlášek pohledávek a jejich přezkumu v zásadě navazuje na právní úpravu ZKV [srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část první (OBECNÁ ČÁST), „K § 173–202 (Díl 2: Přihlášky pohledávek a jejich přezkoumání)“ v DZ].

IZ tak přináší většinou jen drobné změny. Ty ve své podstatě představují zpřesnění, vyplývající z aplikační praxe. V této souvislosti se hodlám zaměřit toliko na novinky, které nový IZ v tomto směru přinesl v postavení finančních institucí jakožto věřitelů v insolvenčním řízení.

Věřitelé mohou přihlašovat své pohledávky buď od zahájení insolvenčního řízení do rozhodnutí o tomto řízení, nebo ve lhůtě stanovené v rozhodnutí o insolvenčním

¹³⁵ Srov. Pachl, *Průvodce věřitele insolvenčním řízením* in Právní forum 1/2008, str. 2.

řízení.¹³⁶

Příhlášku pohledávky pak lze nově podat pouze na formuláři, který by měl obsahovat všechny povinné náležitosti, které jsou pro přihlášku pohledávky stanoveny přímo v IZ a příslušné vyhlášce (viz § 21 a 22 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti ČR č. 311/2007 Sb., o jednacím řádu pro insolvenční řízení a kterou se provádějí některá ustanovení insolvenčního zákona).

Veškeré shora uvedené náležitosti týkající se přihlašování pohledávek prostřednictvím přihlášek se týkají i zajištěných věřitelů. Ti se v přihlášce musí navíc dovolat svého zajištění, uvést okolnosti, které je osvědčují, a připojit listiny, které se toho týkají (srov. § 166 IZ). Mimo jiné se v tomto ustanovení vylučuje pochybnost, zda i zajištění věřitelé jsou povinni v insolvenčním řízení podávat přihlášku svých (zajištěných) pohledávek [viz B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část první (OBEČNÁ ČÁST), „K. § 173 až 175“ v DZ].

Pokud však věřitel zajištění své pohledávky v přihlášce neuvede, nebude jej insolvenční správce k doplnění této skutečnosti vyzývat. Pohledávka pak bude automaticky hodnocena jako nezajištěná.¹³⁷ V souladu s dikcí IZ se přímo uvádí, že v takovém případě se má za to, že právo na uspokojení přihlašované pohledávky ze zajištění v insolvenčním řízení uplatněno nebylo (srov. § 174 odst. 3 IZ).

V této souvislosti je třeba upozornit na související ustanovení § 136 odst. 2 písm. f) IZ, podle kterého již v rozhodnutí o úpadku musí být stanovena výzva, aby věřitelé insolvenčnímu správci neprodleně sdělili, jaká zajišťovací práva uplatní na dlužnických věcech, právech, pohledávkách nebo jiných majetkových hodnotách. Je zřejmé, že tato výzva postihuje v první řadě právě zajištěné věřitele, v jejichž prospěch bylo to které zajištění zřízeno. A to i přesto, že dikce IZ tuto povinnost na věřitele zajištěné výslovně nevztahuje.

V případě rozhodnutí o úpadku se navíc nepočítá s tím, že by byli obesíláni všichni známí věřitelé dlužníka. Obecná přístupnost a aktuálnost údajů insolvenčního rejstříku koncipuje dostatečnou míru publicity rozhodnutí soudu: Považuje-li to však soud v jednotlivém případě za vhodné, může doručit rozhodnutí o úpadku nebo jeho zkrácené znění i věřitelům dlužníka, kteří před jeho vydáním přihlásili své pohledávky.¹³⁸

¹³⁶ Srov. Pohl, *Základní principy nové právní úpravy řešení úpadku v České republice* in *Bulletin advokacie* 11/2007, str. 19–37.

¹³⁷ Srov. Pachi, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 227.

¹³⁸ Viz Pachi, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 170.

Společným jmenovatelem výše popsaných ustanovení IZ je pak úsilí o zamezení výskytu takových pohledávek, které jsou ve své podstatě fiktivní a jejichž hlavním cílem je zvrátit hlasování na schůzích věřitelů pouze ve prospěch určité konkrétní věřitelské skupiny.¹³⁹

9.4 Penalizace věřitelů za nadhodnocení přihlašovaných pohledávek

V souvislosti se zhodnocením postavení zejména zajištěných věřitelů při podávání přihlášek svých pohledávek v průběhu insolvenčního řízení představuje negativní novum umožnění penalizace (postihu) zajištěných věřitelů za nadhodnocení jejich přihlášených pohledávek.

9.4.1 Motivy zákonodárce pro přijetí úpravy

Důvodem pro takový striktní přístup je zjištění, že v úpadekových řízeních se relativně často objevují případy, kdy věřitel uplatní přihláškou pohledávky nepodloženou pohledávku. Cílem tohoto postupu je pak snaha při schůzi věřitelů ovládnout hlasovací práva a zajistit sobě, resp. spřízněným osobám postavení ve věřitelském orgánu.¹⁴⁰

Další pramen k tomu uvádí přímo následující zjištění: „*Toto ustanovení insolvenčního zákona má svým způsobem minimalizovat počet formálně i věcně nesprávných podání, zejména pak v rovině přihlášek pohledávek. Zákonodárce se takto pokouší předejít účelovým manipulacím s přihláškami za účelem posílení vlivu věřitelů na schůzi věřitelů a ve věřitelských orgánech a zabránit tomu, aby věřitelé v průběhu insolvenčního řízení uplatňovali přehnané (neopodstatněné) nároky nebo usilovali o získání lepšího pořadí pro uspokojení svých pohledávek. Nezřídka totiž dochází k tomu, že v insolvenčním řízení se snaží prosazovat svůj vliv osoby, které tvrdí, že jsou věřiteli – ač jimi ve skutečnosti nejsou, anebo se celá řada věřitelů pokouší úmyslně nadsadit (nadhodnotit) výši své pohledávky, aby získali v tomto řízení větší vliv, než jim po zásluze náleží. Pokud se tento postup podaří těmto osobám dovést až do konce, mohou neoprávněně ovládnout část procesu v insolvenčním řízení a parazitovat na jeho výsledcích, zejména v distribuční fázi tohoto řízení.*“¹⁴¹

¹³⁹ Srov. Pohl, *Nová úprava insolvenčního řízení – II. část* in *Obchodní právo* č. 4/2008.

¹⁴⁰ Srov. Pachi, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 230.

¹⁴¹ Srov. Taranda, *Nad některými souvislostmi sankce za nadsazenou přihlášku v insolvenčním řízení* in *Daně a právo v praxi* 6/2008, str. 53.

Výše uvedené motivy, které zákonodárce vedly k zakotvení těchto sankcí v novém IZ, ve stejném duchu potvrzuje přímo i DZ k IZ. Ta v příslušné pasáži k předloze IZ shrnuje, že: „*snahou této úpravy je předejít (na základě zkušeností s podobnými postupy v konkursním řízení podle stávajícího zákona) účelovým manipulacím s přihláškami za účelem posílení vlivu věřitelů na schůzi věřitelů a ve věřitelských orgánech.*“ [viz též B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část první (OBECNÁ ČÁST), „K § 176 až 182“ v DZ]

9.4.2 Předpoklady pro aplikaci sankce

Bude-li tak po přezkoumání postupem podle tohoto zákona přihlášená pohledávka zjištěna tak, že věřitel má právo na uspokojení ze zajištění přihlášené pohledávky v rozsahu menším než padesát procent hodnoty zajištění uvedené v přihlášce nebo že má právo na uspokojení ze zajištění v pořadí horším, než uvedl v přihlášce pohledávky, k jeho právu na uspokojení této pohledávky ze zajištění se v insolvenčním řízení nepřihlíží (srov. § 179 IZ).

V praxi to pak bude znamenat, že sankce za takové nadhodnocení zajištěné pohledávky bude spočívat v tom, že tato zajištěná pohledávka by se nadále pro účely uspokojení v insolvenčním řízení považovala za nezajištěnou. Insolvenční správce nadto může současně usilovat postupem uvedeným v § 193 IZ o popření právního důvodu (pravosti) tohoto nároku.¹⁴²

V případě nezajištěného věřitele pak sankce za nadhodnocení své pohledávky podle § 178 IZ spočívá ve skutečnosti, že k takové přihlášené pohledávce se nepřihlíží ani v rozsahu, ve kterém byla zjištěna. Prakticky se to rovná stavu, jako by taková pohledávka vůbec nebyla kdy existovala.¹⁴³

9.4.3 Samotný obsah sankce

Věřiteli, který nadhodnocenou pohledávku přihlásil, insolvenční soud uloží, aby ve prospěch zajištěných věřitelů, kteří přihlásili pohledávku se zajištěním ke stejnému majetku, zaplatil částku, o kterou hodnota zajištění uvedená v přihlášce převýšila hodnotu zjištěného zajištění. Insolvenčnímu soudu není dáno na výběr, zda věřitele k úhradě sankce zaváže nebo nikoliv. Povinnost věřiteli uložit prostě musí. Částka zaplacená neúspěšným zajištěným věřitelem pak bude hrazena pouze ve prospěch těch zajištěných věřitelů, kteří uplatnili zajištění na totožném majetku jako tento neúspěšný

¹⁴² Srov. Pachl, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 231.

¹⁴³ Srov. Holešínský, Politzer, Strnad, *Nové insolvenční právo v České republice (I. část)* in *Právní rádce* 11/2007, str. 1.

zajištěný věřitel.¹⁴⁴

IZ tak – vedle výše popsaného postihu, spočívajícího prakticky ve ztrátě postavení zajištěného věřitele – v tomto ustanovení konstruuje přímo finanční újmu, která dotčeného zajištěného věřitele jako důsledek nadhodnocení své pohledávky má postihnout.

9.4.4 Jak se uložení sankce vyhnout

Oběma výše uvedeným sankcím se pak zajištěný věřitel vyhne v souladu s § 180 IZ pouze v případě, pokud práva spojená s přihlášenou pohledávkou v průběhu insolvenčního řízení nevykonával. V tomto smyslu tak lze doporučit věřiteli, který přihlásí svou pohledávku do insolvenčního řízení a má důvodnou obavu, že není schopen unést při přezkoumání své přihlášené pohledávky břemeno důkazní ani břemeno tvrzení, aby nepřijímal členství ve věřitelském výboru. Dále by se ani neměl aktivně účastnit rozhodování o průběhu insolvenčního řízení a přijímat či usilovat o další funkce, z titulu jejichž výkonu lze ovlivňovat průběh tohoto řízení [srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část první (OBEČNÁ ČÁST), „K § 176 až 182“ v DZ].¹⁴⁵

Sankci se věřitel v zásadě vyhne také tím, že svou přihlášku vezme v průběhu insolvenčního řízení podle § 184 IZ zpět. Sankce mu však i v tomto případě bude uložena tehdy, učinil-li v průběhu insolvenčního řízení úkon, kterým zhoršil nebo mohl zhoršit postavení jiného věřitele. Dále pak za situace, vyjde-li v průběhu insolvenčního řízení najevo, že svou pohledávku nepřihlásil v dobré víře (srov. § 182 IZ).¹⁴⁶

9.4.5 Zákonné ručení za uhrazení peněžité sankce

Za uhrazení výše popsané peněžité sankce navíc osobně ručí spolu s přihlášeným věřitelem společně a nerozdílně také osoba, která přihlášku pohledávky podepsala.

Jako osoby podepisující jménem věřitele přihlášku jeho pohledávek pak přicházejí v úvahu zejména členové statutárního orgánu právnické osoby. V případě obchodních společností pak konkrétně jedná za tu kterou právnickou osobu přímo *ex lege* pověřený společník veřejné obchodní společnosti (§ 81 ObchZ), komplementarista nebo jednající komanditista komanditní společnosti (§ 101 ObchZ), jednatel nebo

¹⁴⁴ Srov. Pachel, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 231.

¹⁴⁵ Srov. Taranda, *Nad některými souvislostmi sankce za nadsazenou přihlášku v insolvenčním řízení* in Daně a právo v praxi 6/2008, str. 53.

¹⁴⁶ Viz Pachel, *Průvodce věřitele insolvenčním řízením* in Právní forum 1/2008, str. 2.

jednatelé společnosti s ručením omezeným (§ 133 a 134 ObchZ), členové představenstva akciové společnosti (§ 191 a násl. ObchZ).¹⁴⁷

Podepsala-li pak přihlášku pohledávky osoba, které k tomu byla udělena plná moc, ručí spolu s přihlášeným věřitelem nadto i ta osoba, která plnou moc zástupci k takovému úkonu udělila.

Tímto způsobem je zakotveno, že osoby, které přihlášku za věřitele podepsaly, se dostávají do pozice zákonného ručitele. Ten pak ručí za splnění povinnosti zaplatit soudem uloženou majetkovou sankci.¹⁴⁸ Za povšimnutí v této souvislosti nadto stojí, že toto ustanovení naopak nepostihuje zástupce, kteří zastupují věřitele na základě procesní plné moci. Typickým příkladem takového zástupce pak je advokát. Fyzická i právnická osoba totiž udělit plnou moc jak právě advokátovi, tak notáři (srov. § 24 a násl. OSŘ). V obou případech se pak musí jednat o plnou moc pro celé řízení (procesní plná moc), jinak je taková plná moc podle § 25 odst. 1 OSŘ neplatná.¹⁴⁹

9.4.6 Nejistota ohledně výše pohledávek

Výše uvedený výklad o možných sankcích věřitelů za nadhodnocení jejich pohledávek je prospěšné uzavřít upozorněním. Popsaná sankce může činit potíže zejména tehdy, bude-li hodnota pohledávky z jakéhokoli důvodu sporná či nejistá. V praxi pak věřiteli nezbude jiná možnost než práva spojená s takovou pohledávkou nevykonávat.¹⁵⁰ Jen tak bude mít jistotu, že mu nebude uložena povinnost tuto peněžní sankci uhradit (viz § 180 IZ). Na jednu stranu se tak věřitel vyhne uložení pokuty, avšak již nikoli ztrátě zajištění.¹⁵¹

9.5 Okruh subjektů oprávněných popřít pohledávky věřitelů

Nejzásadnější novinkou ve srovnání s předchozí úpravou ZKV, kterou došlo k zásadnímu oslabení pozice věřitelů jako celku při podávání a projednávání přihlášek pohledávek (ostatních) věřitelů, představuje skutečnost, že IZ již nadále nepřiznává

¹⁴⁷ Srov. Pachel, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 232.

¹⁴⁸ Srov. Tarandá, *Nad některými souvislostmi sankce za nadsazenou přihlášku v insolvenčním řízení* in *Daně a právo v praxi* 6/2008, str. 53.

¹⁴⁹ Srov. Pachel, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 232.

¹⁵⁰ Srov. Holešínský, Politzer, Štrnad, *Nové insolvenční právo v České republice (I. část)* in *Právní rádce* 11/2007, str. I.

¹⁵¹ Srov. Pavlu, *Zajištěný věřitel a insolvence*, prezentace ALLEN & OVERY dne 19. února 2009.

věřitelům¹⁵² právo popírat pohledávky jiných věřitelů.¹⁵³

Riziku strategického popírání přihlášených pohledávek tak čelí přijaté znění IZ právě tím způsobem, že jednotlivým věřitelům toto právo nepřiznává.¹⁵⁴ Toto oprávnění mají mít napříště pouze insolvenční správce a dlužník (srov. § 192 IZ).

Právo věřitelů vyjádřit se k přihláškám ostatních věřitelů je následně „vtěleno“ do osoby insolvenčního správce. Odborná literatura k tomu uvádí následující komentář ozřejmující, z jakých důvodů bylo takové řešení zvoleno: „*Věřitelům je ustanoveními (§ 29 IZ) dáno právo aktivního výběru osoby, která bude v konkrétním konkursním řízení vykonávat funkci insolvenčního správce. Výběrem insolvenčního správce určí věřitelé osobu, které svěří provedení testu správnosti nároků uplatněných jednotlivými přihláškami pohledávek. Věřitelé, kteří nepřistoupili dostatečně vážně k možnosti ovlivnit volbu osoby insolvenčního správce na první schůzi věřitelů konané po přezkumném jednání, příp. tuto možnost ignorovali, tj. neúčastnili se příslušné schůze věřitelů, nesou díl odpovědnosti za nedostatečný výkon testu správnosti přihlášených pohledávek (jejich nesprávné přezkoumání) ze strany insolvenčního správce.*“¹⁵⁵

Na závěr je užitečné doplnit, že tato zakotvená praxe je v protikladu k dosavadnímu postupu podle ZKV.¹⁵⁶

Popření práva na uspokojení pohledávky ze zajištění má však u takového zajištěného věřitele, který může tuto pohledávku vůči dlužníkovi uspokojit pouze z majetku poskytnutého k zajištění, tytéž účinky jako popření pravosti pohledávky. Bylo-li pak toto právo popřeno jen zčásti, má toto popření tytéž účinky jako popření výše pohledávky (srov. § 196 odst. 2 IZ). Tato problematika se tak dotýká zajištěných věřitelů, vůči nimž vystupuje dlužník jako zástavce. Jedná se tedy o případy, kdy dlužník poskytl svůj majetek k zajištění pohledávky (např. zřídil zástavní právo ke svému majetku apod.). Pro tyto věřitele je právo na plnění ze zajištění základem jejich nároku na uspokojení v rámci insolvenčního řízení.¹⁵⁷

¹⁵² Viz Kozák, *Průvodce dlužníka insolvenčním řízením* in Právní fórum 1/2008, str. 18.

¹⁵³ Srov. Holešínský, Politzer, Strnad, *Nové insolvenční právo v České republice (I. část)* in Právní rádce 11/2007, str. I.

¹⁵⁴ Srov. Richter, *Insolvenční zákon: od vládního návrhu k vyhlášenému znění* in Právní rozhledy 21/2006, str. 765–774.

¹⁵⁵ Srov. Pachel, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 246.

¹⁵⁶ Srov. Pohl, *Nová úprava insolvenčního řízení – II. část* in Obchodní právo č. 4/2008.

¹⁵⁷ Srov. Pachel, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 250.

9.6 Uspokojení věřitelů z majetku ve vlastnictví třetích osob

Naopak významné posílení práv věřitelů se jim v novém ustanovení IZ dostává při vymáhání jejich nároků vůči majetku třetích osob, které toto zajištění (ať už ve formě věci, práva, pohledávky nebo jiné majetkové hodnoty) poskytly. Uspokojení svých pohledávek jsou oprávněni se domoci přímo z tohoto majetku třetích osob, které jej k zajištění pohledávek věřitele za dlužníkem poskytly (srov. § 183 IZ).

9.6.1 Povinnost třetích osob plnit přímo zajištěnému věřiteli

Třetí osoby poskytující zajištění tak podle nové úpravy IZ budou plnit i v průběhu insolvenčního řízení přímo zajištěnému věřiteli. Nadále tedy již nebude mít správce možnost vymáhat toto plnění ve prospěch majetkové podstaty. V nové úpravě tedy prakticky zanikla funkce správce jakožto prostředníka mezi třetí osobou poskytující zajištění svým majetkem a zajištěným věřitelem.

9.6.2 Negativa korespondující úpravy ZKV pro zajištěné věřitele

Nový IZ tak neabsorboval dosavadní hojně kritizovanou úpravu § 27 odst. 5 ZKV [srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část první (OBECNÁ ČÁST), „K § 183“ v DZ]. Předchozí právní úprava, vyplývající z citovaného ustanovení ZKV, totiž umožňovala zahrnout do soupisu konkursní podstaty dlužníka také majetek třetích osob, které svým majetkem zajišťovaly závazky dlužníka.

9.6.3 Ideové přínosy nové úpravy IZ

Nový IZ naproti tomu zvolil opačný přístup, podle kterého je právě věřiteli umožněno pořadem práva domáhat se mimo insolvenční řízení uspokojení ze zajištění z majetku třetí osoby.¹⁵⁸

Nadále je proto do majetkové podstaty zahrnut výlučně ten majetek, který dlužník vlastní nebo který byl mimo podstatu převeden (vyveden) způsobem odporujícím IZ. Majetku třetích osob se pak budou týkat pouze ty právní úkony, které budou neplatné či neúčinné ve smyslu ustanovení § 231 a násl. IZ.¹⁵⁹

Principiálně se tak zvyšuje význam zajištění zřízeného třetími osobami odlišnými od dlužníka. Současně se tak srovnává neodůvodněná dichotomie s režimem zajištění poskytnutého formou ručení třetích osob.¹⁶⁰

¹⁵⁸ Srov. Páchl, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 234.

¹⁵⁹ Srov. Pohl, *Nová úprava insolvenčního řízení – II. část* in *Obchodní právo* č. 4/2008.

¹⁶⁰ Srov. Holešínský, Politzer, Strnad, *Nové insolvenční právo v České republice (I. část)* in *Právní rádce* 11/2007, str. I.

Výše popsané oprávnění věřitelů přitom není nijak omezeno skutečností, že tato zajištěná pohledávka již byla věřitelem v insolvenčním řízení přihlášena.

Prosazení práva zajištěných věřitelů domáhat se uspokojení ze zajištění z majetku třetích osob bylo ze strany zákonodárce motivováno v první řadě zájmem na ochraně věřitelů [srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část první (OBEČNÁ ČÁST), „K § 183“ v DZ].

9.6.4 Výjimka ze zákazu uspokojení pohledávek mimo insolvenční řízení

Jedná se o zákonnou výjimku¹⁶¹ z jinak striktního zákonného pravidla. IZ v obecných ustanoveních principiálně zapovídá věřitelům uskutečňovat jednání směřující k uspokojení jejich pohledávek mimo insolvenční řízení [srov. § 5 písm. d) IZ].

V průběhu insolvenčního řízení tak nemohou být žádným způsobem poškozována práva dlužníka vyplývající jak z textu samotného IZ, tak i z textu navazujících právních předpisů, např. OSŘ.¹⁶² Výsledkem pak je, že věřitelé v průběhu insolvenčního řízení nesmějí provádět kroky směřující k jejich separátnímu uspokojení mimo rámec tohoto řízení.¹⁶³

V předchozí právní úpravě ZKV přitom obdobná úprava výslovně obsažena nebyla. Prakticky však i tak existovala nemožnost nalézt uspokojení věřitelů jinde než v zahájeném konkursním řízení.¹⁶⁴

Podle dosavadní úpravy ZKV se tohoto zvýhodnění uspokojit se mimo konkursní řízení dostávalo věřiteli pouze vůči ručiteli dlužníka (srov. § 20 odst. 4 ZKV).

9.6.5 Postup třetích osob (poskytovatelů zajištění) vůči dlužníkovi poté, co samy plnily

Jako následek popsaného vymožení práva ze zajištění přímo vůči majetku třetí osoby – poskytovatele zajištění mohou následně tito poskytovatelé zajištění přihlásit svou pohledávku, která jim tímto postupem věřitele vůči jejich majetku za dlužníkem vznikla (srov. § 183 odst. 3 IZ).

Přihláška pohledávky ze strany poskytovatele zajištění je následně umožněna pouze za současného splnění následujících podmínek:¹⁶⁵

¹⁶¹ Srov. *Insolvenční reforma. Dobrá zpráva pro věřitele?* in Bulletin ALLEN & OVERY, prosinec 2007.

¹⁶² Srov. Kozák, *Průvodce dlužníka insolvenčním řízením* in Právní fórum 1/2008, str. 18.

¹⁶³ Viz Pahl, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 10.

¹⁶⁴ Srov. Pohl, *Základní principy nové právní úpravy řešení úpadku v České republice* in Bulletin advokacie 11/2007, str. 19–37.

¹⁶⁵ Srov. Pahl, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 234.

- tato pohledávka bude uplatněna jako podmíněná,
- stejnou pohledávku neuplatnil věřitel samotný.

Přihlásil-li však takovou pohledávku již zajištěný věřitel, vstupují tyto osoby v rozsahu uspokojení pohledávky do řízení na jeho místo, a sice za přiměřeného užití § 18 IZ.

K podrobnému postupu při uplatnění této pohledávky podává vyčerpávající výklad odborná literatura. Tento zdroj je pro účely našeho pojednání natolik zajímavý, že jej uvádím v nezkráceném znění: „Plní-li spoludlužník nebo ručitel za dlužníka, kterého se týká probíhající insolvenční řízení, v němž věřitel předmětnou pohledávku uplatnil, vstoupí spoludlužník nebo ručitel do pohledávky věřitele v rozsahu, ve kterém plnil za dlužníka. Spoludlužník nebo ručitel přitom nemusí spoléhat na aktivitu věřitele, kterému plnil. Spoludlužník nebo ručitel je sám aktivně legitimován k podání návrhu dle § 18 IZ. Jde o výjimku z pravidla v § 18 odst. 1 věta druhá IZ. Na znění § 18 IZ musí spoludlužník nebo ručitel myslet již v okamžiku poskytování plnění. Plnění za dlužníka musí být před insolvenčním soudem doloženo veřejnou listinou (§ 134 OSŘ) nebo listinou s úředně ověřenými podpisy. Souhlas věřitele, na jehož místo bude spoludlužník nebo ručitel vstupovat, nemusí insolvenční soud vyžadovat, neboť § 18 IZ bude užit při tomto postupu jen přiměřeně.“¹⁶⁶

9.6.6 Uplatnění práva vůči některé z osob odpovídajících mu společně a nerozdílně s dlužníkem (včetně ručitelů)

Vedle uvedených případů zajištění pohledávek dlužníka prostřednictvím majetku třetích osoby IZ rozšiřuje i oprávnění věřitele domáhat se uspokojení své přihlášené pohledávky i vůči kterékoli z ostatních osob odpovídajících vůči němu s dlužníkem společně a nerozdílně (srov. § 183 odst. 2 IZ).

9.6.6.1 Specifikace solidárních závazků

K pojmu společných a nerozdílných (solidárních) závazků je třeba se obrátit do ustanovení § 511 OZ a odpovídající obsáhlé právní literatury, vážící se k této problematice. Úprava obsažená v OZ pak představuje obecnou úpravu jak pro občanskoprávní vztahy, tak podpůrně (subsidiárně) i pro obchodněprávní vztahy.

9.6.6.2 Plnění ze strany dlužníkova smluvního ručitele (včetně bankovní záruky)

Výše popsané ustanovení platí analogicky¹⁶⁷ i ohledně oprávnění věřitele domáhat se

¹⁶⁶ Srov. Pachel, Kozák, Budín, Dačam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 234.

¹⁶⁷ Srov. Pachel, *Právodce věřitele insolvenčním řízením* in *Právní forum* 1/2008, str. 2.

plnění ze strany dlužníkovu ručitele (včetně poskytovatele bankovní záruky). Pro detailní přehled o zákonných ustanovení ohledně institutu ručení v občanskoprávních vztazích odkazují na ustanovení § 546–554 OZ.

Pro oblast obchodněprávních vztahů pak platí odchylky, obsažené v ustanoveních § 303–312 ObchZ jakožto speciální úprava ve vztahu k podpůrné občanskoprávní úpravě v OZ.

Institut bankovní záruky jakožto zajišťovacího nástroje je oproti tomu upraven v ustanovení § 313–322 ObchZ, a sice exkluzivně pro oblast obchodně právních vztahů. V souladu s ustanovením § 261 odst. 3 písm. e) ObchZ se totiž jedná o obchodní závazkový právní vztah absolutní povahy. Právní vztahy vyplývající z bankovní záruky se tak vždy řídí ustanoveními ObchZ, a to bez ohledu na povahu účastníků konkrétního smluvního vztahu.

9.6.6.3 Plnění ze strany dlužníkovu ex lege ručitele

Výše uvedené pojednání se ve stejném rozsahu týká i speciálních případů převážně zákonného – *ex lege* ručení za závazky dlužníka.

Zákonem zmiňovaným případem takového ručení pak je solidární ručení společníků veřejné obchodní společnosti celým svým majetkem za závazky této společnosti podle § 76 odst. 1 ObchZ.

Vedle tohoto konkrétního případu ručení, vyplývajícího přímo z právního předpisu, pak analogicky připadá v úvahu i ručení komplementářů a komanditistů komanditní společnosti podle § 93 ObchZ a konečně ručení společníků společnosti s ručením omezeným na základě § 106 ObchZ.

9.6.6.4 Ukončení účasti zajištěného věřitele v řízení po zániku zajištěné pohledávky

V případě zániku zajištěné pohledávky v průběhu insolvenčního řízení jejím splněním [např. tím, že ji uspokojil dlužníkuv ručitel – srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část první (OBECNÁ ČÁST), „K § 186“ v DZ] či jiným způsobem ukončí následně podle § 186 IZ insolvenční soud účast tohoto věřitele v insolvenčním řízení.

Ukončení účasti zajištěného věřitele v insolvenčním řízení ze strany insolvenčního soudu pak přichází v úvahu pouze tehdy, nevzal-li tento věřitel svou přihlášku v souladu s ustanovením § 184 IZ bez zbytečného odkladu zpět.

9.6.6.5 Žaloba věřitele na určení, že jeho pohledávka trvá

Insolvenční věřitel se může samostatnou žalobou (srov. § 186 odst. 2 IZ) domáhat

určení, že jeho pohledávka trvá i nadále.

Taková žaloba se podává ze zákona proti insolvenčnímu správci do třiceti dnů ode dne, kdy přihlášenému věřiteli bylo doručeno rozhodnutí o tom, že jeho účast v řízení končí. Řadí se mezi insolvenční spory ze zákona.¹⁶⁸

9.7 Vymezení zajištěných věřitelů v seznamu přihlášených pohledávek

Zajištění věřitelé se v seznamu přihlášených pohledávek, sestaveném insolvenčním správcem, uvádějí vždy zvlášť.

U zajištěných věřitelů se nad rámec zákonem předepsaných náležitostí uvádí ještě důvod a způsob zajištění (srov. § 189 odst. 1 IZ).

9.8 Dohledací činnosti insolvenčního soudu v souvislosti se zpeněžením předmětu zajištění

Věřitel pohledávky může být uspokojen kdykoli v průběhu insolvenčního řízení z prostředků zpeněžení předmětu zajištění. Nebude-li však insolvenční správce brát na příslušnou výzvu zajištěného věřitele zřetel, může se zajištěný věřitel domáhat nápravy přímo u insolvenčního soudu (viz § 204 odst. 1 IZ). V této souvislosti je třeba upozornit na skutečnost, že tento problém nebyl v předchozí úpravě ZKV nijak řešen.¹⁶⁹

Požadavek zajištěného věřitele se však může týkat pouze práva na vyplacení nepochybného nároku na uspokojení zajištěné pohledávky. Ve svém požadavku se naproti tomu zajištěný věřitel nemůže úspěšně domáhat jakékoli formy přezkumu postupu insolvenčního správce při ověřování pravosti výše nebo pořadí zajištěné pohledávky. Obdobnou žádost zajištěného věřitele by byl insolvenční soud nucen zamítnout. V tomto smyslu striktně znějící zákonná dikce přímo uvádí, že: *„sporné skutečnosti o tom, zda jde o zajištěné věřitele a zda a v jakém rozsahu trvá zajištěná pohledávka nebo zajištění, přitom nelze řešit“*.

Z hlediska funkčnosti dohledací činnosti soudu lze do budoucna pouze předvídat, že jim IZ v tomto smyslu do rukou příliš účinný nástroj na vymáhání svých práv nedává.¹⁷⁰

¹⁶⁸ Srov. Pohl, *Základní principy nové právní úpravy řešení úpadku v České republice* in *Bulletin advokacie* č. 11/2007, str. 19–37.

¹⁶⁹ Srov. Pohl, *Nová úprava insolvenčního řízení – II. část* in *Obchodní právo* č. 4/2008.

¹⁷⁰ Srov. Pohl, *Základní principy nové právní úpravy řešení úpadku v České republice* in *Bulletin advokacie* č. 11/2007, str. 19–37, a Páchl, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPÍ 2008, str. 260.

10. NOVINKY V NEPLATNOSTI A NEÚČINNOSTI PRÁVNÍCH ÚKONŮ VE VZTAHU K ZAJIŠTĚNÍ ZŘÍZENÉMU VE PROSPĚCH ZAJIŠTĚNÝCH VĚŘITELŮ

Zásadní novelizace se v novém IZ dočkaly otázky neplatnosti a neúčinnosti právních úkonů dlužníka. Rovněž velmi podstatné změny postihly i možnost takovým právním úkonům odporovat.

Z velmi kusé úpravy ZKV, která si sama ani nečinila ambice být v tomto směru úpravou speciální a namnoze odkazovala na úpravu odpovídajících institutů v obecných občanskoprávních předpisech, se tak vyvinula velmi sofistikovaná a anglosaskou právní úpravou znatelně inspirovaná regulace nového IZ.

Jak i sám zákonodárce totiž uvádí, neobsahovala dosavadní právní úprava konkursu a vyrovnání v ZKV zvláštní ustanovení o neplatnosti právních úkonů, které mají vliv na řešení úpadku [srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část první (OBEČNÁ ČÁST), „K § 231–234 (Díl I: Neplatnost právních úkonů)“ v DZ].

Nová právní úprava IZ naproti tomu rozlišuje neplatnost právního úkonu, kterou posuzuje k okamžiku zahájení insolvenčního řízení jakožto hlavní předmět řízení nebo jako předběžnou otázku před zahájením samotného insolvenčního řízení. Pokud však toto řízení není do zahájení insolvenčního řízení pravomocně ukončeno, není pro insolvenční soud a pro účastníky insolvenčního řízení závazné. V daném případě se tedy jedná o výjimku z jinak obecně platného ustanovení § 159a OSŘ. To stanoví obecné pravidlo ohledně závaznosti soudních rozhodnutí i pro jiné osoby, než jakými jsou účastníci příslušného řízení, a dále i pro státní orgány.

Neplatnost právního úkonu pak bude v rámci insolvenčního řízení posuzována v incidenčním sporu ve smyslu § 159 odst. 1 písm. f) IZ.¹⁷¹

Konečně je třeba doplnit, že v případě konkurence institutu neplatnosti a neúčinnosti konkrétního právního úkonu dává § 234 IZ přednost neplatnosti dotčeného právního úkonu.¹⁷²

¹⁷¹ Srov. Pohl, *Nová úprava insolvenčního řízení – II. část* in *Obchodní právo* č. 4/2008.

¹⁷² Srov. Pohl, *Nová úprava insolvenčního řízení – II. část* in *Obchodní právo* č. 4/2008.

Tato disertační práce přitom nemá ambice detailně a do podrobností rozebírat veškeré změny a novinky, které v této problematice nový IZ přinesl. Není to ostatně kapacitně ani tematicky možné.

Nadále bych se chtěl zabývat pouze dvěma aspekty neplatnosti a neúčinnosti právních úkonů, které se bezprostředně dotýkají práv zajištěných věřitelů.

Prvním z těchto okruhů bude otázka dalšího osudu zajištění zřízeného dlužníkem před zahájením insolvenčního řízení ve prospěch zajištěných věřitelů. Tato otázka je totiž zásadní zejména co do postavení bank a jiných poskytovatelů půjček a úvěrů.

Druhý okruh pak představuje neplatnost, resp. neúčinnost těch ostatních právních úkonů dlužníka, které jsou z hlediska postavení zajištěných věřitelů profilové a z hlediska šancí na jejich maximální uspokojení v průběhu řízení nejvýznamnější.

10.1 Automatický zánik práv na oddělené uspokojení v ZKV

K prvnímu tématu (tedy otázce zajištění zřízeného ve prospěch zajištěných věřitelů před zahájením insolvenčního řízení) na úvod připomínám, že jedním z účinků prohlášeného konkursu byl v souladu s § 14 odst. 1 písm. f) ZKV automatický zánik veškerých práv na oddělené uspokojení týkající se majetku náležejícího do podstaty,¹⁷³ která věřitelé získali v posledních dvou měsících před podáním návrhu na prohlášení konkursu a dále po tomto okamžiku.¹⁷⁴

V praxi pak toto ustanovení přinášelo pro zajištěné věřitele velkou právní nejistotu a zajištění „mladší“ oněch dvou měsíců bylo výhledově možné považovat za téměř bezcenné. V souladu s § 28 ZKV toto ustanovení vztahovalo na veškerá zajištění pohledávek zajištěných věřitelů podle současné dikce IZ.

10.1.1 Výjimky z pravidla automatického zániku práv na oddělené uspokojení dle ZKV

V souladu s § 14 odst. 2 ZKV však tímto ustanovením nebyla dotčena zajištění, která dlužník poskytl České národní bance, resp. centrálním bankám ostatních členských států Evropské unie a dalších států tvořících Evropský hospodářský prostor a Evropské centrální bance.

Je pak zřejmé, že z pohledu bank a ostatních finančních institucí neměla tato výjimka

¹⁷³ Srov. Zoulík, *Komentář k zákonu o konkurzu a vyrovnání*, 3. vydání. C. H. Beck, 1998.

¹⁷⁴ Viz *Insolvenční reforma. Dobrá zpráva pro věřitele?* in Bulletin ALLEN & OVERY, prosinec 2007.

z jinak velmi rigidního pravidla o zániku zajištění zásadnější význam.

Dále nezanikala podle § 14 odst. 3 ZKV ani práva a povinnosti vyplývající z finančního zajištění, pokud byl dlužník jejich poskytovatelem nebo příjemcem. K pojmu finanční zajištění odkazují na ustanovení § 323a a násl. ObchZ. Je evidentní, že ani tato výjimka nemohla mít v praxi pro úzký okruh možných právních vztahů, na které se vztahovala, výrazný dopad.

10.1.2 Typy zajištění nedotčené insolvenčním řízením, vedeným podle IZ

V zásadě po obsahové stránce totožnou úpravu obsahuje i současné znění IZ.

Konkrétně pak podrobnosti stanoví § 365 IZ a zejména pak § 366 IZ. Toto ustanovení uvádí, že ustanovení IZ nemají vliv na právo na zajištění, které dlužník poskytl, jde-li o některého z následujících typů (druhů) dlužníků, resp. zajištění, zřízené ve prospěch těchto subjektů:

- dlužníka, který je účastníkem platebního systému uvedeného v seznamu České národní banky, a to v souvislosti s účastí dlužníka v tomto platebním systému. Zajištěním se pak pro účely zákona o platebním styku rozumí práva k majetkové hodnotě sloužící k zajištění závazků. Z praktického hlediska je třeba doplnit, že i na území ČR se zajištění běžně používá při provozování mezibankovního platebního styku a systému trhu krátkodobých dluhopisů,
- dlužníka, který je účastníkem vypořádacího systému uvedeného v seznamu České národní banky, a to v souvislosti s účastí dlužníka v tomto vypořádacím systému,
- zajištění poskytnuté České národní bance, Evropské centrální bance, centrální bance členského státu Evropské unie nebo centrální bance státu patřícího do Evropského hospodářského prostoru,
- finanční zajištění (jak je blíže specifikováno výše) nebo podle obdobného právního vztahu podle zahraniční právní úpravy.

K finančnímu zajištění, zřízenému v souladu § 323a a násl. ObchZ, je třeba dodat, že na uspokojení pohledávky z finančního zajištění se nevztahují zejména požadavky IZ,¹⁷⁵ aby:

- příjemce finančního zajištění předem oznámil, že prodá zastavený finanční nástroj,
- podmínky prodeje schválil soud nebo jakýkoliv jiný státní orgán,

¹⁷⁵ Srov. Páchl, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 504.

- byl prodej proveden veřejnou dražbou nebo jiným způsobem podle zvláštního právního předpisu, nebo
- podmínkou vzniku práva příjemce finančního zajištění, prodat zastavený finanční nástroj, bylo uplynutí určité lhůty.

K výše podanému výkladu ohledně realizace uspokojení z finančního zajištění tak lze shrnout, že zde není stanovena povinnost požádat o souhlas s realizací zajištění ani insolvenční soud, insolvenčního správce či ostatní věřitele.

Výtěžek zpeněžení tak příslušný (zástavní) věřitel (oprávněná osoba) použije k uspokojení své zajištěné pohledávky. Pouze tehdy, když svou pohledávku v plném rozsahu uspokojí, mu vzniká povinnost vydat případný přebytek zpeněžení ve prospěch majetkové podstaty dlužníka.

Ve všech výše uvedených případech zákonných výjimek se přitom jedná o případy vyplývající (přímo či nepřímo) z práva EU. Konkrétně se pak jedná zejména o následující prameny práva [srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část druhá (ZPŮSOBY ŘEŠENÍ ÚPADKU), „K § 365–366 (Hlava III. Zvláštní ustanovení o vyloučení účinků zákona)“ v DZ]:

- směrnice Evropského parlamentu a Rady 98/26/ES ze dne 19. května 1998 o neodvolatelnosti vypořádání v platebních systémech a v systémech vypořádání obchodů s cennými papíry;
- směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/47/ES ze dne 6. června 2002 o dohodách o finančním zajištění);
- zákon č. 124/2002 Sb., o převodech peněžních prostředků, elektronických platebních prostředcích a platebních systémech (zákon o platebním styku); a
- zákon 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů.

10.1.3 Posun směrem od automatického zániku práv na oddělené uspokojení dle ZKV k platné úpravě IZ

Nová právní úprava nadále výše popsanou strukturu automatického zániku zajištění pohledávek zajištěných věřitelů, který by byl vázán výhradně na okamžik zahájení insolvenčního řízení, neobsahuje. V tomto směru tedy nepochybně došlo v nové úpravě k zásadnímu posílení právní jistoty zajištěných věřitelů.

Lze shrnout, že v popsaném ohledu IZ zavedl jako jednu z hlavních zásad insolvenčního řízení ochranu práv věřitelů, nabytých v období před zahájením

insolvenčního řízení¹⁷⁶ v dobré víře. Tak se jedná se o osobu, známou z právní teorie jako *bonae fidei creditor*.

10.2 Neúčinnost právních úkonů podle ZKV

Dalším případem, kdy se mohlo zajištění zřízené dlužníkem ve prospěch věřitelů ocitnout podle předchozí právní úpravy v nejistotě, byla případná neúčinnost právních úkonů.

V souvislosti s institutem neúčinnosti právních úkonů je užitečné doplnit, že tento institut vznikl právě na půdě insolvenčního práva. Až následně byl převzat i obecnou úpravou občanského práva hmotného.

Právní úprava z roku 1931 (Řády konkurzní, vyrovnací a odpůrcí, zákon č. 64/1931 Sb.), spojovala neúčinnost právních úkonů s odpůrcí žalobou. Věnovala mu značnou pozornost, a to zcela právem. Efektivita každého konkursu totiž spočívala do značné míry na tom, do jaké míry se úspěšně podařilo odporovat těm dlužnickým úkonům, jimiž tento dlužník zkracoval věřitele.

Novelou ZKV z roku 1996 (provedenou zákonem č. 94/1996 Sb.) byla do ZKV zavedena i neúčinnost právních úkonů vyplývajících přímo ze zákona, tedy nikoli pouze v důsledku uplatnění odporovatelnosti ve vztahu k těmto právním úkonům.

Neúčinnost na základě odporovatelnosti se zakládá na soudním rozhodnutí, které má konstitutivní povahu, kdežto neúčinnost na základě zákona se zjišťuje, deklaruje [k tomu srov. podrobné pojednání v B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část první (OBECNÁ ČÁST), „K § 235–239 (Díl 2: Neúčinnost právních úkonů) a k § 240–243 (Díl 3: Odporovatelnost právním úkonům)“ v DZ].

Vůči věřitelům byly tak neúčinné ty právní úkony dlužníka, které byly uskutečněny v posledních šesti měsících před podáním návrhu na prohlášení konkursu a současně splňovaly negativní charakteristiky, předepsané pro tyto úkony v ZKV (viz § 15 odst. 1 ZKV).

Neúčinnost těchto právních úkonů však nenastávala u těchto právních úkonů automaticky. Bylo totiž třeba prokázat existenci oněch předpokladů jejich neúčinnosti stanovených v ZKV. V případě poskytnutí a realizaci finančního zajištění podle ObchZ nebo ohledně obdobného právního vztahu podle zahraniční právní úpravy však neúčinnost právních úkonů podle § 15 odst. 5 ZKV nenastávala ani poté.

¹⁷⁶ Srov. *Insolvenční reforma. Dobrá zpráva pro věřitele?* in Bulletin ALLEN & OVERY, prosinec 2007.

Vymezení skutkových podstat obsažené v § 15 ZKV bylo v nové úpravě IZ opuštěno jako nadbytečné. V zájmu posílení právní jistoty třetích osob totiž do budoucna časová hranice pro neúčinné právní úkony *ex lege* nepředchází okamžiku účinků zahájení řízení [srov. § 239 odst. 1 a b/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část první (OBEČNÁ ČÁST), „K § 235–239 (Díl 2: Neúčinnost právních úkonů) a k § 240–243 (Díl 3: Odporovatelnost právním úkonům)“ v DZ].

10.3 Neúčinnost právních úkonů v úpravě IZ

Základní koncepce institutu neúčinnosti podle ZKV je v nové úpravě IZ zachována. Úprava je však jednoznačně blíže rozvinuta a zpřesněna.

V souladu s novou úpravou IZ jsou pak neúčinnými ty právní úkony, kterými dlužník zkracuje možnost uspokojení věřitelů nebo zvýhodňuje některé věřitele na úkor jiných věřitelů (srov. § 235 odst. 1 IZ). Za právní úkon se v této souvislosti považuje též dlužníkovu opomenutí.

Tato obecná charakteristika neúčinných právních úkonů pak představuje jakousi generální klauzuli ve vztahu k jednotlivým skutkovým podstatám neúčinnosti právních úkonů.

Citované ustanovení § 235 odst. 1 IZ je tedy uvozující (generální, obecnou) normou. Tu ovšem nelze vykládat v tom smyslu, že by kromě dále specifikovaných skutkových podstat neúčinnosti právních úkonů bylo možné za blíže neupravených podmínek odporovat i v IZ blíže nespecifikovaným právním úkonům dlužníka, v jejichž důsledku došlo ke zkrácení možnosti některých věřitelů uspokojit své pohledávky nebo na základě kterých byli někteří věřitelé zvýhodněni na úkor ostatních věřitelů. Takový výklad by byl totiž v zásadním rozporu s principem právní jistoty a zásadou *pacta sunt servanda*, k jejíž ochraně slouží právě kazuistické vymezení jednotlivých skutkových podstat neúčinných právních úkonů v IZ.¹⁷⁷

Při hodnocení právních úkonů z hlediska jejich neúčinnosti tak musí být naplněna jak obecná definice (generální klauzule), tak i jedna ze skutkových podstat vymezených v § 240 až 242 IZ.¹⁷⁸

Níže popsané skutkové podstaty jsou přitom jedinými důvody, pro které lze v insolvenčním řízení dosáhnout neúčinnosti právních úkonů, předcházejících časově

¹⁷⁷ Viz Richter, *Insolvenční zákon: od vládního návrhu k vyhlášenému znění* in Právní rozhledy 21/2006, str. 765–774.

¹⁷⁸ Srov. Pachel, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 305.

úpadku dlužníka. IZ totiž neobsahuje odkaz na podpůrnou úpravu neúčinnosti v § 42a OZ.

Neúčinnost dlužnických právních úkonů se pak zakládá zásadně až rozhodnutím insolvenčního soudu o žalobě insolvenčního správce, kterou správce dlužnickým právním úkonům odporoval. IZ pak konzistentně hovoří o tomto procesněprávním institutu jako o „*odpůrčí žalobě*“.

Koncepce neúčinnosti právních úkonů dlužníka tak opouští neúčinnost právních úkonů vyplývající přímo ze zákona a dosud obsaženou v § 15 ZKV. IZ nadále upravuje pouze neúčinnost právních úkonů dlužníka konstituovanou na základě rozhodnutí insolvenčního soudu v řízení vyvolaném odpůrčí žalobou (§ 235 odst. 2 IZ).¹⁷⁹

I v tomto ohledu je tak patrná silná pozice insolvenčních věřitelů. Insolvenční správce je totiž povinen podat odpůrčí žalobu vždy tehdy, rozhodne-li o tom věřitelský výbor (§ 239 odst. 2 IZ).¹⁸⁰

Podle výše uvedených pravidel pak mohou být v první řadě shledány neúčinnými dlužnickovy transakce s osobami, které spolu s dlužníkem tvoří koncern. Tato neúčinnost se týká např. poskytnutí zajištění za podmínek odlišných od podmínek obvyklých v obchodním styku.¹⁸¹

Neúčinností právního úkonu není dotčena jeho platnost.¹⁸² Tato skutečnost ostatně vyplývá nejen z IZ, ale i z obecné právní teorie.¹⁸³

Majetek získaný následně na základě odporovatelnosti neúčinným právním úkonům lze následně (vzhledem ke konstitutivní povaze tohoto rozhodnutí) zahrnout do podstaty až po právní moci příslušného rozhodnutí o neúčinnosti [viz B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část první (OBECNÁ ČÁST), „K § 235–239 (Díl 2: Neúčinnost právních úkonů) a k § 240–243 (Díl 3: Odporovatelnost právním úkonům)“ v DZ].

10.3.1 Neúčinnost zvýhodňujících právních úkonů

Do problematiky zajištění zřízeného dlužníkem pak přímo zasahuje nová *skutková podstata* neúčinnosti zvýhodňujících právních úkonů. Anglosaská právní praxe takové

¹⁷⁹ Srov. Holešínský, Politzer, Štmad, *Nové insolvenční právo v České republice (II. část)* in Právní rádce 12/2007, str. 1.

¹⁸⁰ Srov. Holešínský, Politzer, Štmad, *Nové insolvenční právo v České republice (II. část)* in Právní rádce 12/2007, str. 1.

¹⁸¹ Srov. *Insolvenční reforma. Dobrá zpráva pro věřitele?* in Bulletin ALLEN & OVERY, Prosinec 2007.

¹⁸² Srov. Pohl, *Základní principy nové právní úpravy řešení úpadku v České republice* in Bulletin advokacie č. 11/2007, str. 19–37.

¹⁸³ Srov. Pohl, *Nová úprava insolvenčního řízení – II. část* in Obchodní právo č. 4/2008.

právní úkony označuje přílehlavým označením „*preferences*“.¹⁸⁴

IZ nedefinuje zvýhodňující právní úkony taxativním způsobem, ale uvádí je pouze demonstrativně.¹⁸⁵

Takovými úkony jsou tak mimo jiné i jednání, kdy dlužník poskytl svůj majetek k zajištění již existujícího závazku, ledaže jde o vznik zajištění v důsledku změn vnitřního obsahu zastavené věci hromadné [srov. § 241 odst. 3 písm. d) IZ]. Tato skutková podstata neúčinného právního úkonu tak má zamezit „závodu“ věřitelů o dlužníkovu aktiva ve chvíli, kdy se dlužník pozvolna dostává do stavu úpadku.¹⁸⁶

Přímo z ustanovení § 241 odst. 5 písm. a) IZ pak vyplývá, že zvýhodňujícím právním úkonem naopak není zřízení zajištění závazku dlužníka, obdržel-li za ně dlužník současně přiměřenou protihodnotu.

V této souvislosti představuje nejrizikovější oblast zejména pro banky požadavek na zřízení dodatečného zajištění existujícího úvěrového závazku ze strany dlužníka. Prostřednictvím takového „*dozajištění*“ přitom věřitelé usilují o dodatečné posílení své pozice vůči dlužníkovi. Nelze ale ignorovat rizikové hledisko. Takto učiněné právní úkony lze totiž subsumovat právě pod právní úkony zvýhodňující, a to se všemi negativy, která s sebou taková skutečnost přináší.¹⁸⁷

Obdobná situace ostatně nastává i v případě refinancování stávajícího závazku dlužníka identickým věřitelem. I v takovém případě dochází ke zřízení dodatečného zajištění pohledávek vyplývajících z poskytnutého refinancování.

V praxi pak bude velmi záležet na posouzení toho kterého případu, zda se o zvýhodňující právní úkon jedná či ne.

Na okraj je užitečně doplnit, že některé právní řády vyžadují k uskutečnění zvýhodňujícího právního úkonu i samotný úmysl někoho zvýhodnit. V českém právním řádu je však taková subjektivní stránka irelevantní.¹⁸⁸

Na závěr tohoto pojednání o neúčinnosti právních úkonů zvýhodňujících je třeba doplnit, že zásadní ustanovení v tomto směru obsažené v IZ stanoví, že neúčinné jsou

¹⁸⁴ Srov. Pavlů, *Zajištěný věřitel a insolvence*, prezentace ALLEN & OVERY dne 19. února 2009.

¹⁸⁵ Srov. Pohl, *Základní principy nové právní úpravy řešení úpadku v České republice* in *Bulletin advokacie* č. 11/2007, str. 19–37.

¹⁸⁶ Viz Pavlů, *Zajištěný věřitel a insolvence*, prezentace ALLEN & OVERY dne 19. února 2009.

¹⁸⁷ Srov. Pavlů, *Zajištěný věřitel a insolvence*, prezentace ALLEN & OVERY dne 19. února 2009.

¹⁸⁸ Srov. Pavlů, *Zajištěný věřitel a insolvence*, prezentace ALLEN & OVERY dne 19. února 2009.

vůči věřitelům i ty právní úkony, které dlužník učinil v rozporu s omezeními stanovenými v důsledku účinků spojených se zahájením insolvenčního řízení (jako např. v § 111 odst. 1 IZ).¹⁸⁹ Zákonodárce pak přímo uvádí, že se jedná i o taková omezení, která mohou být dlužníkovi uložena předběžným opatřením nařízeným podle § 112 a 113 IZ [viz B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část první (OBEČNÁ ČÁST), „K § 111 až 114“ v DZ].

Těmto úkonům pak lze odporovat, byl-li příslušný úkon učiněn v posledních třech letech před zahájením insolvenčního řízení ve prospěch osoby dlužníku blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, resp. v době jednoho roku před zahájením insolvenčního řízení ve prospěch jiné osoby (srov. § 241 odst. 4 IZ).

Shrnuto, k naplnění skutkové podstaty této formy neúčinnost musí nastoupit následující skutečnosti, resp. musí být splněny níže uvedené podmínky:¹⁹⁰

- naplněna obecná definice neúčinného úkonu v § 235 odst. 1 IZ,
- současně být splněny všechny tři její pozitivní stránky,
- k úkonu musí dojít ve lhůtě určené ve čtvrtém odstavci,
- přičemž úkon není zahrnut v negativním vymezení této skutkové podstaty v pátém odstavci tohoto ustanovení,
- k podání odpůrcí žaloby musí dojít za podmínek uvedených v § 239 IZ,
- úkon nemusí být činěn úmyslně, postačuje nedbalostní jednání.

10.3.2 Neúčinnost právních úkonů bez přiměřeného protiplnění

V obchodněprávních vztazích zásadně platí princip, že veškeré plnění smluvních stran je poskytováno za úplatu. To platí i v případě zřízení zajištění. A tak i korespondující právní úkony, kterými ke zřízení zajištění ve prospěch zajištěných věřitelů dochází, musí být uskutečněny za úplatu běžnou v obchodním styku. V opačném případě pak dlužník poskytuje takové plnění buď přímo bezúplatně nebo za protiplnění, jehož obvyklá cena je podstatně nižší než obvyklá cena obdobného plnění, k jehož poskytnutí se zavázal.¹⁹¹

V dikci nového IZ (srov. § 240 IZ) by se tak mohlo jednat o právní úkon bez přiměřeného protiplnění. Anglosaská právní praxe takové právní úkony označuje

¹⁸⁹ Srov. Pohl, *Nová úprava insolvenčního řízení – I. část* in *Obchodní právo* č. 3/2008.

¹⁹⁰ Srov. Páchl, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 311.

¹⁹¹ Viz Pavlů, *Zajištěný věřitel a insolvence*, prezentace ALLEN & OVERY dne 19. února 2009.

přiléhavým označením „*undervalues*“.¹⁹² Smyslem právní úpravy skutkové podstaty těchto právních úkonů je tak zamezení převodů majetku dlužníka pod cenou.¹⁹³

Úkonem bez přiměřeného protiplnění se rozumí pouze ten právní úkon, který dlužník učinil v době, kdy byl v úpadku. Dále pod něj spadá i každý úkon, který k dlužníkovu úpadku vedl. IZ v této souvislosti v § 240 odst. 2 IZ zakotvuje právní domněnku, že právní úkon bez přiměřeného protiplnění učiněný ve prospěch osoby dlužníku blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, je úkonem, který dlužník učinil v době, kdy byl v úpadku.

V souvislosti s obecnou definicí výše uvedeného okruhu právních okruhů se nabízí otázka, zda do ní lze zahrnout i různé formy zajištění zřízené ze strany dlužníka ve prospěch věřitele. V případě převzetí ručitelského závazku pak pravděpodobně nevzniknou závažnější pochybnosti o tom, že se ručitel v takovém případě zavázal „*plnění*“ poskytnout. Naproti tomu u jiného druhu zřízení zajištění lze úspěšně argumentovat tím, že dlužník jako poskytovatel tohoto zajištění „*plnění*“ ve vlastním slova smyslu neposkytuje. Anglické soudy v analogické otázce rozhodly tak, že samotné zřízení zástavního práva nemůže bez dalšího představovat právní úkon bez přiměřeného protiplnění. Dlužník při zřízení zástavy svůj majetek nezczizuje, ale pouze mění pořadí, v jakém na něj mají věřitelé nárok.¹⁹⁴

Výše uvedenému okruhu právních úkonů pak lze odporovat ve stejných lhůtách jako v případě zvýhodňujících právních úkonů.

Na závěr tedy shrnuji podmínky, které je třeba naplnit, aby došlo k naplnění skutkové podstaty této formy neúčinnosti:

- naplnění obecné definice neúčinného úkonu v § 235 odst. 1 IZ,
- současně musí být splněny všechny tři její pozitivní stránky,
- k úkonu musí dojít ve lhůtě určené ve čtvrtém odstavci,
- úkon není zahrnut v negativním vymezení této skutkové podstaty v pátém odstavci tohoto ustanovení,
- k podání odpůrčí žaloby musí dojít za podmínek uvedených v § 239 IZ,
- úkon nemusí být činěn úmyslně, postačuje nedbalostní jednání.

¹⁹² Srov. Pavlů, *Zajištěný věřitel a insolvence*, prezentace ALLEN & OVERY dne 19. února 2009.

¹⁹³ Viz Pavlů, *Zajištěný věřitel a insolvence*, prezentace ALLEN & OVERY dne 19. února 2009.

¹⁹⁴ Srov. Pavlů, *Zajištěný věřitel a insolvence*, prezentace ALLEN & OVERY dne 19. února 2009.

10.3.3 Neúčinnost úmyslně zkracujících právních úkonů

Poslední možnost, jak potenciálně docílit neúčinnosti zajištění ve prospěch zajištěných věřitelů, představuje oprávnění odporovat právnímu úkonu, kterým dlužník úmyslně zkrátil uspokojení (jiného) věřitele. Anglosaská právní praxe takové právní úkony označuje přiléhavým označením „*fraudulent transfers*“.¹⁹⁵

V této souvislosti stojí za povšimnutí, že dvě výše uvedené skutkové podstaty neúčinných právních úkonů vymezené v § 240 a 241 IZ (zvýhodňující a bez přiměřeného protiplnění) úmysl dlužníka nevyžadují. Naproti tomu zde rozebíraná skutková podstata upravená v § 242 již takový úmysl vyžaduje.¹⁹⁶ Tento úmysl přitom musí být druhé straně se zřetelem ke všem okolnostem znám (viz § 242 odst. 1 IZ). IZ v tomto případě konstruuje domněnku, podle níž u úmyslně zkracujícího právního úkonu učiněného ve prospěch osoby dlužníku blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, byl dlužníkům úmysl této znám.

Z praktického hlediska je třeba k charakteru těchto neúčinných právních úkonů doplnit, že jejich výskyt v bankovní praxi (a obecně v případě zajištění poskytnutého dlužníkem ve prospěch zajištěných věřitelů) nebude příliš frekventovaný.¹⁹⁷

Takovému zkracujícímu právnímu úkonu lze konečně odporovat, byl-li učiněn v posledních pěti letech před zahájením insolvenčního řízení (viz § 242 odst. 3 IZ).

10.3.4 Shrnutí pojednání o jednotlivých skutkových podstatách neúčinných právních úkonů

Na závěr pojednání o jednotlivých formách případů neúčinnosti právních úkonů pohledem zajištěných věřitelů jakožto oprávněných subjektů z těchto úkonů doplňují přehledné grafické shrnutí. Týká se těch případů neúčinnosti právních úkonů, které jsou pro poskytnuté zajištění relevantní.

Tato tabulka přitom reflektuje jak zřízení zajištění vlastního závazku dlužníka, tak i závazku třetí osoby.

Její cílem je pak zobrazit, jaká míra rizika se s tím kterým druhem neúčinnosti může v praxi pojít.

Konečně doplňuji, že tato analýza se zakládá na právním názoru renomované

¹⁹⁵ Srov. Pavlů, *Zajištěný věřitel a insolvence*, prezentace ALLEN & OVERY dne 19. února 2009.

¹⁹⁶ Srov. Páchl, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 313.

¹⁹⁷ Srov. Pavlů, *Zajištěný věřitel a insolvence*, prezentace ALLEN & OVERY dne 19. února 2009.

	Právní úkon bez přiměřeného protiplnění	Zvýhodňující právní úkon
Zajištění vlastního závazku dlužníka	Většinou nehrozí	Reálně hrozí, zejména pro již existující závazek dlužníka. Možná obrana spočívá v kumulativním splnění následujících podmínek, týkajících se příslušného právního úkonu: - tento úkon nevedl k úpadku; - k uskutečnění tohoto úkonu došlo za podmínek obvyklých v obchodním styku; - za tento úkon bylo poskytnuto přiměřené protiplnění, resp. přiměřený majetkový prospěch.
Zajištění cizího závazku	Hrozí, především pokud byl uskutečněn bezúplatně. Možná obrana spočívá v poskytnutí přiměřené úplaty za takový právní úkon.	Pravděpodobně nehrozí
Ručení za cizí závazek	Hrozí, především pokud byl uskutečněn bezúplatně. Možná obrana spočívá v poskytnutí přiměřené úplaty za takový právní úkon.	Pravděpodobně nehrozí

10.4 Institut odpůrčí žaloby v návaznosti na úpravu ZKV

Jak již bylo výše uvedeno, jedinou možností, jak napadnout zajištění zřízené dlužníkem ke svému majetku, představoval dle § 16 ZKV institut odporovatelnosti právním úkonům. Jak bylo již výše uvedeno, ZKV přitom v plném rozsahu odkazoval na obecnou úpravu této problematiky, obsaženou v § 42a OZ.

Nová úprava IZ pak v souladu s výše uvedeným výkladem obnovuje institut odpůrčí žaloby (viz § 235 odst. 2 IZ). Oproti ZKV zakotvuje speciální úpravu odporovatelnosti ve vztahu k obecně úpravě občanskoprávní, obsažené v citovaném ustanovení § 42a OZ.

¹⁹⁸ Srov. Pavlů, *Zajištěný věřitel a insolvence*, prezentace ALLEN & OVERY dne 19. února 2009.

Institut odporovatelnosti pak vzájemně provazuje s institutem neúčinnosti dlužníkových právních úkonů.

Protože v tomto rozsahu by již podrobný rozbor institutu odporovatelnosti v novém IZ zásadně přesáhl téma této disertační práce, odkazují v podrobnostech na odpovídající ustanovení IZ (zejména pak na § 239 IZ).

Krátce je pouze třeba zmínit, že z procesního hlediska je možné neúčinnost uplatnit právě výhradně odpůřčí žalobou správce, a to ve lhůtě nejdéle jednoho roku ode dne, kdy účinky rozhodnutí o úpadku nastaly.

Rozhodnutí, zda odpůřčí žalobu podat či nikoli, mohou učinit rovněž věřitelé prostřednictvím věřitelského výboru. Musí však přitom být připraveni financovat vedení příslušného incidenčního sporu (srov. § 239 odst. 2 IZ).¹⁹⁹

Tuto pasáž je možné shrnout konstatováním, že v kontextu IZ nadále nelze hledět na institut odporovatelnosti právním úkonům na jedné straně a jejich neúčinnosti na straně druhé bez jejich vzájemné souvislosti. Je třeba naopak vnímat pojmovou provázanost úpravy neúčinnosti právních úkonů v IZ a obnoveného institutu odpůřčí žaloby. Výlučně prostřednictvím tohoto procesněprávního nástroje je tak možné se neúčinnosti takových právních úkonů u soudu domáhat.

Coby shrnutí této kapitoly věnované otázce smyslu odpůřčího práva lze zakončit nastíněním trojice hlavních cílů institutu odpůřčí žaloby. Jeho účelem je pak zejména:²⁰⁰

- chránit majetkovou podstatu dlužníka,
- zajistit rovné zacházení se všemi věřiteli a
- chránit dlužníka, který se ocitl ve finančních obtížích, před nepřiměřeným nátlakem ze strany věřitelů.

11. MOŽNOST OVLIVNIT STANOVENÍ ZPŮSOBU ŘEŠENÍ ÚPADKU DLUŽNÍKA ZE STRANY VĚŘITELŮ

Vedle rozhodnutí o úpadku je klíčovou otázkou, která se v průběhu insolvenčního řízení bude řešit, stanovení způsobu řešení tohoto úpadku.

¹⁹⁹ Srov. Richter, *Insolvenční zákon: od vládního návrhu k vyhlášenému znění* in Právní rozhledy 21/2006, str. 765–774.

²⁰⁰ Srov. Pavlů, *Zajištěný věřitel a insolvence*, prezentace ALLEN & OVERY dne 19. února 2009.

11.1 Oprávnění věřitelů podle úpravy ZKV

V nabídce způsobu řešení úpadku dlužníka nenabízela stávající zákonná úprava ZKV žádnou variabilitu. Jedinou výjimku představoval v praxi téměř neupotřebitelný institut vyrovnání.

Cílem nové právní úpravy naproti tomu bylo vyřešit tuto neuspokojivou situaci konkursních řízení i v tomto smyslu. IZ tak chce při úpadku dlužníka nabídnout širší paletu možných řešení. V tomto smyslu také v novém IZ došlo k výraznému posunu.

Způsobem řešení úpadku, resp. nebo hrozícího úpadku dlužníka v insolvenčním řízení se tak podle § 4 IZ rozumí následující varianty postupu [srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část první (OBEČNÁ ČÁST), „K § 4“ v DZ]:

- konkurs dle ustanovení § 244 a násl. IZ,
- reorganizace dle ustanovení § 316 a násl. IZ,
- oddlužení dle § 389 a násl. IZ a
- *zvláštní způsoby* řešení úpadku, které tento zákon stanoví pro určité subjekty nebo pro určité druhy případů.

Tyto *zvláštní způsoby* řešení úpadku pak představuje zejména:

- úpadek finančních institucí dle § 367 a násl. IZ (o tomto způsobu řešení úpadku finančních institucí podrobně pojednám v následující části této disertační práce) a dále
- nepatrný konkurs dle ustanovení § 314 a násl. IZ.

Výkladem zákonného textu IZ pak lze dospět k závěru, že další způsob řešení úpadku navíc představuje i moratorium dle ustanovení § 115 a násl. IZ. S ohledem na volnost a variabilitu jeho použití není totiž vyloučeno, aby vhodným využitím institutu moratoria došlo k vyřešení úpadku nebo hrozícího úpadku.²⁰¹

Aktivní účast věřitelů na určení způsobu řešení dlužníkovy úpadku byla přitom i záměrem zákonodárce. V tomto smyslu je možné se obrátit přímo k textu DZ, kde se výslovně uvádí, že: „*koncepce osnovy nově vychází z myšlenky, že na rozhodnutí o způsobu řešení dlužníkovy úpadku by se výraznou měrou měli podílet dlužníkovi věřitelé, s tím, že chybný úsudek věřitelů v dotčeném směru jde ,na jejich účet‘.*“ [srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část první (OBEČNÁ ČÁST), „K § 148“ v DZ]

²⁰¹ Srov. Pachl, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 9.

11.2 Vyloučení věřitelů z určení způsobu řešení dlužníkovra úpadku

Participace věřitelů na stanovení možnosti způsobu řešení úpadku je pak již z podstaty v první řadě vyloučena tehdy, jestliže IZ možnost řešení úpadku reorganizací nebo oddlužením přímo vylučuje (srov. § 148 IZ). V takovém případě bude příslušný insolvenční soud povinen rozhodnout o řešení úpadku konkursem. Konkurs tak i do budoucna představuje základní způsob řešení vzniklého úpadku.

Reorganizace dlužníka je pak vyloučena v případě nesplnění podmínek dle § 316 IZ. K oddlužení dlužníka zase není možné přistoupit z důvodu nenaplnění podmínek dle ustanovení § 389 a násl. IZ.

11.3 Kdy se vliv věřitelů na stanovení způsobu řešení dlužníkovra úpadku uplatní

Insolvenční soud pak rozhodne o způsobu řešení úpadku (s výjimkou výše uvedených případů v § 148 IZ) samostatným rozhodnutím, vydaným do tří měsíců po rozhodnutí o úpadku (srov. § 149 odst. 1 IZ).

Soud nesmí o způsobu řešení úpadku rozhodnout dříve než po skončení první schůze věřitelů svolané rozhodnutím o úpadku (srov. § 149 odst. 3 IZ). V souladu s ustanovením § 137 odst. 1 IZ pak má být první schůze insolvenčních věřitelů nejpozději do dvou měsíců od rozhodnutí o úpadku. Předmětem jednání této schůze věřitelů pak bude vždy mimo jiné i vyjádření správce o vhodnosti navrženého způsobu řešení úpadku. Bude-li takových návrhů více, vyjádří se insolvenční správce k tomu, který z nich považuje za nejvhodnější, a to s příslušným zdůvodněním.

Insolvenční správce by měl v této souvislosti konkrétně a přesně posoudit klady a zápory navrhovaného způsobu řešení úpadku. Měl by rovněž věřitelům popsat případný plán dalšího postupu v řízení tak, jak vyplývá z dosavadních zjištění insolvenčního správce, navrhnout případný možný plán a harmonogram řešeného úpadku. Pokud je navržených způsobů řešení úpadku více, je insolvenční správce povinen charakterizovat jednotlivé způsoby řešení úpadku a na základě ekonomické výhodnosti či realizovatelnosti navrženého způsobu řešení úpadku jednotlivé způsoby posoudit.

Co je však zřejmě nejpodstatnější skutečností, hlasují poté na této schůzi přihlášení věřitelé právě o způsobu řešení dlužníkovra úpadku (srov. § 150 IZ), případně pro odklad rozhodnutí insolvenčního soudu o způsobu řešení úpadku.

Tato schůze věřitelů pochopitelně může ponechat rozhodnutí o volbě způsobu řešení úpadku na insolvenčním soudu. V takovém případě je pak nutné, aby hlasováním rozhodli o tom, že o způsobu řešení dlužníkovra úpadku rozhodovat vůbec nehodlají.

Jen na okraj stojí za to zdůraznit, že největší vliv mají věřitelé v případě, je-li jako způsob řešení dlužníkovra úpadku zvolena reorganizace. Tehdy jsou oprávněni podat návrh na povolení reorganizace. Dále mohou navrhnout i osobu, která bude reorganizační plán sestavovat. Následně hlasují o reorganizačním plánu. Rovněž kontrolují jeho plnění, resp. mohou se na jeho plnění přímo podílet, umožňuje-li to ovšem samotný reorganizační plán.²⁰² Výrazná role věřitelů se konečně projeví v tom případě, kdy se všechny skupiny věřitelů shodnou na reorganizačním plánu dlužníka. Jedná se o souhlas věřitelů vyplývající z ustanovení § 347 IZ. V takovém případě rozhodne soud o reorganizaci jako způsobu řešení úpadku dlužníka přímo spolu s rozhodnutím o jeho úpadku (srov. § 148 odst. 2 IZ). Pro tuto variantu je třeba zdůraznit, že stanovení tohoto způsobu řešení úpadku se děje formou samostatného rozhodnutí, odděleného od rozhodnutí o úpadku dlužníka. Na to sice logicky navazuje, avšak obě nemusí být nutně přímo spojena formou společného rozhodnutí.²⁰³

Podrobně o postavení věřitelů v případě reorganizace dlužníka přitom pojednám v navazující části této disertační práce.²⁰⁴

12. DIFERENCOVANÉ POSTAVENÍ VĚŘITELŮ V ZÁVISLOSTI NA ZVOLENÉM ZPŮSOBU ŘEŠENÍ ÚPADKU DLUŽNÍKA

V další části této disertační práce se zaměřím na otázku postavení věřitelů v závislosti na zvoleném postupu (způsobu) řešení úpadku dlužníka.

Chtěl bych se přitom soustředit pouze na změny, které se významným způsobem dotýkají práv a povinností věřitelů v novém IZ v závislosti na stanoveném způsobu řešení úpadku dlužníka.

²⁰² Srov. Páhl, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 192.

²⁰³ Srov. Holešínský, Politzer, Strnad, *Nové insolvenční právo v České republice (I. část)* in *Právní rádce* 11/2007, str. I.

²⁰⁴ Srov. Páhl, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 191.

Zvláštní pozornost bych pak chtěl opět věnovat pozici zajištěných věřitelů a v jejich prospěch zřízeného zajištění. Je totiž zřejmé, že převážnou většinu finančních institucí, jejichž situací jakožto věřitelů v insolvenčním řízení se budu zabývat, budou představovat právě věřitelé zajištění.

12.1 Změny v postavení (zajištěných) věřitelů v konkursu

12.1.1 Samotný cíl konkursu ve vztahu k věřitelům

Na úvod pojednání o specifickém postavení (zajištěných) věřitelů je třeba se alespoň okrajově zmínit o charakteristice konkursu v novém IZ.

Ten nadále představuje již jen jeden ze způsobů řešení úpadku, nikoli ucelené a samostatné řízení.

Převážná většina změn, které s sebou nová právní úprava přináší, přitom má toliko dílčí význam a většinou vyplývá z předchozího organického vývoje konkursního práva [Srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část druhá (ZPŮSOBY ŘEŠENÍ ÚPADKU), „K § 244–315 (Hlava I. Konkurs)“ v DZ].

Základním cílem konkursu ve vztahu k zjištěným pohledávám přihlášených věřitelů tak i nadále zůstává jejich poměrné uspokojení (viz § 244 IZ) z výtěžku prodeje dlužnickových aktiv (majetkové podstaty).

Zachována tak zůstává likvidační forma konkursu. Její monopolní podoba byla v zásadě reprezentována předchozí právní úpravou ZKV.²⁰⁵

12.1.2 Speciální úprava neúčinnosti některých práv věřitelů v konkursu

Významná pro postavení zajištěných věřitelů v konkursu je skutečnost, že oproti obecné úpravě neúčinnosti v IZ (jak o nich bylo již v této disertační práci pojednáno) se *neúčinnými navíc stávají i ta práva na uspokojení ze zajištění ohledně majetkové podstaty, která dlužníkovi věřitelé získali poté, co nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení (srov. § 248 odst. 2 IZ).*

Jedná se o speciální případ neúčinnosti ve vztahu k obecné úpravě neúčinnosti právních úkonů, které jsem se věnoval v přecházející části této disertační práce.

Totéž se pak týká i zřízení soudcovského zástavního práva na nemovitostech.

IZ pak řeší i případy, kdy již byl takový majetek zpeněžen. V takovém případě pak je nabyvatel povinen vydat výtěžek zpeněžení k rukám správce do podstaty (srov. § 248

²⁰⁵ Viz Kozák, *Průvodce dlužníka insolvenčním řízením* in Právní fórum 1/2008, str. 18.

odst. 2 IZ).

Specifikovaná neúčinná práva tak jsou sice v zásadě platná, nelze je však vykonat. Vykonatelnými by se pak staly, pokud by z nějakého důvodu bylo zrušeno konkursní řízení a současně by již předtím nebyl předmět zajištění zpeněžen.²⁰⁶

Ve srovnání s právní úpravou v ZKV pak nejde o zásadní novum. V podstatě se jedná pouze o zpřesnění identické právní úpravy, již dříve v ZKV obsažené – srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část druhá (ZPŮSOBY ŘEŠENÍ ÚPADKU), „K § 248“ v DZ.

12.1.2.1 Vztah k obecné úpravě neúčinnosti právních úkonů

Zastavme se na chvíli u faktu speciálního charakteru této úpravy ve vztahu k obecným ustanovením věnovaným neúčinnosti v IZ.

V odborné literatuře je tento institut zvláštní skutkové podstaty neúčinnosti právních úkonů výlučně pro konkurs hodnocen jako výraz jisté setrvačnosti a nedůslednosti právní úpravy IZ. Pravdou přitom je, že se jedná o určité reziduum pravidla o automatické neúčinnosti zajištění. To bylo obsažené v dnes již překonaném ustanovení § 14 odst. 1 písm. f) ZKV. Charakter tohoto ustanovení byl podrobně rozebrán v přecházející kapitole věnované otázce automatického zániku práv na oddělené uspokojení v ZKV.

12.1.2.2 Rizika speciální úpravy ve vztahu k zástavnímu právu k věci hromadné

Problematicčnost zvláštního ustanovení o neúčinnosti v konkursu spočívá zejména ve skutečnosti, že neobsahuje výslovnou výjimku korespondující s výjimkou dle § 241 odst. 3 písm. d) IZ. Ta se týká nově zřizovaného zajištění vzniklého v důsledku *vnitřního obsahu zastavené věci hromadné*.

Doslovný výklad příslušného problematického speciálního ustanovení § 248 odst. 2 IZ by tak bez velkých pochybností o reálnosti tohoto vývoje mohl vést až k závěru, že i v novém insolvenčním právu by zajištění ve formě zástavního práva k věci hromadné (v praxi zejména k podniku či zásobám dlužníka) přestavovalo institut velmi nejistý.

Problém hrozby „*vyprázdnění*“ obsahu zástavního práva k věci hromadné by nabyl kritického rozsahu zejména v případě, byl-li by podnik dlužníka před prohlášením konkursu již delší dobu provozován.²⁰⁷

²⁰⁶ Srov. Pachel, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 315. a Pohl, *Nová úprava insolvenčního řízení – II. část* in *Obchodní právo* č. 4/2008.

²⁰⁷ Srov. Pachel, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 320.

12.1.2.3 Kdy tato neúčinnost nastává

Výše popsaná neúčinnost práv na uspokojení ze zajištění ohledně majetkové podstaty zásadně nastává v souladu s § 101 odst. 1 IZ již okamžikem zveřejnění insolvenční vyhlášky.

V této souvislosti je vhodné upozornit na to, že podle dosavadní právní úpravy byly některé osoby o zahájení konkursního řízení informovány a jiné nikoli (srov. k tomu § 4 odst. 6 ZKV).

ZKV přitom s okamžikem zahájení řízení spojoval zásadní dopady na právní postavení dlužnickových obchodních partnerů [zejména pak jeho věřitelů – viz zejména § 14 odst. 1 písm. f) a dále § 15 ZKV]. Tento přístup tak byl ze všech úhlů pohledu (včetně toho ústavněprávního) nadále neúnosný.²⁰⁸

12.1.2.4 Výjimky z neúčinnosti

Výjimky z této neúčinnosti pak z povahy věci tvoří ta zajištění, která vznikla v souvislosti s poskytnutím úvěrového financování dlužníkovi podle § 41 IZ.²⁰⁹

O podrobném výkladu k tomuto novému právnímu institutu IZ bylo pojednáno v předcházející části této disertační práce, na kterou v tomto rozsahu odkazují.

12.1.3 Dopad konkursu na zahájená soudní a správní řízení

K určitému posunu v postavení věřitelů došlo i v případě účinků prohlášení konkursu na probíhající řízení.

Obdobně jako v předchozí právní úpravě ZKV i nadále platí, že prohlášením konkursu se přerušují soudní, správní a jiná řízení o právech a povinnostech, která se týkají majetkové podstaty nebo které mají být uspokojeny z majetkové podstaty a jejichž účastníkem je dlužník (§ 263 odst. 1 IZ). V těchto řízeních pak lze pokračovat jen za podmínek stanovených v IZ. Jak však v této souvislosti uvádí i DZ, takto striktně formulované pravidlo má řadu výjimek či přinejmenším modifikací [srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část druhá (ZPŮSOBY ŘEŠENÍ ÚPADKU), „K § 263–267 (Díl 2: Účinky prohlášení konkurzu na probíhající řízení)“ v DZ].

Na prvním místě tak lze pokračovat v přerušovaných řízeních (srov. § 265 odst. 1 IZ), ve kterých v době prohlášení konkursu věřitelé uplatňovali proti dlužníku pohledávky nebo jiná práva, která se týkají majetkové podstaty nebo které mají být uspokojeny

²⁰⁸ Viz Richter, *Insolvenční zákon: od vládního návrhu k vyhlášenému znění* in Právní rozhledy 21/2006, str. 765–774.

²⁰⁹ Srov. Richter, *Insolvenční zákon: od vládního návrhu k vyhlášenému znění* in Právní rozhledy 21/2006, str. 765–774.

z majetkové podstaty. Musí se přitom jednat o řízení o nárocích s právem na uspokojení ze zajištění.

Z hlediska nepřerušovaných řízení pak představují pro zajištěné věřitele významnou výjimku výkon rozhodnutí či exekuce postihující majetek v podstatě [srov. § 266 odst. 1 písm. k) IZ]. Výkon těchto rozhodnutí nebo exekuci však nelze po prohlášení konkursu provést (srov. § 267 odst. 1 IZ). Je totiž vyloučeno, aby v průběhu konkursu existoval dvojitý režim uspokojování. Uvedený zákaz realizace se přitom týká všech druhů vykonávacích řízení. Dopadá tedy jak na soudní výkon rozhodnutí realizovaný podle příslušných ustanovení OSŘ, tak na řízení správní (včetně daňového), a dále i na i exekuci v souladu se zákonem č. 120/2001 Sb.

O zákazu uspokojení věřitelů mimo probíhající insolvenční řízení bylo již ostatně opakovaně pojednáno v předcházejících částech této disertační práce.

Velmi zásadní přínos zejména v postavení zástavních věřitelů konečně představuje výjimka, kdy se nepřerušuje katastrální řízení o vkladu práva k nemovitostem [viz § 266 odst. 1 písm. m) IZ]. Předpokladem přitom je, že se pořadí zápisu řídí dnem, který předchází prohlášení konkursu²¹⁰ nebo dále jedná-li se o poskytnutí zajištění v rámci úvěrového financování (viz § 41 a násl. IZ).

Pořadí zápisů v katastru se pak v souladu s § 12 odst. 2 zákona č. 265/1992 Sb., o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem (dále jen „ZZVVPN“), řídí zásadně okamžikem, kdy byl takový návrh na zápis do katastru katastrálnímu úřadu doručen.

Tato výjimka o nepřerušování katastrálního řízení tak vychází ze skutečnosti, že úkon dlužníka učiněný před prohlášením konkursu na jeho majetek je úkonem časově předcházejícím tomuto prohlášení konkursu. Korespondující provedení vkladu do katastru nemovitostí ke dni předcházejícímu dni prohlášení konkursu (tedy k podání návrhu na vklad) je již pouze formálním (evidenčním) úkonem ze strany příslušného katastrálního úřadu, učiněným v rámci úřední povinnosti.²¹¹

Tato změna tak znamená posílení právní jistoty zejména při poskytování půjček a „hypotéčních“ úvěrů finančními institucemi, které jsou zajištěny prostřednictvím zástavního práva k nemovitostem.

²¹⁰ Srov. Pohl, *Nová úprava insolvenčního řízení – II. část* in *Obchodní právo* č. 4/2008.

²¹¹ Srov. Pohl, *Základní principy nové právní úpravy řešení úpadku v České republice* in *Bulletin advokacie* č. 11/2007, str. 19–37.

12.1.4 Vstup věřitelských orgánů do schválení zprávy o hospodářské situaci dlužníka

Novou oblastí, ve které se oproti předchozí úpravě ZKV výrazně uplatní vliv věřitelů a jejich reprezentativního orgánu, představuje schválení zprávy o hospodářské situaci dlužníka. Vypracování této zprávy je tak v IZ novým právním institutem.²¹²

Tuto povinnost má podle nové úpravy insolvenční správce. Ten na základě seznamu přihlášených pohledávek a soupisu majetkové podstaty a s využitím i jinak získaných poznatků sestaví tuto zprávu ke dni prohlášení konkursu (viz § 281 odst. 1 IZ). Poté ji předloží insolvenčnímu soudu, to nejméně sedm dní přede dnem konání první schůze věřitelů svolané po prohlášení konkursu (viz § 281 odst. 2 IZ).

Konkrétním obsahem zprávy pak bude zejména porovnání majetkové podstaty se závazky dlužníka a vyjádření správce k možnosti dalšího využití dlužníkovy podniku.²¹³

Tato zpráva musí být současně vnímána jako jakási součást prezentace činnosti insolvenčního správce, to v rámci prezentace vlastní činnosti.²¹⁴

V praxi bude zřejmě činit problém, do jaké míry bude taková zpráva po obsahové stránce spolehlivá a pravdivá. Je totiž třeba poukázat na to, že IZ nepředepisuje povinnost provést ocenění majetku dlužníka na základě znaleckého posudku či jiným věrohodným a ověřitelným způsobem. Bude tedy do značné míry záviset na kvalitě a úrovni podkladů, které bude mít správce k dispozici. Načto zde bude jistě negativně působit faktor časové tísně insolvenčního správce. Ten bude nucen bez použití ryze exaktních metod informovat věřitele o tom, v jaké ekonomické situaci se dlužník nachází. Lze tedy uzavřít, že s největší měrou pravděpodobnosti půjde o toliko formální odhad bez patřičného základu.²¹⁵

Z hlediska zájmů věřitelů na obsahu této zprávy je třeba zdůraznit, že tato zpráva je vyžadována i pro případ zamýšleného zpeněžení majetkové podstaty dlužníka [srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část druhá (ZPŮSOBY ŘEŠENÍ ÚPADKU), „K § 277–282“ v DZ]. O tomto zpeněžení budu z hlediska postavení věřitelů pojednávat v navazující části této disertační práce.

²¹² Srov. Pachel, Kozák, Budín, Dačam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 343.

²¹³ Srov. Pohl, *Nová úprava insolvenčního řízení – III. část* in *Obchodní právo č. 5/2008*.

²¹⁴ Srov. Pohl, *Základní principy nové právní úpravy řešení úpadku v České republice* in *Bulletin advokacie č. 11/2007*, str. 19–37.

²¹⁵ Srov. Pachel, Kozák, Budín, Dačam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 361.

Tuto zprávu ve finále projedná schůze věřitelů a přijme k ní závěry, které představují doporučení insolvenčnímu správci pro jeho další postup (viz § 281 odst. 2 IZ). V praxi to pak bude znamenat, že správce obsah této zprávy přednese přítomným věřitelům, kterým případně musí tuto zprávu i vysvětlit a odpovědět na jejich dotazy. Tito věřitelé se mohou rovněž se závěry zprávy bez dalšího ztotožnit. V takovém případě dojde k projednání zprávy pouze formálním způsobem s jejím přednesením bez dalších výhrad.²¹⁶

12.1.5 Účast věřitelů na procesu zpeněžení majetkové podstaty

Na způsobu a výsledku zpeněžení majetkové podstaty dlužníka valnou měrou záleží, v jakém rozsahu se podaří uskutečnit uspokojení přihlášených pohledávek věřitelů dlužníka.

V této souvislosti je třeba opět odkázat na úvod této disertační práce, věnované specificky otázce pozice věřitelů v průběhu konkursu. Tam totiž bylo konstatováno, že právě poměrné uspokojení věřitelů bylo (i nadále zůstává) základním cílem konkursu v užším slova smyslu. Tato skutečnost ostatně bez velkých pochybností vyplývá ze samotné charakteristiky konkursu jako takového. Ten má pro dlužníka vždy likvidační důsledky (oproti sanačním, resp. reorganizačním řešením) a vede v konečném důsledku k jeho (právnímu) zániku. To pochopitelně pouze tehdy, jedná-li se o právnickou osobu.

Základní schéma zpeněžení sepsaných aktiv zůstává v novém IZ v porovnání s dosavadní úpravou ZKV zachováno. Nedostalo tak ze strany zákonodárce výrazných změn nebo zásahů [srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část druhá (ZPŮSOBY ŘEŠENÍ ÚPADKU), „K § 283–295 (Díl 5: Zpeněžení majetkové podstaty)“ v DZ].

12.1.5.1 Pojem „zpeněžení majetkové podstaty“

Nový IZ (na rozdíl od předchozího ZKV) fundamentální pojem „zpeněžení majetkové podstaty“ již výslovně a jasně definuje.²¹⁷ Pod tímto pojmem ve vlastním slova smyslu se pak rozumí převedení veškerého majetku, který do ní náleží, na peníze za účelem uspokojení věřitelů (viz § 283 odst. 1 IZ). Převedení na peníze se pak týká i odpovídajícího využití (korunových i devizových) bankovních účtů

²¹⁶ Srov. Pohl, *Nová úprava insolvenčního řízení – III. část* in *Obchodní právo* č. 5/2008.

²¹⁷ Srov. Taranda, *Insolvenční zákon a jeho dopady do daňových zákonů* in *Daně a právo v praxi* 5/2008, str. 54, a Pohl, *Nová úprava insolvenčního řízení – III. část* in *Obchodní právo* č. 5/2008.

dlužníka a jeho peněžní hotovosti.²¹⁸

Dlužno podotknout, že citované ustanovení (§ 283 odst. 1 IZ) má přitom spíše vysvětlující povahu. Ta má zamezit nejasnostem, zda určitý úkon insolvenčního správce představuje či nepředstavuje ono zpeněžení majetkové podstaty.

V tomto ustanovení se rovněž striktně stanoví, že ke zpeněžení majetkové podstaty lze přikročit až po právní moci rozhodnutí o prohlášení konkursu a současně nejdříve po první schůzi věřitelů. To neplatí, jedná-li se o věci bezprostředně ohrožené zkázou nebo znehodnocením a nebo povolí-li insolvenční soud příslušnou výjimku (srov. § 283 odst. 2 IZ).²¹⁹

12.1.5.2 Způsoby provedení zpeněžení

Ohledně konkrétní podoby zpeněžení majetkové podstaty § 286 odst. 1 IZ stanoví, že toto zpeněžení lze provést buď veřejnou dražbou, (soudním) prodejem movitých věci (srov. § 323–332 OSŘ) a nemovitostí (srov. § 335–337h OSŘ) a konečně prodejem majetku mimo dražbu.

V této souvislosti lze dále již nyní předvídat, že možnost využití výkonu rozhodnutí podle OSŘ lze považovat na základě dosavadních zkušeností z praxe aplikace ZKV pouze za okrajovou.²²⁰

Právní úprava veřejné dražby nedobrovolné je pak obsažena v zákoně č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách. V této souvislosti však je třeba upozornit, že přes jednoznačně pozitivní přínos IZ jakožto celku jsou do něj začleněna některá ustanovení, která proklamovanému a zamýšlenému zkracování délky trvání řízení příliš nepomohou. Jedním z nich, které obsahově souvisí s institutem veřejné dražby, je např. ustanovení § 287 IZ. V souladu s ním pak účinnost smlouvy uzavřené mezi insolvenčním správcem a dražebníkem nastane až po jejím schválení věřitelským výborem. Přitom povinnost postupovat při zpeněžení majetkové podstaty podle citovaného zákona o veřejných dražbách a současně ochrana práv a oprávněných zájmů při veřejných dražbách ustanoveními TZ jsou samy o sobě plně postačující garancemi toho, že zpeněžení majetkové podstaty dlužníka proběhne plně regulérně. Z tohoto hlediska pak lze vnímat ustanovení IZ podmiňující účinnost smlouvy

²¹⁸ Srov. Pachi, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 363.

²¹⁹ Viz Pohř, *Základní principy nové právní úpravy řešení úpadku v České republice* in *Bulletin advokacie* č. 11/2007, str. 19–37.

²²⁰ Srov. Pachi, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 369.

o provedení dražby právě souhlasem věřitelského výboru jako nadbytečná.²²¹

Konečně při prodeji majetku mimo dražbu se pak jedná o tzv. „prodej z volné ruky“. Zde se IZ ve své podstatě vrací k právní úpravě konkursu před 1. 5. 2000. Podmínku provedení tohoto prodeje představuje nejen souhlas soudu, ale právě i věřitelského výboru. Absence těchto souhlasů však nepředstavuje absolutní překážku provedení této formy zpeněžení podstaty. Souhlas totiž může být udělen i zpětně. Co se praktické stránky realizace tohoto typu prodeje týká, projedná a odsouhlasí tento prodej pravděpodobně nejprve věřitelský výbor. Teprve poté by měl příslušné rozhodnutí vydat i insolvenční soud. V případě, že takový prodej nepřipustí, nebude proti takovému usnesení možné podat odvolání.²²²

12.1.5.3 Souhlas věřitelů se zpeněžením

V souvislosti se stanovením způsobu zpeněžení podstaty je však z hlediska věřitelů dlužníka podstatné, že o něm rozhodne insolvenční správce vždy zásadně se souhlasem věřitelského výboru (srov. § 286 odst. 2 IZ). O průběhu zpeněžení nadále tedy nebude správce rozhodovat se souhlasem soudu, nýbrž právě tohoto věřitelského orgánu.²²³ Přitom se jedná o posílení práv věřitelů přímo zamýšlené samotným zákonodárcem [Srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část druhá (ZPŮSOBY ŘEŠENÍ ÚPADKU), „K § 286 až 289“ v DZ].

Přímo z ustanovení § 289 odst. 1 IZ pak vyplývá, že věřitelský výbor musí navíc vyslovit svůj souhlas s prodejem mimo dražbu. Jak jsem uvedl již výše, toto ustanovení se přitom inspiruje právní úpravou ZKV účinnou před 1. 5. 2000. Příslušná úprava stanoví, že prodej mimo dražbu se kromě souhlasu insolvenčního soudu děje i se souhlasem věřitelského, nikoli pouze po projednání s ním. Oba tyto souhlasy jsou pak podmínkou účinnosti tohoto právního úkonu.²²⁴

Z logiky věci pak je patrné, že souhlas insolvenčního soudu by měl následovat až po udělení souhlasu ze strany věřitelského výboru. Insolvenční soud hodnotí návrh samostatně. Není tak nucen automaticky vyslovit svůj souhlas s návrhem insolvenčního správce na provedení tohoto prodeje tehdy, kdy by zvolený způsob

²²¹ Srov. Uhlíř, *K veřejné dražbě dle insolvenčního zákona* in Právní rádce 7/2007, str. 67–68.

²²² Srov. Pohl, *Nová úprava insolvenčního řízení – III. část* in Obchodní právo č. 5/2008.

²²³ Srov. Holešínský, Politzer, Strnad, *Nové insolvenční právo v České republice (II. část)* in Právní rádce 12/2007, str. I.

²²⁴ Srov. Pohl, *Základní principy nové právní úpravy řešení úpadku v České republice* in Bulletin advokacie č. 11/2007, str. 19–37.

prodeje mimo dražbu vedl k důsledkům, které by byly v rozporu se zásadami insolvenčního řízení.²²⁵

Výše uvedené pojednání o udělení souhlasu věřitelského výboru a insolvenčního soudu se zpeněžením podstaty *z volné ruky* platí obdobně i ohledně zpeněžení dlužníkovu majetku jedinou smlouvou podle § 290–291 IZ.

12.1.5.4 Pokyny zajištěných věřitelů ohledně zpeněžení

Jedná-li se tak o zpeněžení věci, práva, pohledávky nebo jiné majetkové hodnoty, která slouží k zajištění pohledávky těchto věřitelů, je insolvenční správce v souladu s § 293 IZ vázán pokyny zajištěného věřitele směřujícími ke zpeněžení. V případě plurality zajištěných věřitelů pak mohou tyto pokyny udělit insolvenčnímu správci pouze společně.

Jak již úvod napovídá, jedná se při udělování pokynů ohledně zpeněžení majetku dlužníka o speciální oprávnění, příslušející výhradně právě zajištěným věřitelům. Sám zákonodárce k tomuto oprávnění výslovně uvádí, že: „*jde o zvláštní úpravu podtrhující v daném směru výlučné postavení zajištěného věřitele.*“ [srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část druhá (ZPŮSOBY ŘEŠENÍ ÚPADKU), „K § 293“ v DZ].

Praktickou otázkou rovněž v této souvislosti je, čeho všeho se tyto pokyny mohou týkat. Při restriktivním výkladu příslušného ustanovení IZ dojdeme k závěru, že se mohou týkat pouze těch skutečností, jakým způsobem a za jakých podmínek by měl být prodej toho kterého majetku uskutečněn. Naopak při extenzivnějším výkladu dospějeme k závěru, že tyto pokyny se mohou týkat např. i zacházení a nakládání s těmito aktivy.²²⁶

K charakteru těchto pokynů je tak třeba doplnit, že se z povahy věci musí jednat o pokyny velmi konkrétní, bezprostředně upravující podmínky, za kterých má zpeněžení probíhat. V první řadě se pak jedná o takové pokyny, které korigují či přímo řídí postup, jímž má být věc, právo či pohledávka nebo jiná majetková hodnota zajišťující pohledávku věřitele spravována.²²⁷

Insolvenční správce pak může tyto pokyny odmítnout pouze tehdy, má-li za to, že předmět zajištění lze zpeněžit výhodněji. V takovém případě pak požádá správce insolvenční soud o jejich přezkoumání v rámci dohlédací činnosti. Proti navazujícímu

²²⁵ Srov. Páchl, Kozák, Budín, Daďam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 372.

²²⁶ Srov. Pohl, *Nová úprava insolvenčního řízení – III. část* in *Obchodní právo č. 5/2008*.

²²⁷ Srov. Páchl, Kozák, Budín, Daďam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 377.

soudnímu rozhodnutí pak není odvolání přípustné.²²⁸

12.1.5.5 Výjimky ze zákazu nabytí majetku náležejícího do majetkové podstaty

Významné spolupůsobení věřitelského výboru se týká i udělování výjimek ze zákazu upraveného v § 295 IZ. Podle něho pak nesmí nabývat majetek náležející do majetkové podstaty následující okruh osob:²²⁹

- dlužník,
- osoby mu blízké,
- osoby, které s ním tvoří koncern, a
- *další v zákoně uvedené osoby.*

Tento majetek pak nesmí být na uvedené osoby převeden ani ve lhůtě tří let následujících od skončení konkursu. V případě porušení tohoto zákazu pak jsou příslušné právní úkony stíženy sankcí absolutní neplatnosti.

Výklad o pojmu „osoba blízká“ už byl podán v předchozí části této disertační práce. V této souvislosti bych tedy chtěl stručně shrnout, že tento pojem lze užít pouze ve vztahu k dlužníkovi – fyzické osobě. Podle § 116 OZ je osobou blízkou: „*příbuzný v řadě přímé, sourozenec a manžel, partner; jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném se pokládají za osoby sobě navzájem blízké, jestliže by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pociťovala jako újmu vlastní.*“

I výklad o pojmu „koncern“ už byl podán v předchozí části této disertační práce. Shrnuto platí, že za koncern (holding) pak § 66a odst. 7 ObchZ považuje stav, kdy „*jsou jedna nebo více osob podrobeny jednotnému řízení jinou osobou s tím, že podniky obou těchto osob jsou koncernovými podniky.*“

V případě okruhu „*dalších v zákoně uvedených osob*“ se pak jedná o podobnou skupinu osob, o kterých bylo pojednáno v souvislosti s členstvím ve věřitelském výboru. Členy tak nemohou být ty osoby, u nichž lze pochybovat o jejich nepodjatosti ve vztahu k dlužníkovi.²³⁰

Konkrétně se pak v souladu s § 295 odst. 2 IZ jedná o následující subjekty:

- vedoucí pracovníci dlužníka, jejichž pracovní poměr ze zakládá jmenováním.
- Příslušné vymezení těchto pojmů je třeba dohledat jak v zákoně č. 65/1965 Sb.,

²²⁸ Srov. Holešínský, Politzer, Strnad, *Nové insolvenční právo v České republice (II. část)* in Právní rádce 12/2007, str. I, a Pavlu, *Zajištěný věřitel a insolvence*, prezentace ALLEN & OVERY dne 19. února 2009.

²²⁹ Viz Pohl, *Základní principy nové právní úpravy řešení úpadku v České republice* in Bulletin advokacie č. 11/2007, str. 19–37.

²³⁰ Srov. Pachl, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 74.

tj. bývalém zákoníku práce, a sice zejména v § 65 a násl. tohoto právního předpisu, tak v nyní účinném zákoníku práce č. 262/2006 Sb., konkrétně v § 33. Pracovní poměr jmenováním lze podle současné právní úpravy založit pouze u subjektů založených a zřizovaných státem. Řešení úpadku takových subjektů podle ustanovení IZ je prakticky vyloučeno (viz § 6 odst. 1 IZ). V insolvenčním řízení se mohou vyskytnout případy jmenování podle obou právních úprav zákoníku práce;

- osoby, které vykonávaly v posledních třech letech před zahájením insolvenčního řízení nebo po jeho zahájení rozhodující vliv na provoz dlužníkovy podniku nebo podstatnou měrou ovlivňovaly jeho jinou majetkovou činnost. Zde je třeba blíže upozornit, že takto obecně stanovený okruh osob může být v praxi velmi široký. Vedle řídicích (statutárních) orgánů se tak může jednat také o případy, kdy o činnosti dlužníka ve skutečnosti nerozhodují oficiální představitelé dlužníka (jednatelé nebo členové představenstva dlužníka uvedení v obchodním rejstříku), ale osoby jiné. Posouzení skutečnosti, zda zájemce o nabytí majetku z majetkové podstaty nenaplnňuje příslušnou definici § 295 odst. 2 písm. b) IZ, je pak plně na insolvenčním soudu;²³¹
- společníci dlužníka a jeho akcionáři. V případě akcionářů toto omezení neplatí, pokud akcionář vlastní méně než 10% akcií emitovaných dlužníkem jako právnickou osobou a současně nepůsobí v orgánech dlužníka. U společníků jiných typů právnických osob (společníci s. r. o., komanditní společnosti nebo veřejné obchodní společnosti) se pak obdobná výjimka neuplatní;
- prokuristy dlužníka,
- členy a náhradníky věřitelského výboru, a sice pokud jim schůze věřitelů neudělila souhlas s nabytím majetku z majetkové podstaty.

Věřitelský výbor pak je povolán, aby se vyjádřil k případnému návrhu těchto osob na povolení výjimky z tohoto zákazu nabývání majetku z majetkové podstaty. Takovou výjimku pak insolvenční soud v odůvodněných případech může udělit.

V této souvislosti je užitečné doplnit, že obdobný zákaz nabývání majetku z konkursní podstaty upravoval ZKV, byť v podstatně stručnější podobě.²³²

²³¹ Srov. Páchl, Kozák, Budín, Daďam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 379.

²³² Srov. Pohl, *Nová úprava insolvenčního řízení – III. část* in *Obchodní právo* č. 5/2008.

12.1.6 Zásady pro uspokojení zajištěných věřitelů z výtěžku zpeněžení

Zásadní změnu přinesla nová úprava i v otázce uspokojení (zajištěných) věřitelů v konkursu.

12.1.6.1 Odstranění kvóty pro uspokojení zajištěných věřitelů

Jak jsem již uvedl v předchozích pasážích této disertační práce, bylo zejména zrušeno sedmdesátiprocentní omezení (kvóta), do jehož výše se mohli zajištění věřitelé (dle díky ZKV pak oddělení věřitelé) z výtěžku zpeněžení příslušného předmětu zajištění uspokojovat.

Hojně kritizované sedmdesátiprocentní omezení, do jehož výše se mohli zajištění věřitelé podle předchozí právní úpravy uspokojovat, není nadále v IZ upraveno ani v modifikované podobě. Příslušné ustanovení § 298 IZ tak již nadále rozsah uspokojení zajištěných věřitelů neomezuje procentem výtěžku, který na ně připadá.²³³

Tím také došlo k výraznému posílení práv zajištěných věřitelů a zásadnímu zvýšení šancí na jejich výrazné (ne-li úplné) uspokojení z výtěžku zpeněžení.

12.1.6.2 Naložení s výtěžkem zpeněžení

Úprava IZ obsahuje oproti dosavadní úpravě ZKV ve věci naložení s výtěžkem zpeněžení předmětu zajištění zejména zpřesnění dosavadního zákonného znění [srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část druhá (ZPŮSOBY ŘEŠENÍ ÚPADKU), „K § 296–301 (Díl 6: Nakládání s výtěžkem zpeněžení)“ v DZ].

Nový IZ tak v zásadě opakuje zásadu (vlastní i dosavadní úpravě ZKV), že zajištění věřitelé mají právo, aby jejich pohledávka byla uspokojena z výtěžku zpeněžení věci, práva, pohledávky nebo jiné majetkové hodnoty, jimiž byla zajištěna (srov. § 298 odst. 1 IZ).²³⁴

Ohledně distribuce výtěžku zpeněžení pak IZ pouze laconicky konstatuje, že tento výtěžek vydá insolvenční správce se souhlasem insolvenčního soudu příslušnému zajištěnému věřiteli. Učiní tak jak po odečtení nákladů spojených se správou a zpeněžením, tak po odečtení částky připadající na odměnu insolvenčního správce.

12.1.6.3 Náklady související se zpeněžením

Výše nákladů souvisejících se zpeněžením, které se od výtěžku zpeněžení odečtou, je

²³³ Srov. Pohl, *Základní principy nové právní úpravy řešení úpadku v České republice* in *Bulletin advokacie* č. 11/2007, str. 19–37.

²³⁴ Srov. Holešínský, Politzer, Strnad, *Nové insolvenční právo v České republice (II. část)* in *Právní rádce* 12/2007, str. 1.

v souladu s novou úpravou omezena jejich maximální možnou horní hranicí (srov. § 298 odst. 2 IZ). Pouze v případě, kdy zajištěný věřitel na základě vlastního rozhodnutí souhlasí s vyššími výdaji souvisejícími se zpeněžením předmětu svého zajištění, může dojít k navýšení zákonem předepsané výše limitu nákladů.

Náklady spojené se zpeněžením tak lze odčítat nejvýše v rozsahu pěti procent výtěžku zpeněžení. Tyto náklady tak omezují co do své výše i možnou odměnu dražitele. Ten by jinak měl nárok na odměnu za provedenou dražbu sahající až do výše deseti procent z výtěžku zpeněžení.²³⁵

Náklady spojené se správou předmětu zajištění jsou rovněž limitovány, a to do výše čtyř procent výtěžku zpeněžení (srov. § 298 odst. 3 IZ). Odborná literatura se však v této souvislosti pozastavuje nad faktem, že pojem „náklady spojené se správou“ je obsahově velmi vágní. Jeho praktický výklad může v praxi činit problémy. Zejména může být sporné, jaké všechny náklady a výdaje lze pod tento pojem zahrnout. Jmenovitě se pak uvádí, že „zde je nutno zvážit, zda pod pojmem správa je třeba chápat pouze formální a administrativní spravování předmětu zajištění, či zda uvedená částka paušalizuje i faktické zásahy do předmětu zajištění, které, typicky u nemovitostí tvořících předmět zajištění formou zástavního práva, budou představovat často značně rozsáhlé výdaje související s dodávkou médií do příslušné nemovitosti, uzavření pojištění nemovitostí, zajišťování ostrahy a jiné.“²³⁶ Tento problém lze tak redukovat na otázku, zda se bude jednat o výhradně administrativní správu, či o faktické zásahy (investice) do předmětu zajištění (např. o výdaje související právě s režií určité nemovitosti).²³⁷

Vedle nákladů spojených se správou a zpeněžením a částky připadající na odměnu insolvenčního správce lze od výtěžku zpeněžení odečíst ještě náklady na zákonem uložené vyhotovení znaleckého posudku (viz § 298 odst. 4 IZ). Text zákona v tomto bodě odkazuje přímo na ustanovení § 157 odst. 1 IZ. V souladu s ním musí dojít k úhradě nákladů na zákonem uložené vyhotovení znaleckého posudku, jakmile schůze věřitelů rozhodne o zpeněžení majetkové podstaty prodejem podniku jedinou smlouvou podle § 290 IZ. Tento odečet pochopitelně přichází v úvahu pouze tehdy, jestliže tyto náklady příslušný zajištěný věřitel nehradil již dříve.

²³⁵ Srov. Pachel, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 384.

²³⁶ Srov. Pachel, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 384.

²³⁷ Viz Pohl, *Nová úprava insolvenčního řízení – III. část* in *Obchodní právo* č. 5/2008.

12.1.6.4 Pořadí, v jakém se uspokojují zajištění věřitelé

Zajištění věřitelé se zásadně uspokojí podle pořadí, v jakém vznikl právní důvod zajištění, a sice z té části výtěžku, který na ně připadá (viz § 299 odst. 1 IZ).

Případná neuspokojená část pohledávky zajištěného věřitele se považuje za pohledávku přihlášenou. Následně se uspokojí stejně jako tyto pohledávky – tedy v rozvrhu.

12.1.6.5 Důsledky spojené se zpeněžením předmětu zajištění

Důsledkem zpeněžení věci, práva, pohledávky nebo jiné majetkové hodnoty je vždy zánik zajištění této pohledávky (viz § 299 odst. 2 IZ).

Tuto skutečnost dále oznámí insolvenční správce osobě vedoucí příslušný veřejný či neveřejný seznam, je-li v něm toto zajištění registrováno (viz § 299 odst. 3 IZ).

Současně s vyznačením tohoto zpeněžení tak bude vymazáno i příslušné zajišťovací právo.²³⁸

V tomto smyslu je toto ustanovení obsahově provázáno s ustanovením § 285 odst. 1 písm. a) a b) IZ. Podle něho zpeněžením majetkové podstaty zanikají i účinky nařízení výkonu rozhodnutí nebo exekuce a věcná břemena, která zatěžují zpeněžovaný majetek a která jsou podle ustanovení insolvenčního zákona v insolvenčním řízení neúčinná. Z toho jednoznačně plyne, že nabyvatel majetku z majetkové podstaty jej získává právně již zcela očištěný.

12.1.6.6 Navazující uspokojení věřitelů v rozvrhu

Veškeré výše popsané pohledávky zajištěných věřitelů musí být zásadně uspokojeny ještě před rozvrhem (srov. § 305 IZ). K uspokojení těchto věřitelů tak tedy dojde ještě před tím, než bude vůbec zahájeno uspokojování věřitelů nezajištěných a ostatních.²³⁹

Záměrem přitom je, aby rozvrh obsahoval již pouze přihlášené pohledávky věřitelů.²⁴⁰ V tomto směru se jedná o právní úpravu analogickou s předchozí regulací v ZKV, a sice s tím rozdílem, že označení upřednostněných věřitelů v obou právních předpisech je navzájem odlišné.²⁴¹

²³⁸ Srov. Pachi, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 386.

²³⁹ Viz Holešínský, Politzer, Strnad, *Nové insolvenční právo v České republice (II. část)* in *Právní rádce* 12/2007, str. I.

²⁴⁰ Srov. Pachi, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 397.

²⁴¹ Srov. Pohl, *Základní principy nové právní úpravy řešení úpadku v České republice* in *Bulletin advokacie* č. 11/2007, str. 19–37.

12.1.6.7 Naložení s přebytkem výtěžku zpeněžení

Po úplném uspokojení zajištěných věřitelů lze eventuelní přebytek výtěžku zpeněžení předmětu zajištění použít i k úhradě ostatních pohledávek (srov. § 305 odst. 2 IZ) uspokojovaných v průběhu konkursního řízení.

12.1.6.8 Dopad zrušení či zániku dlužníka na postavení zajištěných věřitelů

Oprávnění zajištěných věřitelů domáhat se uspokojení ze zajištění není dotčeno ani zrušením a zánikem dlužníka (viz § 311 IZ)²⁴² bez právního nástupce v důsledku následujících skutečností:

- zrušení konkursu po splnění rozvrhového usnesení [viz § 308 odst. 1 písm. c)] či
- pro nedostatek majetku dlužníka [viz § 308 odst. 1 písm. d)].

V jednotlivém případě by pak zrušení právnické osoby dlužníka bylo realizováno v souladu s úpravou ustanovení § 68 odst. 3 ObchZ. Toto ustanovení spojuje zrušení konkursu po splnění rozvrhu či z důvodu nedostatku majetku s okamžikem zrušení společnosti – tedy nikoliv s jejím zánikem. Zánik dlužníka totiž automaticky neznamená i zánik pohledávky zajištěného věřitele za tímto dlužníkem. Předpokladem pro to, aby taková pohledávka nezanikla, však je možnost jejího uspokojení mimo konkursní řízení z dříve zřízeného zajištění. Pro účely vymáhání pohledávky ze zajištění se tak tato pohledávka považuje i nadále za existující.

12.1.6.9 Postavení zajištěných věřitelů v nepatrném konkursu

Poslední zmínku věnovanou otázce uspokojení zajištěných věřitelů z výtěžku zpeněžení v konkursu bych chtěl věnovat otázce postavení zajištěných věřitelů v tzv. nepatrném konkursu. K charakteristice a pravidlům nepatrného konkursu odkazují na ustanovení § 314 a 315 IZ.²⁴³

Tito věřitelé pak nemohou být nikdy dotčeni na svých právech či svém postavení v konkursním řízení případnými odchylkami oproti IZ, přijatými insolvenčním soudem za účelem rychlého a hospodárného průběhu řízení (viz § 315 odst. 2 IZ).

Tím, že IZ umožňuje schůzi věřitelů vyloučit některé z účinků nepatrného konkursu, se nadto posiluje celkové postavení věřitelů v řízení jako takovém [viz § 315 odst. 1 IZ a B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část druhá (ZPŮSOBY ŘEŠENÍ ÚPADKU), „K § 314–315 (Díl 9: Zvláštní ustanovení o nepatrném konkursu)“ v DZ].

²⁴² Srov. Páchl, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 408.

²⁴³ Srov. Holešínský, Politzer, Strnad, *Nové insolvenční právo v České republice (II. část)* in Právní rádce 12/2007, str. 1.

12.2 Věřitelé při reorganizaci, zejména z hlediska postavení věřitelů zajištěných

Na začátek pojednání o postavení věřitelů v průběhu reorganizace je třeba se nejprve alespoň v základních obrysech zaměřit na její obecný popis a základní charakteristiky.

V první řadě je třeba si uvědomit, že reorganizace představuje nový způsob řešení úpadku, který dosud nebyl českým právním řádem nijak upraven. Nelze tedy činit srovnání zejména s předchozí právní úpravou ZKV, jak to bylo možné provádět při výkladu o konkursu a obecných ustanoveních o insolvenčním řízení jako takovém.

Dále je třeba mít na zřeteli, že se nová úprava reorganizace obsažená v IZ nechala při tvorbě předlohy IZ zásadním způsobem inspirovat zahraniční regulací této oblasti zejména v anglosaském právním řádu.²⁴⁴ Sám zákonodárce potvrzuje, že vzorem pro novou úpravu reorganizace se staly úpravy obsažené v jiných právních řádech, které již určitou dobu platí a s jejichž aplikací jsou již zkušenosti. Základním vzorem pak byla úprava platná v USA (Bankruptcy Law z roku 1978), doplňovaná některými úpravami evropskými (zejména německou a rakouskou). Cizí právní úpravy pak sloužily pro naši úpravu jako vzor jen po věcné, obsahové stránce [srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část druhá (ZPŮSOBY ŘEŠENÍ ÚPADKU), „K § 316–364 (Hlava II. Reorganizace)“ v DZ].

V kontrastu k cíli konkursu, jímž je poměrné uspokojení věřitelů z výtěžku zpeněžení majetkové podstaty dlužníka, je pak i cíl reorganizace podstatně odlišný. Plně se v něm uplatňuje sanační princip, který je i jedním ze zásadních hybateľů nové úpravy IZ. V souladu s dikcí nového IZ je pak smyslem a účelem reorganizace (zpravidla) postupné uspokojování pohledávek věřitelů při zachování provozu dlužníkovy podniku, zajištěné opatřeními k ozdravení (sanaci) hospodaření tohoto podniku podle insolvenčním soudem schváleného reorganizačního plánu s průběžnou kontrolou jeho plnění ze strany věřitelů. Celá tato velmi výstižná charakteristika je pak obsažena v ustanovení § 316 odst. 1 IZ.²⁴⁵ Z důvodů výše transakčních nákladů, které však transakce typu reorganizace zpravidla provázejí, lze pak z ekonomického hlediska reorganizaci přirovnat k institutu veřejné nabídky akcií na kapitálovém

²⁴⁴ Srov. Holešínský, Politzer, Stmád, *Nové insolvenční právo v České republice (II. část)* in Právní rádce 12/2007, str. I.

²⁴⁵ Srov. Holešínský, Politzer, Stmád, *Nové insolvenční právo v České republice (II. část)* in Právní rádce 12/2007, str. I a *Insolvenční reforma. Dobrá zpráva pro věřitele?* in Bulletin ALLEN & OVERY, Prosinec 2007.

trhu.²⁴⁶

Oproti tomuto (formálnímu) vymezení pojmu reorganizace je pak třeba si uvědomit, že pro uspokojivé fungování institutu reorganizace v praxi je třeba v první řadě vytvořit zejména příznivé ekonomické prostředí. Samotná právní úprava, jakkoli propracovaná, nemůže sama o sobě reorganizační princip insolvenčního řízení prosadit.²⁴⁷

I z výše uvedené definice tak lze vnímat konfrontaci se (zpravidla) jednorázovým uspokojením věřitelů v konkursu z výtěžku zpeněžení podstaty v průběhu rozvrhu. Právě v případě konkursu představuje totiž jeden z jeho pojmových znaků likvidační charakter.

Lze tak shrnout, že při reorganizaci v praxi půjde o regulované podnikání dlužníka v průběhu insolvenčního řízení pod dohledem soudu a věřitelů.²⁴⁸ Jedná se tak o stejný základní cíl, jaký byl obsažen ve vyrovnacím řízení dle ZKV. Jeho podstatu pak představovala schválená dohoda dlužníka s jednotlivými věřiteli. Tento model reorganizace pak sice není jediným možným vzorem průběhu reorganizace, lze jej však právem označit za model tradiční. Jedná se tak o řešení úpadku dlužníka, v jehož průběhu jsou aktiva společnosti ponechána na svém místě a restrukturalizována je výhradně pravá kapitálová strana rozvahy.²⁴⁹

Vyjádřeno jinými slovy, z přidané hodnoty reorganizace bude možné těžit v tom případě, kdy nebude z hlediska uspokojení věřitelů zcela účelné a žádoucí definitivně ukončit hospodářskou činnost podniku dlužníka a následně uspokojit jeho věřitele z prodeje dílčích aktiv v průběhu konkursu. Vhodnost reorganizace se prokáže zejména tehdy, pokud jednotlivé majetkové složky dlužníka mají dohromady větší hodnotu, pokud fungují společně jako jeden podnik.²⁵⁰ Východiskem je tedy zachování hodnoty fungujícího provozu podniku dlužníka jakožto „*going concern*“.

V souladu s výše popsanou doktrínou pak bude zpravidla nevhodné provádět reorganizaci ohledně podniku takového dlužníka, jehož aktiva z valné většiny spočívají

²⁴⁶ Srov. Richter, *Reorganizace podle insolvenčního zákona – 2. část* in Právní rozhledy 14/2008, str. 507–521.

²⁴⁷ Srov. Pohl, *Základní principy nové právní úpravy řešení úpadku v České republice* in Bulletin advokacie č. 11/2007, str. 19–37.

²⁴⁸ Srov. Pohl, *Základní principy nové právní úpravy řešení úpadku v České republice* in Bulletin advokacie č. 11/2007, str. 19–37.

²⁴⁹ Viz v Richter, *Reorganizace podle insolvenčního zákona – 1. část* in Právní rozhledy 13/2008, str. 465–474.

²⁵⁰ Srov. Holešínský, Politzer, Stinač, *Nové insolvenční právo v České republice (II. část)* in Právní rádce 12/2007, str. 1

pouze v nemovitostech určených k pronájmu třetím osobám. V takovém případě bude vhodnější zvolit jako způsob řešení úpadku takového subjektu konkurs a tato aktiva zpeněžit. Jakákoli přidaná hodnota v rámci tohoto podniku dlužníka totiž nebude prakticky existovat.

Oproti tomu bude žádoucí přistoupit k reorganizaci podniku dlužníka, který získal zvláštní oprávnění (např. koncesi), která tak představuje klíčovou hodnotu takového podniku. Při rozprodání jednotlivých složek podniku takového dlužníka v konkursu by nemohlo k zpeněžení této koncese dojít. Její specifická přidaná hodnota by tak nemohla být využita.²⁵¹

12.2.1 Způsoby, jakými mohou věřitelé dosáhnout přípustnosti reorganizace

Reorganizace jako taková nepředstavuje obecný způsob řešení úpadku, jakým je zejména konkurs.

12.2.1.1 Obecné předpoklady pro přípustnost reorganizace

Reorganizace je přípustná pouze v případě podnikatelů (viz § 316 odst. 2 IZ), a to jen za splnění zákonem stanovených podmínek. Tyto podmínky se týkající zejména hospodářského významu dlužníka (viz § 316 odst. 4 IZ). Citované pravidlo lze označit *kvantitativní branou vstupu do reorganizace*. Spočívá na úvaze, že čím menší je podnik úpadce, tím menší je současně pravděpodobnost, že by:²⁵²

- tento podnik měl sám o sobě „*going concern*“ hodnotu odlišnou od hodnoty lidského kapitálu jeho zakladatele;
- jeho majetek vykazoval významnou specifičnost.

V souladu s ustanovením § 316 odst. 4 IZ je pak obecným předpokladem pro dlužníka vhodného pro reorganizaci naplnění alespoň jedné z následujících skutečností:

- dlužník podle zvláštního právního předpisu za poslední účetní období předcházející insolvenčnímu návrhu dosáhl alespoň částku sto milionů korun českých. Účetním obdobím je pak míněn kalendářní rok, nejběžnější – délka účetního období dle zák. č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů. Ustanovení tohoto zákona však zná i kratší účetní období. Pro zhodnocení splnění této podmínky je rozhodující standardní účetní období v délce jednoho kalendářního roku²⁵³ nebo

²⁵¹ Srov. Holešínský, Strnad, *Nové způsoby řešení úpadku dle insolvenčního zákona* in Právní rozhledy 1/2008, str. 7–16.

²⁵² Srov. Richter, *Reorganizace podle insolvenčního zákona – 1. část* in Právní rozhledy 13/2008, str. 465–474.

²⁵³ Srov. Pachel, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 418.

– dlužník zaměstnává nejméně sto zaměstnanců v pracovním poměru.

Dále musí být v případě každého dlužníka a jeho reorganizace naplněn předpoklad, že se jedná o dlužníka – podnikatele, který se nenachází v likvidaci a zároveň se nejedná o obchodníka s cennými papíry anebo o osobu oprávněnou k obchodování na komoditní burze. Tato omezení pak vyplývá ze skutečnosti, že reorganizace jako způsob řešení úpadku se vždy týká podniku [srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část druhá (ZPŮSOBY ŘEŠENÍ ÚPADKU), „K § 316–364 (Hlava II. Reorganizace)“ v DZ a ustanovení § 316 odst. 3 IZ]. Zda se jedná o osobu právnickou či fyzickou, pak není rozhodující.

12.2.1.2 Možné rozšíření přípustnosti reorganizace a jeho opodstatnění

Poměrně přísně stanovená pravidla, která zužují použitelnost reorganizace na velmi limitovanou skupinu potenciálních dlužníků, však nepředstavují sama o sobě nepřekonatelnou překážkou. Zákon totiž umožňuje rozšíření přípustnosti reorganizace v i na jiné než výše uvedené dlužníky, kteří nenaplnují kritéria přípustnosti reorganizace.

Přitom se jedná o významné oprávnění věřitelů, kteří na základě svého kolektivního úsudku mohou vztáhnout výhody plynoucí pro dlužníka zejména ze sanačního charakteru reorganizačního řízení prakticky na jakéhokoli dlužníka. To byl ostatně i přímý záměr zákonodárce. Ten ke zdůvodnění této extenze reorganizace na další dlužníky uvádí, že výše uvedené zákonné ustanovení IZ brání tomu, aby nešlo o nepřekročitelnou bariéru pro ty podnikatele, kterým by uvedená formální hlediska mohla v reorganizaci zabránit, ač na ni jsou jinak dobře připraveni [srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část druhá (ZPŮSOBY ŘEŠENÍ ÚPADKU), „K § 316–364 (Hlava II. Reorganizace)“ v DZ].

12.2.1.3 Předpoklady pro rozšíření přípustnosti reorganizace

Předpoklad pro udělení výjimky ovšem v souladu s § 316 odst. 5 představuje skutečnost, že dlužník předloží společně s insolvenčním návrhem nebo nejpozději do patnácti dnů po rozhodnutí o úpadku insolvenčnímu soudu i reorganizační plán. Jakkoli pak IZ o charakteru této lhůty blíže nehovoří, jedná se bez větších pochyb o lhůtu hmotněprávní. To v praxi znamená, že poslední den lhůty musí být návrh na povolení reorganizace schválený věřiteli doručen insolvenčnímu soudu, který v zahájeném

insolvenčním řízení rozhoduje.²⁵⁴

Celé toto ustanovení pak funguje jako kvalitativní korektiv kvantitativní brány do reorganizace pro ty případy, kdy kvantitativní brána nedopatřením nepropustí do reorganizace ty dlužníky, jejichž management není motivován problémem přeinvestování, ale legitimními ekonomickými důvody.²⁵⁵

12.2.1.4 Schválení rozšíření přípustnosti reorganizace

Podmínkou rozšíření přípustnosti reorganizace na další dlužníky pak je, že příslušný reorganizační plán bude současně schválen:

- alespoň polovinou všech zajištěných věřitelů (počítanou podle výše jejich pohledávek) a
- alespoň polovinou všech nezajištěných věřitelů počítanou podle výše pohledávek.

Takto stanovenou většinu věřitelů pak nelze zaměňovat se souhlasem všech skupin věřitelů za situace, kdy spolu s rozhodnutím o úpadku dlužníka rozhodne insolvenční soud i o jeho řešení reorganizací (§ 148 odst. 2 IZ). Podmínkou pro spojení rozhodnutí o úpadku dlužníka s rozhodnutím o jeho řešení reorganizací je v takovém případě, aby návrh na zahájení insolvenčního řízení byl předložen spolu s reorganizačním plánem schváleným všemi skupinami věřitelů. Jedná se totiž o souhlas vyžadovaný § 347 IZ – tedy souhlas všech skupin věřitelů s reorganizačním plánem.²⁵⁶ V této souvislosti doplňuji, že o této možnosti jsem přitom pojednal již v předchozí části této disertační práce věnované specificky otázce prostředků, jakými mohou věřitelé ovlivnit stanovení konkrétního způsobu řešení úpadku dlužníka.²⁵⁷

12.2.2 Účast věřitelů v reorganizaci a jejich rozdělení do skupin

Reorganizace se zásadně účastní jak všichni přihlášení věřitelé, tak i věřitelé s pohledávkami za majetkovou podstatou a dále i věřitelé jim na roveň postavení (srov. § 334 IZ).

12.2.2.1 Osoba provádějící rozdělení věřitelů do skupin

Samotné rozdělení do skupin pak provádí autor reorganizačního plánu. Přitom je povinen respektovat zákonná kritéria IZ pro zařazení jednotlivých věřitelů do těchto

²⁵⁴ Srov. Páchl, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 418.

²⁵⁵ Srov. Richter, *Reorganizace podle insolvenčního zákona – 1. část* in *Právní rozhledy* 13/2008, str. 465–474.

²⁵⁶ Srov. Páchl, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 191 a 418.

²⁵⁷ Srov. Kozák, *Průvodce dlužníka insolvenčním řízením* in *Právní fórum* 1/2008, str. 18.

skupin.²⁵⁸

12.2.2.2 Vzor pro rozdělení věřitelů do skupin v ZKV

Rozdělení věřitelů do jednotlivých skupin na základě jejich právního postavení a hospodářských zájmů (viz § 337 IZ) pak představuje při účasti věřitelů na reorganizaci novinku.

Toto rozdělení do skupin pak kontrastuje s dosavadní úpravou vyrovnání podle ZKV (viz k tomu zejména § 38 odst. 1 a § 58 odst. 2 ZKV).

IZ oproti tomu stanoví, že pro účely uzavření dohody o způsobu řešení úpadku dlužníka (jinými slovy za účelem schválení reorganizačního plánu) se nositelé nároku na majetek dlužníka (typicky jeho věřitelé) rozdělují do *skupin*. Tento legislativní pojem je možné v souladu s anglosaskou právní tradicí překládat jako *třídy (class)*.²⁵⁹

12.2.2.3 Smysl rozdělení do skupin

Základním cílem dělení věřitelů do jednotlivých skupin je pak v souladu se zněním IZ k:

- určení rozsahu uspokojení zjištěných pohledávek;
- hlasování věřitelů (srov. § 337 odst. 1 IZ).

Toto rozdělení tak má dále zásadní význam co do hlasování těchto věřitelů při reorganizaci. Je tedy podstatnou skutečností ovlivňující výsledek hlasování o reorganizačním plánu.²⁶⁰

12.2.2.4 Funkčnost rozdělení věřitelů do skupin; rozdílnost zájmů

Funkčně pak toto rozdělení zohledňuje skutečnost, že insolvenčního řízení se zpravidla účastní různé skupiny věřitelů s odlišnými zájmy. Jinými slovy, nová úprava zohledňuje „heterogenost nároků na majetek insolventního dlužníka“.²⁶¹

Typickým příkladem pak může být rozdíl v zájmech zajištěných a nezajištěných věřitelů.

Zajištění věřitelé pak budou mít zpravidla zájem na tom, aby byli uspokojeni co možná nejdříve z majetku dlužníka, kterým jsou jejich pohledávky zajištěny. Je tedy možné s velkou mírou pravděpodobnosti odhadovat, že takoví věřitelé budou jako pro ně nejvhodnější a neprospěšnější způsob řešení úpadku dlužníka volit ve valné většině

²⁵⁸ Srov. Pohl, *Nová úprava insolvenčního řízení – IV. část* in *Obchodní právo* č. 6/2008.

²⁵⁹ Viz Richter, *Reorganizace podle insolvenčního zákona – 2. část* in *Právní rozhledy* 14/2008, str. 507–521.

²⁶⁰ Srov. Páchl, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 445.

²⁶¹ Viz Richter, *Reorganizace podle insolvenčního zákona – 2. část* in *Právní rozhledy* 14/2008, str. 507–521.

případů výhradně konkurs.

Na druhé straně pak uspokojení věřitelů nezajištěných v konkursu v praxi není příliš vysoké. Proto se tato skupina věřitelů bude s nejvyšší mírou pravděpodobnosti ucházet o to, aby byla ohledně dlužníka (bude-li to jen trochu možné) provedena reorganizace.²⁶²

Někteří nezajištění věřitelé mohou mít navíc i jiné zájmy než čistě jen na uspokojení svých dosavadních pohledávek za dlužníkem, kterých by mohlo být v průběhu reorganizace dosaženo. Takovými příklady jsou např. zájmy zaměstnanců na zachování pracovních míst či zájmy dodavatelů dlužníka na zajištění dalších dodávek dlužníkovi i v budoucnosti.

Z podaného výkladu tak vyplývá, že vymezené protichůdné zájmy jednotlivých skupin věřitelů je třeba respektovat. Ve schválení a provedení reorganizace nesmí tak být bezdůvodně bráněno ze strany pouze některých z těchto věřitelů.

Na druhé straně je třeba dbát i na to, aby nedocházelo k nepřiměřenému a neospravedlnitelnému poškození těchto věřitelů tím, že by jejich procentuální uspokojení v reorganizaci bylo nižší, než by tomu bylo v případě konkursu.²⁶³

12.2.2.5 Kritéria pro rozdělení věřitelů

Hlavní kritérium pro rozčlenění věřitelů do skupin je pak obecným způsobem formulováno jako jejich zásadně shodné právní postavení a identické hospodářské zájmy.

Toto rozdělení věřitelů do skupin musí pak obsahovat i příslušný reorganizační plán, a to včetně kritérií, na základě kterých k provedení takového rozdělení věřitelů došlo. Insolvenční soud však neprovádí analýzu jednotlivých skupin věřitelů z moci úřední, ale výlučně na návrh. Ten je oprávněn podat jak příslušný dotčený věřitel, tak i samotný autor reorganizačního plánu.²⁶⁴

12.2.2.6 Zajištěný věřitel jako samostatná skupina

Z hlediska zajištěných věřitelů je pak podstatné, že každý zajištěný věřitel je přímo *ex lege* uveden v demonstrativním výčtu skupin věřitelů jako vlastní samostatná skupina [srov. § 337 odst. 2 písm. a) IZ].

V praxi to pak bude znamenat, že takový zajištěný věřitel bude vždy pro účely

²⁶² Srov. Holešínský, Politzer, Strnad, *Nové insolvenční právo v České republice (II. část)* in *Právní rádce* 12/2007, str. 1.

²⁶³ Srov. Holešínský, Strnad, *Nové způsoby řešení úpadku dle insolvenčního zákona* in *Právní rozhledy* 1/2008, str. 7–16.

²⁶⁴ Srov. Pohl, *Nová úprava insolvenčního řízení – IV. část* in *Obchodní právo* č. 6/2008.

reorganizace představovat vlastní věřitelskou skupinu, a to bez nutnosti prokazovat shodnost svých hospodářských zájmů s ostatními věřiteli téže skupiny. Toto pravidlo je přitom inspirováno obdobným principem amerického insolvenčního práva.

12.2.2.7 Specifika zajištěných věřitelů v syndikovaných úvěrech

V případech, kdy je na věřitelské straně dle dohody těchto věřitelů více zajištěných věřitelů ve stejném pořadí *seniority* (typicky v syndikovaných zajištěných úvěrech) bude třeba bez ohledu na zmiňované ustanovení § 337 odst. 2 písm. a) IZ všechny takové věřitele zařadit do jediné a téže skupiny.

V praxi pak takové opatření nebude činit závažnější problémy. Tito věřitelé (banky) budou totiž zpravidla vystoupat prostřednictvím jediného zástupce – agenta pro zajištění či svěřeneckého správce.²⁶⁵

12.2.2.8 Vliv dělení věřitelů do skupin na tvorbu reorganizačního plánu

Do budoucna je velmi obtížné odhadnout, jaký vliv bude mít tato změna na praxi přijímání reorganizačních plánů. Vždy bude s nejvyšším mírou pravděpodobnosti záviset na exaktnějších okolnostech konkrétního případu a na poměru výše pohledávek jednotlivých zajištěných věřitelů vůči sobě navzájem.²⁶⁶

12.2.2.9 Schválení soudem

Opodstatněnost rozdělení věřitelů do jednotlivých skupin následně posoudí insolvenční soud, a to při schvalování reorganizačního plánu.²⁶⁷ Soud však přitom není návrhem na rozdělení věřitelů vázán. Může tedy rozhodnout i odchylně. Proti takovému usnesení soudu nejsou v tomto případě opravné prostředky ze zákona přípustné.

Při tvorbě skupin věřitelů se tak nejedná o rozdělení libovolné či nahodilé, neboť musí splňovat určité zákonné požadavky a zejména musí být výše popsáným způsobem soudem schváleno [srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část druhá (ZPŮSOBY ŘEŠENÍ ÚPADKU), „K § 334–337 (Díl 4: Věřitelé při reorganizaci)“ v DZ].

12.2.3 Dopad reorganizačního plánu na postavení věřitelů

Klíčový pojem v reorganizaci představuje reorganizační plán. Ve stručnosti lze předeslat, že ten je jakýmsi jízdním řádem celé reorganizace. Je tak zřejmé, že na jeho obsahu a jednotlivých ustanoveních bude v praxi záležet, do jakého postavení se ten

²⁶⁵ Srov. Richter, *Reorganizace podle insolvenčního zákona – 2. část* in *Právní rozhledy* 14/2008, str. 507–521.

²⁶⁶ Srov. Richter, *Insolvenční zákon: od vládního návrhu k vyhlášenému znění* in *Právní rozhledy* 21/2006, str. 765–774.

²⁶⁷ Srov. Pohl, *Základní principy nové právní úpravy řešení úpadku v České republice* in *Bulletin advokacie* č. 11/2007, str. 19–37.

který zajištěný věřitel se svými nároky za dlužníkem dostane.

12.2.3.1 Funkce reorganizačního plánu

Reorganizační plán v souladu s dikcí zákona vymezuje právní postavení dotčených osob v důsledku povolené reorganizace (viz § 338 odst. 1 IZ).

Jeho smysl a postavení lze výstižně charakterizovat tím, že je páteří celé reorganizace.²⁶⁸ Stanoví opatření sledující ozdravení provozu dlužníkovy podniku a uspořádání vzájemných vztahů mezi dlužníkem a jeho věřiteli.

Reorganizační plán tak je možné přirovnat ke globální dohodě o narovnání, uzavřené mezi věřiteli a jejich dlužníkem. Ta podléhá schválení ze strany insolvenčního soudu. Na základě této dohody pak zpravidla dochází k zániku stávajících závazků dlužníka vůči jeho věřitelům. Dále rovněž dochází k zániku práv třetích osob postihujících majetkovou podstatu dlužníka. Současně nastává nahrazení těchto zaniklých závazků a práv třetích osob nově sjednanými povinnostmi (závazky) dlužníka. Ty pak budou v souladu s podmínkami reorganizačního plánu a při dodržení stanoveného harmonogramu zpravidla postupně uspokojovány.²⁶⁹

Význam tohoto plánu je zdůrazněn mimo jiné i tím, že na jeho tvorbě se podílejí všechny procesní subjekty [srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část druhá (ZPŮSOBY ŘEŠENÍ ÚPADKU), „K § 338–351 (Díl 5: Reorganizační plán)“ v DZ]. Z textu tohoto ustanovení pak vyplývá, že předpokladem přijetí reorganizačního plánu je právě přípustnost reorganizace jako takové.

12.2.3.2 Odsouhlasení odchylek oproti IZ

V reorganizačním plánu se lze odchýlit od ustanovení IZ, a to i v oblasti uspokojení zajištěných věřitelů (viz § 338 odst. 3 IZ).

V konsensuální reorganizaci jsou pak takové nové parametry závazků dlužníka zcela na dohodě mezi dlužníkem a jeho věřiteli. Z hlediska postavení a uspokojení jednotlivých věřitelů pak je pak podstatné, že taková dohoda je uzavírána mezi celými skupinami věřitelů, nikoli mezi věřiteli jakožto jednotlivci.²⁷⁰

Tato skutečnost je sama o sobě pro věřitele (v neposlední řadě pak pro ty zajištěné) velmi významná. Jinak řečeno, bude právě na reorganizačním plánu v praxi záležet, do jaké míry se postavení zajištěných věřitelů v reorganizaci změní ve srovnání se

²⁶⁸ Viz Pohl, *Nová úprava insolvenčního řízení – IV. část* in *Obchodní právo* č. 6/2008.

²⁶⁹ Srov. Holešínský, Politzer, Strnad, *Nové insolvenční právo v České republice (II. část)* in *Právní rádce* 12/2007, str. I.

²⁷⁰ Srov. Richter, *Reorganizace podle insolvenčního zákona – 2. část* in *Právní rozhledy* 14/2008, str. 507–521.

zákonným standardem upraveným v IZ. IZ tak poskytuje autorovi reorganizačního plánu poměrně velkou míru tvůrčí volnosti.²⁷¹

12.2.3.3 Zkrácení, resp. ukončení lhůty k sestavení plánu

Dlužník v souladu s § 339 odst. 1 IZ může předložit reorganizační plán, a to buď:

- současně s návrhem na povolení reorganizace anebo
- ve lhůtě sto dvaceti dnů od rozhodnutí o povolení reorganizace.

Vyjdou-li následně najevo skutečnosti, které nasvědčují tomu, že dlužník zajištěným věřitelům neplatí úroky, může insolvenční soud (i bez návrhu) rozhodnout o zkrácení nebo ukončení zákonné lhůty k jeho sestavení (viz § 339 odst. 4 IZ).

Tato skutečnost tak představuje zdůraznění práv věřitelů. Skutečnost, že jsou tito dlužníkem kráceni na svém právu inkasovat i v průběhu insolvenčního řízení úroky svých pohledávek, tak představuje důvod pro postih dlužníka co do jeho přednostního oprávnění sestavit a předložit ke schválení reorganizační plán. Ve finále pak dlužník o toto své výsadní postavení může i přijít zcela.

Povinnost platit věřitelům dlužníka za splnění předepsaných podmínek úroky pak vyplývá z ustanovení § 171 odst. 4 IZ. V této souvislosti upozorňuji na předchozí část této disertační práce, která se právě osudu úroků z pohledávek věřitelů v průběhu insolvenčního řízení věnovala. Pro zajímavost je také třeba uvést, že zákon uváděl původně v § 339 odst. 4 IZ nepřesný odkaz na § 171 odst. 3. Ten se však vztahuje k řešení úpadku dlužníka konkursem a nikoliv reorganizací. Tento třetí odstavec navíc vymezuje případy vyloučení úhrady úroků dlužníkem. K potřebnému upřesnění odkazu pak došlo až v novele provedené zákonem č. 296/2007 Sb., kterým se mimo jiné mění právě IZ.²⁷²

12.2.3.4 Odnětí dlužníkovy práva sestavit plán

Nad rámec výše uvedeného výkladu je však třeba zdůraznit, že věřitelé mohou dlužníkovi jeho přednostní právo na sestavení reorganizačního plánu již předem odejmout i v jiných případech. Stane se tak vždy na schůzi věřitelů.

Věřitelé současně s tímto rozhodnutím mohou určit osobu, která namísto dlužníka reorganizační plán sestaví. Insolvenční soud by takové rozhodnutí schůze věřitelů měl zohlednit, a pověřit tak sestavením plánu právě tuto osobu ustanovenou věřiteli.²⁷³

²⁷¹ Srov. Pohl, *Nová úprava insolvenčního řízení – IV. část* in *Obchodní právo* č. 6/2008.

²⁷² Srov. Pachel, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 450.

²⁷³ Srov. Holešínský, Politzer, Strnad, *Nové insolvenční právo v České republice (II. část)* in *Právní rádce* 12/2007, str. 1.

12.2.3.5 Určení osob, které se budou podílet na financování plánu

Z hlediska finančních institucí je významné, že reorganizační plán povinně vždy obsahuje i uvedení osob, které [viz § 340 odst. 1 písm. e) IZ]:

- se budou podílet na financování reorganizačního plánu nebo
- převezmou některé dlužnickovy závazky anebo
- zajistí jejich splnění, a to včetně určení rozsahu, v němž jsou ochotny tak učinit.

Blíže k možnosti spolufinancování průběhu reorganizace ze strany třetích osob odkazují na ustanovení § 341 odst. 1 písm. f) IZ. Toto ustanovení konkrétně ve věci konkretizace opatření, jehož prostřednictvím lze reorganizaci provést, uvádí, že tímto opatřením může být mj. právě prostřednictvím zajištěním financování provozu dlužnickova podniku, resp. jeho části. Z povahy tohoto opatření pak plyne, že se jedná o řešení charakteristické dlouhodobostí trvání, které je spojeno se zajištěním dalšího chodu dlužnickova podniku jak po stránce finanční, tak i organizační [srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část druhá (ZPŮSOBY ŘEŠENÍ ÚPADKU), „K § 338–351 (Díl 5: Reorganizační plán)“ v DZ].

IZ pochopitelně nabízí i jiná opatření, která mají oproti popsanému řešení jednorázovou či pouze krátkodobou povahu. Postavení věřitelů pak ve finále nejvíce závisí na voleném typu reorganizace.

12.2.4 Projednání a přijetí reorganizačního plánu ze strany věřitelů

Na úvod této části pojednání o postavení věřitelů v souvislosti s přijetím (schválením) reorganizačního plánu lze konstatovat, že ze všech možných způsobů řešení úpadku dlužníka mají právě při reorganizaci věřitelé nejvíce oprávnění. Tím je zabezpečen jejich vliv na reorganizační plán i další průběh řízení.

12.2.4.1 Zpráva předkladatele o reorganizačním plánu

Předkladatel reorganizačního plánu zpracuje před jeho předložením ke schválení odpovídající zprávu o tomto plánu. Ta musí obsahovat zejména dostatečné informace o návrhu reorganizačního plánu.

V této souvislosti rovněž zdůrazňují, že obsahové náležitosti této zprávy o reorganizačním plánu jsou v IZ vymezeny pouze obecně. K podrobnému vymezení obsahových náležitostí zprávy o reorganizačním plánu bylo zmocněno Ministerstvo spravedlnosti ČR zmocňovacím čtvrtým odstavcem tohoto ustanovení a obecným zmocňovacím ustanovením v § 431 odst. a) IZ. Náležitosti zprávy jsou tak blíže

vymezeny v § 25 odst. 1 vyhlášky č. 311/2007 Sb.²⁷⁴

Součástí této zprávy je však vždy reorganizační plán nebo jeho shrnutí. Dále povinně obsahuje i zhodnocení jeho dopadů na jednotlivé věřitele (viz § 343 odst. 1 IZ). Tímto zhodnocením se pak podle zákonné dikce § 343 odst. 2 IZ rozumí informace, které musí věřitel určité skupiny znát proto, aby se mohl rozhodnout, zda reorganizační plán přijme. Zejména je to pak informace o tom, jaké plnění, v jaké hodnotě se jednotlivým skupinám věřitelů nabízí.

12.2.4.2 Přijetí plánu

Reorganizační plán je přijímán schůzí věřitelů podobně, jako tomu bylo v předchozí úpravě ZKV v případě institutu vyrovnání.²⁷⁵ Na rozdíl od vyrovnacího řízení podle ZKV se v nové insolvenční praxi podle IZ budou ve skutečnosti vyskytovat dva diametrálně odlišné druhy reorganizačního řízení:

- reorganizační řízení zahájené a probíhající s podporou většiny věřitelů a dále
- reorganizační řízení zahájené a vedené proti jejich vůli.

První z nich pak lze označit jako reorganizaci „konsensuální“, druhé pak jako „neconsensuální“. Z hlediska dynamiky reorganizačního procesu a problémů, které v něm mohou nastat, je užitečné uvažovat v praxi o těchto typech reorganizace separátně.

Konsensuální typ reorganizace pak bude v principu transakcí, v níž se hlavní věřitelé (banky a jiní finanční věřitelé) shodnou s dlužníkovým managementem (resp. s jeho společníky) na skutečnosti, že krize dlužníka není krizí ve své podstatě ekonomickou a že podnik dlužníka tak má „going concern“ hodnotu. Tuto hodnotu je pak lépe realizovat cestou změny dlužníkové kapitálové struktury spíše než prostým zpeněžením jeho aktiv.²⁷⁶

Věřitelé hlasují o přijetí reorganizačního plánu,²⁷⁷ a to podle skupin, do nichž jsou v něm rozdělení (viz § 344 odst. 1 IZ).

V této souvislosti je třeba doplnit, že IZ umožňuje věřitelům za zákonem stanovených podmínek (srov. § 346 IZ) hlasovat o přijetí reorganizačního plánu

²⁷⁴ Srov. Páhl, Kozák, Budín, Dačam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 458.

²⁷⁵ Srov. Pohl, *Základní principy nové právní úpravy řešení úpadku v České republice* in *Bulletin advokacie* č. 11/2007, str. 19–37.

²⁷⁶ Srov. Richter, *Reorganizace podle insolvenčního zákona – I. část* in *Právní rozhledy* 13/2008, str. 465–474

²⁷⁷ Viz Taranda, *Věřitelské orgány a věřitelé v průběhu insolvenčního řízení* in *Daně a právo v praxi* 6/2007, str. 57.

i mimo schůzi věřitelů [srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část druhá (ZPŮSOBY ŘEŠENÍ ÚPADKU), „K § 338–351 (Díl 5: Reorganizační plán)“ v DZ]. Toto hlasování je pak možné provést jak po zahájení insolvenčního řízení, tak i před tímto okamžikem.

Při schvalování reorganizačního plánu se tak jedná současně i o nejvýznamnější moment, jakým věřitelé do procesu jeho přijetí vstupují.

12.2.4.3 Hlasování o schválení plánu podle skupin věřitelů

Jestliže se pro přijetí plánu vyslovila většina hlasujících věřitelů skupiny, jejíž pohledávky představují nejméně polovinu celkové jmenovité hodnoty pohledávek věřitelů této skupiny, platí, že tato skupina věřitelů reorganizační plán přijala (srov. § 347 odst. 1 IZ).

Dále pak platí, že reorganizační plán musí být přijat každou skupinou věřitelů, resp. musí alespoň nastat fikce přijetí tohoto reorganizačního plánu příslušnou skupinou věřitelů,²⁷⁸ která jej výslovně neschválila [srov. § 347 odst. 4 IZ v návaznosti na § 348 odst. 1 písm. c) IZ]. To je pak i základním předpokladem pro jeho následné schválení ze strany insolvenčního soudu (srov. § 348 odst. 1 IZ).

Ačkoli to z citovaného ustanovení výslovně nevyplývá, lze z ustanovení § 1 písm. a), § 5 písm. a) až c), § 337 odst. 1 věta první IZ bez zásadnějších pochyb dovodit, že v rámci jednotlivých skupin musí být věřitelé uspokojeni poměrně. Toto pravidlo je mj. příčinou toho, proč jsou zajištění věřitelé zařazováni každý do zvláštní skupiny (není-li však jejich pořadí k témuž předmětu zajištění totožné). Z téhož důvodu by museli být do samostatných skupin zařazováni věřitelé pohledávek s různými podmínkami podřízenosti, případně vlastníci prioritních a kmenových akcií. Takový reorganizační plán, který by některému z věřitelů poskytoval nižší plnění než ostatním věřitelům zařazeným do téže skupiny, by tedy soud nemohl schválit, ledaže by s tím takový věřitel výslovně vyslovil svůj souhlas.²⁷⁹

12.2.4.4 Nahrazení souhlasu některé z věřitelských skupin

Reorganizační plán následně schvaluje soud samostatným rozhodnutím. Může jej však schválit i tehdy, přijala-li reorganizační plán pouze jediná skupina věřitelů. Touto skupinou však nesmějí být věřitelé uvedení v § 335 IZ, tedy společníci a členové dlužníka jakožto právnické osoby.

Nesouhlas některých z věřitelských skupin při hlasování o reorganizačním plánu tak

²⁷⁸ Srov. Pachel, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 465.

²⁷⁹ Srov. Richter, *Reorganizace podle insolvenčního zákona – 2. část* in *Právní rozhledy* 14/2008, str. 507–521.

je možné nahradit úvahou insolvenčního soudu (§ 348 odst. 2 IZ).²⁸⁰ Pro tento postup pak používá americké úpadkové právo termín „*cram-down*“. Za ten se nabízí český ekvivalent „*nahrazení souhlasu skupiny (věřitelů) soudem*“. Vlastním účelem této právní úpravy je zamezení možné destrukci připravované reorganizace ze strany některé skupiny věřitelů nebo více z nich. Tento odpor některých skupin věřitelů vůči reorganizaci přitom může vyplývat z problému podinvestování. Dále může být motivován strategicky. Konečně se za ním může skrývat i legitimní spor o ocenění plnění, které má tato skupina věřitelů podle reorganizačního plánu obdržet.²⁸¹

Plán však i v takovém případě přijetí pouze jedinou skupinou věřitelů podle názoru soudu musí zajišťovat rovné zacházení i s každou zjištěnou pohledávkou v rámci každé skupiny věřitelů, která jej nepřijala. Reorganizační plán pak musí být navíc ve vztahu ke každé takovéto skupině *spravedlivý*.

Souhrn popsaných předpokladů se označuje jako tzv. „*test nejlepšího zájmu*“ a je známý i ze zahraničních právních úprav. Termín *test nejlepšího zájmu* je pak v anglosaské právní terminologii označován jako „*best interest test*“. Jeho prostřednictvím se v praxi čelí tomu, aby reorganizace nebyla bezdůvodně mařena [srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část druhá (ZPŮSOBY ŘEŠENÍ ÚPADKU), „K § 338–351 (Díl 5: Reorganizační plán)“ v DZ]. Řešení úpadku prostřednictvím reorganizace na druhou stranu nesmí být z pohledu žádného jednotlivého věřitele méně finančně výhodné než řešení konkursním prodejem, pokud s tím ovšem takový věřitel sám nesouhlasí.²⁸²

Při přijetí plánu musí konečně se zřetelem ke všem okolnostem existovat prostor důvodně předpokládat, že schválení a uskutečnění reorganizačního plánu nepovede k dalšímu úpadku dlužníka nebo k jeho likvidaci. To neplatí, jestliže je taková likvidace přímo reorganizačním plánem předvídána.

12.2.4.5 Posouzení „*spravedlnosti*“ reorganizačního plánu

Podstatná z hlediska zajištěných věřitelů je úprava IZ, která stanoví, za jakých předpokladů je takový reorganizační plán pro zajištěné věřitele, kteří jej svým hlasováním nepřijali, třeba považovat za *spravedlivý*.

²⁸⁰ Srov. Pohl, *Nová úprava insolvenčního řízení – IV. část* in Obchodní právo č. 6/2008, a Páchl, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 468.

²⁸¹ Srov. Richter, *Reorganizace podle insolvenčního zákona – 2. část* in Právní rozhledy 14/2008, str. 507–521.

²⁸² Srov. Richter, *Reorganizace podle insolvenčního zákona – 2. část* in Právní rozhledy 14/2008, str. 507–521.

Zajištění věřitelé musí podle takového plánu získat k zajištění svých pohledávek stejný nebo obdobný druh zajištění, v témže pořadí, ke stejnému nebo obdobnému majetku dlužníka, případně k jinému majetku dlužníka nejméně stejné hodnoty stanovené ke dni účinnosti reorganizačního plánu a obdržet plnění, jehož současná hodnota ke dni účinnosti reorganizačního plánu se bude rovnat nejméně hodnotě zajištění stanovené v příslušném znaleckém posudku (viz § 349 odst. 1 IZ). Uvedené podmínky je pak třeba považovat svým charakterem za kumulativní.

Obecně je tedy možné shrnout, že reorganizační plán bude ve vztahu k zajištěným věřitelům spravedlivý vždy tehdy, když na jeho základě tyto věřitelé obdrží obdobné plnění zajištěné korespondujícím zajištěním, jaké měli garantované před zahájením insolvenčního řízení.²⁸³

Příslušné ustanovení IZ zabývající se spravedlností reorganizačního plánu je následně ještě podrobnější co do vztahu k ostatním skupinám věřitelů, zejména vůči věřitelům nezajištěným. Společným jmenovatelem je pak úsilí, aby byl reorganizační plán přijat i tehdy, když s ním některá ze skupin věřitelů nevysloví svůj souhlas.²⁸⁴

Poměrně složitý citovaný text právního přepisu lze v daném rozsahu reprodukovat i tak, že u těchto zajištěných věřitelů lze reorganizační plán považovat za spravedlivý, pokud bude splněna alternativně jedna z níže uvedených podmínek.²⁸⁵

- na základě reorganizačního plánu bude zajištění věřitele nahrazeno stejně hodnotným zajištěním, ve stejném pořadí jako zajištění, které bylo uplatněno a zjištěno v rámci insolvenčního řízení, nebo
- zajištěný věřitel bude uspokojen v plné výši včetně příslušenství, které k zajištěné a zjištěné pohledávce přirostlo podle § 171 IZ.

Ohledně hodnoty alternativního zajištění, resp. plnění potenciálně nabízeného výše v textu na základě výběru příslušného věřitele, může být soud (podobně jako v případě testu nejlepšího zájmu, o kterém bylo pojednáno výše) rovněž vtažen do zdoluhavých sporů o ocenění. Pak bude v první řadě záležet na tom, aby příslušný soud měl k dispozici skutečně kompetentního a věrohodného znalce, na jehož úsudek se pro účely

²⁸³ Srov. Holešínský, Politzer, Strnad, *Nové insolvenční právo v České republice (II. část)* in Právní rádce 12/2007, str. I, a Holešínský, Strnad, *Nové způsoby řešení úpadku dle insolvenčního zákona* in Právní rozhledy 1/2008, str. 7–16.

²⁸⁴ Srov. Pohl, *Základní principy nové právní úpravy řešení úpadku v České republice* in Bulletin advokacie č. 11/2007, str. 19–37.

²⁸⁵ Srov. Páchl, Kozák, Budín, Dačam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 470, a Pavlů, *Zajištěný věřitel a insolvence*, prezentace ALLEN & OVERY dne 19. února 2009.

sporu vedeného v souvislosti s citovaným ustanovením § 349 odst. 1 IZ bude moci spoolehnout.²⁸⁶

Typicky se dále v této souvislosti může vyskytnout otázka, zda lze nezajištěnou část pohledávky zajištěného věřitele (anglicky nazývanou jako *deficiency claim*) zařadit do téže skupiny jako pohledávky nezajištěných věřitelů z běžného obchodního styku.

V případě *konsensuální* reorganizace bude taková otázka zřejmě nedůležitá mj. proto, že věřitelé z obchodního styku budou obvykle podle dohody mezi dlužníkem a hlavními věřiteli uspokojeni ve větší míře než nezajištění finanční věřitelé.

Důležitost této otázky vyjde najevo zřejmě až v okamžiku, kdy soud schválí reorganizační plán i přes to, že s ním nevyslovily svůj souhlas všechny skupiny věřitelů.²⁸⁷

12.2.5 Plnění a následná modifikace reorganizačního plánu

Po schválení reorganizačního plánu ze strany soudu je pak další průběh insolvenčního řízení již určován výhradně tímto plánem [srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část druhá (ZPŮSOBY ŘEŠENÍ ÚPADKU), „K § 352–361 (Díl 6: Provádění reorganizačního plánu)“ v DZ].

Rozhodnutí o schválení reorganizačního plánu je pak v souladu s ustanovením § 352 IZ závazné pro všechny účastníky insolvenčního řízení i pro další osoby, jejichž práva a povinnosti jsou reorganizačním plánem dotčeny. Soud je však při svém rozhodování vázán názorem schůze věřitelů, svolané za účelem rozhodnutí o způsobu řešení úpadku (srov. § 325 IZ ve spojení s § 152 IZ).²⁸⁸

Pro následnou aplikaci reorganizačního plánu pak odkazují na navazující ustanovení IZ, konkrétně § 352 až 361 IZ. Případné odchylky od něj vyžadují změnu reorganizačního plánu (srov. § 361 IZ).

Účinností reorganizačního plánu však pochopitelně reorganizační řízení nekončí. Přechází však do další fáze, kterou lze nazvat fází plnění tohoto plánu a dohledu nad ním.²⁸⁹

12.2.5.1 Dispoziční oprávnění v době od nabytí účinnosti reorganizačního plánu

Dlužník má od účinnosti reorganizačního plánu plná dispoziční oprávnění, která

²⁸⁶ Srov. Richter, *Reorganizace podle insolvenčního zákona – 2. část* in Právní rozhledy 14/2008, str. 507–521.

²⁸⁷ Srov. Richter, *Reorganizace podle insolvenčního zákona – 2. část* in Právní rozhledy 14/2008, str. 507–521.

²⁸⁸ Srov. Holešínský, Politzer, Strnad, *Nové insolvenční právo v České republice (II. část)* in Právní rádce 12/2007, str. I.

²⁸⁹ Viz Richter, *Reorganizace podle insolvenčního zákona – 2. část* in Právní rozhledy 14/2008, str. 507–521.

mohou být omezena pouze reorganizačním plánem (srov. § 353 odst. 1 IZ). V tomto ohledu zanikají všechna omezení dlužníkových dispozic, o kterých bylo rozhodnuto dříve (viz § 353 odst. 1). Tato dispoziční oprávnění mohou být omezena i předběžným opatřením, vydaným insolvenčním soudem v souladu s ustanovením § 113 a 332 IZ.²⁹⁰

Ustanovení týkající se dispozičních úkonů dlužníka stanovení navazuje na příslušnou právní úpravu, obsaženou v § 330 IZ.

Z hlediska nakládání s majetkovou podstatou ze strany dlužníka má však v tomto ohledu podstatnou dopad skutečnost, že právní úkony, které mají z hlediska nakládání s ní zákonem vymezený „zásadní význam“, vyžadují ke svému uskutečnění vždy navíc i souhlas věřitelského výboru (srov. § 330 odst. 3 IZ). Za takové právní úkony, které mají v souladu s dikcí IZ *zásadní význam*, se pak považují ty úkony, v jejichž důsledku se podstatným způsobem změní hodnota majetkové podstaty, postavení věřitelů či míra jejich uspokojení.²⁹¹

Jak jsem již uvedl v části této disertační práce věnované otázce odpovědnosti za škodu v insolvenčním řízení ve vztahu k věřitelům dlužníka, představuje sankci za případné provedení takového úkonu bez souhlasu věřitelského výboru právě odpovědnost dlužníka za škodu či jinou újmu. Postižený věřitel je nadto chráněn i solidárním ručením členů statutárního orgánu dlužníka za splnění této povinnosti vyplývající z titulu náhrady škody dlužníkem.²⁹²

12.2.5.2 Dohled nad plněním plánu

Vedle správce (srov. § 354 IZ) pak vykonává dohled nad plněním reorganizačního plánu v i věřitelský výbor (srov. § 355 IZ).²⁹³

Věřitelský výbor si v této souvislosti je oprávněn předem vyhradit, aby některé z úkonů dlužníka bylo možné provést pouze s jeho předchozím souhlasem. Tomuto omezení dlužníka v jeho úkonech přitom není na překážku skutečnost, že konkrétní katalog (výčet) těchto úkonů není v reorganizačním plánu uveden.

Obsahově se k výše uvedeným právům věřitelského výboru navíc řadí i oprávnění tohoto výboru navrhnout insolvenčnímu soudu provedení opatření za účelem

²⁹⁰ Srov. Pachel, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 476.

²⁹¹ Srov. Holešínský, Politzer, Strnad, *Nové insolvenční právo v České republice (II. část)* in Právní rádce 12/2007, str. I.

²⁹² Srov. Holešínský, Strnad, *Nové způsoby řešení úpadku dle insolvenčního zákona* in Právní rozhledy 1/2008, str. 7–16.

²⁹³ Srov. Pohl, *Základní principy nové právní úpravy řešení úpadku v České republice* in Bulletin advokacie č. 11/2007, str. 19–37, a Kozák, *Průvodce dlužníka insolvenčním řízením* in Právní fórum 1/2008, str. 18.

odstranění nedostatků, které zjistil při své kontrolní činnosti, včetně opatření, která povedou ke skončení reorganizace (srov. § 355 odst. 3 IZ). Při podání odpovídajícího návrhu jedná věřitelský výbor jako sbor v souladu s § 58 odst. 3 IZ. Návrh předložený insolvenčnímu soudu musí být podepsán alespoň polovinou členů věřitelského výboru. Jedním z nich musí být vždy i předseda věřitelského výboru (viz § 58 odst. 3 věta pátá IZ).²⁹⁴

Výše uvedeným výkladem bych chtěl demonstrovat, že dlužník není v rámci provádění účinného reorganizačního plánu zcela autonomní. I v tomto časovém úseku je přímo ze zákona ve svém jednání značně omezen (srov. § 355 odst. 2 a 3).²⁹⁵

12.2.5.3 Provedení „privativní novace“ po nabytí účinnosti reorganizačního plánu

Zásadní význam má dále ustanovení § 356 odst. 1 IZ, podle něhož účinností reorganizačního plánu zanikají práva věřitelů i práva třetích osob vůči dlužníkovi.

Zejména ve věci zástavních práv evidovaných v katastru nemovitostí je třeba odkázat na ustanovení § 356 odst. 4 IZ. V souladu s ním pak v případě dotčení těch práv reorganizačním plánem, která se vkládají nebo zapisují do katastru nemovitostí nebo do jiného seznamu podle zvláštních právních předpisů, musí být tato práva v reorganizačním plánu i přesně označena a uvedeno i korespondující znění záznamu.

Nadto se pravděpodobně jedná o nejvýznamnější ustanovení celé části věnované reorganizaci. Jak je uvedeno i dále v textu, působí toto ustanovení ve svém důsledku zánik práv všech věřitelů vůči dlužníkovi a jejich nahrazení novými právy, specifikovanými právě v reorganizačním plánu.²⁹⁶ V anglosaské právní terminologii se tento účinek plánu zpravidla označuje jako *discharge*.²⁹⁷

Ve své podstatě se jedná o vícestrannou obdobu institutu tzv. „privativní novace“, známé z obecné občanskoprávní úpravy (srov. § 570 OZ).²⁹⁸ V souladu s tímto ustanovením pak dosavadní závazek zaniká a dlužník je povinen plnit závazek nový. De facto se pak jedná nahrazení původního závazku dlužníka závazkem, který se zakládá na dosavadním průběhu insolvenčního řízení a je současně schválen a uveden

²⁹⁴ Srov. Páchl, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 479.

²⁹⁵ Viz Pohl, *Nová úprava insolvenčního řízení – IV. část* in *Obchodní právo* č. 6/2008.

²⁹⁶ Srov. Holešínský, Politzer, Strnad, *Nové insolvenční právo v České republice (II. část)* in *Právní rádce* 12/2007, str. 1.

²⁹⁷ Srov. Richter, *Reorganizace podle insolvenčního zákona – 2. část* in *Právní rozhledy* 14/2008, str. 507–521.

²⁹⁸ Viz Richter, *Reorganizace podle insolvenčního zákona – 2. část* in *Právní rozhledy* 14/2008, str. 507–521.

v obsahu reorganizačního plánu.²⁹⁹

Rozdíl oproti obecnému občanskoprávnímu pojetí novace však spočívá ve skutečnosti, že se tato *novace* neopírá o uzavřenou dohodu, ale přímo o dikci zákona. Současně se jedná o významný hmotněprávní zásah do práv nabytých zejména zajištěnými věřiteli. Reorganizační plán tak sice může změnit způsob zajištění pohledávek zajištěných věřitelů, nesmí však změnit kvalitu a rozsah zajištění samotného.³⁰⁰

Na doplnění k výše uvedenému institutu *privativní novace* je však třeba uvést, že práva věřitelů vůči spoludlužníkům a ručitelům dlužníka však i přes výše uvedené zůstávají reorganizačním plánem nedotčena (viz § 356 odst. 3 IZ). Vůči těmto osobám pak bude věřitel vymáhat pohledávku v původní výši tak, jak byla přihlášena do insolvenčního řízení. Tento následek by přitom musel nastat i podle obecné občanskoprávní úpravy (srov. § 572 odst. 1 OZ) i ve vztahu k zajištění poskytnutému třetími osobami, přesto tento typ zajištění citované ustanovení § 356 odst. 3 IZ výslovně nezmiňuje. Tento princip však může platit pouze do té míry, do jaké zůstává povaha původního zajištěného nároku zachována.³⁰¹

12.2.5.4 Důsledky poskytnutí úvěrového financování

Účastní-li se pak v průběhu reorganizace na úvěrovém financování finanční instituce jako věřitel, je pro takového věřitele významné ustanovení § 357 odst. 1 IZ. V souladu s ním pak pohledávka takového věřitele představuje zásadně pohledávku za majetkovou podstatou. Ta se uspokojí zásadně před všemi jinými pohledávkami, a sice s výjimkou výdajů a odměny insolvenčního správce.

Povinností dlužníka jakožto osoby s dispozičním oprávněním je přednostně jednat právě s nimi. Případné porušení této povinnosti nelze hodnotit jinak než jako závažné porušení povinností osoby s dispozičním oprávněním.

Eventuelní uzavření smlouvy o úvěru s třetí osobou odlišnou od zajištěného věřitele pak podle § 357 odst. 2 IZ negativně ovlivní míru uspokojení těch zajištěných věřitelů, kteří poskytnout úvěr k řešení reorganizace odmítli. Tímto způsobem pak je možné postihnout ty ze zajištěných věřitelů dlužníka, kteří jsou schopni (s ohledem na předmět své podnikatelské činnosti) úvěry poskytovat.

²⁹⁹ Srov. Pachel, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 480.

³⁰⁰ Srov. Pachel, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 480.

³⁰¹ Viz Richter, *Reorganizace podle insolvenčního zákona – 2. část* in *Právní rozhledy* 14/2008, str. 507–521.

Pohledávka z úvěru poskytnutého dlužníkovi třetí osobou (odlišnou od zajištěných věřitelů) bude krátit zajištěné pohledávky věřitelů (resp. rozsah jejich zajištění), kteří mohli sami úvěr poskytnout. K tomuto krácení pak dojde v poměru, v jakém jsou hodnoty věcí, práv nebo jiných majetkových hodnot, sloužících k zajištění pohledávek věřitelů, kteří právo poskytnout úvěr nevyužili. Podkladem pro výpočet poměru bude znalecký posudek, zpracovaný dle § 153 až 157 IZ.³⁰²

Jiné zajištěné věřitele nelze podle tohoto ustanovení postihovat a jejich zjištěné pohledávky podle něj krátit.

12.2.5.5 Změna reorganizačního plánu v průběhu reorganizace

Na závěr této části bych se chtěl krátce věnovat otázce případné změny reorganizačního plánu v průběhu reorganizace.³⁰³ Jakékoli odchylky od schváleného reorganizačního plánu totiž zásadně vyžadují jeho následnou změnu [srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část druhá (ZPŮSOBY ŘEŠENÍ ÚPADKU), „K § 352–361 (Díl 6: Provádění reorganizačního plánu)“ v DZ].

Obecně vzato platí, že navrhovatel reorganizačního plánu může následně navrhnout i jeho změnu. Smyslem takové změny ale vždy musí být úsilí o to, aby cíl reorganizace byl lépe splnitelný.

V návrhu takové změny musí vždy její autor popsat dopady navrhované změny na jednotlivé skupiny původních věřitelů a na nové věřitele (srov. § 361 odst. 1 IZ). Tento návrh poté doručí na své náklady zvlášť původním i novým věřitelům (srov. § 361 odst. 2 IZ). Vedle tohoto doručení insolvenční soud tento návrh povinně zveřejňuje i v insolvenčním rejstříku.³⁰⁴

Ke schválení navrhované změny plánu se poté vyžaduje souhlas i následujících skupin věřitelů (srov. § 361 odst. 4 IZ):

- všech skupin původních věřitelů,
- většiny nových věřitelů, jejichž pohledávky jsou podle reorganizačního plánu zajištěny, a dále
- většiny nových věřitelů, jejichž pohledávky podle reorganizačního plánu zajištěny nejsou.

³⁰² Srov. Pachel, Kozák, Budín, Dačák, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 482.

³⁰³ Srov. Pachel, Kozák, Budín, Dačák, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 488.

³⁰⁴ Srov. Pohl, *Základní principy nové právní úpravy řešení úpadku v České republice* in *Bulletin advokacie* č. 11/2007, str. 19–37.

IZ v této souvislosti konstruuje fikci, že ti z věřitelů, kteří v zákonné lhůtě ani při jednání nevyjádřili svůj nesouhlas s navrhovanou změnou plánu, s takovou změnou souhlasí (srov. § 361 odst. 5 IZ).

Takto modifikovaný reorganizační plán nato insolvenční soud schválí (§ 361 odst. 6 IZ), a to za předpokladu, že jej předtím schválili i věřitelé, resp. nastala výše popsaná fikce jeho schválení ze strany příslušných pasivních věřitelů.

Na doplnění pak uvádím, že v případě neschválení navržené změny ze strany insolvenčního soudu zůstává dříve schválený reorganizační plán nadále účinný ve své původní podobě (srov. § 361 odst. 7 IZ).

Z výše uvedeného výkladu bez větších pochyb vyplývá, že každá následná úprava reorganizačního plánu bude v praxi jen obtížně proveditelná. To zejména proto, že se příslušný návrh na provedení těchto změn doručuje všem věřitelům osobně, a to na náklady dlužníka.³⁰⁵

12.2.6 Způsoby ukončení reorganizace relevantní z hlediska věřitelů

Reorganizace jako taková může v souladu s platným zněním IZ skončit v zásadě trojím způsobem [srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část druhá (ZPŮSOBY ŘEŠENÍ ÚPADKU), „K § 362–364 (Díl 7: Skončení reorganizace)“ v DZ].

12.2.6.1 Splnění reorganizačního plánu

Preferovaným způsobem jejího skončení bude představovat splnění reorganizačního plánu. Tuto skutečnost pak soud pouze vezme na vědomí (srov. § 364 IZ).

12.2.6.2 Zrušení rozhodnutí o schválení reorganizačního plánu

Soud však může též zrušit rozhodnutí o schválení reorganizačního plánu.

Předpokladem pro tento postup je splnění zákonem předepsaných podmínek svědčících o nepoctivém jednání.

Pro porovnání s předchozí úpravou v ZKV je dobré doplnit, že stávající zákonná ustanovení korespondují s předcházející úpravou týkající se zrušení usnesení soudu o schválení vyrovnání.³⁰⁶

Důvodů pro zrušení reorganizačního plánu je však více a jsou detailně upraveny v § 362 IZ.

V první řadě pak insolvenční soud zruší rozhodnutí o schválení reorganizačního plánu

³⁰⁵ Srov. Pohl, *Nová úprava insolvenčního řízení – IV. část* in *Obchodní právo* č. 6/2008.

³⁰⁶ Srov. Pohl, *Základní principy nové právní úpravy řešení úpadku v České republice* in *Bulletin advokacie* č. 11/2007, str. 19–37.

do tří let od jeho účinnosti v případě, že byl dlužník, jeho statutární orgán nebo člen statutárního orgánu pravomocně odsouzen pro úmyslný trestný čin, kterým dosáhl schválení reorganizačního plánu nebo podstatně zkrátil věřitele. Na prvním místě mezi takovými trestnými činy pak bude bezesporu figurovat úplatkářství.³⁰⁷

Soud tak dále učiní mimo jiné po zjištění, že věřiteli byly poskytnuty zvláštní výhody, aniž s tím ostatní věřitelé stejné skupiny souhlasili (srov. § 362 odst. 1 IZ). Tyto výhody pro konkrétního věřitele budou pak v praxi spočívat především v získání větší míry, resp. rychlosti při uspokojení jeho pohledávky.³⁰⁸

Rozhodne-li insolvenční soud o zrušení reorganizačního plánu, mohou věřitelé požadovat uspokojení pohledávek a jiných práv, která měli před jeho schválením (srov. § 362 odst. 3 IZ). V okamžiku, když však již v důsledku schváleného reorganizačního plánu došlo ke změně práv k majetku dlužníka (typicky ke změnám v zajištění jednotlivých pohledávek), bude návrat *statu quo ante* v praxi představovat velmi komplikovaný proces.

V souladu s IZ je však současně třeba zachovat nedotčená práva téhož druhu, nabytá dle schváleného reorganizačního plánu.³⁰⁹ Zákon totiž dále výslovně stanoví, že práva věřitelů a třetích osob založená reorganizačním plánem nejsou dotčena. V případě potřeby nadto přijme insolvenční soud i opatření k ochraně oprávněných zájmů věřitelů. Jaká má pak IZ konkrétně na mysli, však není blíže specifikováno.

12.2.6.3 Přeměna reorganizace v konkurs

K pojednání o způsobech skončení reorganizace je třeba doplnit, že soud může za zákonem stanovených podmínek (srov. § 363 odst. 1 IZ) rozhodnout o přeměně reorganizace v konkurs. K charakteru výčtu těchto podmínek je rovněž třeba doplnit, že se jedná výčet taxativní.³¹⁰

Všem těmto podmínkám je společné to, že reorganizace se stala neúspěšnou.

Soud tak učiní mimo jiné po zjištění, že věřiteli byly poskytnuty zvláštní výhody, aniž s tím ostatní věřitelé stejné skupiny souhlasili (srov. § 362 odst. 1 IZ). Tyto výhody pro konkrétního věřitele budou pak v praxi spočívat především v získání větší míry, resp.

³⁰⁷ Srov. Pohl, *Nová úprava insolvenčního řízení – IV. část* in *Obchodní právo* č. 6/2008.

³⁰⁸ Srov. Páchl, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 491.

³⁰⁹ Srov. Páchl, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 491.

³¹⁰ Srov. Pohl, *Základní principy nové právní úpravy řešení úpadku v České republice* in *Bulletin advokacie* č. 11/2007, str. 19–37.

rychlosti při uspokojení jeho pohledávky.³¹¹

Ve vztahu k zajištěným věřitelům je pak jedním z těchto důvodů skutečnost, že těmto věřitelům dlužník neplatí řádně a včas úroky, resp. v podstatném rozsahu neplní jiné své splatné peněžité závazky [viz § 363 odst. 1 písm. e) IZ].³¹²

12.3 Specifika oddlužení ve vztahu k věřitelům

Na začátek pojednání o postavení věřitelů v průběhu oddlužení je třeba se zaměřit alespoň v základních obrysech na popis oddlužení a vyjádření jeho základních charakteristik.

V první řadě je třeba mít na paměti, že v souladu s § 4 odst. 1 písm. c) vedle konkursu a reorganizace představuje právě oddlužení třetí stěžejní způsob řešení úpadku k tomu kvalifikovaných dlužníků.

12.3.1 Základní charakteristika oddlužení

S ohledem na zaměření disertační práce se budu opět snažit zaměřit pozornost na varianty, jakými do oddlužení vstupují zajištění věřitelé.

12.3.1.1 Inspirační zdroje institutu oddlužení

Nová úprava oddlužení se přitom nechala při tvorbě předlohy IZ podstatnou měrou inspirovat zahraničními právními předpisy této problematiky, především pak právním řádem Spolkové republiky Německo.

Úprava oddlužení obsažená v IZ tak ideově sice vychází z kombinované německé a americké koncepce, nicméně výsledkem je opět jakýsi český hybrid, založený zřejmě na nepochopení a neodlišení pojmů „oddlužení“ a „osvobození od zbytku dluhů“.³¹³

Institut oddlužení navíc nebyl dosud českým právním řádem nijak upraven. Nelze tedy činit srovnání např. s předchozí právní úpravou ZKV, jak to bylo možné provádět u výkladu zejména konkursu a obecných ustanovení o insolvenčním řízení jako takovém.

Zde je třeba učinit malé doplnění a upřesnit výše uvedený výklad v tom smyslu, že předchozí úprava ZKV sice v materiálním slova smyslu přiznávala dlužníkovi

³¹¹ Srov. Pachel, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 491.

³¹² Viz Holešínský, Politzer, Strnad, *Nové insolvenční právo v České republice (II. část)* in *Právní rádce* 12/2007, str. I.

³¹³ Viz Kavan, *Malé zamyšlení a několik výkladových poznámek k institutu oddlužení* in *Právní rozhledy* 12/2008, str. 434–440.

možnost zbavit se (zbytku) dluhů, a to pouze v souvislosti s institutem vyrovnání, resp. nuceného vyrovnání.

V porovnání s úpravou ZKV se však výsledná úprava IZ týkající se oddlužení formou vyrovnání liší od dosavadního institutu vyrovnání v tom, že při splnění vyrovnání nezaniká neuhrazený zbytek pohledávek zahrnutých do vyrovnání automaticky, nýbrž (obdobně jako u oddlužení formou splátkového kalendáře) rozhodnutím insolvenčního soudu, vydaným podle § 414 odst. 1 IZ na návrh dlužníka [srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část druhá (ZPŮSOBY ŘEŠENÍ ÚPADKU), „K § 389 – 418 (Hlava V. Oddlužení)“ v DZ].

12.3.1.2 Okruh osob, pro které je oddlužení určeno

Oddlužení je určeno pouze pro nepodnikatele (srov. § 389 odst. 1 IZ), bez zřetele na skutečnost, zda se jedná o právnickou či fyzickou osobu. DZ nadto s použitím institutu oddlužení pro právnické osoby výslovně počítá.

Zde se však nabízí otázka, proč zákonodárce nemyslel v této souvislosti i na podnikatele. Z nich přinejmenším ti drobní by výhody spojené s oddlužením bezesporu ocenili. Podle platného znění IZ jim pak zpravidla nezbývá nic jiného než řešit svůj nastalý úpadek cestou klasického konkursu. Tento zajisté markantní nedostatek právní úpravy přitom nebyl prozatím plně pochopen.

Na druhé straně se však otvírá cesta právnickým osobám – nepodnikatelům, jak vhodným způsobem využít právní úpravu ke svému ozdravení. A to za podmínek, které jim již z podstaty věci nepřísluší. Konkrétně se pak může jednat o všechny subjekty, které jsou navíc právním řádem obdařeny oprávněním samostatně vykonávat hospodářskou činnost výlučně za účelem dosažení zisku. Typicky se jedná o takové osoby, jakými jsou nadace, spolky, obecně prospěšné společnosti a společenství vlastníků.

V této souvislosti může kontraproduktivně působit už samotná skutečnost, že vůbec lze třeba jen *uvážovat* o procesu oddlužení jako takového, bez ohledu na případný pozdější praktický důsledek takového řízení.³¹⁴

12.3.1.3 Praktická použitelnost oddlužení

Účel institutu oddlužení je spíše sociální než ekonomický.³¹⁵ Z tohoto zorného úhlu

³¹⁴ Srov. Kavan, *Malé zamyšlení a několik výkladových poznámek k institutu oddlužení* in Právní rozhledy 12/2008, str. 434–440.

³¹⁵ Srov. Havel, *Oddlužení – zbraň nebo hrozba?* in Právní rozhledy 2/2007, str. 50–55.

k němu budu i v navazujícím výkladu přistupovat.

Oproti cíli konkursu, jímž je poměrné uspokojení věřitelů z výtěžku zpeněžení majetkové podstaty dlužníka, je pak cíl oddlužení zásadně odlišný. To ostatně vyplývá i ze skutečnosti, že návrh na povolení oddlužení podává zásadně pouze dlužník (srov. § 106 odst. 1 a § 389 odst. 2 IZ). Spolu s insolvenčním návrhem tak dlužník musí spojit i samotný návrh na povolení oddlužení.

Z charakteru úpravy oddlužení pak vyplývá, že jeho užití bude praktické zejména u dlužníků – fyzických osob, kteří mají pravidelný příjem, z něhož mohou plnit splátky svých dluhů [srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část druhá (ZPŮSOBY ŘEŠENÍ ÚPADKU), „K § 389–418 (Hlava V. Oddlužení)“ v DZ].

Těmto osobám pak de facto poskytuje „druhou šanci“. V tomto smyslu nachází oddlužení svůj předobraz v prvních pokusech právní úpravy angloamerického ražení umožnit dlužníkům zbavit se dluhové zátěže a začít nový hospodářský život. Části kontinentální právní literatury je pak tato výchozí zásada zpravidla označována jako „fresh start strategy“, resp. i jako „new start strategy“.³¹⁶

Pregnantně vyjádřeno, představuje pak oddlužení: „jeden ze způsobů řešení úpadku, při němž jsou dlužníkovy dluhy konsolidovány tak, aby byli nezajištění věřitelé uspokojeni částečně a zajištění v zásadě zcela (úplně) a následně aby byl dlužník od zbytku těchto dluhů osvobozen.“³¹⁷

12.3.1.4 Oddlužení pohledem nezajištěných věřitelů

Z hlediska nezajištěných věřitelů je podstatné, že spolu s návrhem na oddlužení je dlužník v souladu s § 392 odst. 1 písm. c) IZ povinen dodat insolvenčnímu soudu i písemný souhlas nezajištěného věřitele, který se na tom s dlužníkem dohodl, s tím, že hodnota plnění, které tento věřitel při oddlužení obdrží, bude nižší než třicet procent jeho pohledávky.

Tento písemný souhlas musí dále v souladu s § 392 odst. 2 IZ obsahovat údaj o tom, jaká bude nejnižší hodnota plnění, na kterém se s dlužníkem dohodl. Absence takového souhlasu by měla v souladu s § 395 odst. 1 písm. b) IZ za následek zamítnutí takového návrhu na povolení oddlužení ze strany insolvenčního soudu.

³¹⁶ Srov. Kavan, *Malé zamyšlení a několik výkladových poznámek k institutu oddlužení* in Právní rozhledy 12/2008, str. 434–440.

³¹⁷ Viz Havel, *Oddlužení – zbraň nebo hrozba?* in Právní rozhledy 2/2007, str. 50–55.

12.3.2 Hlasování věřitelů o způsobu oddlužení

Právo hlasovat o způsobu oddlužení přiznává § 402 odst. 1 IZ toliko věřitelům nezajištěným. Oddlužení je totiž určeno především pro uspokojení pohledávek těchto nezajištěných věřitelů. Tato skutečnost přitom vychází z obecné privilegovanosti zajištěných věřitelů. Ti se totiž mohou domáhat uspokojení svých pohledávek mimo insolvenční řízení, a to z výtěžku zpeněžení příslušného zajištění.³¹⁸

Zajištění věřitelé tak nehlasují ani v rozsahu, ve kterém je podle znaleckého posudku hodnota zajištění nižší než výše zajištěné pohledávky.³¹⁹ Takové řešení přitom dává smysl proto, že případný rozdíl mezi hodnotou zajištění a výší zajištěné pohledávky je věcí rizika výkyvu hodnoty zajištění. V oddlužení přitom toto riziko nese v plném rozsahu právě zajištěný věřitel.³²⁰

Pohledávky zajištěných věřitelů však ani tak nezůstávají zcela stranou. Jejich nárok bude uspokojen postupem stanoveným specificky pro oblast konkursu v § 293 a 298 IZ. Předpokladem pro takové řešení pak je uplatnění nároku ze strany zajištěných věřitelů přihláškou (srov. § 173 a násl. IZ) jejich pohledávky.³²¹

12.3.3 Uspokojení zajištěných věřitelů plněním splátkového kalendáře

Samotné oddlužení lze přitom v souladu s ustanovením § 398 odst. 1 IZ provést buď zpeněžením majetkové podstaty, anebo plněním splátkového kalendáře.

Realizace zajištění v insolvenčním řízení, řešeném oddlužením ve formě splátek, pak přichází do úvahy pouze při současném naplnění těchto podmínek:

- zajištěný věřitel uplatní svůj nárok včasnou a řádnou přihláškou pohledávky, a dále
- pohledávka zajištěného věřitele bude zjištěna v rámci přezkumného jednání.

Dále textu bych se chtěl zaměřit na otázku, jakého uspokojení se v takovém případě dostane zajištěným věřitelům a z jakých zdrojů. Otázku uspokojení věřitelů nezajištěných pak v této souvislosti ponechám stranou. Na druhou stranu je zde třeba mít na zřeteli, že oddlužení je určeno právě především pro uspokojení pohledávek

³¹⁸ Srov. Kavan, *Malé zamyšlení a několik výkladových poznámek k institutu oddlužení* in Právní rozhledy 12/2008, str. 434–440.

³¹⁹ Srov. Holešínský, Politzer, Strnad, *Nové insolvenční právo v České republice (II. část)* in Právní rádce 12/2007, str. 1.

³²⁰ Srov. Havel, *Oddlužení – zbraň nebo hrozba?* in Právní rozhledy 2/2007, str. 50–55.

³²¹ Srov. Pachel, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 573.

věřitelů nezajištěných.³²² Jen na okraj bych v této souvislosti zmínil, že nezajištění věřitelé jsou zpravidla uspokojováni z příjmů dlužníka. Samotný dlužník pak není omezen na dispozičních právech k věcem, které náležejí do jeho majetkové podstaty.³²³ Výjimku pak představuje majetek sloužící k zajištění přihlášených pohledávek (srov. § 409 odst. 2 IZ).

Zajištění věřitelé se následně uspokojí právě z výtěžku zpeněžení zajištění (srov. § 398 odst. 3 IZ). Pro tento majetek, tvořící předmět zajištění, pak platí zvláštní režim. Spravuje jej totiž i nadále insolvenční správce a provádí buď popsané zpeněžení nebo jinak realizuje v oddlužení schválenou dohodu s příslušným zajištěným věřitelem.³²⁴

Ustanovení § 409 odst. 3 IZ dále podrobněji uvádí, že po schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře a dále po zjištění pravosti výše a pořadí zajištěné pohledávky tento majetek zpeněží insolvenční správce.

Bude-li (naproti tomu) oddlužení řešeno prodejem majetku dlužníka, bude ta věc, právo nebo jiná majetková hodnota ve vlastnictví dlužníka, která slouží k zajištění pohledávky zajištěného věřitele, zpeněžena vždy. Kumulativní splnění výše uvedených podmínek tak bude v daném případě irelevantní.³²⁵

Výtěžek zpeněžení následně vydá zajištěnému věřiteli. Při tomto zpeněžení se pak postupuje obdobně podle ustanovení o zpeněžení zajištění v konkursu.

Lze tak shrnout, že po srovnání pozic zajištěného věřitele při tomto způsobu provedení oddlužení na jedné straně a v konkursu na straně druhé je z hlediska míry jeho uspokojení v zásadě identická.³²⁶

Při zpeněžení majetkové podstaty se analogicky aplikují ustanovení IZ o zpeněžení majetkové podstaty v konkursu. Do majetkové podstaty však zásadně nepatří ten majetek, který dlužník nabył poté, kdy soud oddlužení povolil.³²⁷

Ohledně uspokojení zajištěných věřitelů je konečně užitečné doplnit, že bez ohledu na způsob řešení oddlužení se na zajištěné pohledávky bude vždy vztahovat ustanovení §

³²² Srov. Páchl, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 573, a Taranda, *Osobní bankrot – bude spásou některých dlužníků?* in Daňová a hospodářská kartotéka 2/2008.

³²³ Srov. Holešínský, Politzer, Strnad, *Nové insolvenční právo v České republice (II. část)* in Právní rádce 12/2007, str. 1.

³²⁴ Srov. Havel, *Oddlužení – zbraň nebo hrozba?* in Právní rozhledy 2/2007, str. 50–55.

³²⁵ Srov. Páchl, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 590.

³²⁶ Srov. Pohl, *Nová úprava insolvenčního řízení – V. část* in Obchodní právo č. 7–8/2008.

³²⁷ Srov. Pohl, *Základní principy nové právní úpravy řešení úpadku v České republice* in Bulletin advokacie č. 11/2007, str. 19–37, a Taranda, *Osobní bankrot – bude spásou některých dlužníků?* in Daňová a hospodářská kartotéka 2/2008.

414 IZ o osvobození dlužníka od zbytku dluhů.

Toto osvobození se pak vztahuje i na ručitele dlužníka a jiné osoby v obdobném postavení jako ručitel (srov. § 414 odst. 3 IZ). V první řadě se tak osvobození bude vztahovat na závazky dlužníka vůči osobám, které ručily za závazky dlužníka, plnily za dlužníka z titulu tohoto zajištění a nyní mají vůči dlužníkovi pohledávku z titulu následného postihu (regresu) v souladu s ustanovením § 550 OZ, resp. § 303 a násl. ObchZ.³²⁸

Neuspokojené pohledávky zajištěných věřitelů se na základě rozhodnutí insolvenčního soudu mohou stát pohledávkami naturálními.

³²⁸ Srov. Pachel, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 598.

ČÁST TŘETÍ

ÚPADEK FINANČNÍCH INSTITUCÍ

V předchozí (druhé) části této disertační práce jsem se dopodrobna zabýval různými variantami, které pro finanční instituce jako věřitele v průběhu insolvenčního řízení mohou v praxi přicházet v úvahu.

Zvláštní pozornost jsem v této souvislosti zaměřil zejména na postavení, práva a povinnosti zajištěných věřitelů. Na více místech této disertační práce jsem rovněž tento svůj přístup k této problematice a postoj obhajoval. Mám totiž zato, že dominantní převahu ve většině insolvenčních řízení budou mezi zajištěnými věřiteli mít právě finanční instituce. Jejich profesionální obezřetnost úzce souvisí se skutečností, že se finanční instituce věnují poskytování úvěrů, půjček a obecně finančních služeb jakožto své hlavní podnikatelské činnosti. Jsou k tomu rovněž vždy bohatě vybaveny jak po materiální a finanční stránce, tak zejména co do svých lidských zdrojů a letitého *know-how*.

Na druhé straně nelze ignorovat ani fakt, že i finanční instituce jsou vystaveny mnoha rizikovým faktorům, výkyvům ekonomiky, recesí a krizí likvidity peněžních prostředků. Může se tedy lehce přihodit, že i tito silní hráči svým problémům podlehnou a dostanou se do stavu a okolností, právním žargonem IZ označovaných jako úpadek. Podat podrobný popis toho, co pak bude následovat, je cílem navazující části této disertační práce.

13. OTÁZKA POUŽITELNOSTI PRÁVA EVROPSKÝCH SPOLEČENSTVÍ NA ÚPADEK FINANČNÍCH INSTITUCÍ

V důsledku vstupu České republiky do Evropské unie se stala součástí vnitrostátního (tuzemského) právního řádu rovněž úprava přeshraničních prvků insolvenčního řízení. Ta je obsažena v nařízení rady (ES) č. 1346/2000 ze dne 29. května 2000 o úpadkovém řízení (dále jen „*Nařízení*“),³²⁹ které nabylo účinnosti dne 31. 5. 2002. Konkrétně

³²⁹ Srov. Páchl, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 613.

v České republice se pak stalo účinným ode dne jejího vstupu do Evropské unie (tedy od 1. 5. 2004).

Přitom před přijetím tohoto Nařízení měly členské státy Evropského společenství uzavřeny bilaterální smlouvy o vzájemném uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v oblasti úpadkového (insolvenčního) práva. Jednotlivé smlouvy jsou pak vyjmenovány v čl. 44 Nařízení.³³⁰

13.1 Závaznost Nařízení

Nařízení pak upravuje některé aspekty při vedení insolvenčního řízení.

IZ se ve svém textu dále vypořádává s možnou kolizí, která mezi přímým účinkem tohoto Nařízení a řízením zahájeným právě na základě IZ může nastat. Příslušná kolizní ustanovení jsou obsažena v § 426 až 430 IZ. S možným konfliktem vnitrostátní a evropské úpravy insolvenčního řízení kalkuloval i zákonodárce při přípravě návrhu znění IZ [srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část třetí (SPOLEČNÁ USTANOVENÍ), „§ 426–430 (Hlava II. Vztah ke státům Evropské unie)“ v DZ].

Nařízení je totiž přímo účinným právním předpisem, který zavazuje nejen jednotlivé členské státy, ale i vnitrostátní (tuzemské) subjekty práva (tedy fyzické i právnické osoby). To ostatně vyplývá z charakteru Nařízení jakožto aktu sekundárního práva Evropské unie v souladu s čl. 249 Smlouvy o založení Evropského společenství.³³¹

Citované ustanovení Smlouvy o založení Evropského společenství pak z tohoto Nařízení činí obecně závazný předpis evropského práva. Soudy v jednotlivých členských státech Evropské unie jsou rovněž povinny ustanovení Nařízení aplikovat ve své rozhodovací praxi.

Výjimku z teritoriální působnosti tohoto Nařízení představuje pouze Dánsko, které si v souladu s čl. 1 a 2 Protokolu o postavení Dánska, připojeného ke Smlouvě o Evropské unii a Smlouvě o založení Evropského společenství, vyhradilo, že Nařízení není v Dánsku závazné ani použitelné.³³²

³³⁰ Srov. Adam, *Mezinárodní příslušnost a uznávání úpadkového řízení z pohledu evropského – první střihy z judikatury ESD* in *Bulletin advokacie* 4/2007, str. 42–45.

³³¹ Srov. Páchl, *Insolvenční řízení s evropským mezinárodním prvkem* in *Právní rádce* 7/2007, str. 22–27.

³³² Srov. Páchl, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 613.

13.2 Závaznost směrnic č. 2001/24/ES a č. 2000/12/ES

Přímou a obecnou závaznost Nařízení je nutné odlišit od závaznosti následujících směrnic, upravujících specificky úpadek některých z finančních institucí, a to:

- směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/24/ES ze dne 4. dubna 2001 o reorganizaci a likvidaci úvěrových institucí (dále jen „*směrnice 2001/24/ES*“) a
- směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/12/ES ze dne 20. března 2000 o přístupu k činnosti úvěrových institucí a o jejím výkonu (dále jen „*směrnice 2000/12/ES*“).

Tyto směrnice totiž jsou závazné pouze vůči členským státům Evropské unie. Nelze tedy hovořit o bezprostřední účinnosti ve vztahu k jednotlivým subjektům (fyzickým a právnickým osobám), jako tomu bylo v případě citovaného Nařízení. K tomu, aby ustanovení těchto směrnic nabyla svou účinnost i na jednotlivé subjekty, bylo nutné provést jejich transpozici do IZ.

Právní úprava insolvenčního řízení v rámci Evropské unie je primárně založena právě na směrnicích.

Směrnice jako taková je přitom legislativní akt Evropské unie, která vyžaduje ze strany členského státu dosažení určitého cíle (výsledku), aniž by přitom diktovala prostředky k dosažení takové mety. Jak jsem již uváděl výše, směrnice se tak co do své závaznosti liší od nařízení. Ta jsou sama zároveň prováděcí a nevyžadují žádné navazující implementační (transpoziční) opatření ze strany členských států.³³³

13.3 Neaplikovatelnost Nařízení na úpadek finančních institucí

Pro finanční instituce a jejich případný úpadek je konečně zásadní, že z působnosti Nařízení je mimo jiné vyloučeno právě řízení vedené proti bankám, pojišťovnám a jiným finančním institucím.

Ohledně vymezení úpadku (insolvence) finančních institucí jakožto celku z osobní (personální) působnosti tohoto Nařízení stanoví přímo odstavec (9) tohoto Nařízení doslovně, že: *„úpadková řízení, která se týkají pojišťoven, úvěrových institucí, investičních podniků majících v držení finanční prostředky nebo cenné papíry třetích osob a podniků kolektivního investování, jsou z oblasti působnosti tohoto Nařízení vyloučena. Tyto podniky by neměly spadat do oblasti působnosti tohoto Nařízení, neboť*

³³³ Srov. Schelleová, *Evropské insolvenční právo* in *Obchodní právo* 6/2008, str. 8–17.

jsou upraveny zvláštními předpisy a vnitrostátní kontrolní orgány mají do jisté míry k dispozici značné pravomoci k zásahu.“

Nařízení pak není možné aplikovat na úpadek finančních institucí ani poté, kdy jim byla odebrána licence nebo povolení, která je opravňuje vykonávat činnost. Znamená to mimo jiné i to, že na řízení ohledně úpadku finančních institucí s „evropským mezinárodním prvkem“ budou aplikována vždy výlučně příslušná ustanovení IZ. Konkrétně se bude jednat o ustanovení § 367 až 388 IZ.

Pojem „evropský mezinárodní prvek“ je výslovně uveden v § 426 IZ. Tam se uvádí, že: „evropským mezinárodním prvkem se rozumí v souladu s Nařízením 1346/2000 skutečnost, že hlavní zájmy dlužníka jsou soustředěny v některém z členských států Evropské unie s výjimkou Dánska a současně alespoň jeden z věřitelů nebo část majetkové podstaty se nachází v některém z jiných členských států Evropské unie s výjimkou Dánska.“

Ve výše popsaném smyslu má pak v tomto typu řízení IZ jakožto právní předpis jednoznačně monopolní postavení a znění výše uvedeného Nařízení tak pro naše účely bude nadále bez zásadnějšího významu.

13.4 Absence ustanovení o přeshraničním insolvenčním řízení v IZ

Na doplnění k výše uvedenému pojednání je dále třeba upozornit na závažnou skutečnost. Nově přijatý IZ již totiž do budoucna neobsahuje žádná ustanovení o přeshraničním insolvenčním řízení, která by upravovala vztah s jinými státy, než jsou členské země Evropské unie. IZ tak fakticky zcela opomíjí neevropský aspekt mezinárodních insolvencí – tedy případy, kdy probíhá řízení, které má vztah ke státům, které nejsou členy Evropské unie.

K této situaci došlo po zrušení § 69 odst. 1 a 2 ZKV bez toho, aby v novém IZ byla za tato zrušená ustanovení přijata odpovídající náhrada. Tuto skutečnost je přitom nutné považovat za zásadní vadu rekonstrukce provedené v IZ. Zejména při zohlednění faktu, jak markantní úspěch zažívá celosvětově v praxi užívaný modelový zákon UNCITRAL o přeshraničním insolvenčním řízení a jak je přitom tato úprava blízká režimu evropského insolvenčního Nařízení, nelze v této souvislosti českému zákonodárci doporučit nic jiného, než aby na základě tohoto vzoru doplnil do IZ ustanovení o přeshraničním insolvenčním řízení. A to právě pro vztahy s jinými zeměmi, než jsou členské státy

Evropské unie.³³⁴ Zmíněný modelový právní předpis UNCITRAL má přitom pomoci jednotlivým státům vybavit jejich insolvenční právo moderním harmonizovaným a spravedlivým rámcem k účinnějšímu řešení případů přeshraniční insolvence.³³⁵

IZ dále prakticky ignoruje i ty situace, kdy je řízení zahájeno ve státě ležícím mimo území Evropské unie a kde se až následně projeví potřeba součinnosti ze strany příslušných orgánů ČR. V takových případech pak budou příslušné orgány jen velmi stěží hledat pravidla, podle nichž zvolí správný postup.

Oproti tomu upozorňuji na sice strohou, ale i tak komplexnější úpravu na Slovensku, obsaženou v § 172 a násl. zákona č. 7/2005 Z. z., o konkurze a reštrukturalizácii.

V tomto směru je tak reforma úpadkového práva v IZ nedotažená a nekompletní.³³⁶

14. ÚPADEK VNITROSTÁTNÍCH (TUZEMSKÝCH) A NĚKTERÝCH ZE ZAHRANIČNÍCH ÚVĚROVÝCH INSTITUCÍ

IZ explicitně neupravuje klíčový pojem „*úvěrová instituce*“, kterým se budeme níže v textu opakovaně a podrobně zabývat. Tento termín je tak v kontextu úpravy směrnice 2001/24/ES (a s odkazem na směrnici 2000/12/ES) vztáhnout na postavení následujících finančních institucí. Pojem „*úvěrová instituce*“ tak konkrétně dopadá na následující typy subjektů:

- bank, spořitelních a úvěrních družstev,
- institucí elektronických peněz a
- osob oprávněných vydávat elektronické peníze.

Detailní vymezení úvěrových institucí, na které se příslušný *Díl 1 Hlavy IV IZ*, upravující úpadek výše specifikovaných finančních institucí, vztahuje, je přímo obsažen i v textu IZ (srov. § 367 odst. 1 IZ).

Jedná se o následující skupiny subjektů:

- banky, spořitelní a úvěrní družstva nebo instituce elektronických peněz,

³³⁴ Viz Richter, *Insolvenční zákon: od vládního návrhu k vyhlášenému znění* in Právní rozhledy 21/2006, str. 765–774.

³³⁵ Srov. Schelleová, *Evropské insolvenční právo* in Obchodní právo 6/2008, str. 8–17.

³³⁶ Viz Čihula, *Reforma insolvenčního práva v Česku ještě neskončila* in Právní rozhledy 20/2007, str. 732–745.

- zahraniční banky nebo instituce elektronických peněz podnikající na území České republiky na základě jednotné licence tak, jak je tento pojem vymezen v § 5c-7a zákona č. 21/1992 Sb., o bankách (dále jen „ZB“),
- osoby se sídlem nebo místem podnikání na území České republiky oprávněné vydávat elektronické peníze,
- osoby se sídlem nebo místem podnikání na území Evropské unie nebo Evropského hospodářského prostoru oprávněné vydávat elektronické peníze,
- osoby se sídlem nebo místem podnikání mimo území Evropské unie nebo Evropského hospodářského prostoru oprávněné vydávat elektronické peníze,
- pobočky zahraničních bank.

14.1 Ztráta licence (povolení) jako předpoklad pro prohlášení úpadku

Po dobu, po kterou jsou finanční instituce nositelem licence nebo povolení podle právních předpisů upravujících její činnost, jsou vyňaty z působnosti IZ (srov. § 6 odst. 2 IZ). V případě bank jakožto finančních institucí pak k pojmu „licence“ a její udělení odkazují na § 4 až 7a ZB. Pro zajímavost je třeba doplnit, že toto obecně vynětí pak ve stejném rozsahu platí např. i pro zdravotní pojišťovny.

Jak již z prostého jazykového výkladu tohoto ustanovení vyplývá, není pro finanční instituce použití (aplikace) insolvenčního řízení podle IZ vyloučeno obecně. Aplikace IZ na finanční instituce je tak pouze podmíněna předchozím odnětím (ztrátou) licence či obdobného zákonem vyžadovaného povolení pro jejich činnost.³³⁷

V případě bank pak postup při odnětí licence upravuje § 35 a 36 ZB. V souladu s těmito ustanoveními tak Česká národní banka odejme bance licenci při přetrvávání závažných nedostatků v činnosti banky nebo pobočky zahraniční banky anebo při úpadku banky. Z jazykového výkladu tohoto ustanovení pak lze dovodit, že v případě úspěšného osvědčení skutečností, že se příslušná banka nachází v situaci úpadku, přistoupí orgán dozoru (Česká národní banka) k odnětí licence takové banky vždy a povinně. Tato licence pak podle § 7a odst. 1 písm. a) ZB zaniká dnem, kterým nabývá příslušné rozhodnutí o odnětí licence právní moci.

Na doplnění úvodu je třeba doplnit, že uvedené výjimky z působnosti IZ obsahově i formálně navazují na dosavadní úpravu, obsaženou v § 1a odst. 2 a § 12a odst. 3 písm. a) ZKV [srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část první (OBECNÁ ČÁST), „K § 6“ v DZ].

³³⁷ Srov. Pachl, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 12.

Platí to i o kategorizaci subjektů, kterých se speciální úprava týká (srov. § 66d odst. 1 ZKV).

14.2 Nadnárodní (a speciální) charakter řízení o úpadku vnitrostátních (tuzemských) a některých zahraničních úvěrových institucí

Úpadek finančních institucí představuje oblast, která je podrobně upravena právem EU. I český právní řád (resp. § 367 IZ) tak transponuje příslušná ustanovení směrnice 2001/24/ES. Konkrétně se pak jedná o transpozici článku 1 a 2 pododstavec 7 a 9 této směrnice.

IZ se tak v první řadě musel vypořádat s povinností transponovat ustanovení o úpadku úvěrových institucí se sídlem v České republice. Jak jsem již uvedl výše, legislativní termín „*úvěrová instituce*“ převzala směrnice 2001/24/ES odkazem ze směrnice 2000/12/ES, a to včetně výjimek obsažených v článku 2 odst. 3 směrnice 2000/12/ES.

Závazky, jež byl zákonodárce při přípravě návrhu znění IZ povinen splnit, byly však ještě rozsáhlejší. Zahrnovaly totiž i povinnost zakotvit přímo v textu IZ i úpravu těch vlivů a dopadů, které se na území České republiky sekundárně projeví jako důsledek (účinek) vyplývající z úpadku úvěrových institucí se sídlem v jiných státech EU [Srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část druhá (ZPŮSOBY ŘEŠENÍ ÚPADKU), „K § 272–283 (Díl 1: *Úpadek bank, spořitelních a úvěrních družstev, institucí elektronických peněz a osob oprávněných vydávat elektronické peněžní prostředky a dále některých zahraničních bank, institucí elektronických peněz a osob oprávněných vydávat elektronické peněžní prostředky*)“ v DZ].

Výsledkem této transpozice pak je úprava obsažená v ustanoveních § 367 IZ a násl. IZ a představující tak zvláštní podobu insolvenčního řízení.

14.3 Fikce úpadku některých zahraničních úvěrových institucí

Zásadní otázku při pojednání o úpadku výše uvedeného okruhu úvěrových institucí představuje samotná otázka, kdy úpadek takových osob nastane, resp. zda za daných okolností již nastal.

Tento problém pak nenastává v případě těch subjektů, které jsou založeny, vznikly a existují na základě právního řádu České republiky. V takovém případě se stav úpadku takového dlužníka posuzuje v souladu s relevantními ustanoveními IZ. Pojem „*úpadek*“ je pak vymezen v ustanovení § 3 IZ.

Obdobně se pak nahlíží i na subjekty, které mají své sídlo, resp. místo podnikání v zahraničí, a to mimo území Evropské unie a Evropského hospodářského prostoru.

14.3.1 Subjekty, u nichž nelze stav úpadku posoudit na základě IZ

V případě úvěrových institucí, jakými jsou:

- zahraniční banky nebo instituce elektronických peněz podnikající na území České republiky na základě jednotné licence³³⁸ a dále
- osoby se sídlem nebo místem podnikání na území Evropské unie nebo Evropského hospodářského prostoru oprávněné vydávat elektronické peníze, pak výše popsany postup použít nelze.

Za účelem určení, zda se takové subjekty nacházejí ve stavu úpadku či ne, tak § 367 odst. 2 IZ zakotvuje fikci úpadku.

Tyto osoby jsou pak v souladu se zákonným vymezením této fikce v úpadku, je-li prováděno:

- kolektivní řízení zahájené a sledované správními nebo soudními orgány členského státu Evropské unie nebo jiného státu tvořícího Evropský hospodářský prostor, jehož cílem je prodej majetku pod dozorem nebo dohledem těchto orgánů, včetně případů, kdy jsou řízení ukončena oddlužením nebo jiným obdobným opatřením. Vymezení popsaného kolektivního řízení pak obsahově plně koresponduje s definicí „*likvidační řízení*“, obsaženou v čl. 2 Směrnice 2001/24/ES; a nebo
- opatření, jehož účelem je uchovat nebo obnovit zdravou finanční situaci osoby a které může mít vliv na již existující práva třetích osob, včetně opatření zahrnujícího možnost pozastavení plateb, pozastavení vymahatelnosti pohledávek, odložení opatření souvisejících s výkonem rozhodnutí nebo exekucí nebo krácení pohledávek.

Vymezení těchto opatření pak obsahově plně koresponduje s definicí „*reorganizační opatření*“, obsaženou v čl. 2 Směrnice 2001/24/ES.

V souladu s § 376 IZ takto specifikovaná „*reorganizační opatření*“ může příslušný zahraniční soudní nebo správní orgán členského státu Evropské unie nebo jiného státu tvořícího Evropský hospodářský prostor, na jehož území předmětný subjekt, tedy:

- banka,
- spořitelní a úvěrní družstvo,

³³⁸ Srov. Pohl, *Nová úprava insolvenčního řízení – VI. část* in *Obchodní právo* č. 9/2008.

- instituce elektronických peněz nebo
- osoba se sídlem nebo místem podnikání na území České republiky oprávněná vydávat elektronické peníze na základě povolení podle zvláštního právního předpisu vykonává svou činnost,

přijmout toliko s účinky na území svého státu.

Výše uvedené „reorganizační opatření“ tak může mít vliv na již existující práva třetích osob, včetně opatření zahrnujícího možnost pozastavení plateb, pozastavení vymahatelnosti pohledávek, odložení opatření souvisejících s výkonem rozhodnutí nebo exekucí nebo krácením pohledávek, ale s účinky výlučně na území toho státu, který opatření přijal. Účinky takového opatření se tedy nemohou dotknout věcných práv třetích osob na území jiného státu, než který toto opatření přijal.³³⁹

Tento výklad lze uzavřít konstatováním, že citované ustanovení transponuje zásady vyjádřené v člancích 3 a 9 směrnice 2001/24/ES a v článku 5 této směrnice a bylo již v identické podobě obsaženo v korespondujícím ustanovení § 66l ZKV [srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část druhá (ZPŮSOBY ŘEŠENÍ ÚPADKU), „K § 272–283 (Díl 1: Úpadek bank, spořitelních a úvěrních družstev, institucí elektronických peněz a osob oprávněných vydávat elektronické peněžní prostředky a dále některých zahraničních bank, institucí elektronických peněz a osob oprávněných vydávat elektronické peněžní prostředky)“ v DZ].

K samotnému pojmu „kolektivního řízení“ je třeba podotknout, že pojmy a definice obsažené v Nařízení, jakož i v dalších evropských právních aktech, nemají sloužit ke sjednocení právní terminologie v jednotlivých členských státech. Snaží se pouze vytvořit sběrné kategorie, schopné pojmut roztržštěnou terminologii, užívanou v jednotlivých státech Evropské unie.

Z vymezení citovaného termínu „kolektivního (úpadkového) řízení“ dosti jednoznačně vyplývá, že se nemůže jednat o pouhé dvoustranné řízení. Naopak půjde o řízení, jehož se účastní vyšší počet věřitelů. Lze tak pod něj bezpochyby zahrnout nejen řízení upravená v ZKV (tedy konkurs, nucené vyrovnání a vyrovnání), ale zejména řízení upravená v IZ – tedy konkurs, reorganizaci a oddlužení.³⁴⁰

IZ pak v případě úpravy této fikce téměř beze zbytku obsahově kopíruje právní

³³⁹ Srov. Pachel, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 537.

³⁴⁰ Srov. Pachel, *Insolvenční řízení s evropským mezinárodním prvkem* in *Právní rádce 7/2007*, str. 22–27.

úpravu obsaženou v § 66d odst. 2 ZKV.

14.3.2 Evropský základ úpravy fikce úpadku

Vymezení pojmu úpadku zejména zahraniční banky s jednotnou licencí je třeba zejména pro ty případy, kdy se české právo musí vyrovnat s účinky úpadku takové zahraniční instituce.

Tento úpadek pak může být řešen např. právě reorganizačními opatřeními s účinky *erga omnes*, které však české právo nezná [srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část druhá (ZPŮSOBY ŘEŠENÍ ÚPADKU), „K § 272–283 (Díl 1: Úpadek bank, spořitelních a úvěrních družstev, institucí elektronických peněz a osob oprávněných vydávat elektronické peněžní prostředky a dále některých zahraničních bank, institucí elektronických peněz a osob oprávněných vydávat elektronické peněžní prostředky)“ v DZ].

14.3.3 Posouzení úpadku organizační složky osoby, která nemá na území České republiky sídlo, na základě IZ

IZ naproti tomu umožňuje rozhodnout o úpadku organizační složky osoby, která nemá na území České republiky sídlo. Směrnice 2001/24/ES s touto skutečností nadto spojuje významné povinnosti vůči orgánům států, v nichž tato osoba působí.

Z tohoto důvodu IZ opakovaně deklaruje svou působnost i na pobočky zahraničních bank, které na území České republiky působí na základě licence udělené na základě ZB Českou národní bankou. Tuto formu podnikání je přitom nutné přísně odlišovat od postavení těch bank, které působí v tuzemsku na základě *jednotné evropské licence*.

14.3.4 Účinky zahájeného úpadekového řízení erga omnes

K pojednání o fikci úpadku u některých zahraničních úvěrových institucí lze shrnout, že v praxi půjde o zvláštní postavení těchto institucí, které na území ČR provozují svou činnost na základě povolení, jež jim bylo uděleno v jiném členském státě Evropské unie nebo státu tvořícího Evropský hospodářský prostor.

Pokud proti těmto subjektům pak bylo ve státě jejich sídla proti nim zahájeno likvidační řízení nebo reorganizační opatření ve smyslu příslušné vnitrostátní právní úpravy, předpokládá automaticky IZ, že i pobočka této finanční instituce, jejímž prostřednictvím tato finanční (úvěrová) instituce vykonává činnost na území ČR, se nachází ve stavu úpadku.

Poté, co si tuto otázku IZ výše popsaným způsobem vyřeší, umožňuje IZ zahájení řádného vnitrostátního (tuzemského) insolvenčního řízení. Nato již není nutné provádět

zkoumání faktického stavu vzniku a existence úpadku této finanční instituce ze strany vnitrostátního (tuzemského) insolvenčního soudu tak, jak to v jiných případech IZ vždy vyžaduje.³⁴¹

14.4 Použitelnost ostatních částí IZ při řešení úpadku úvěrových institucí

Jak jsem v předchozí části této disertační práce uvedl, představuje řešení úpadku finančních institucí (v užším smyslu úvěrových institucí) speciální druh insolvenčního řízení.

Tímto vymezením se implicitně dává najevo, že se pro takový speciální druh řízení nepoužijí obecná ustanovení IZ upravující insolvenční řízení jako takové. Tato zásada platí v obecné rovině, avšak nikoli bez výjimek.

14.4.1 Finanční instituce, jejichž úpadek lze řešit pouze konkursem

První výjimku představuje řešení úpadku následující skupiny subjektů:

- banky,
- spořitelního a úvěrního družstva nebo
- instituce elektronických peněz a dále
- pobočky zahraniční banky.

V případě takové *pobočky zahraniční banky* se přitom jedná o subjekty odlišné od těch uvedených v § 367 odst. 1 písm. b) IZ, tedy od zahraničních bank nebo institucí elektronických peněz podnikajících na území České republiky na základě *jednotné licence*.

Na úpadek těchto typů subjektů lze pak přiměřeně použít ostatní ustanovení IZ, a sice s výjimkou ustanovení týkajících se moratoria, reorganizace a oddlužení (srov. § 367 odst. 3 IZ). Úpadek výše jmenovaných úvěrových institucí lze řešit pouze v rámci konkursu.³⁴²

Při užití ostatních ustanovení IZ je pak třeba vždy zohlednit zvláštní ustanovení IZ vztahující se k úpadku finančních institucí. Taková úprava totiž má vždy při aplikaci přednost před obecnou úpravou IZ.

³⁴¹ Srov. Pachel, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 507.

³⁴² Srov. Pachel, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 507.

14.4.2 Finanční instituce, jejichž úpadek lze řešit i reorganizací nebo vyhlášením moratoria

Další výjimka se vztahuje na úpadek následujících subjektů – úvěrových institucí, vyjmenovaných v § 367 odst. 1 písm. c) až e) IZ:

- osoby se sídlem nebo místem podnikání na území České republiky oprávněné vydávat elektronické peníze na základě povolení podle zákona o platebním styku,
- osoby se sídlem nebo místem podnikání na území Evropské unie nebo Evropského hospodářského prostoru oprávněné vydávat elektronické peníze na základě povolení podle zákona o platebním styku a konečně
- osoby se sídlem nebo místem podnikání mimo území Evropské unie nebo Evropského hospodářského prostoru oprávněné vydávat elektronické peníze na základě povolení podle zákona o platebním styku.

Na úpadek výše uvedeného okruhu osob lze totiž použít veškerá ostatní ustanovení IZ, včetně těch, která se týkají úpravy moratoria, reorganizace a oddlužení (srov. § 367 odst. 4 IZ). Úpadek výše uvedených úvěrových institucí tak je možné řešit nikoli pouze konkursem, ale právě i reorganizací a též vyhlášením moratoria.

Oddlužení jako způsob řešení úpadku je nutné v případě všech typů finančních institucí vyloučit již z podstaty věci. Finanční instituce nebude nikdy splňovat podmínku, která je pro povolení oddlužení insolvenčním zákonem předepsána. Jak již bylo totiž zmíněno, oddlužením je možné totiž řešit pouze úpadek dlužníka, který není podnikatelem.³⁴³

14.5 Úpadek úvěrových institucí, který posuzují vnitrostátní (tuzemské) soudy

V navazující části této disertační práce se zaměřím na úpadek těch z úvěrových institucí, u nichž posouzení existence úpadku je svěřeno do působnosti vnitrostátních (tuzemských) soudů.

Obsahově přitom navážu na předcházející část této disertační práce, kde jsem pojednával o fikci úpadku některých zahraničních úvěrových institucí. Tato fikce se

³⁴³ Srov. Pachel, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 507.

uplatní právě v situaci, kdy z působnosti vnitrostátních (tuzemských) soudů je posouzení úpadku příslušné úvěrové instituce pojmově vyloučeno.

Oproti fikci úpadku jsou pak vnitrostátní (tuzemské) soudy příslušné k posouzení úpadku u těch úvěrových institucí, které lze označit jako vnitrostátní (tuzemské) a dále mimounijní, resp. mimoevropské. Dle oddílu 2 hlavy IV IZ pak bude níže uvedené pojednání dopadat na úpadek následujících typů subjektů:

- banky,
- spořitelního a úvěrního družstva nebo instituce elektronických peněz, a to po odnětí licence nebo povolení,
- osoby se sídlem nebo místem podnikání na území České republiky nebo mimo území Evropské unie nebo Evropského hospodářského prostoru oprávněné vydávat elektronické peníze,
- pobočky zahraniční banky, jak jsou tyto pobočky specifikovány v § 367 odst. 1 písm. f) IZ.

14.5.1 Osoby oprávněné podat návrh na zahájení insolvenčního řízení

Poté, co jsem se ve výše uvedeném odstavci vypořádal s osobní působností českých soudů posuzovat úpadek některých úvěrových institucí, se dále zaměřím na další podstatnou otázku, a to na okruh osob oprávněných podat insolvenční návrh.

Vedle dlužníka a věřitele takový návrh podává i orgán, který je oprávněn vykonávat dozor nebo dohled nad činností těch kterých úvěrových institucí (viz § 368 odst. 1 IZ). Oprávnění tohoto orgánu podat insolvenční návrh rovněž koresponduje s dosavadní úpravou obsaženou v ZKV (srov. § 66e ZKV).

Oprávnění dlužníka a jeho věřitelů se splatnou pohledávkou podat insolvenční návrh pak vyplývá z § 97 odst. 3 IZ. Toto ustanovení upravuje v obecné rovině pro insolvenční řízení okruh osob oprávněných podat insolvenční návrh.

V České republice bude tímto orgánem, oprávněným podat návrh na zahájení insolvenčního řízení vůči finanční instituci, výlučně Česká národní banka.³⁴⁴

Zákonodárce k tomuto oprávnění orgánu státního dohledu dodává, že toto právo je nezbytné k zajištění souladu s článkem 2 odst. 3 Ústavy České republiky. Toto ustanovení přitom uvádí, že: „*státní moc slouží všem občanům a lze ji uplatňovat jen v případech, v mezích a způsoby, které stanoví zákon.*“ [Srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část druhá (ZPŮSOBY ŘEŠENÍ ÚPADKU), „K § 272–283 (Díl 1: Úpadek bank, spořitelních

³⁴⁴ Srov. Páchl, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 512.

a úvěrních družstev, institucí elektronických peněz a osob oprávněných vydávat elektronické peněžní prostředky a dále některých zahraničních bank, institucí elektronických peněz a osob oprávněných vydávat elektronické peněžní prostředky)“ v DZ]

V návrhu orgán dozoru nebo dohledu poté uvede rozhodující skutečnosti, které osvědčují úpadek dlužníka, a k návrhu připojí listiny k doložení svých tvrzení.

Pro takový návrh podaný orgánem dohledu či dozoru pak přiměřeně platí ustanovení § 103 IZ. Toto ustanovení obecně upravuje obsahové i formální náležitosti takového návrhu. Na rozdíl od insolvenčního návrhu podaného věřitelem či dlužníkem však nemusí tento orgán dozoru, resp. dohledu v návrhu osvědčit, že má za dlužníkem splatnou pohledávku. Tato skutečnost ostatně vyplývá z logiky věci. Vztah mezi dlužníkem a orgánem dozoru či dohledu nebude naplňovat charakteristiky dlužnicko-věřitelského vztahu.³⁴⁵

Je-li navrhovatelem právě orgán dozoru či dohledu, není insolvenční soud oprávněn po něm požadovat složení zálohy na náklady řízení. Pokud se pak k takovému insolvenčnímu návrhu připojí některý z věřitelů dlužníka či dokonce dlužník sám, je možné po nich složení této zálohy žádat. I když tyto subjekty však během určeného termínu stanovenou zálohu nesloží, není však insolvenční soud oprávněn řízení zastavit způsobem upraveným v ustanovení § 108 odst. 3 IZ.³⁴⁶

14.5.2 Vliv zahájeného insolvenčního řízení na práva věřitelů

V tomto oddíle disertační práce bych se chtěl zaměřit na otázku, jakým způsobem se zahájené insolvenční řízení ohledně výše vymezeného okruhu úvěrových institucí dotýká práv třetích osob, zejména věřitelů těchto subjektů.

14.5.2.1 Dopad na nabytá věcná práva věřitelů či třetích osob

Insolvenční řízení v první řadě neovlivňuje nabytá věcná práva věřitelů či třetích osob k majetku patřícímu dlužníku – úvěrové instituci.

V souladu s ustanovením § 369 odst. 1 IZ pak zejména není dotčeno:

- právo zpeněžit majetek nebo nechat jej zpeněžit a uspokojit se z výnosu nebo příjmu plynoucího z tohoto majetku, zejména na základě zástavního práva,
- výhradní právo na plnění, zejména při zajištění zástavním právem k pohledávce nebo postoupením pohledávky,

³⁴⁵ Srov. Pohl, *Nová úprava insolvenčního řízení – VI. část* in Obchodní právo č. 9/2008.

³⁴⁶ Srov. Pohl, *Nová úprava insolvenčního řízení – VI. část* in Obchodní právo č. 9/2008.

- právo požadovat vydání majetkové hodnoty nebo náhrady od kohokoli, kdo majetkovou hodnotu drží nebo užívá proti vůli oprávněné osoby,
- právo požívat plody.

Na doplnění k této skutečnosti lze uvést, že toto ustanovení téměř doslovně odpovídá dosavadní úpravě obsažené v ZKV [srov. § 66f odst. 1 písm. a) ZKV].

V otázce postiženého majetku pak nerozhoduje, zda se jedná o majetek hmotný či nehmotný, resp. majetek movitý nebo nemovitý. Ohledně majetku „nehmotného“ se pak v souladu se zavedenou českou právní terminologií v praxi bude spíše jednat o „*práva, resp. jiné majetkové hodnoty*“. Pod pojmem „*majetek*“ se v souladu s relevantním ustanovením § 369 odst. 1 IZ rozumí i soubory přesně neurčených majetkových hodnot, jejichž složení se postupem doby mění. V případě tohoto pojmu se nejspíše bude rozumět „*věc hromadná*“, resp. „*soubor movitých věcí*“ tak, jak s těmito termíny operuje např. § 153 odst. 1 OZ. Předpokladem pak bude, že se tyto celky v okamžiku rozhodnutí o úpadku budou nacházet na území jiného členského státu Evropské unie nebo dalšího státu tvořícího Evropský hospodářský prostor.

Ve věci vymezeného okruhu „*věcných práv*“ pak přichází podle českého právního řádu (jmenovité pak v souladu s § 1 odst. 1 ZZVVPN) v úvahu vlastnické právo, zástavní právo, právo odpovídající věcnému břemeni a předkupní právo s účinky věcného práva. To ostatně potvrzuje i § 369 odst. 4 IZ, když stanoví, že za věcné právo se považuje právo zapsané ve veřejném seznamu, který podle zvláštního právního předpisu osvědčuje existenci tohoto práva, a účinné vůči třetím osobám. Tímto veřejným seznamem pak v daném případě je katastr nemovitostí.

14.5.2.2 Právo insolvenčního správce podat žalobu o určení neplatnosti nebo neúčinnosti právního úkonu

IZ v § 369 odst. 3 pak dále stanoví, že není dotčeno právo insolvenčního správce podat z důvodů poškozování věřitelů žalobu o určení neplatnosti nebo neúčinnosti právního úkonu,³⁴⁷ ani právo právnímu úkonu odporovat (srov. ustanovení § 231 až 243 IZ).

I toto oprávnění insolvenčního správce lze v téměř doslovně totožném znění nalézt v předchozí úpravě § 66f odst. 3 ZKV.

14.5.2.3 Vliv na práva prodávajícího plynoucí z výhrady vlastnického práva

Z dalších dopadů insolvenčního řízení (srov. § 369 odst. 2 IZ) na práva třetích osob je

³⁴⁷ Srov. Pachl, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 514.

podstatné, že insolvenční řízení nemá vliv na práva prodávajícího plynoucí z výhrady vlastnického práva vůči dlužníkovi jako kupujícímu.

V daném případě je pak rozhodující, zda se v okamžiku prohlášení konkursu majetek, jehož se výhrada týká, nachází na území jiného členského státu Evropské unie nebo státu tvořícího Evropský hospodářský prostor.

14.5.2.4 Vliv na kupní smlouvy, u níž je dlužník prodávajícím

Zahájení insolvenčního řízení dále nepředstavuje důvod pro odstoupení od kupní smlouvy, u níž je dlužník prodávajícím a zboží již bylo dodáno kupujícímu, a nebrání kupujícímu v nabytí vlastnického práva. Není ani důvodem ukončení takové kupní smlouvy.

Rozhodující skutečnost, která se týká nabývaného zboží, představuje předpoklad, aby se v okamžiku prohlášení konkursu majetek, který je předmětem prodeje, nacházel na území jiného členského státu Evropské unie nebo dalšího státu tvořícího Evropský hospodářský prostor.³⁴⁸

Ani v tomto smyslu nedošlo co do srovnání s předchozí úpravou obsaženou v ZKV k žádnému posunu [srov. § 66f odst. 1 písm. b) a c) ZKV].

14.5.2.5 Dopad na právo věřitele požadovat započtení proti pohledávce dlužníka

Zahájené insolvenční řízení nemá vliv ani na právo věřitele požadovat započtení proti pohledávce dlužníka. Podmínkou přitom ovšem je, aby toto započtení umožňoval právní řád, kterým se řídí pohledávka dlužníka.

14.5.2.6 Transponované evropské normy týkající se práv nedotčených insolvenčním řízením

Toto pojednání o účincích zahájeného insolvenčního řízení ohledně úvěrových institucí lze shrnout konstatováním, že úprava IZ v citovaných ustanoveních přímo transponuje příslušné články směrnice 2001/24/ES. Konkrétně se jedná o články 21 a 22 uvedené směrnice. IZ tyto články směrnice transponuje doslovně.

Tato směrnice jako celek přitom upravuje, které právní vztahy mají zůstat úpadkovým řízením nedotčeny [srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část druhá (ZPŮSOBY ŘEŠENÍ ÚPADKU), „K § 272–283 (Díl 1: Úpadek bank, spořitelních a úvěrních družstev, institucí elektronických peněz a osob oprávněných vydávat elektronické peněžní prostředky a dále některých zahraničních bank, institucí elektronických peněz a osob oprávněných vydávat elektronické peněžní prostředky)“ v DZ].

³⁴⁸ Srov. Pohl, *Nová úprava insolvenčního řízení – VI. část* in *Obchodní právo* č. 9/2008.

14.5.3 Informační povinnosti v průběhu insolvenčního řízení

Úvěrové instituce působí zpravidla nejen v zemi svého sídla, ale především v ostatních státech Evropské unie, resp. státech tvořících Evropský hospodářský prostor. Formy tohoto „působení“ v ostatních zemích jsou pak různé. Zpravidla se bude jednat o činnost prováděnou na základě tzv. jednotné licence, případně prostřednictvím organizačních složek (poboček) bez vlastní právní subjektivity.

Z výše popsaného charakteru nadnárodního působení většiny úvěrových institucí pak vyplývá i naléhavá potřeba poskytnout zúčastěným osobám a orgánům pověřeným dozorem nad činností úvěrových institucí v dostatečném rozsahu informace o úpadku té které úvěrové instituce.

Na úvod k této části pak je třeba doplnit, že obsáhlá informační povinnost procesních subjektů byla v téměř identické podobě jako nyní v IZ upravena i v předcházející právní úpravě § 66g ZKV.

14.5.3.1 Vyrozumění vnitrostátního (tuzemského) orgánu dozoru

Povinnost insolvenčního soudu neprodleně vyrozumět o zahájení insolvenčního řízení ohledně úvěrových institucí Českou národní banku jakožto jejich vnitrostátního (tuzemského) regulátora přitom vyplývá primárně z ustanovení § 102 odst. 1 písm. g) IZ, upravujícího obecně zahájení, vedení a ukončení insolvenčního řízení jako takového.

Tato povinnost je pochopitelně aplikovatelná pouze tehdy, je-li dlužník účastníkem platebního systému uvedeného v seznamu České národní banky nebo účastníkem vypořádacího systému.

14.5.3.2 Vyrozumění zahraničních orgánů dozoru

Insolvenční soud však musí rovněž prostřednictvím vnitrostátního (tuzemského) orgánu dohledu nebo dozoru informovat o vydání rozhodnutí o úpadku a o prohlášení konkursu na majetek banky, spořitelního a úvěrního družstva nebo instituce elektronických peněz v zákonem předepsaném rozsahu i odpovídající orgány dozoru, resp. dohledu v těch členských státech Evropské unie a státech tvořících Evropský hospodářský prostor, ve kterých příslušná úvěrová instituce vykonává svou činnost na základě jednotné licence. K podrobnostem ohledně této informační povinnosti odkazují na ustanovení § 370 odst. 1 IZ. Tato informace musí v souladu s citovaným ustanovením obsahovat i upozornění na možné důsledky rozhodnutí o úpadku a o prohlášení konkursu.

V této souvislosti je třeba upozornit na skutečnost, že IZ detailně neupravuje způsob, jakým mají být tyto orgány dozoru a dohledu v ostatních členských státech Evropské unie a státech tvořící Evropský hospodářský prostor o tomto rozhodnutí (tedy o úpadku a způsobu řešení úpadku dlužníka konkursem) vyrozuměny.

V každém případě se přitom jedná o vyrozumění insolvenčním soudem, a to prostřednictvím orgánu dozoru – České národní banky.

Shodně s obecnými ustanoveními IZ upravujícím insolvenční řízení (§ 102 odst. 5 IZ) je pak nutné dojít k závěru, že insolvenční soud předá informace o rozhodnutí o úpadku dlužníka a o způsobu řešení jeho úpadku konkursem České národní bance prostřednictvím veřejné datové sítě.³⁴⁹

14.5.3.3 Zveřejnění podstatných částí rozhodnutí o úpadku a o prohlášení konkursu

IZ dále upravuje povinnost insolvenčního správce. Ten je následně povinen zajistit zveřejnění podstatných částí rozhodnutí o úpadku a o prohlášení konkursu v Úředním věstníku Evropské unie. Dále je povinen zajistit zveřejnění nejméně ve dvou celostátních denících v každém státě, na jehož území dlužník podnikal nebo vykonával svou činnost prostřednictvím pobočky nebo na základě jednotné licence.

IZ přitom označuje souhrn těchto *podstatných částí rozhodnutí o úpadku* pod souhrnnou legislativní zkratkou „výťah“. Co do podrobných formálních a zejména obsahových náležitostí výťahu pak odkazují na podrobnou úpravu, obsaženou v § 370 odst. 2 a násl. IZ.

Lze uzavřít, že úprava informační povinnosti obsažená v IZ představuje transpozici korespondujících informačních povinností a závazků vyplývajících ze směrnice 2001/24/ES [srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část druhá (ZPŮSOBY ŘEŠENÍ ÚPADKU), „K § 272–283 (Díl 1: Úpadek bank, spořitelních a úvěrních družstev, institucí elektronických peněz a osob oprávněných vydávat elektronické peněžní prostředky a dále některých zahraničních bank, institucí elektronických peněz a osob oprávněných vydávat elektronické peněžní prostředky)“ v DZ]. Konkrétně se pak jedná o články 9 odst. 2, čl. 13, 17 a 19 citované směrnice 2001/24/ES. Relevantní informace je pak podle těchto článků směrnice třeba dostat „*všemi dostupnými prostředky*“ až k jejímu zahraničnímu příjemci, a „*pokud je to možné, (ještě) před vydáním rozhodnutí*“. Není-li to však možné, mělo by k předání takové informace dojít neprodleně poté, co byla tato

³⁴⁹ Srov. Pachl, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 516.

rozhodnutí zveřejněna v insolvenčním rejstříku.³⁵⁰

Na závěr této stati věnované obligatorního oznámení o úpadku a o prohlášení konkursu podotýkám, že navazující povinnosti orgánu dozoru nebo dohledu jsou stanoveny vždy v příslušném zvláštním právním předpisu [srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část druhá (ZPŮSOBY ŘEŠENÍ ÚPADKU), „K § 272–283 (Díl 1: Úpadek bank, spořitelních a úvěrních družstev, institucí elektronických peněz a osob oprávněných vydávat elektronické peněžní prostředky a dále některých zahraničních bank, institucí elektronických peněz a osob oprávněných vydávat elektronické peněžní prostředky)“ v DZ]. V případě bank se tato povinnost týká České národní banky jako dozorového orgánu. Následné oznamovací povinnosti jsou tak detailně upraveny v § 38f odst. 2 ZB.

14.5.3.4 Oznámení o úpadku osoby oprávněné vydávat elektronické peníze se sídlem nebo místem podnikání na území České republiky

Je-li na osobu se sídlem nebo místem podnikání na území České republiky oprávněnou vydávat elektronické peníze na základě povolení podle zvláštního právního předpisu jakožto dlužníka vyhlášeno moratorium nebo rozhodnuto o jejím úpadku nebo způsobu řešení úpadku, informuje o tom insolvenční soud prostřednictvím České národní banky orgány dozoru nebo dohledu v členských státech Evropského hospodářského prostoru, na jejichž území tato osoba podniká nebo podnikala. Tuto informační povinnost přitom musí příslušný orgán splnit ještě před zveřejněním uvedených rozhodnutí v insolvenčním rejstříku (srov. § 370 odst. 4 IZ).

I v tomto případě pak má insolvenční soud nebo insolvenční správce povinnost zajistit zveřejnění výtahu, a to způsobem stanoveným v § 370 odst. 5 IZ, včetně předepsaného obsahu (srov. § 370 odst. 6 IZ).

V této souvislosti je třeba upozornit na skutečnost, že na rozdíl od výše uvedené povinnosti insolvenčního správce zajistit zveřejnění podstatných částí rozhodnutí o úpadku a o prohlášení konkursu zde není stanoveno, kdo konkrétně je povinen zajistit zveřejnění výtahu z rozhodnutí:

- kterým bylo vyhlášeno moratorium,
- úpadku a
- způsobu řešení úpadku dlužníka,

v případě osoby se sídlem nebo místem podnikání na území České republiky

³⁵⁰ Srov. Pachel, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 516.

oprávněné vydávat elektronické peníze na základě povolení podle zvláštního právního předpisu. Tato povinnost je zde stanovena buď insolvenčnímu správci nebo insolvenčnímu soudu. S ohledem na předcházející úpravu by tak bylo vhodné, aby i zde tuto povinnost plnil rovněž insolvenční správce.

Ohledně obsahu sdělení (informace), která bude prostřednictvím České národní banky předána ostatním orgánům dozoru nebo dohledu v ostatních členských státech a státech tvořících Evropský hospodářský prostor, lze shrnout, že musí především obsahovat údaje o:

- účincích spojených se zahájením insolvenčního řízení (§ 109 IZ),
- účincích moratoria (§ 120 IZ) a
- účincích spojených s rozhodnutím o úpadku dlužníka (§ 140 IZ) a s jeho jednotlivými přípustnými způsoby řešení, tedy konkursem (§ 245 a 246 IZ) a reorganizací (§ 330 a 353 IZ).

Rozhodující přitom vždy bude, o jaké konkrétní rozhodnutí se jedná.

Bude-li pak dlužník zároveň i účastníkem platebního systému nebo vypořádacího systému vedeného v seznamu České národní banky, musí informace poskytovaná insolvenčním soudem orgánům dozoru nebo dohledu obsahovat upozornění na aplikaci § 365 a 366 IZ. Tato ustanovení přitom upravují zvláštní případy, v nichž je vyloučena aplikace ustanovení obsahujících úpravu účinků jednotlivých rozhodnutí vydaných v rámci insolvenčního řízení na majetek nebo práva dlužníka a třetích osob.

Konečně bude rovněž třeba respektovat ustanovení § 369 IZ. To přitom zakotvuje zvláštní ochranu věcných práv a třetích osob po zahájení insolvenčního řízení na majetek dlužníka, který je finanční institucí.³⁵¹

14.5.3.5 Oznámení o úpadku zahraniční banky a mimounijní, resp. mimoevropské osoby oprávněné vydávat elektronické peníze

Pojednání o informačních povinnostech, které jsou povinny jednotlivé procesní subjekty v případě insolvence vybraných typů úvěrových institucí plnit, završím výkladem o informační povinnosti v případě vydání rozhodnutí o úpadku a o prohlášení konkursu na majetek pobočky zahraniční banky.

Dále se pak budu věnovat informačním povinnostem v případě vyhlášení moratoria, vydání rozhodnutí o úpadku nebo rozhodnutí o způsobu řešení úpadku ohledně osoby se sídlem nebo místem podnikání na území České republiky nebo osoby se sídlem mimo

³⁵¹ Srov. Páchl, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 516.

území členských států Evropské unie a Evropského hospodářského prostoru oprávněně vydávat elektronické peníze.

I v těchto případech informuje o takové skutečnosti insolvenční soud prostřednictvím České národní banky orgány dozoru nebo dohledu v členských státech Evropského hospodářského prostoru, na jejichž území tato osoba (dlužník) má organizační složku (srov. § 370 odst. 8 IZ). Rovněž zde přitom platí, že této informační povinnosti je třeba dostát zásadně ještě před zveřejněním uvedených rozhodnutí v insolvenčním rejstříku.

Oproti výše uvedeným situacím však přitom nemá insolvenční soud ani insolvenční správce povinnost zajistit zveřejnění výtahu.

14.5.3.6 Oprávnění České národní banky vyžádat si od insolvenčního správce informace

K podpoře plnění výše uvedených informačních povinností IZ zakotvuje obecně formulované oprávnění České národní banky jakožto orgánu dozoru, resp. dohledu vyžádat si od insolvenčního správce informace týkající se insolvenčního řízení (§ 370 odst. 10 IZ).

I když IZ blíže nspecifikuje rozsah, v jakém si je orgán dohledu, resp. dozoru oprávněn tyto informace vyžádat, půjde v souladu s výkladem³⁵² o identický rozsah, v jakém jsou tyto informace oprávněni požadovat věřitelé nebo insolvenční soud.

14.5.3.7 Pravidelná (každoroční) informační povinnost insolvenčního správce

Tuto část pojednání věnovanou informačním povinnostem, které jsou jednotlivé procesní subjekty povinny v průběhu insolvenčního řízení plnit, uzavřu výkladem o pravidelné každoroční informační povinnosti insolvenčního správce ve vztahu k věřitelům dlužníka. Jak z výše uvedeného textu vyplývá, bude se v první řadě jednat o povinnosti insolvenčního soudu. V jednotlivých případech pak i o povinnosti správce, a sice zejména co do povinnosti zveřejnit výše specifikovaný výtah.

Tato informační povinnosti přitom představuje transpozici odpovídajícího ustanovení čl. 18 směrnice 2001/24/ES [srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část druhá (ZPŮSOBY ŘEŠENÍ ÚPADKU), „K § 272–283 (Díl 1: Úpadek bank, spořitelních a úvěrních družstev, institucí elektronických peněz a osob oprávněných vydávat elektronické peněžní prostředky a dále některých zahraničních bank, institucí elektronických peněz a osob oprávněných vydávat elektronické peněžní prostředky)“ v DZ] a byla obsažena již v § 66h ZKV.

Správce je tak povinen nejméně jednou ročně uveřejňovat pro věřitele a veřejnost

³⁵² Srov. Pachel, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 516.

zprávu o postupu insolvenčního řízení (§ 371 IZ).

Zveřejnění se má uskutečnit „vhodným způsobem“, a to bez vymezení přesného obsahu tohoto pojmu v textu IZ. Tímto vhodným způsobem však jistě bude i její zveřejnění v insolvenčním rejstříku. I když ani obsah této zprávy není zákonem předepsán, resp. vymezen, měla by vždy obsahovat alespoň následující údaje:³⁵³

- informace o krocích, které insolvenční správce v průběhu insolvenčního řízení učinil,
- informace o stavu majetkové podstaty dlužníka a jejím zpeněžování,
- informace o množství finančních prostředků, které byly zpeněžením majetkové podstaty dlužníka dosaženy,
- informace o probíhajících incidenčních sporech,
- přehled výdajů insolvenčního správce vynaložených v průběhu insolvenčního řízení,
- další podstatné informace, které mají vliv na průběh insolvenčního řízení.

Tato zpráva musí být konečně odsouhlasena věřitelským výborem.

14.5.4 Okamžik, kdy nastanou účinky vyhlášení moratoria, rozhodnutí o úpadku nebo rozhodnutí o způsobu řešení úpadku

Na úvod tohoto pojednání je třeba zdůraznit, že zmíněny „okamžik“ není žádným způsobem navázán na splnění informačních povinností vůči třetím osobám, včetně povinnosti zveřejnit výtahy z uvedených rozhodnutí ze strany insolvenčního soudu nebo insolvenčního správce.³⁵⁴

V souladu s příslušným ustanovením § 370 odst. 4 IZ pak tyto účinky nastanou ve všech státech Evropské unie a Evropského hospodářského prostoru od stejného okamžiku, kdy nastaly v České republice.

V této souvislosti je však nutné toto pojednání zakončit upozorněním, že účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení nastanou v každém případě v souladu s IZ až v okamžiku, kdy je rozhodnuto o úpadku dlužníka. Tyto účinky tak nelze vztahovat již k momentu, kdy dojde ke zveřejnění vyhlásky oznamující pouhé zahájení insolvenčního řízení v insolvenčním rejstříku.

14.5.5 Zahraniční působnost insolvenčního správce

Insolvenční řízení zahájené podle IZ ohledně výše vymezených kategorií úvěrových

³⁵³ Srov. Páchl, Kozák, Budín, Dačák, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 524.

³⁵⁴ Srov. Páchl, Kozák, Budín, Dačák, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 516.

institucí bude mít v převážné většině případů celoevropský dosah.

Ve vztahu k zahraničí přitom nemůže zůstat pouze u informačních povinností. Vnitrostátní (tuzemské) procesní subjekty musí být navíc vybaveny i dostatečnými pravomocemi tak, aby průběh insolvenčního řízení byl dostatečně účinný a efektivní nejen na území ČR, ale v neposlední řadě i na území ostatních členských států Evropské unie a dalších států tvořících Evropský hospodářský prostor, kde příslušné insolvenční finanční instituce rovněž vyvíjejí svou činnost.

14.5.5.1 Právní základ zahraniční působnosti insolvenčního správce obsažený v evropském právu

Ke splnění výše uvedených cílů stanoví články 9, 28 a 29 směrnice 2001/24/ES povinnost insolvenčního správce, aby své pravomoci vykonával i na území jiných členských států EU v rozsahu daném touto směrnicí.

Ve vztahu k ostatním státům se mu tato povinnost klade v rozsahu „*podle možností*“ [srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část druhá (ZPŮSOBY ŘEŠENÍ ÚPADKU), „K § 272–283 (Díl 1: Úpadek bank, spořitelních a úvěrních družstev, institucí elektronických peněz a osob oprávněných vydávat elektronické peněžní prostředky a dále některých zahraničních bank, institucí elektronických peněz a osob oprávněných vydávat elektronické peněžní prostředky)“ v DZ].

Výše uvedené požadavky na transpozici citovaných ustanovení směrnice 2001/24/ES ohledně zahraniční působnosti vnitrostátních (tuzemských) procesních subjektů v zásadě zohledňoval ve stejném rozsahu jako současný IZ i § 66i ZKV.

14.5.5.2 Způsob a podrobnosti výkonu zahraniční působnosti insolvenčního správce

V souladu s příkazem odpovídající transpozice příslušných ustanovení směrnice 2001/24/ES stanoví IZ v první řadě oprávnění insolvenčního správce vykonávat své pravomoci přímo i na území ostatních členských států Evropské unie a dalších států tvořících Evropský hospodářský prostor (§ 372 odst. 2 IZ).

Insolvenční správce však není oprávněn při tomto výkonu své pravomoci přistoupit k užití donucovacích prostředků či síly.

Dále není ani oprávněn závazně rozhodovat spory nebo jiným způsobem vykonávat pravomoci, ke kterým jsou příslušné soudy, správní orgány nebo jiné orgány daného státu.

Samotný výkon výše uvedených pravomocí na území jiného evropského státu vždy

podléhá právnímu řádu tohoto kterého státu.³⁵⁵ Aplikace zahraničního právního řádu tak platí zejména ohledně postupů při prodeji majetku a při poskytování informací zaměstnancům (viz § 372 odst. 4 IZ).

IZ konečně umožňuje k posílení autority insolvenčního správce vůči zahraničním osobám požadovat, aby údaj ohledně zahájení úpadku (resp. i rozhodnutí o způsobu řešení úpadku tohoto dlužníka) příslušného dlužníka – úvěrové instituce před insolvenčním soudem v České republice byl zapsán v jiném členském státě Evropské unie nebo státě tvořícím Evropský hospodářský prostor do katastru nemovitostí, obchodního rejstříku nebo jiného veřejného seznamu nebo rejstříku. V souladu s ustanovením § 372 odst. 5 IZ je tak oprávněn požadovat vždy tehdy, je-li to právním řádem dotyčného členského státu Evropské unie nebo státu tvořícího Evropský hospodářský prostor požadováno, resp. považuje-li to sám insolvenční správce (s ohledem na úspěšné prosazování práv jednotlivých věřitelů) za potřebné.

I příslušná pravidla pro podání návrhu na provedení zápisu údaje o rozhodnutí o úpadku dlužníka (nebo o rozhodnutí o způsobu řešení úpadku dlužníka) se řídí právním řádem státu, ve kterém je takový katastr nemovitostí (resp. jeho zahraniční variace), obchodní rejstřík nebo jiný obdobný veřejný seznam nebo rejstřík veden.³⁵⁶

14.5.5.3 Oprávnění insolvenčního správce určit osobu, která jej zastupuje při výkonu pravomocí podle tohoto zákona na území jiného členského státu Evropské unie a Evropského hospodářského prostoru

IZ dále zakotvuje oprávnění insolvenčního správce určit osobu, která jej zastupuje při výkonu pravomocí na území jiného členského státu Evropské unie a Evropského hospodářského prostoru (srov. § 372 odst. 1 IZ).

Je však třeba zdůraznit, že tuto správcem zvolenou (ustanovenou) osobu nelze v žádném případě ztotožňovat se zástupcem insolvenčního správce. Jeho účel a funkce v insolvenčním řízení jsou totiž zcela odlišné.³⁵⁷ Funkce zástupce insolvenčního správce je přitom vymezena v ustanovení § 33 IZ. V souladu s tímto ustanovením se pro něj uplatní ustanovení § 29 až 31 IZ týkající se insolvenčního správce přiměřeně.

Dále je třeba zdůraznit, že IZ neklade žádné zvláštní kvalifikační předpoklady na

³⁵⁵ Srov. Pachel, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 524.

³⁵⁶ Srov. Pachel, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 524.

³⁵⁷ Srov. Pachel, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 524.

osobu, kterou si insolvenční správce výše uvedeným způsobem zvolí. Proto není ani podmínkou, aby tato osoba byla zapsána v seznamu insolvenčních správců na území ČR, a to ani jako hostující insolvenční správce.

14.5.6 Přihlašování pohledávek věřitelů při úpadku úvěrových institucí

Zvláštní ustanovení IZ upravující speciálně úpadek výše vymezeného okruhu úvěrových institucí obsahují i úpravu přihlašování a zejména zjištění pohledávek věřitelů dlužníka v průběhu insolvenčního řízení, která se v některých významných aspektech výrazně odchyluje od obecné úpravy tohoto institutu.

Dlužno podotknout, že i v případě této problematiky bylo primární snahou zákonodárce provést transpozici příslušných ustanovení článků 14, 16 a 17 směrnice 2001/24/ES do českého právního řádu s tím, že téměř totožná právní úprava byla obsažena již v § 66j ZKV.

K výše citovaným ustanovením směrnice 2001/24/ES je třeba doplnit, že tato ustanovení této směrnice neurčují, resp. nepředepisují žádný konkrétní (specifický) způsob přihlašování pohledávek věřitelů. Zakotvují však pouze princip rovného postavení českých věřitelů a věřitelů z ostatních zemí Evropské unie. Dále tato ustanovení obsahují způsob komunikace procesních subjektů v insolvenčním řízení s těmito věřiteli [srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část druhá (ZPŮSOBY ŘEŠENÍ ÚPADKU), „K § 272–283 (Díl 1: Úpadek bank, spořitelních a úvěrních družstev, institucí elektronických peněz a osob oprávněných vydávat elektronické peněžní prostředky a dále některých zahraničních bank, institucí elektronických peněz a osob oprávněných vydávat elektronické peněžní prostředky)“ v DZ].

14.5.6.1 Přihlášení a zjištění pohledávek věřitelů v případě banky, spořitelního a úvěrního družstva nebo pobočky zahraniční banky jakožto dlužníka

Jedná-li se o úpadek výše uvedeného okruhu úvěrových (finančních) institucí, představuje pro jeho věřitele výrazný prvek posílení postavení jejich pohledávek zakotvení konstrukce vyvratitelné právní domněnky přihlášení jejich pohledávek v ustanovení § 373 odst. 1 IZ.

14.5.6.1.1 Právní domněnka přihlášení pohledávek

Věřitelé tak své pohledávky nemusí přihlašovat způsobem a ve lhůtách platných jinak obecně v insolvenčním řízení. Vyplývají-li totiž tyto jejich pohledávky z účetnictví dlužníka, pokládají se za automaticky přihlášené již od okamžiku prohlášení konkursu.

V této souvislosti zdůrazňují, že v souladu s ustanovením § 368 odst. 3 IZ lze úpadek banky, spořitelního a úvěrního družstva a rovněž pobočky zahraniční banky, která na území České republiky nepodniká na základě jednotné licence podle § 5a a 7a ZB, řešit právě pouze konkursem.³⁵⁸ Podle § 245 IZ odst. 1 pak nastávají účinky prohlášení konkursu momentem zveřejnění rozhodnutí o prohlášení konkursu v insolvenčního rejstříku. Od této chvíle se tak v souladu s výše uvedeným výkladem pohledávky věřitelů, které vyplývají z účetnictví dlužníka, považují v insolvenčním řízení za přihlášené.

14.5.6.1.2 Automatické přihlášení pohledávek jiných institucionálních věřitelů

V souladu s § 373 odst. 8 IZ se jako na automaticky přihlášené hledí i na pohledávky následujících věřitelů za dlužníkem ve výši stanovené zvláštním právním předpisem, a sice:

- Fondu pojištění vkladů,
- Zajišťovacího fondu družstevních záložen a
- Garančního fondu obchodníků s cennými papíry.

Zřízení a právní úprava Fondu pojištění vkladů vyplývá z ustanovení § 41a ZB, v případě Zajišťovacího fondu družstevních záložen pak ze zákona č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstvech a některých opatřeních s tím souvisejících a o doplnění zákona České národní rady č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZSÚD“), ve znění platném do 31. 3. 2006 a ohledně Garančního fondu obchodníků s cennými papíry § 128–134 zákona č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu (dále jen „ZPKT“).

K fungování Zajišťovacího fondu družstevních záložen je třeba doplnit a upřesnit, že dne 1. 4. 2006 nabyl účinnosti zákon č. 57/2006 Sb., o změně zákonů v souvislosti se sjednocením dohledu nad finančním trhem, kterým byl novelizován v příslušných ustanoveních ZSÚD. Od tohoto data jsou pak vklady v činných družstevních záložnách pojištěny nadále u Fondu pojištění vkladů. Na činnost Zajišťovacího fondu družstevních záložen se vztahuje dosavadní znění ZSÚD.³⁵⁹

Konečně za přihlášeného věřitele se pak dále přiměřeně považuje též zahraniční osoba, která poskytla náhradu pohledávky za dlužníka z titulu obdobného pojištění vkladů nebo zákaznického majetku podle práva členského státu Evropské unie nebo

³⁵⁸ Srov. Páchl, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 527.

³⁵⁹ Viz <http://www.zfdz.cz/> a Páchl, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 527.

jiného státu tvořícího Evropský hospodářský prostor a na kterou z tohoto důvodu pohledávka přešla.

14.5.6.1.3 Povinnost správce zaslat věřitelům oznámení

Po vydání odpovídajícího rozhodnutí o úpadku některého subjektu z výše vymezeného okruhu úvěrových institucí a o řešení tohoto úpadku konkursem je insolvenční správce povinen zaslat nejpozději do šedesáti dnů od prohlášení konkursu (§ 373 odst. 2 IZ) každému věřiteli výše uvedeného dlužníka oznámení obsahující náležitosti vymezené v IZ.

Svou povinnost rozeslat toto oznámení splní insolvenční správce tak, že každému z věřitelů toto oznámení rozešle individuálně. Nerozhoduje, kde se nachází sídlo, místo podnikání, bydliště, resp. obvyklé místo pobytu těchto věřitelů. Naproti tomu by insolvenční správce této své informační povinnosti nedostál v případě, že by toto oznámení pouze zveřejnil v insolvenčním rejstříku nebo způsobem odchylným od toho, který je v jiných státech obvyklý.³⁶⁰

14.5.6.1.4 Obsahové náležitosti oznámení

Obsahové náležitosti tohoto oznámení jsou pak vymezeny v ustanovení § 373 odst. 2 IZ.

Z pohledu případné obrany věřitelů proti vyvratitelné právní domněnce přihlášení pohledávek tak, jak byla výše popsána, představuje zásadní náležitost zejména povinnost insolvenčního správce vyplývající z ustanovení § 373 odst. 2 písm. c) IZ uvést v tomto oznámení poučení, jakým způsobem, v jaké lhůtě a u koho lze uplatnit námitku proti výši pohledávky, a dále informaci o postupu pro případ, že nedojde k dohodě o výši nebo charakteru pohledávky.

Další podstatnou náležitostí je v souladu s § 373 odst. 2 písm. d) IZ informace o místě a termínu konání schůze věřitelů.

14.5.6.1.5 Funkce zasílaného oznámení

Důvodem pro zaslání tohoto oznámení je přitom skutečnost, že až do tohoto okamžiku se věřitel o samotném konkursu příslušné úvěrové instituce, která je jeho dlužníkem, vůbec nemusel dovědět.

Doručení tohoto oznámení tak v praxi může představovat právě ten moment, kdy se příslušný věřitel o úpadku svého dlužníka poprvé dozví.

Toto doručení může dát podnět k dalším krokům věřitelů (předvídaným v IZ), jimiž

³⁶⁰ Srov. Pachel, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 527.

tyto procesní subjekty mohou do insolvenčního řízení aktivně zasáhnout a obhajovat v něm své zájmy.

14.5.6.1.6 Vyjádření nesouhlasu věřitele s výší své pohledávky

Jedním z takových kroků, které může věřitel v souvislosti se zahájeným konkursem podniknout, je vyjádření nesouhlasu věřitele s výší své pohledávky nebo charakterem pohledávky uvedeným ve výše popsaném oznámení.

Tento případný nesouhlas je dotčený věřitel povinen vyjádřit ve lhůtě čtyř měsíců ode dne prohlášení konkursu u insolvenčního správce písemnou námitkou včetně zákonem předepsaných příloh.

Rozhodující pro dodržení stanovené lhůty pro podání námítky pak není okamžik, kdy byla tato námitka insolvenčnímu správci skutečně doručena, ale okamžik, kdy byla odevzdána orgánu, který ji měl insolvenčnímu správci doručit. Jedná se tedy o lhůtu svým charakterem procesněprávní.

Nevyjádří-li tímto způsobem věřitel svůj nesouhlas, zakotvuje ustanovení § 373 odst. 4 IZ domněnku, že věřitel s údaji uvedenými v oznámení souhlasí.

Další formální náležitosti této námítky jsou specifikovány v § 373 odst. 5 IZ.

14.5.6.1.7 Přílohy námítky věřitele

Zákonem předepsanými přílohami této písemné námítky jsou v souladu s citovaným ustanovením IZ zejména úředně ověřené kopie listin osvědčujících v námitce tvrzenou skutečnou výši nebo charakter pohledávky.

Věřitel je tak především povinen doložit ověřené kopie listin, které prokazují, že se jedná o pohledávku za majetkovou podstatou (§ 168 IZ), pohledávku na roveň postavenou pohledávce za podstatou (§ 169 IZ) pohledávku s právem na uspokojení ze zajištění [§ 2 písm. g) IZ], pohledávku jinak zajištěnou nebo zda jde o podřízenou pohledávku (§ 172 odst. 2 IZ), případně zda uplatňuje výhradu vlastnictví.³⁶¹

14.5.6.1.8 Exkurz: specifika podřízených pohledávek

K charakteru podřízených pohledávek je třeba v souladu ustanovením § 172 odst. 2 IZ doplnit, že podřízenou pohledávkou je taková pohledávka, která má být podle smlouvy uspokojena až po uspokojení jiné pohledávky, resp. ostatních pohledávek dlužníka (zejména je-li vydáno rozhodnutí o úpadku dlužníka).

Za podřízenou pohledávkou se považuje také pohledávka z podřízeného dluhopisu tak, jak je tento institut upraven v § 34 zákona č. 190/2004 Sb., o dluhopisech (dále jen „ZD“).

³⁶¹ Srov. Pachel, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 527.

Tyto (podřízené) dluhopisy jsou přitom emitovány v případě vstupu emitenta do likvidace při prohlášení konkursu na majetek emitenta nebo při povolení soudního vyrovnání ohledně emitenta (dlužníka).³⁶²

K charakteru podřízené pohledávky je však třeba na druhou stranu doplnit, že IZ neobsahuje žádné pravidlo, podle něhož by bylo možné podřídit uspokojení úvěru, který dlužníkovi poskytl jeho společník, akcionář či jiná propojená osoba, pohledávkám jiných (s dlužníkem nepropojených) věřitelů. I k tomuto důležitému tématu by se zákonodárce měl při některé z chystaných novelizací IZ vrátit.³⁶³

14.5.6.1.9 Žaloba na určení výše nebo charakteru pohledávky

Nedohodnou-li se pak věřitel a insolvenční správce po podání výše uvedené námítky v zákonem stanové lhůtě (§ 373 odst. 6 IZ) písemně na výši nebo charakteru pohledávky věřitele, stanoví IZ věřiteli tříměsíční lhůtu pro podání žaloby na určení výše nebo charakteru pohledávky k insolvenčnímu soudu. Svým charakterem se pak bude jednat o incidenční spor.

Lhůta pro podání této žaloby není v IZ výslovně upravena. Věřitelé se tak mohou domáhat splnění povinnosti insolvenčním správcem v obecné dvouleté promlčecí lhůtě, obsažené v § 106 OZ.³⁶⁴

Nepodá-li naopak příslušný věřitel v průběhu této lhůty k insolvenčnímu soudu žalobu, k pohledávce se nad rámec údajů vyplývajících z účetnictví dlužníka nepřihlíží.

14.5.6.1.10 Povinnost správce zaplatit do majetkové podstaty částku odpovídající nákladům sporu

Jestliže naproti tomu insolvenční soud ve výše popsaném incidenčním sporu žalobě na určení výše nebo charakteru pohledávky vyhoví, vznikne insolvenčnímu správci povinnost zaplatit do majetkové podstaty částku odpovídající nákladům sporu, které z ní byly hrazeny. Tato úhrada přitom musí proběhnout z vlastních zdrojů insolvenčního správce. Neučiní-li tak insolvenční správce dobrovolně, může se splnění této povinnosti domáhat žalobou kterýkoliv z věřitelů (viz § 373 odst. 7 IZ).

Popsané povinnosti se přitom insolvenční správce může podle § 373 odst. 7 IZ zprostit, jestliže prokáže, že o skutečné výši nebo charakteru pohledávky nevěděl a ani při

³⁶² Srov. Pohl, *Nová úprava insolvenčního řízení – I. část* in *Obchodní právo* č. 3/2008.

³⁶³ Srov. Richter, *Insolvenční zákon: od vládního návrhu k vyhlášenému znění* in *Právní rozhledy* 21/2006, str. 765–774.

³⁶⁴ Srov. Pachel, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 527, a Pohl, *Nová úprava insolvenčního řízení – VI. část* in *Obchodní právo* č. 9/2008.

vynaložení odborné péče vědět nemohl. Důkazní břemeno je tak v plném rozsahu nese insolvenční správce.

14.5.6.2 Přihlášení a zjištění pohledávek věřitelů v případě instituce elektronických peněz nebo osoby se sídlem nebo místem podnikání na území České republiky nebo mimo území Evropské unie nebo Evropského hospodářského prostoru oprávněné vydávat elektronické peníze jakožto dlužníka

V případě úpadku výše uvedeného okruhu úvěrových (finančních) institucí nepřichází v úvahu použití popsané vyvratitelné právní domněnky přihlášení pohledávek věřitelů.³⁶⁵ Tito věřitelé tak musí své pohledávky přihlásit ve stejné lhůtě jako věřitelé v obecném insolvenčním řízení.

14.5.6.2.1 Povinnost správce zaslat věřitelům oznámení

Obdobně jako při přihlášení pohledávek v případě úpadku u banky, spořitelního a úvěrního družstva nebo pobočky zahraniční banky je však i zde insolvenční správce povinen zaslat nejpozději do šedesáti dnů po vydání odpovídajícího rozhodnutí o úpadku některého subjektu náležejícího do výše vymezeného okruhu úvěrových institucí a o řešení vzniklého úpadku každému ze známých věřitelů dlužníka oznámení, obsahující v IZ vymezené podrobnosti.

Za „známé věřitele dlužníka“ (byť tento okruh osob IZ explicitně nevymezuje) je v každém případě třeba považovat vždy ty věřitele dlužníka, jejichž pohledávka vyplývá přímo z účetnictví dlužníka.³⁶⁶

14.5.6.2.2 Obsahové náležitosti tohoto oznámení

Obsahové náležitosti tohoto oznámení jsou uvedeny v § 374 odst. 1 IZ.

Z hlediska přihlašování pohledávek jednotlivých věřitelů představuje zásadní náležitost zejména povinnost insolvenčního správce vyplývající z ustanovení § 374 odst. 1 písm. b) IZ. Ten je povinen uvést v tomto oznámení samotnou skutečnost:

- že z účetnictví dlužníka vyplývá pohledávka věřitele a v jaké výši,
- jakého je pohledávka charakteru, především zda:
- jde o věřitele s pohledávkou za majetkovou podstatou,
- jde o věřitele s pohledávkou na roveň postavenou pohledávce za majetkovou podstatou,
- jde o věřitele s pohledávkou s právem na uspokojení ze zajištění,

³⁶⁵ Viz Pohl, *Nová úprava insolvenčního řízení – VI. část* in *Obchodní právo* č. 9/2008.

³⁶⁶ Srov. Páchl, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 533.

- jde o věřitele s pohledávkou jinak zajištěnou,
- jde o věřitele s podřízenou pohledávkou nebo zda
- je pohledávka spojena s výhradou vlastnictví k předmětu plnění ze závazkového vztahu.

Další podstatnou náležitostí popisovaného oznámení je pak v souladu s § 374 odst. 1 písm. d) IZ uvedení informace o místě a termínu konání schůze věřitelů.

Nadto lze doplnit, že ohledně povinností uvést právě tyto skutečnosti v oznámení vyplývá tento závazek z čl. 11 směrnice 1994/19/ES. Toto ustanovení již bylo transponováno do ZB. Konformní s touto směrnicí však musí být právě v tomto bodě i samotný IZ [srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část druhá (ZPŮSOBY ŘEŠENÍ ÚPADKU), „K § 272–283 (Díl 1: Úpadek bank, spořitelních a úvěrních družstev, institucí elektronických peněz a osob oprávněných vydávat elektronické peněžní prostředky a dále některých zahraničních bank, institucí elektronických peněz a osob oprávněných vydávat elektronické peněžní prostředky)“ v DZ].

14.5.6.2.3 Funkce zasílaného oznámení

Doručení tohoto oznámení pak v praxi může představovat právě ten moment, kdy se příslušný věřitel o úpadku svého dlužníka dozví vůbec poprvé (§ 374 odst. 3 IZ). To může podnítit další v IZ předvídané kroky věřitelů, zejména následné přihlášení jejich pohledávek do insolvenčního řízení.

Insolvenční správce v zásadě dává spolu se zaslaným oznámením věřiteli jinak netypický návod, jaký nárok a v jaké výši má v insolvenčním řízení uplatnit, aby byl se svou přihláškou pohledávky úspěšný.³⁶⁷

14.5.6.2.4 Podání přihlášek pohledávek

Pro uplatnění pohledávky jednotlivých věřitelů je v případě výše uvedených dlužníků třeba, aby jejich jednotliví věřitelé postupem obvyklým v insolvenčním řízení vedeném podle obecných ustanovení IZ podali řádně a zejména včas přihlášku svých pohledávek u příslušného procesního subjektu insolvenčního řízení.

Jedná-li se přitom o věřitele se sídlem, ústředím, bydlištěm nebo místem, kde se obvykle zdržuje, v členském státě Evropské unie nebo jiném státě tvořícím Evropský hospodářský prostor, prodlužuje se mu lhůta pro přihlášení pohledávky o dalších patnáct dní (§ 374 odst. 5 IZ). Tato lhůta pro přihlášení pohledávky je přitom v souladu s § 136 IZ vždy povinně určena ve výroku rozhodnutí o úpadku.

³⁶⁷ Srov. Pachi, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 211.

Až téměř paradoxním, nicméně doslovným výkladem příslušného ustanovení IZ se nutně musí dospět k závěru, že prodloužení této lhůty se nutně musí vztahovat rovněž na věřitele, kteří mají své sídlo, místo podnikání, bydliště nebo obvyklé místo pobytu v České republice. Česká republika je rovněž členským státem Evropské unie a IZ v příslušném § 374 odst. 5 nespécifikuje, že by se obligatorně muselo jednat o věřitele z jiných členských států Evropské unie, než je tuzemsko.³⁶⁸

14.5.6.2.5 Doložení přihlášených pohledávek přílohami

Věřitel je tak v souladu s postupem předvídaným IZ povinen přihlášku své pohledávky doložit kopiemi případných listin, které osvědčují výši, den vzniku a charakter pohledávky tak, jak je ze strany tohoto věřitele v přihlášce tvrzena.

Především pak je věřitel povinen doložit, že se jedná o:

- pohledávku za majetkovou podstatou (§ 168 IZ),
- pohledávku na roveň postavenou pohledávce za majetkovou podstatou (§ 169 IZ),
- pohledávku s právem na uspokojení ze zajištění [§ 2 písm. g) IZ],
- pohledávku jinak zajištěnou, nebo
- podřízenou pohledávku (§ 172 odst. 2 IZ),

a dále uvést případnou výhradu vlastnictví.

Jedná se tedy o tytéž charakteristiky pohledávky, které je věřitel dlužníka povinen uvést a zejména doložit doklady v případě, že hodlá vyjádřit svůj nesouhlas s výší této své pohledávky nebo jejím charakterem v případě úpadku banky, spořitelního a úvěrního družstva nebo pobočky zahraniční banky.

V praxi tak jde o realizaci vyvrácení domněnky přihlášení pohledávky ze strany příslušného věřitele tak, jak o něm bylo pojednáno v přecházející části této disertační práce.

14.5.7 Hypoteční podstata

Ohledně úpravy institutu hypoteční podstaty navazuje IZ obsahově na zásadně totožnou úpravu obsaženou v ZKV (§ 66k ZKV).

14.5.7.1 Evropský základ úpravy

Úprava přednostního postavení majitelů hypotečních zástavních listů obsažená v ZKV nebyla plně v souladu s požadavky, které právo ES klade na bezpečnost těchto instrumentů tak, aby jim mohla být přiznána snížená riziková váha pro účely kapitálové přiměřenosti. Konkrétně pak tyto nároky upravuje článek 43 odst. 1 písm. c) bod 1

³⁶⁸ Srov. Pachl, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 533.

druhý pododstavec směrnice 2000/12/ES o úvěrových institucích, odkazem pak i směrnice 93/6/ES o kapitálové přiměřenosti úvěrových institucí a obchodníků s cennými papíry.

Tzv. „*mortgage backed*“ cenný papír má pak být v souladu s citovanou evropskou úpravou z hlediska rizika ekvivalentní zástavě nemovitostí. V tomto směru navrhoval zákonodárce i provedení odpovídající nápravy.

Výsledkem této korekce je právě s ustanovení § 375 IZ ve stávající podobě [srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část druhá (ZPŮSOBY ŘEŠENÍ ÚPADKU), „K § 272–283 (*Díl I: Úpadek bank, spořitelních a úvěrních družstev, institucí elektronických peněz a osob oprávněných vydávat elektronické peněžní prostředky a dále některých zahraničních bank, institucí elektronických peněz a osob oprávněných vydávat elektronické peněžní prostředky*)“ v DZ].

14.5.7.2 Obsah hypoteční podstaty v IZ

Právní úprava institutu hypoteční podstaty se pak uplatní pouze v případě, je-li dlužníkem banka.

Hypoteční podstatu pak tvoří (§ 375 IZ) majetek sloužící ke krytí hypotečních zástavních listů.

Vyčerpávající právní úprava týkající se hypotečních zástavních listů je obsažena v § 28–32 ZD. V souladu s § 28 ZD jsou pak hypoteční zástavní listy dluhopisy, jejichž jmenovitá hodnota a poměrný výnos jsou plně kryty pohledávkami z hypotečních úvěrů nebo částí těchto pohledávek a popřípadě též náhradním způsobem. Součástí názvu tohoto dluhopisu je označení hypoteční zástavní list. Jiné cenné papíry nesmí toto označení obsahovat. Hypoteční zástavní listy může vydávat pouze banka, která má sídlo v České republice.

14.5.7.3 Zpeněžení hypoteční podstaty

Z následného výtěžku zpeněžení hypoteční podstaty se v první řadě uspokojí průběžně náklady spojené se správou a zpeněžováním hypoteční podstaty. V daném případě by se tedy z finančních prostředků v hypoteční podstatě nejprve v celém rozsahu uspokojily právě tyto náklady spojené se správou a zpeněžováním hypoteční podstaty a až následně poměrně jednotlivé pohledávky majitelů hypotečních listů.

Nebude-li pak výtěžek zpeněžení hypoteční podstaty postačovat k uspokojení pohledávek majitelů hypotečních zástavních listů v plné výši, uspokojí se tyto pohledávky poměrně.

Neuspokojená část těchto pohledávek se při rozvrhu zařadí mezi ostatní pohledávky. Naproti tomu případný přebytek z výtěžku zpeněžení hypoteční podstaty se použije v rozvrhu k uspokojení ostatních pohledávek (srov. § 375 odst. 2 IZ).

14.6 Vyloučení vnitrostátních (tuzemských) soudů z posouzení úpadku některých úvěrových institucí

V následující části této disertační práce se zaměřím na úpadek těch úvěrových institucí, u nichž posouzení existence stavu úpadku je z působnosti vnitrostátních (tuzemských) soudů vyloučeno.

Navážu tak na jednu z přecházejících částí této disertační práce, kde jsem obecně pojednával o fikci úpadku některých zahraničních úvěrových institucí.

14.6.1 Fikce úpadku

V navazující pasáži této disertační práce se zaměřím právě na ty úvěrové instituce, jejichž úpadek není vnitrostátními (tuzemskými) soudy zjišťován. Naproti tomu je u nich bez dalšího zkoumání ze strany tuzemských soudů převzata fikce toho, že tento stav úpadku nastal.

I v tomto kontextu se jedná o provedení transpozice dvou zásadních zásad (článků 3 a 9) směrnice 2001/24/ES vztahujících se k zahraničním bankám se sídlem v zemích Evropské unie, které mají na území České republiky „pobočku“. Směrnici užívaný termín „pobočka“ je však v této souvislosti značně zavádějící. Taková banka působí na území tuzemska na základě principu jednotné licence. Úpadek pak smí prohlásit pouze orgán země jejich sídla [srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část druhá (ZPŮSOBY ŘEŠENÍ ÚPADKU), „K § 272–283 (Díl 1: Úpadek bank, spořitelních a úvěrních družstev, institucí elektronických peněz a osob oprávněných vydávat elektronické peněžní prostředky a dále některých zahraničních bank, institucí elektronických peněz a osob oprávněných vydávat elektronické peněžní prostředky)“ v DZ].

V souladu s oddílem 3 hlavou IV IZ se tak bude jednat o úpadek následujících typů subjektů:

- zahraniční banky nebo instituce elektronických peněz podnikající na území České republiky na základě jednotné licence a
- osoby se sídlem nebo místem podnikání na území jiného členského státu Evropské unie nebo jiného státu tvořícího Evropský hospodářský prostor oprávněné vydávat elektronické peníze na základě povolení podle zvláštního právního předpisu.

14.6.2 Přijetí opatření, v jehož důsledku nastane fikce úpadku

Přijmout takové opatření, na základě kterého nastane na území ČR fikce úpadku výše vymezeného okruhu úvěrových institucí, může pouze příslušný orgán státu Evropské unie nebo jiného státu tvořícího Evropský hospodářský prostor, ve kterém dotyčná úvěrová instituce (zahraniční banka nebo instituce elektronických peněz podnikající v tuzemsku na základě principu jednotné licence) obdržela oprávnění, na jehož základě vykonává svou činnost i na území České republiky (§ 377 IZ).

V souladu s výše uvedeným ustanovením § 367 odst. 2 se přitom jedná o některé z níže uvedených typů opatření, resp. řízení:

- kolektivní řízení zahájené a sledované správními nebo soudními orgány členského státu Evropské unie nebo jiného státu tvořícího Evropský hospodářský prostor, jehož cílem je prodej majetku pod dozorem nebo dohledem těchto orgánů, včetně případů, kdy jsou řízení ukončena oddlužením nebo jiným obdobným opatřením. Vymezení tohoto kolektivního řízení pak obsahově plně koresponduje s definicí „*likvidační řízení*“, obsaženou v čl. 2 směrnice 2001/24/ES; a dále (alternativně)
- opatření, jehož účelem je uchovat nebo obnovit zdravou finanční situaci osoby a které může mít vliv na již existující práva třetích osob, včetně opatření zahrnujícího možnost pozastavení plateb, pozastavení vymahatelnosti pohledávek, odložení opatření souvisejících s výkonem rozhodnutí nebo exekucí nebo krácení pohledávek. Vymezení těchto opatření pak obsahově plně koresponduje s definicí „*reorganizačních opatření*“ obsaženou v čl. 2 směrnice 2001/24/ES.

Ve své podstatě se tak jedná pouze o přenesení důsledků výše popsaného kolektivního řízení v jiném státě Evropské unie nebo státu tvořícího Evropský hospodářský prostor na území tuzemska.³⁶⁹

Účinky takového opatření se pak uznávají od okamžiku, kdy nabyly účinnosti ve státě, ve kterém bylo opatření přijato.

Obsahově pak zákonné vymezení orgánů posuzujících stav úpadku vymezeného okruhu úvěrových institucí včetně účinků příslušného rozhodnutí odpovídá dosavadní úpravě obsažené v ZKV (srov. § 66m ZKV).

³⁶⁹ Srov. Pohl, *Nová úprava insolvenčního řízení – VI. část* in *Obchodní právo č. 9/2008*.

14.6.3 Oprávnění zahraničního insolvenčního správce vykonávat pravomoc na území České republiky

IZ dále upravuje i oprávnění zahraničního insolvenčního správce vykonávat své pravomoci na území ČR. Tato úprava je přitom analogickou variací pravidla, o kterém bylo pojednáno v předchozí části této disertační práce za situace, kdy úpadek tam vymezeného okruhu (zahraničních) úvěrových institucí byl posuzován vnitrostátními (tuzemskými) soudy.

V takovém případě byl český insolvenční správce oprávněn vykonávat své pravomoci v zahraničí, a to způsobem a v rozsahu vymezeném v IZ. IZ tak stanoví v souladu s imperativem provést odpovídající transpozici příslušných ustanovení směrnice 2001/24/ES oprávnění zahraničního insolvenčního správce vykonávat své pravomoci na území České republiky (§ 378 IZ).

Insolvenční správce však není oprávněn při tomto výkonu své pravomoci přistoupit k užití donucovacích prostředků či síly. Totožná úprava této problematiky pak byla upravena i v § 66n odst. 2 ZKV.

Dále není ani oprávněn závazně rozhodovat spory nebo jiným způsobem vykonávat pravomoci, ke kterým jsou příslušné soudy, správní orgány nebo jiné orgány daného státu (§ 378 odst. 2 IZ).

V této souvislosti je dále nutné zdůraznit, že samotný výkon výše uvedených pravomocí na území České republiky se zásadně řídí vnitrostátním (tuzemským) právním řádem (viz § 378 odst. 3 IZ). Identická úprava této problematiky byla přitom upravena i v § 66n odst. 3 ZKV.

Použití vnitrostátního (tuzemského) právního řádu se pak uplatní zejména při prodeji majetku, povinnosti zápisu do katastru nemovitostí, obchodního rejstříku nebo jiného veřejného seznamu nebo rejstříku a dále při poskytování informací zaměstnancům (§ 378 odst. 3 IZ).

Při výkonu jeho pravomocí na území ČR IZ konečně umožňuje požadovat k posílení autority vůči vnitrostátním (tuzemským) osobám, aby údaj ohledně zahájení úpadku příslušného dlužníka – úvěrové instituce byl zapsán na území ČR do katastru nemovitostí, obchodního rejstříku nebo jiného veřejného seznamu nebo rejstříku (viz § 378 odst. 4 IZ). Náklady na pořízení tohoto zápisu jsou pohledávkou za majetkovou podstatou. I toto oprávnění pak bylo obsaženo v přecházející úpravě konkursního práva (§ 66n odst. 4 ZKV).

14.6.4 Oprávnění jmenovat osoby, které správci při výkonu jeho pravomocí na území ČR pomáhají

V návaznosti na právní předpisy státu, podle kterého byl dotyčný zahraniční insolvenční správce ustanoven do své funkce, je zahraniční insolvenční správce v průběhu řízení rovněž oprávněn jmenovat osoby, které mu při výkonu jeho pravomocí na území ČR pomáhají nebo jej při jednání na tomto území zastupují (§ 378 odst. 2 IZ).³⁷⁰

Obsahově identická úprava této problematiky byla upravena v § 66n odst. 2 ZKV.

15. ÚPADEK POJIŠŤOVEN A VNITROSTÁTNÍCH (TUZEMSKÝCH) ZAJIŠŤOVEN

15.1 Nadnárodní a současně speciální charakter řízení o úpadku pojišťoven a vnitrostátních (tuzemských) zajišťoven

Po dobu, po kterou jsou jmenované subjekty (pojišťovny a zajišťovny) nositelem povolení, jsou vyňaty z působnosti IZ (§ 6 odst. 2 IZ). Termín „povolení“ a jeho udělení upravuje zejména § 13 a násl. zákona č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví (dále „ZP“).

Jak z citovaného ustanovení IZ vyplývá, není pro pojišťovny a zajišťovny použití insolvenčního řízení podle IZ vyloučeno beze zbytku. Aplikace IZ na pojišťovny a zajišťovny jakožto finanční instituce je však podmíněna předchozím odnětím (ztrátou) povolení pro jejich činnost.

K předpokladům a postupu při odnětí povolení v případě pojišťoven a zajišťoven pak odkazují na ustanovení § 119 a násl. ZP. V souladu s tímto ustanovením pak Česká národní banka odejme pojišťovně nebo zajišťovně povolení k provozování pojišťovací nebo zajišťovací činnosti, které jí udělila, právě jestliže je v úpadku.

Příslušný díl 2 IZ, týkající se úpadku pojišťoven a vnitrostátních (tuzemských) zajišťoven provozujících svoji činnost na území České republiky, je pak tedy třeba aplikovat na následující subjekty, resp. jejich organizační složky (§ 379 odst. 1 IZ):

- vnitrostátní (tuzemské) pojišťovny a vnitrostátní (tuzemské) zajišťovny poté, co jim bylo odejmuto povolení podle ZP,

³⁷⁰ Pachel, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 539.

- pobočky pojišťovny z třetího státu poté, co jí bylo odejmuto povolení podle ZP. K podrobné úpravě tohoto typu povolení pak odkazují na ustanovení § 32 a násl. ZP.

Jak jsem již uváděl v předcházejících pasážích této disertační práce, představuje úpadek finančních institucí obecně oblast, která je poměrně podrobně upravena právem EU. Také IZ v tomto smyslu transponuje relevantní ustanovení směrnice 2001/17/ES [srov. B/ ZVLÁŠTNÍ ČÁST, Část druhá (ZPŮSOBY ŘEŠENÍ ÚPADKU) „K § 379–388 (Díl 2: Úpadek pojišťoven a tuzemských zajišťoven provozujících svoji činnost na území České republiky)“].

15.2 Fikce úpadku pobočky pojišťovny z jiného členského státu Evropské unie provozující pojišťovací činnost na území České republiky na základě práva zřizovat své pobočky

Vymezení výše uvedeného okruhu subjektů upravuje § 379 odst. 1 písm. c) IZ. Provozovat pojišťovací činnost na území České republiky na základě práva zřizovat pobočky v praxi znamená, že pojišťovna či zajišťovna z jiného členského státu Evropské unie či státu tvořícího Evropský hospodářský prostor je oprávněna v tuzemsku provozovat svou činnost na základě:

- práva zřizovat své pobočky nebo
- svobody dočasně poskytovat své služby.

Může tak činit v rozsahu, v jakém jí bylo uděleno povolení k provozování pojišťovací činnosti ve státě, v němž se nachází její sídlo.³⁷¹

Zásadní otázku při pojednání o úpadku výše uvedených pojišťoven a vnitrostátních (tuzemských) zajišťoven představuje samotná otázka, kdy úpadek takových osob nastane a jaký justiční orgán jej je oprávněn posoudit.

Tento problém pak odpadne v případě těch subjektů, které jsou založeny, vznikly a existují na základě právního řádu České republiky. Tehdy je stav úpadku takového dlužníka posuzován v souladu s relevantními ustanoveními IZ.

Obdobně se pak nahlíží i na subjekty, které mají své sídlo, resp. místo podnikání v zahraničí, a to mimo území členských států Evropské unie a tvořících Evropský hospodářský prostor. Konkrétně se jedná o subjekty vymezené v ustanovení § 379 odst. 1

³⁷¹ Srov. Pohl, *Nová úprava insolvenčního řízení – VI. část* in *Obchodní právo* č. 9/2008.

písm. b) IZ jakožto *pobočky pojišťovny z třetího státu* poté, co jí bylo odejmuto povolení podle ZP.

V případě shora vymezeného okruhu poboček pojišťovny z jiného členského státu Evropské unie popsany postup však použít nelze. Za účelem určení, zda se takové subjekty nacházejí ve stavu úpadku či nikoli, tak § 379 odst. 2 IZ zakotvuje fikci úpadku. Tyto osoby jsou pak se zákonným vymezením této fikce v úpadku, je-li prováděno na území toho státu, v němž uvedený dlužník obdržel oprávnění, na jehož základě provozuje svou činnost na území České republiky, buď:

- kolektivní řízení, jehož součástí je prodej majetku pojišťovny a rozdělení výnosu z prodeje mezi věřitele, akcionáře nebo společníky, zahrnující nevyhnutelně jakoukoliv intervenci správních nebo soudních orgánů členského státu Evropské unie nebo jiného státu tvořícího Evropský hospodářský prostor, včetně případů, kdy je kolektivní řízení ukončeno oddlužením nebo jiným obdobným opatřením, bez ohledu na to, zda je či není způsobeno platební neschopností nebo zda je dobrovolné nebo povinné, nebo
- opatření zahrnující jakoukoliv intervenci správních nebo soudních orgánů členského státu Evropské unie nebo jiného státu tvořícího Evropský hospodářský prostor, jehož účelem je uchovat nebo obnovit zdravou finanční situaci osoby a které může mít vliv na již existující práva třetích osob, včetně opatření zahrnujícího možnost pozastavení plateb, pozastavení vymahatelnosti pohledávek, odložení opatření souvisejících s výkonem rozhodnutí nebo exekucí nebo krácení pohledávek.

Insolvenční soud pak již není povolán faktický stav úpadku pobočky takové pojišťovny zkoumat.³⁷²

Pro dokreslení této problematiky nezbyvá než podotknout, že IZ v případě úpravy této fikce téměř beze zbytku kopíruje právní úpravu obsaženou v § 66p odst. 2 ZKV.

15.3 Aplikovatelnost ostatních částí IZ při řešení úpadku pojišťoven a vnitrostátních (tuzemských) zajišťoven

Jak jsem v předchozí části této disertační práce uvedl, představuje řešení úpadku pojišťoven a vnitrostátních (tuzemských) zajišťoven speciální druh insolvenčního řízení. Tímto konstatováním se rovněž dává najevo, že se pro takový speciální druh řízení

³⁷² Srov. Pachel, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPÍ 2008, str. 541.

nepoužijí zbývající obecná ustanovení IZ upravující insolvenční řízení jako takové. Tato zásada pak platí, avšak nikoli bez výjimek.

Zásadní výjimku z výše stanoveného pravidla totiž představuje řešení úpadku vnitrostátní (tuzemské) pojišťovny a vnitrostátní (tuzemské) zajišťovny a dále pobočky pojišťovny z třetího státu (mimo území Evropské unie).

Na úpadek těchto typů subjektů lze pak přiměřeně použít ostatní ustanovení IZ, a sice s výjimkou ustanovení týkajících se (§ 379 odst. 3 IZ):

- moratoria,
- reorganizace a
- oddlužení.

K uvedené pasáži lze tedy shrnout, že úpadek těchto subjektů lze řešit pouze v rámci konkursu.³⁷³

Oproti tomu lze pak úpadek pojišťovny z jiného členského státu Evropské unie nebo státu tvořícího Evropský hospodářský prostor řešit vedle konkursu i v rámci moratoria nebo reorganizace.

Není přitom třeba se hlouběji zabývat skutečností, že aplikace institutu oddlužení je v případě pojišťovny (stejně jako v případě ostatních typů finančních institucí) ze zřejmých důvodů již ze samotné podstaty věci vyloučena. Důvodem je skutečnost, že v případě užití oddlužení musí být dlužníkem osoba, která současně není podnikatelem.

Při užití ostatních ustanovení IZ je pak třeba vždy zohlednit zvláštní ustanovení IZ vztahující se k úpadku příslušných finančních institucí. Taková úprava totiž má zásadně přednost před obecnou úpravou IZ.

15.4 Úpadek pojišťoven a vnitrostátních (tuzemských) zajišťoven, který posuzují vnitrostátní (tuzemské) soudy

V navazující části této disertační práce bych se chtěl zaměřit na úpadek těch pojišťoven a vnitrostátních (tuzemských) zajišťoven, u nichž posouzení existence úpadku je svěřeno do působnosti vnitrostátních (tuzemských) soudů.

Obsahově tak navážu na předcházející část této disertační práce, kde jsem se věnoval fikci úpadku v případě pobočky pojišťovny z jiného členského státu Evropské unie provozující pojišťovací činnost na území České republiky na základě

³⁷³ Srov. Páchl, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 541.

práva zřizovat své pobočky.

V protikladu k fikci úpadku jsou pak vnitrostátní (tuzemské) soudy příslušné k posouzení úpadku u těch pojišťoven a zajišťoven, které je možné druhově vymezit jako vnitrostátní (tuzemské) a dále i mimounijní, resp. mimoevropské.

V souladu s formálním členěním IZ se pak bude jednat o úpadek jak vnitrostátní (tuzemské) pojišťovny nebo vnitrostátní (tuzemské) zajišťovny, tak i pobočky pojišťovny z třetího státu mimo území Evropské unie a zemí tvořících Evropský hospodářský prostor.

15.4.1 Okruh osob oprávněných podat návrh na zahájení insolvenčního řízení

Ve výše uvedeném odstavci jsme se vypořádali s osobní působností českých soudů posuzovat úpadek některých pojišťoven a vnitrostátních (tuzemských) zajišťoven. Tyto subjekty jsem si pak s ohledem na umístění jejich sídla, resp. místa podnikání označil jako vnitrostátní (tuzemské) a mimounijní, resp. mimoevropské. Nyní bych se chtěl věnovat další zásadní otázce, a to okruhu osob oprávněných podat insolvenční návrh.

Oprávnění dlužníka a jeho věřitelů se splatnou pohledávkou podat takový návrh vyplývá z § 97 odst. 3 IZ, upravujícího obecně pro insolvenční řízení okruh osob oprávněných podat insolvenční návrh.

Vedle dlužníka a věřitele pak takový návrh podává i orgán, který je povolán k udělení povolení k provozování činnosti těchto pojišťoven a vnitrostátních (tuzemských) zajišťoven (§ 380 odst. 1 IZ). Oprávnění tohoto orgánu podat insolvenční návrh rovněž koresponduje s dosavadní úpravou, obsaženou v § 66q ZKV.

V České republice pak bude tímto orgánem, oprávněným podat návrh na zahájení insolvenčního řízení vůči finanční instituci, výlučně Česká národní banka. Česká národní banka naproti tomu není oprávněna podat insolvenční návrh na dlužníka, který je pobočkou pojišťovny, jejíž sídlo se nachází na území jiného členského státu Evropské unie nebo státu tvořícího Evropský hospodářský prostor. Zde aktivní legitimace k podání insolvenčního návrhu je podle § 97 odst. 2 IZ plně v dispozici samotného dlužníka nebo jeho věřitelů se splatnou pohledávkou.³⁷⁴

I na návrh podaný orgánem dohledu či dozoru se přiměřeně vztahuje ustanovení § 103 IZ, které obecně obsahové i formální náležitosti návrhu jako takového upravuje. V návrhu pak orgán dozoru nebo dohledu uvede rozhodující skutečnosti, které osvědčují úpadek dlužníka, a k návrhu připojí listiny k doložení svých tvrzení (§ 380 odst. 1 IZ).

³⁷⁴ Srov. Páchl, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 543.

Česká národní banka jakožto orgán dozoru pak musí v insolvenčním návrhu zejména osvědčit, že se dotyčná finanční instituce nachází v úpadku, a to ať už ve formě platební neschopnosti nebo předlužení.

Na rozdíl od insolvenčního návrhu podaného věřitelem či dlužníkem však nemusí orgán dozoru, resp. dohledu v návrhu osvědčit, že má za dlužníkem splatnou pohledávku.³⁷⁵

Insolvenční řízení pak lze na základě podaného návrhu zahájit až poté, co bude příslušné pojišťovně nebo zajišťovně jako dlužníkovi odebráno povolení, které ji opravňuje vykonávat na území ČR svou činnost [srov. § 6 odst. 2 písm. a) IZ].

15.4.2 Vliv zahájeného insolvenčního řízení na práva třetích osob

V tomto oddíle disertační práce bych se dále chtěl věnovat problematice, jakým způsobem se zahájené insolvenční řízení ohledně vymezeného okruhu pojišťoven a vnitrostátních (tuzemských) zajišťoven dotýká práv třetích osob.

V první řadě bych se pak chtěl zaměřit na vliv insolvenčního řízení na práva a zájmy věřitelů uvedených subjektů jakožto dlužníků.

15.4.2.1 Dopad na věcná práva věřitelů

Obecně platí zásada, že insolvenční řízení žádným způsobem negativně neovlivňuje, resp. neruší věcná práva (vlastnické právo, zástavní právo, právo odpovídající věcnému břemeni a předkupní právo s účinky věcného práva) věřitelů, resp. třetích osob k majetku náležejícímu tomuto dlužníkovi – pojišťovně či zajišťovně.

V souladu s příslušným ustanovením § 381 odst. 1 IZ pak zejména není dotčeno:

- právo zpeněžit majetek nebo nechat jej zpeněžit a uspokojit se z výnosu nebo příjmu plynoucího z tohoto majetku, zejména na základě zástavního práva,
- výhradní právo na plnění, zejména při zajištění zástavním právem k pohledávce nebo postoupením pohledávky,
- právo požadovat vydání majetkové hodnoty nebo náhrady od kohokoli, kdo majetkovou hodnotu drží nebo užívá proti vůli oprávněné osoby,
- právo požívat plody.

Toto ustanovení téměř doslovně odpovídá dosavadní úpravě, obsažené v § 66r odst. 1 písm. a) ZKV.

Ustanovení § 381 odst. 3 IZ pak dále stanoví, že tímto ustanovením není dotčeno

³⁷⁵ Srov. Pohl, *Nová úprava insolvenčního řízení – VI. část* in *Obchodní právo č. 9/2008*.

právo insolvenčního správce podat z důvodů poškozování věřitelů žalobu o určení neplatnosti nebo neúčinnosti právního úkonu,³⁷⁶ ani právo právnímu úkonu odporovat. Možnost odporovat právnímu úkonu pak upravují příslušná ustanovení § 231 až 243 IZ. I toto oprávnění insolvenčního správce pak lze v téměř identickém znění nalézt v předchozí úpravě § 66r odst. 2 ZKV.

15.4.2.2 Dopad na práva třetích osob

Insolvenční řízení nemá vliv na práva prodávajícího plynoucí z výhrady vlastnického práva vůči dlužníkovi jako kupujícímu. Příslušné ustanovení § 381 odst. 2 IZ tak prakticky neguje jakékoliv účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení nebo jeho následným vedením, které by se mohly dotknout práv třetích osob.³⁷⁷

Zahájení insolvenčního řízení dále nepředstavuje důvod pro odstoupení od kupní smlouvy, u níž je dlužník prodávajícím a zboží již bylo dodáno kupujícímu, a nebrání kupujícímu v nabytí vlastnického práva. Rozhodující skutečností ohledně nabývaného zboží představuje předpoklad, aby se v okamžiku prohlášení konkursu majetek, který je předmětem prodeje, nacházel na území jiného členského státu Evropské unie nebo dalšího státu tvořícího Evropský hospodářský prostor.

Ani v tomto smyslu nedošlo co do srovnání s předchozí úpravou obsaženou v § 66r odst. 1 písm. b) a c) ZKV k žádnému posunu.

Zahájené insolvenční řízení nemá vliv ani na právo věřitele požadovat započtení proti pohledávce dlužníka. Podmínkou přitom ovšem je, aby toto započtení umožňoval právní řád, kterým se řídí pohledávka dlužníka.

15.4.2.3 Právní základ úpravy IZ v evropském právu

Toto pojednání o účincích zahájeného insolvenčního řízení ohledně pojišťoven a vnitrostátních (tuzemských) zajišťoven bych shrnul konstatováním, že úprava IZ v citovaných ustanoveních přímo transponuje příslušné články 21, 22 a 23 směrnice 2001/17/ES. Tato ustanovení přitom upravují skupinu těchto právních vztahů nedotčených úpadkovým (insolvenčním) řízením.

15.4.3 Informační povinnosti jednotlivých procesních subjektů

V důsledku nadnárodního charakteru působení většiny finančních institucí (včetně pojišťoven a zajišťoven) vyvstává i naléhavá potřeba zprostředkovat zúčastněným osobám a orgánům pověřeným dozorem nad činností a provozem pojišťoven

³⁷⁶ Srov. Pachel, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 545.

³⁷⁷ Srov. Pachel, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 545.

a vnitrostátních (tuzemských) zajišťoven v dostatečném rozsahu veškeré údaje ohledně vzniklého úpadku příslušné pojišťovny, resp. zajišťovny.

Úvodem bych pak chtěl dále podotknout, že korespondující informační povinnost byla v téměř totožném rozsahu jako v IZ upravena i v předcházející úpravě § 66s ZKV.

15.4.3.1 Informační povinnost vůči orgánům dozoru nebo dohledu v členských státech Evropské unie a státech tvořících Evropský hospodářský prostor

Insolvenční soud tak v první řadě je povinen prostřednictvím vnitrostátního (tuzemského) orgánu dohledu nebo dozoru informovat o vydání rozhodnutí o úpadku a o prohlášení konkursu na majetek vnitrostátní (tuzemské) pojišťovny a vnitrostátní (tuzemské) zajišťovny v zákonem předepsaném rozsahu i veškeré odpovídající orgány dozoru nebo dohledu v členských státech Evropské unie a státech tvořících Evropský hospodářský prostor. Bližší ohledně této informační povinnosti odkazují na ustanovení § 382 odst. 1 IZ. Tato informace musí v souladu s citovaným ustanovením obsahovat i upozornění na možné důsledky rozhodnutí o úpadku a o prohlášení konkursu.

IZ přitom detailně neupravuje konkrétní způsob, jakým mají být tyto orgány dozoru a dohledu v ostatních členských státech Evropské unie a státech tvořící Evropský hospodářský prostor o rozhodnutí o úpadku a způsobu řešení úpadku dlužníka konkursem vyzooměny. Analogickým postupem podle obecných ustanovení IZ upravujících insolvenční řízení – za přiměřené aplikace ustanovení § 102 odst. 5 IZ – je třeba dojít k závěru, že insolvenční soud předá informace o rozhodnutí o úpadku dlužníka a způsobu řešení jeho úpadku konkursem České národní bance prostřednictvím veřejné datové sítě.³⁷⁸

15.4.3.2 Povinnost zajistit zveřejnění podstatných částí rozhodnutí o úpadku a o prohlášení konkursu v Úředním věstníku Evropské unie

IZ dále upravuje povinnost insolvenčního správce zajistit zveřejnění podstatných částí rozhodnutí o úpadku a o prohlášení konkursu v Úředním věstníku Evropské unie. IZ nazývá souhrnně shrnutí těchto podstatných částí rozhodnutí o úpadku legislativní zkratkou „výťah“. Podrobné formální a zejména obsahové náležitosti výťahu pak upravuje § 382 odst. 3 a násl. IZ.

Úprava výše uvedených informačních povinností v podobě, v jaké jsou obsaženy v IZ, představuje transpozici relevantních informačních povinností a závazků vyplývajících z článků 14, 15, 17 a 18 směrnice 2001/17/ES.

³⁷⁸ Srov. Páhl, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 547.

15.4.3.3 Informační povinnosti v případě vydání rozhodnutí o úpadku a o prohlášení konkursu na majetek pobočky pojišťovny z mimounijního, resp. mimoevropského státu

Pojednání o informačních povinnostech, které jsou povinny jednotlivé procesní subjekty v případě úpadku jednotlivých druhů finančních institucí plnit, završím výkladem o informační povinnosti v případě vydání rozhodnutí o úpadku a o prohlášení konkursu na majetek pobočky pojišťovny ze třetího (mimounijního, resp. mimoevropského) státu.

Také v tomto informuje podle § 382 odst. 4 IZ o takové skutečnosti insolvenční soud prostřednictvím České národní banky orgány dozoru nebo dohledu ve všech členských státech Evropského hospodářského prostoru.

I zde přitom platí, že této informační povinnosti je třeba dostát zásadně ještě před zveřejněním uvedených rozhodnutí. Insolvenční soud ani insolvenční správce však není v tomto případě povinen zajistit zveřejnění výtahu tak, jak o této povinnosti bylo v jiném kontextu pojednáno výše.

Insolvenční soud, insolvenční správce a Česká národní banka jakožto orgán dozoru nadto v souladu s ustanovením § 382 odst. 4 IZ usilují o koordinaci své činnosti s příslušnými orgány v ostatních členských státech Evropské unie a dalších státech tvořících Evropský hospodářský prostor, ve kterých má pojišťovna ze třetího státu pobočku.

15.4.3.4 Oprávnění České národní banky vyžádat si informace ohledně insolvenčního řízení

Ustanovení § 382 odst. 5 IZ zakotvuje dále oprávnění České národní banky jakožto orgán dozoru, resp. dohledu vyžádat si od insolvenčního správce informace týkající se insolvenčního řízení.

Jakkoli IZ blíže nespecifikuje rozsah, v jakém si je orgán dohledu, resp. dozoru oprávněn tyto informace vyžádat, půjde zřejmě o totožný rozsah, v jakém jsou tyto informace oprávnění požadovat věřitelé nebo insolvenční soud.³⁷⁹

15.4.3.5 Každoroční informační povinnosti insolvenčního správce

Předchozí část svého pojednání věnovanou informačním povinnostem, které jsou jednotlivé procesní subjekty (zejména insolvenční soud, resp. i insolvenční správce) povinny v průběhu insolvenčního řízení plnit, uzavřu výkladem o pravidelné každoroční informační povinnosti insolvenčního správce vůči věřitelům dlužníka.

³⁷⁹ Srov. Pachel, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 547.

Tato informační povinnost pak byla obsažena již v § 66t ZKV.

Správce je pak v souladu s touto povinností zavázán nejméně jednou ročně uveřejňovat pro věřitele a veřejnost zprávu o postupu insolvenčního řízení (viz § 383 odst. 1 IZ).

Zveřejnění se má uskutečnit „vhodným způsobem“ s tím, že IZ přesný obsah tohoto termínu blíže nevymezuje. Tímto vhodným způsobem však zajisté bude i její zveřejnění v insolvenčním rejstříku. I když ani obsah této zprávy není zákonem předepsán, měla by i v tomto případě obsahovat alespoň následující údaje:³⁸⁰

- informace o krocích, které insolvenční správce v průběhu insolvenčního řízení učinil,
- informace o stavu majetkové podstaty dlužníka a jejím zpeněžení,
- informace o množství finančních prostředků, které byly zpeněžením majetkové podstaty dlužníka dosaženy,
- informace o probíhajících incidenčních sporech,
- přehled výdajů insolvenčního správce vynaložených v průběhu insolvenčního řízení,
- další podstatné informace, které mají vliv na průběh insolvenčního řízení.

Tato zpráva musí být odsouhlasena věřitelským výborem. Jedná se tak o další důležité oprávnění věřitelského výboru jakožto orgánu reprezentujícího jejich kolektivní (společné) zájmy.

Česká národní banka je konečně povinna poskytnout na vyžádání informace, které získala postupem na základě ustanovení § 382 odst. 5 IZ od insolvenčního správce, orgánu dozoru jiného členského státu Evropské unie nebo státu tvořícího Evropský hospodářský prostor (§ 383 odst. 2 IZ).³⁸¹

15.4.4 Působnost insolvenčního správce v zahraničí

Je zřejmé, že insolvenční řízení zahájené podle IZ ohledně pojišťoven – stejně jako tomu je i v případě úvěrových institucí – bude mít v převážné většině případů také celoevropský dosah.

Tato skutečnost se stává zřejmou především poté, co jsem v předchozí části této disertační práce podrobně rozebral, v jaké formě a s jakým obsahem musí být

³⁸⁰ Srov. Páchl, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 550, a Pohl, *Nová úprava insolvenčního řízení – VI. část* in *Obchodní právo č. 9/2008*.

³⁸¹ Srov. Páchl, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 550.

o zahájeném insolvenčním řízení dotčené pojišťovny zahraniční orgány ze strany vnitrostátních (tuzemských) procesních subjektů informovány.

Procesní subjekty musí být však navíc vybaveny i dostatečnými pravomocemi tak, aby průběh insolvenčního řízení byl dostatečně účinný a efektivní nejen na území ČR, ale i na území ostatních členských států Evropské unie a dalších států tvořících Evropský hospodářský prostor.

15.4.4.1 Právní opora v evropském právu

Ke splnění výše uvedených cílů zakotvuje přímo článek 27 odst. 2 a 3 směrnice 2001/17/ES povinnost insolvenčního správce vykonávat své pravomoci i na území jiných členských států EU v rozsahu daném touto směrnicí.

Povinnost transponovat příslušná ustanovení směrnice 2001/24/ES ohledně zahraniční působnosti vnitrostátních (tuzemských) procesních subjektů reflektuje pochopitelně i znění IZ, přičemž tato ustanovení zohledňoval v zásadě ve stejném rozsahu i § 66u ZKV.

Na prvním místě pak IZ v souladu s příkazem odpovídající transpozice příslušných ustanovení směrnice 2001/17/ES zakotvuje oprávnění insolvenčního správce vykonávat své pravomoci bezprostředně i na území ostatních členských států Evropské unie a dalších států tvořících Evropský hospodářský prostor (§ 384 odst. 2 IZ).

15.4.4.2 Specifika zahraniční působnosti insolvenčního správce

Insolvenční správce není oprávněn při popsáném výkonu své pravomoci přistoupit k užití donucovacích prostředků či síly, a to obdobně, jako nebyl k jejich užití oprávněn ani v případě úpadku úvěrových institucí.

Dále není ani oprávněn závazně rozhodovat spory nebo jiným způsobem vykonávat pravomoci, ke kterým jsou příslušné soudy, správní orgány nebo jiné orgány daného státu (§ 384 odst. 2 IZ).

Samotný výkon výše uvedených pravomocí na území členských států Evropské unie a dalších států tvořících Evropský hospodářský prostor pak zásadně podléhá právnímu řádu tohoto kterého státu.³⁸² Užití zahraničního právního řádu pak platí zejména ohledně postupů při prodeji majetku a při poskytování informací zaměstnancům (§ 384 odst. 4 IZ).

IZ dále při výkonu pravomocí správce v zahraničí umožňuje za účelem posílení jeho autority vůči zahraničním osobám požadovat, aby údaj ohledně zahájení úpadku, resp.

³⁸² Srov. Pachi, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 550.

o rozhodnutí o prohlášení konkursu příslušného dlužníka – pojišťovny před insolvenčním soudem v České republice byl zapsán v jiném členském státě Evropské unie nebo státě tvořícím Evropský hospodářský prostor do katastru nemovitostí, obchodního rejstříku nebo jiného veřejného seznamu nebo rejstříku. Insolvenční správce je tak oprávněn v souladu s ustanovením § 384 odst. 5 IZ požadovat vždy tehdy, je-li to právním řádem dotyčeného členského státu Evropské unie nebo státu tvořícího Evropský hospodářský prostor požadováno, resp. považuje-li to sám insolvenční správce s ohledem na úspěšné prosazování práv jednotlivých věřitelů za potřebné. Příslušná pravidla pro podání návrhu na provedení zápisu údaje o rozhodnutí o úpadku nebo o prohlášení konkursu ohledně dlužníka se řídí právním řádem státu, ve kterém je takový katastr nemovitostí (resp. jeho zahraniční obdoba), obchodní rejstřík nebo jiný obdobný veřejný seznam nebo rejstřík veden.³⁸³

15.4.4.3 Oprávnění insolvenčního správce ustanovit si osobu, která jej zastupuje

IZ dále zakotvuje oprávnění insolvenčního správce ustanovit si osobu, která jej zastupuje při výkonu pravomocí podle tohoto zákona na území jiného členského státu Evropské unie a Evropského hospodářského prostoru (srov. § 384 odst. 1 IZ). Toto oprávnění insolvenčního správce je přitom vázáno na souhlas insolvenčního soudu.

Podobně jako v případě odpovídajícího institutu v případě úpadku úvěrových institucí nelze takto správcem zvolenou (ustanovenou) osobu zaměňovat se zástupcem insolvenčního správce. Funkce tohoto zástupce jsou totiž diametrálně odlišné.³⁸⁴

Funkce zástupce insolvenčního správce je přitom vymezena v ustanovení § 33 I IZ. V souladu s tímto ustanovením se pro něj uplatní ustanovení § 29 až 31 IZ týkající se insolvenčního správce jako takového přiměřeně.

IZ neklade na osobu, kterou si insolvenční správce výše uvedeným způsobem zvolí, žádné zvláštní kvalifikační předpoklady. Proto není ani podmínkou, aby tato osoba byla zapsána v seznamu insolvenčních správců na území ČR, a to ani jako hostující insolvenční správce.

Insolvenční správce si může zvolit těchto zástupců dokonce několik, a to ve vztahu k počtu cizích států, na jejichž území bude své pravomoci vykonávat.³⁸⁵

³⁸³ Srov. Pachel, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 550.

³⁸⁴ Srov. Pachel, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 550.

³⁸⁵ Srov. Pachel, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 550.

15.4.5 Zjištění pohledávek a závazků z účetnictví dlužníka

Obdobně v případě některých úvěrových institucí představuje pro věřitele výrazný prvek posílení jejich postavení zakotvení konstrukce vyvratitelné právní domněnky automatického přihlášení jejich pohledávek (srov. § 385 odst. 1 IZ). Tak tomu přitom bylo i v přecházející úpravě § 66v ZKV.

Není přitom rozhodné, zda z účetnictví dlužníka vyplývá pohledávka věřitele, který má sídlo, místo podnikání, bydliště či obvyklé místo pobytu na území některého z členských států Evropské unie nebo států tvořících Evropský hospodářský prostor či nikoli. Výše popsané automatické přihlášení pohledávek se tedy týká každého věřitele, který je v účetnictví dlužníka evidován.³⁸⁶

Tito věřitelé tak své pohledávky nemusí přihlašovat způsobem a ve lhůtách platných obecně v insolvenčním řízení. Jejich pohledávky vyplývající z účetnictví dlužníka se pokládají automaticky za přihlášené již od okamžiku prohlášení konkursu.

Podle § 245 IZ odst. 1 pak nastávají účinky prohlášení konkursu okamžikem zveřejnění rozhodnutí o prohlášení konkursu v insolvenčního rejstříku.

15.4.5.1 Povinnost zaslat věřitelům dlužníka oznámení o zahájení řízení

Nejpozději do šedesáti dnů od prohlášení konkursu (§ 385 odst. 2 IZ) je insolvenční správce povinen zaslat každému věřiteli výše uvedeného dlužníka oznámení obsahující náležitosti vymezené dále v IZ.

Svou povinnost rozeslat toto oznámení splní insolvenční správce tak, že každému z věřitelů (jejichž pohledávka za dlužníkem vyplývá z dlužníkovy účetnictví) toto oznámení individuálně rozešle. Nezáleží přitom na tom, kde se nachází sídlo, místo podnikání, bydliště, resp. obvyklé místo pobytu těchto věřitelů. Naproti tomu by insolvenční správce této své informační povinnosti nedostál, kdyby toto oznámení pouze zveřejnil v insolvenčním rejstříku nebo jiným způsobem, než je v ostatních státech obvyklé.³⁸⁷

Obsahové náležitosti tohoto oznámení jsou popsány v § 385 odst. 2 IZ. Z hlediska případné obrany věřitelů proti vyvratitelné právní domněnce přihlášení pohledávek pak představuje zásadní náležitost zejména povinnost insolvenčního správce [vyplývající z ustanovení § 385 odst. 2 písm. c) IZ] popsat v tomto oznámení vodítko, jakým

³⁸⁶ Srov. Pohl, *Nová úprava insolvenčního řízení – VI. část* in *Obchodní právo* č. 9/2008.

³⁸⁷ Srov. Páchl, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 553.

způsobem, v jaké lhůtě a u koho lze uplatnit námitku proti výši této pohledávky. Dále musí správce uvést informaci o postupu pro případ, nedojde-li k dohodě o výši nebo typu (charakteru) příslušné pohledávky.

Další pro věřitele podstatnou náležitost pak představuje v souladu s § 385 odst. 2 písm.

e) IZ uvedení informace o místě a termínu konání (první) schůze věřitelů.

Je přitom nesporným faktem, že až do okamžiku obdržení tohoto oznámení se věřitel o samotném konkursu svého dlužníka (příslušné pojišťovny, resp. zajišťovny) vůbec nemusí dovědět a v praxi zřejmě ani nedoví. Doručení tohoto oznámení tak bude v zásadní většině případů představovat první moment, kdy se věřitel o existenci úpadku svého dlužníka vůbec dozví poprvé.

Tato skutečnost pak může odstartovat následující kroky věřitelů předvídané v IZ, kterými tyto procesní subjekty mohou do insolvenčního řízení aktivně a činně zasahovat, a domáhat se tak prosazení svých práv a zájmů.

15.4.5.2 Vyjádření nesouhlasu ohledně výše či charakteru pohledávky ze strany věřitele

Nejvýraznější z takových zásahů, který může věřitel učinit, představuje vyjádření nesouhlasu takového věřitele ohledně výše své pohledávky nebo jejího charakteru tak, jak jsou tyto údaje uvedeny ve zmiňovaném oznámení.

Tento nesouhlas je pak dotčený věřitel povinen vyjádřit ve lhůtě čtyř měsíců ode dne prohlášení konkursu u insolvenčního správce. Přitom rozhodující skutečností pro dodržení této lhůty není okamžik, kdy byla tato námitka insolvenčnímu správci skutečně doručena. Klíčový je naproti tomu moment, kdy byla tato námitka odevzdána orgánu, který ji měl insolvenčnímu správci doručit. Jedná se tedy o lhůtu svým charakterem procesněprávní.

K tomuto nesouhlasu (písemné námitce) musí být připojeny zákonem předepsané přílohy. Těmito přílohami jsou zejména úředně ověřené kopie listin osvědčujících v námitce tvrzenou skutečnou výši nebo charakter pohledávky. Věřitel je tak především povinen uvést, zda uplatňuje výhradu vlastnictví, a dále doložit ověřené kopie listin, které prokazují, že se jedná o:³⁸⁸

- pohledávku za majetkovou podstatou (§ 168 IZ),
- pohledávku na roveň postavenou pohledávce za podstatou (§ 169 IZ),
- pohledávku s právem na uspokojení ze zajištění [§ 2 písm. g) IZ],
- pohledávku jinak zajištěnou nebo zda jde o podřízenou pohledávku (§ 172 odst. 2

³⁸⁸ Srov. Pachel, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 553.

IZ).

Další (zejména formální) náležitosti této námitky jsou specifikovány v § 385 odst. 5 IZ.

Nevyjádří-li výše popsaným způsobem věřitel svůj nesouhlas, zakotvuje ustanovení § 385 odst. 4 IZ, že s údaji uvedenými v tomto oznámení souhlasí.

Nedojde-li naproti tomu mezi věřitelem a insolvenčním správcem v zákonem stanové lhůtě (§ 385 odst. 6 IZ) k dohodě ohledně výše, resp. charakteru pohledávky tohoto věřitele, má tento věřitel v souladu s IZ tříměsíční lhůtu pro podání žaloby na určení výše nebo charakteru pohledávky k insolvenčnímu soudu. Ze své podstaty se tak bude jednat o incidenční spor.

Nebude-li však ze strany příslušného věřitele během specifikované lhůty taková žaloba insolvenčnímu soudu doručena, nebude se nad rámec údajů vyplývajících z účetnictví dlužníka k takové pohledávce přihlížet.

Naproti tomu pokud insolvenční soud ve výše popsaném incidenčním sporu žalobě věřitele na určení výše nebo charakteru pohledávky vyhoví, vznikne insolvenčnímu správci povinnost zaplatit z vlastních zdrojů do majetkové podstaty částku odpovídající nákladům sporu, které z ní byly hrazeny.

Této povinnosti se insolvenční správce může podle § 385 odst. 7 IZ zprostit, pouze prokáže-li, že o skutečné výši nebo charakteru pohledávky nevěděl a ani při vynaložení odborné péče vědět nemohl. Důkazní břemeno tak je v plném rozsahu přeneseno k tíži insolvenčního správce.

Neučiní-li tak insolvenční správce dobrovolně, může se splnění této povinnosti domáhat žalobou kterýkoliv z věřitelů (viz § 385 odst. 7 IZ). Lhůta pro podání této žaloby není v IZ výslovně upravena. Věřitelé se tak mohou domáhat splnění povinnosti insolvenčním správcem v obecné dvouleté promlčecí lhůtě uvedené v § 106 OZ.³⁸⁹

15.4.6 Zvláštní ustanovení o rozvrhu

Na úvod pojednání k výše uvedenému dílčímu tématu bych zrekapituloval již dříve uvedené informace a zopakoval, že úpadek:

- vnitrostátní (tuzemské) pojišťovny nebo
- vnitrostátní (tuzemské) zajišťovny a dále
- pobočky pojišťovny z třetího státu (mimo území Evropské unie a zemí tvořících

³⁸⁹ Srov. Pachel, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 553.

Evropský hospodářský prostor)

lze řešit pouze konkursem. Vyloučeno je tak uvažovat v takovém případě o provedení reorganizace, natož přistoupit k oddlužení.

Dospěje-li pak uspokojování věřitelů v průběhu konkursu až k rozvrhu, má uspokojení právě pohledávek z pojištění zásadně přednost před jakýmkoli jinými nároky vůči dlužníkovi, a sice s výjimkou hotových výdajů a odměny insolvenčního správce a náhrady nutných výdajů a odměny likvidátora za činnost prováděnou po rozhodnutí o úpadku (§ 386 IZ). Pohledávky vyplývající z pojištění tak mají v průběhu insolvenčního řízení privilegované právo na uspokojení, a to před veškerými pohledávkami za podstatou i pohledávkami jim na roveň postavenými, ovšem s výjimkou výše uvedených. Tyto pohledávky lze přitom v plné výši uspokojit kdykoliv v období po rozhodnutí o úpadku dlužníka.³⁹⁰ Na závěr nezbyvá než dodat, že obdobná úprava této problematiky byla obsažena v doslovném znění v § 66w ZKV.

15.5 Vyloučení vnitrostátních (tuzemských) soudů z posouzení úpadku poboček pojišťoven z jiného členského státu Evropské unie provozujících pojišťovací činnost na území České republiky na základě práva zřizovat své pobočky

V navazující části této disertační práce bych se chtěl zaměřit na úpadek výše vymezeného okruhu poboček pojišťoven, u nichž posouzení vzniku a trvání úpadku je (oproti předcházejícímu výkladu) vyloučeno z působnosti vnitrostátních (tuzemských) soudů.

Ke specifikaci tohoto okruhu subjektů odkazuji na ustanovení § 379 odst. 1 písm. c) IZ.

Tematicky tak přitom navážu na jednu z předcházejících částí této disertační práce, kde jsem se v obecné rovině věnoval fikci úpadku poboček pojišťoven z jiného členského státu Evropské unie.

Dále se tak současně hodlám věnovat právě těm pobočkám pojišťoven z jiného členského státu Evropské unie, jejichž úpadek není vnitrostátními (tuzemskými) soudy zkoumán ani zjišťován. Justiční orgány České republiky naproti tomu bez dalšího vezmou na vědomí fikci, že tento stav úpadku nastal.

³⁹⁰ Srov. Pachl, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 557.

Přitom se i zde jedná o provedení transpozice dvou zásadních zásad (zejména článků 4 a 8) směrnice 2001/17/ES vztahujících se právě na *pobočky* pojišťovny z jiného členského státu Evropské unie.

15.5.1 Přijetí opatření, v jehož důsledku nastane fikce úpadku

Přijmout opatření, v důsledku kterého nastane fikce úpadku některé z poboček pojišťoven z jiného členského státu Evropské unie, je oprávněn výlučně příslušný orgán státu, v němž tato pobočka obdržela oprávnění, na jehož základě provozuje svoji činnost na území České republiky (§ 387 IZ).

V souladu s ustanovením § 379 odst. 2 se pak jedná o některé z níže uvedených typů opatření:

- kolektivní řízení, jehož součástí je prodej majetku pojišťovny a rozdělení výnosu z prodeje mezi věřitele, akcionáře nebo společníky, zahrnující nevyhnutelně jakoukoliv intervenci správních nebo soudních orgánů členského státu Evropské unie nebo jiného státu tvořícího Evropský hospodářský prostor, včetně případů, kdy je kolektivní řízení ukončeno oddlužením nebo jiným obdobným opatřením, bez ohledu na to, zda je či není způsobeno platební neschopností nebo zda je dobrovolné nebo povinné. Vymezení tohoto kolektivního řízení pak co do obsahu plně koresponduje s definicí „*likvidačního řízení*“ obsaženou v čl. 2 směrnice 2001/17/ES; a nebo
- opatření zahrnující jakoukoliv intervenci správních nebo soudních orgánů členského státu Evropské unie nebo jiného státu tvořícího Evropský hospodářský prostor, jehož účelem je uchovat nebo obnovit zdravou finanční situaci osoby a které může mít vliv na již existující práva třetích osob, včetně opatření zahrnujícího možnost pozastavení plateb, pozastavení vymahatelnosti pohledávek, odložení opatření souvisejících s výkonem rozhodnutí nebo exekucí nebo krácení pohledávek. Vymezení těchto opatření pak obsahově plně koresponduje s definicí „*reorganizačního opatření*“ obsaženou v čl. 2 směrnice 2001/17/ES.

Účinky těchto opatření (včetně účinků na práva a povinnosti třetích osob) jsou poté uznávány od momentu jejich účinnosti ve státě, ve kterém bylo takové opatření přijato. Tyto účinky nastanou bez ohledu na splnění případných navazujících informačních povinností a uznávají se automaticky nejen na území České republiky, nýbrž i na území všech ostatních členských států, ve kterých příslušný dlužník

vykonává svou činnost.³⁹¹

Co do svého obsahu pak zákonné vymezení orgánů posuzujících stav úpadku vymezeného okruhu dlužníků včetně účinků příslušného rozhodnutí odpovídá dosavadní úpravě obsažené v § 66x ZKV.

15.5.2 Oprávnění zahraničního insolvenčního správce vykonávat pravomoci na území České republiky

IZ dále upravuje i oprávnění zahraničního insolvenčního správce vykonávat své pravomoci na území ČR.

Tato úprava je přitom zrcadlovým vyjádřením pravidla, o kterém bylo pojednáno v předchozí části této disertační práce. Tehdy se jednalo o případy, kdy úpadek vymezeného okruhu (zahraničních) pojišťoven byl posuzován vnitrostátními (tuzemskými) orgány justice (soudy). V takovém případě pak byl český insolvenční správce oprávněn vykonávat své pravomoci v zahraničí, a to způsobem a v rozsahu vymezeném v IZ.

15.5.2.1 Právní základ úpravy obsažené v IZ v evropském právu

IZ tak (v souladu s příkazem k provedení odpovídající transpozice relevantních ustanovení směrnice 2001/17/ES) zakotvuje oprávnění zahraničního insolvenčního správce provádět pravomoci na území České republiky (§ 388 IZ).

15.5.2.2 Specifika výkonu pravomoci na území České republiky

Insolvenční správce pak není oprávněn při výkonu své pravomoci přistoupit k užití donucovacích prostředků či síly. Obsahově totožně přitom tuto problematiku upravoval § 66y odst. 2 ZKV.

Dále není ani oprávněn závazně rozhodovat spory nebo jiným způsobem vykonávat pravomoci, ke kterým jsou příslušné soudy, správní orgány nebo jiné orgány daného státu (§ 388 odst. 2 IZ). V této souvislosti je pak dále třeba doplnit, že výkon uvedených pravomocí na území České republiky se zásadně řídí vnitrostátním (tuzemským) právním řádem (viz § 388 odst. 3 IZ). Obdobné ustanovení bylo obsaženo v § 66y odst. 3 ZKV.

Použití právního řádu České republiky se v souladu s touto zásadou uplatní především v souvislosti s prodejem majetku, povinností k provedení zápisu do katastru nemovitostí, obchodního rejstříku nebo jiného veřejného seznamu nebo rejstříku a dále při poskytování příslušných informací zaměstnancům dlužníka (§ 388 odst. 3 IZ).

³⁹¹ Srov. Pachel, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 559.

IZ konečně umožňuje správci, aby údaj o zahájení úpadku příslušného dlužníka byl zapsán na území ČR do katastru nemovitostí, obchodního rejstříku, resp. jiného veřejného seznamu nebo rejstříku (viz § 388 odst. 4 IZ). Náklady na uskutečnění tohoto zápisu pak představují pohledávku za majetkovou podstatou.

I toto oprávnění přitom bylo obsaženo již v přecházející úpravě konkursního práva, konkrétně v § 66y odst. 4 ZKV.

15.5.2.3 Oprávnění jmenovat osoby, které správci při výkonu jeho pravomocí na území ČR pomáhají

V návaznosti na právní předpisy státu, podle kterého byl dotyčný zahraniční insolvenční správce ustanoven do své funkce, je zahraniční insolvenční správce v průběhu řízení rovněž oprávněn jmenovat osoby, které mu při výkonu jeho pravomocí na území ČR pomáhají nebo jej při jednání na tomto území zastupují (§ 388 odst. 2 IZ).³⁹²

Identicky tento problém řešilo i ustanovení § 66y odst. 2 ZKV.

³⁹² Srov. Pachl, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008, str. 560.

ZÁVĚR

I. Obecné shrnutí

V předcházející části disertační práce jsem se pokusil detailně zabývat problematikou pozice finančních institucí jakožto věřitelů v insolvenčním řízení. Zvýšenou pozornost jsem v tomto ohledu specificky zaměřil na ta ustanovení IZ, díky nimž došlo k posílení role věřitelů v insolvenčním řízení.

V další části disertační práce jsem se věnoval otázce úpadku finančních institucí v novém IZ a základům stávající právní úpravy, které tkví v sekundárním právu Evropské unie.

Mám za to, že jsem se se zadaným tématem „*Postavení finančních institucí v novém insolvenčním zákoně v kontextu úpravy komunitárního práva*“ v této disertační práci po formální a zejména obsahové stránce po obecné stránce vyčerpávajícím způsobem vypořádal.

II. Výzkumné závěry a sumarizace

Z výše podaného výkladu, resp. rozboru tematiky postavení finančních institucí v novém insolvenčním zákoně v kontextu úpravy komunitárního práva tak lze na podkladě detailního rozboru v předchozích kapitolách učinit několik závěrů, resp. shrnutí:

II.1 Změna v pojetí a chápání typického dlužníka

Nový IZ podle všeho přijal za svůj celoevropský trend, když za typického dlužníka přestal považovat maloobchodníka či živnostníka.

Zejména pod vlivem americké a německé právní úpravy akceptoval i tezi, že mezi dlužníky se budou v nemalé míře vyskytovat i velké podniky, resp. koncernové (holdingové) struktury, nezřídka s mezinárodním (nadnárodním) dosahem).

Modernizovaná úpadková legislativa IZ tuto skutečnost reflektuje zejména při nabídce a výběru možného způsobu řešení vzniklého úpadku.

II.2 Způsoby řešení vzniklého úpadku

Vedle klasického řešení vzniklého úpadku dlužníka konkursem (tedy prodejem

dlužnickových disponibilních aktiv a jeho následnou likvidací) se v IZ prosadily i další možné způsoby řešení, a sice opět pod vlivem recentní americké a německé legislativy.

V první řadě to je reorganizace. Jejím primárním cílem je pokusit se o restrukturalizaci (sanaci) těch hospodářsky nejvýznamnějších podniků, u nichž je toto úsilí reálné a lze jej současně dosáhnout konsensuální cestou – tedy zejména prostřednictvím odsouhlaseného reorganizačního plánu.

Budou to totiž primárně zajištění věřitelé, pro které tento způsob řešení dlužnickova úpadku nebude zpravidla favorizován. Tyto důvody lze charakterizovat tak, že právě zajištění věřitelé zpravidla disponují dostatečnými prostředky – v první řadě pak bonitním zajištěním – jejichž prostřednictvím jsou schopni bez velkých časových prodlev dosáhnout uspokojení významného procenta jimi vymáhaných pohledávek.

Konečně přichází (v případě nepodnikatelů) v úvahu i řešení úpadku prostřednictvím oddlužení. Vzhledem k potenciálně velkým ztrátám v případě volby tohoto řešení právě v případě zajištěných věřitelů nelze předpokládat, že by se jednalo o jimi preferovaný způsob řešení úpadku dlužníka.

II.3 Posílení postavení věřitelských orgánů

V postavení zajištěných věřitelů došlo spolu s přijetím IZ k významným posunům. Nutno zdůraznit, že nedošlo pouze ke změně této skupiny věřitelů z „*oddělených*“ na „*zajištěné*“.

V první řadě je třeba zmínit posílení pravomocí věřitelských orgánů, kterých se účastní i věřitelé zajištění. Věřitelé mohou podle nového znění IZ dosáhnout i odvolání, resp. obměnu insolvenčního správce.

Dále je třeba rozebrat významný stupeň participace, jakým se věřitelé účastní na rozhodnutí o volbě způsobu řešení dlužnickova úpadku.

II.4 Umožnění úročení přihlášených pohledávek v insolvenčním řízení

Významným přínosem pro věřitele je i skutečnost, že přihlášené pohledávky věřitelů bude možné (po splnění zákonných podmínek) navýšit i o sjednaný komerční úrok.

Do budoucna pak tato změna přispěje k minimalizaci obchodní ztráty, kterou věřitelé bezesporu po prohlášení úpadku ohledně svého dlužníka vždy utrpí.

II.5 Započtení vzájemných pohledávek věřitele a dlužníka

Další zásadní výhodu pro věřitele nově představuje umožnění započtení vzájemných pohledávek věřitelů a dlužníka v insolvenčním řízení.

Byť i tento nástroj má v souladu s dikcí IZ celou řadu omezení, přesto se pro věřitele jedná o zásadní vylepšení jejich postavení a zejména o zakotvení dalšího způsobu, jak dosáhnout uspokojení svých pohledávek za dlužníkem.

II.6 Úvěrové financování

Koncepčně novým institutem, upraveným v IZ, je úvěrové financování. Jeho prostřednictvím se udrží perspektivním dlužníkům dostatek (provozních) finančních prostředků k zachování dalšího provozu za krizové situace vzniklého úpadku.

Na poskytnutí těchto zdrojů v rámci úvěrového financování se mohou podílet svými příspěvky i zajištění věřitelé.

II.7 Neúčinnost (odporovatelnost) právních úkonů

Jedním z dalších výrazných přínosů novelizace úpadkového práva (a to i pro zajištěné věřitele) je výrazná modernizace institutu neúčinnosti právních úkonů.

Tato legislativní změna je zásadním způsobem ovlivněna angloamerickou právní úpravou a zdatelně v sobě nese její rysy.

Zřejmě nejvýraznějším rysem této novelizace je skutečnost, že neúčinnosti právních úkonů se lze domoci výhradně prostřednictvím institutu tzv. odpůrčí žaloby.

Další průlomovou modifikací je zakotvení skutkových podstat (typů) možné neúčinnosti právních úkonů.

II.8 Odstranění kvóty pro uspokojení zajištěných věřitelů z výtěžku zpeněžení

Při uspokojení zajištěných věřitelů v konkursu bude nadále podstatné, že padlo hojně kritizované omezení, podle kterého se zajištění věřitelé mohli uspokojit maximálně do výše sedmdesáti procent výtěžku zpeněžení předmětu zajištění.

Odstranění kvóty tak uvítají především finanční instituce, které k zajištění svých pohledávek využívají v první řadě zástavní právo k nemovitostem.

Výrazného posílení pozic zajištěných věřitelů doznala úprava IZ i v těch pasážích, které upravují proces zpeněžení předmětu zajištění.

II.9 Finanční instituce jako dlužníci

Pro případ úpadku finančních institucí obsahuje IZ obsáhlou a komplikovanou úpravu, která je z větší části převzata z předchozí úpravy konkursního práva.

Tato regulace přitom představuje transpozici evropské úpravy této problematiky, obsažené v drtivé většině v textu příslušných směrnic.

Ve výše uvedeném smyslu tak IZ nepřináší do úpravy úpadkového práva žádné průlomové změny.

III. Použité prameny a literatura

Při zpracování obsáhlého tématu bylo mou snahou nevycházet pouze z odborné literatury, která byla v místě a čase k dispozici.

Snažil jsem se průběžně text této publikace doplňovat o aktuální zprávy, statistiky a úvahy z ekonomického prostředí, publikované ve veřejně přístupných zdrojích.

IV. Resumé

Mohu tedy uzavřít s nadějí, že tato disertační práce bude přínosná nejen pro profesně fundované čtenáře, ale v širším měřítku případně i pro právní laiky zabývající se hospodářskými otázkami obecnější povahy.

ABSTRAKT DISERTAČNÍ PRÁCE

1. Aktuální situace zpracovávaného tématu

Svůj výzkum směřující k přípravě disertační práce jsem se rozhodl věnovat výše uvedenému tématu „*Postavení finančních institucí v novém insolvenčním zákoně v kontextu úpravy komunitárního práva*“.

Dosud byla na téma nového zákona č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) (dále jen „*IŽ*“) publikována celá řada odborných článků. Specifická oblast, která je předmětem disertační práce, však zatím nebyla v odborné literatuře podrobněji rozpracována.

2. Záměry disertační práce

Stěžejním cílem této disertační práce je zmapování postavení finančních institucí v insolvenčním řízení obecně a v jeho jednotlivých variantách, jakými jsou zejména konkurs, reorganizace a oddlužení.

2.1 Vymezení stěžejních pojmů

V první části předkládané disertační práce se zabývám vymezením pojmu finanční instituce v právním řádu a jeho rozčleněním na banky, spořitelní a úvěrní družstva, instituce elektronických peněz, pojišťovny a zajišťovny.

Spolu s tímto vymezením výše popsaného okruhu subjektů uvedu odpovídající odkaz na příslušný právní úpravu toho kterého subjektu finanční instituce v českém právním řádu.

V této souvislosti chci odkázat i na institut jednotné (bankovní) licence.

2.2 Pozice finančních institucí coby věřitelů v insolvenčním řízení

Navazující část disertační práce věnuji popisu postavení finančních institucí jakožto věřitelů v řízení.

Tuto problematiku v maximální možné míře analyzuji srovnávací metodou, která provádí zhodnocení práv a povinností finančních institucí jakožto věřitelů v předcházejícím zákoně č. 328/1991 Sb. o konkursu a vyrovnání (dále též „*ZKV*“)

oproti nové úpravě IZ. Zvláštní pozornost přitom zaměřím specificky na ta ustanovení IZ, kde došlo k posílení role věřitelů v řízení.

Dále se detailně zabývám účastí zajištěných věřitelů ve věřitelských orgánech a problematikou uplatňování pohledávek zajištěných věřitelů v insolvenčním řízení.

Zvýšenou pozornost následně zaměřuji na novou úpravu institutu uspokojení zajištěných věřitelů ze zpeněžení věci, práva pohledávky nebo jiné majetkové hodnoty, jimiž byla jejich pohledávka zajištěna.

V navazující části disertační práce osvětluji nový institut reorganizace dlužníka jako jednomu ze způsobů řešení úpadku dlužníka. V tomto směru se věnuji zejména účastí zajištěných věřitelů na přípravě, sestavení a plnění reorganizačního plánu.

V kontextu nastíněné škály možných způsobů řešení dlužníkového úpadku nechci opominout ani zcela nový institut oddlužení. Zde zejména nastiňuji důsledky, které má tento způsob řešení úpadku na pohledávky zajištěných věřitelů.

Dále se vypořádávám s otázkou neúčinnosti právních úkonů a srovnání této otázky s dosavadní právní úpravou ZKV.

V souvislosti se zajištěnými věřiteli poté obracím svou pozornost i na ta ustanovení IZ, která upravují institut úvěrového financování.

2.3 Otázka úpadku samotných finančních institucí

V další části disertační práce se obracím k problematice úpadku finančních institucí v novém IZ, kdy se samy tyto subjekty objeví na straně dlužníka.

Úprava úpadku finančních institucí obsažená v IZ má své kořeny v sekundárním evropském právu. Ani tyto prameny evropského práva tak nelze v disertační podrobněji nezmínit.

Dále se zaměřuji především na předpoklady pro zahájení insolvenčního řízení ohledně jednotlivých skupin finančních institucí a na subjekty oprávněné takový insolvenční návrh podat.

Konečně rekapituluji vliv a dopady zahájeného insolvenčního řízení na práva třetích osob.

V tomto kontextu rovněž blíže ozřejmuji pojem hypoteční podstata, který se v českém právu poprvé objevil relativně nedávno.

3. Formální rozčlenění disertační práce

3.1 Úvod a prolog

Úvod a prolog samotné disertační práce se věnují zejména porovnání nové úpravy insolvenčního práva v IZ s předchozí kodifikací konkursního práva v ZKV. Shrnuje zásadní výhrady a kritiku, která vůči nedostatkům ZKV opakovaně zaznívala.

Prolog disertační práce pak čtenáře seznamuje s aktuální novinkami a trendy v zahraničních úpravách úpadkového práva, které přímo ovlivňují i tuzemskou úpravu.

3.2 Stať disertační práce

Samotná stať disertační práce se rozpadá do tří částí.

První z nich se krátce zastaví u specifických povinností, které jsou finanční instituce povinny plnit.

Stěžejní (druhá) část se podrobně zabývá postavením finančních institucí v insolvenčním řízení, kde tyto instituce vystupují v postavení věřitelů. V této části podrobně rozebírám postavení věřitelů jako účastníků insolvenčního řízení, jejich zapojení do fungování věřitelských orgánů a zejména dopady, které zahájené insolvenční řízení má na jejich pohledávky (včetně zřízeného zajištění). Zásadní otázku pak představuje pojednání o postavení finančních institucí jakožto věřitelů v závislosti na zvoleném způsobu řešení dlužníkovy úpadku.

V poslední (třetí) části své disertační práce se zaměřuji na úpadek samotných finančních institucí a na jejich postavení v řízení. V této souvislosti se věnuji i relevantním evropským směrnicím a rozebírám, jakým způsobem byla jejich ustanovení transponována do tuzemského právního řádu.

3.3 Závěr

V závěru své disertační práce sumarizuji své výzkumné závěry.

Zejména vyjmenovávám ty oblasti úpadkového práva resp. ta stádia insolvenčního řízení, kde došlo k posílení postavení finančních institucí jakožto věřitelů.

DISSERTATION ABSTRACT

1. Current situation of the topic

I have decided to concentrate in my research leading to preparation of this dissertation to the topic as stated: „ *The position of financial institutions in the new insolvency act, and that in the context of regulation under the European law* “.

Numerous articles commenting the new act no. 182/2006 Coll., on the insolvency and the ways of its solution (the insolvency code) (the „*IZ*“) have been published up to now. However, the particular area of law, specified in the headline of this dissertation, has not been analyzed in detail in the available legal doctrinal sources (professional literature) in the satisfactory manner yet.

2. Dissertation projects and goals

The goal of this dissertation is to examine the position of financial institutions in the insolvency proceedings in general and its varieties such as

the bankruptcy proceeding (*konkurs*), reorganization (*reorganizace*) and the process of discharge from the debts (*oddlužení*).

2.1 Fundamental concepts (legal definitions)

The first part of the dissertation is targeted on the accurate definition of the financial institutions concept (*finanční instituce*) in the legal system of the Czech Republic and its segmentation into banks, saving and credit cooperatives and the electronic money

institutions (*instituce elektronických peněz*), the insurance companies (*pojišťovny*) and the reinsurance companies (*zajišťovny*). Together with the above specified range of legal entities is mentioned connection to the relevant legislative provisions within the Czech legal system of financial institutions. In this context, the existence of a uniform bank license (*jednotné licence*) shall be pointed out.

2.2 Position of financial institutions as creditors in the insolvency proceedings

The successive part of dissertation deals with a description of the financial institution position as debtors in the insolvency proceedings.

All the relevant rights, claims and entitlements as well as the duties and liabilities of financial institutions as creditors under the antecedent (bankruptcy) act no. 328/1991 Col. on bankruptcy and settlements (the „ZKV“), are compared with the corresponding instant legislative provisions as contained in the IZ. Special attention is paid to the particular provisions of the IZ, where the position of financial institutions as creditors in the insolvency proceedings has been strengthened.

Moreover, an in-depth discourse follows regarding not only the instruments of (involvement) of secured creditors (*zajištění věřitelů*) in the creditors' organs (*věřitelské orgány*), but also the recovery of claims of secured creditors in way of their announcement (*přihlašování pohledávek*) in the insolvency proceedings.

Beyond that, a new basic rule of the IZ regarding realization (*zpeněžení*) of (especially) mortgages is clarified in the dissertation. In this sense, the principles consist fundamentally in satisfaction (*uspokojení*) of secured creditors out of the proceeds of sale either of respective movable or real assets (*věci*), or of respective right (*právo*), receivable (*pohledávka*) or another tangible value (asset) (*jiná majetková hodnota*).

The subsequent dissertation part clarifies a new legal institution - the reorganization. The reorganization constitutes one of the ways (modalities) how to dissolve a debtor's bankruptcy (*způsoby řešení úpadku*). The dissertation concerned with the participation of secured creditors firstly on the preparation, the composition and finally on the fulfillment of a corresponding scheme of reorganization (*reorganizační plán*).

In the context of above outlined possibilities of the discharge from the debts solutions it is impossible to omit the latest institute of discharge from the debts. Above all the implications of consequences this .. A relevant mention of possible outcomes (respectively of a impact) of this discharge from the debts on the claims (receivables) of the secured creditors is there made in the dissertation.

After all, the dissertation looks into the ineffective (invalid) legal acts (transactions) (*neúčinnost právních úkonů*) within the framework of insolvency proceedings. In this regard, a comparison of this legal institution with the previous practice in accordance with the ZKV is there made.

There shall be draw a reader's attention to the applicable regulations of the IZ on so called "credit financing" (*úvěrové financování*) as well.

2.3 Bankruptcy of financial institutions

The subsequent dissertation part (chapter) concentrates on bankruptcy (*úpadek*) of

financial institutions under the IZ. The instance IZ regulation on financial institutions' bankruptcy is positioned on the secondary European law (legislation), namely on the relevant directives.

Then, the dissertation gives a presentation on the pre-conditions as well as the assumptions for the insolvency proceedings opening. These conditions and assumptions are explained more closely in reference to individual types (categories) of financial institutions. All the respective petitioners (applicants) as parties to the (insolvency) proceedings, entitled to file for insolvency (*osoby oprávněné podat návrh*), are specified as well.

The legal concept of so called "mortgage-backed assets (estate)" (*hypoteční podstata*) shall be further clarified. This concept forms an integral part (component) of Czech insolvency (bankruptcy) for a short period of time.

A recapitulation follows, comprehending all the impacts (outcomes) of an opened insolvency proceedings on the rights of third parties.

3. Formal dissertation arrangement

3.1 Introduction and prologue

Firstly, the introduction and prologue are addressed above all the comparison of the recently adopted and effective (*účinný*) legislation of the insolvency law in the IZ with the preceding and currently obsolete (*zrušený*) regulation of bankruptcy (*konkursní*) proceedings law in the ZKV.

Main points and reasons of the long-term criticism against imperfections and of a deficiency of the ZKV (as frequently discussed in public) shall be underlined.

The actual trends and tendencies of the foreign insolvency (bankruptcy) law regulations directly influencing (affecting) the Czech insolvency law shall be explained as well.

3.2 Dissertation main body (*stat'*)

The dissertation main body consists of three fundamental parts.

The first consists of overview of all specific duties the financial institutions are obliged to obey.

The main part deals with the position of financial institutions as (secured) creditors

and parties to the insolvency proceedings, and that depending on a way (modality) of debtor's bankruptcy dissolution as appointed (elected) in a concrete specific case.

Lastly, the final (third) dissertation part closely focuses on the bankruptcy of financial institutions under the IZ and on their position in the insolvency proceedings.

In this connection, the analysis of relevant EU-directives is provided, including the description of their transposition into the Czech law.

3.3 Conclusion

In the conclusion of the dissertation, all the essential findings of the research are summarized.

In particular, all these areas of the insolvency (bankruptcy) law as well as the stages (phases) thereof are mentioned, where the competences of financial institutions as creditors in the insolvency proceedings have been strengthened.

OSNOVA ABSTRAKTU DISERTAČNÍ PRÁCE

ABSTRAKT DISERTAČNÍ PRÁCE	213
1. Aktuální situace zpracovávaného tématu	213
2. Záměry disertační práce	213
2.1 Vymezení stěžejních pojmů	213
2.2 Pozice finančních institucí coby věřitelů v insolvenčním řízení	213
2.3 Otázka úpadku samotných finančních institucí	214
3. Formální rozčlenění disertační práce	215
3.1 Úvod a prolog	215
3.2 Stať disertační práce	215
3.3 Závěr	215
DISSERTATION ABSTRACT	216
1. Current situation of the topic	216
2. Dissertation projects and goals	216
2.1 Fundamental concepts (legal definitions)	216
2.2 Position of financial institutions as creditors in the insolvency proceedings	217
2.3 Bankruptcy of financial institutions	218
3. Formal dissertation arrangement	218
3.1 Introduction and prologue	218
3.2 Dissertation main body (<i>stat</i>)	219
3.3 Conclusion	219

PROHLÁŠENÍ O SAMOSTATNÉM ZPRACOVÁNÍ A CITACI VŠECH POUŽITÝCH PRAMENŮ

Prohlašuji, že jsem celou tuto disertační práci zpracoval výlučně samostatně.

Veškeré odkazy (citace) na kompletní použitou literaturu resp. prameny, ze kterých jsem při přípravě této práce vycházel, jsou uvedeny v zápatí (ve formě *foot notes*).

V textu disertační práce rovněž průběžně odkazuji na relevantní právní předpisy.

V Praze, dne 5. listopadu 2009

.....
JUDr. Jakub Holeček

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Předmět příslušné tabulky resp. grafu	Strana
doba trvání konkursního řízení (agenda konkursů a vyrovnání)	7
průměrná délka trvání úpadkového řízení v jednotlivých státech (<i>v letech</i>)	11-12
nárůst nově zahájených insolvenčních řízení	14
dopad jednotlivých typů neúčinnosti právních úkonů na poskytnuté zajištění	106

POUŽITÁ LITERATURA

I. Právní předpisy

- zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) (IZ)
- zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (OSŘ)
- zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání (ZKV)
- zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (OZ)
- zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník (ObchZ)
- zákon č. 21/1992 Sb., o bankách (ZB)
- zákon č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstvech a některých opatřeních s tím souvisejících a o doplnění zákona České národní rady č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů (ZSÚD)
- zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon (TZ)
- zákon č. 265/1992 Sb., o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem (ZZVVPN)
- zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu (ZPKT)
- zákon č. 190/2004 Sb., o dluhopisech (ZD)
- zákon č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví (ZP)
- nařízení Rady (ES) č. 1346/2000 ze dne 29. května 2000 o úpadkovém řízení (Nařízení 1346/2000)

- směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/24/ES ze dne 4. dubna 2001 o reorganizaci a likvidaci úvěrových institucí (směrnice 2001/24/ES)
- směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/12/ES ze dne 20. března 2000 o přístupu k činnosti úvěrových institucí a o jejím výkonu (směrnice 2000/12/ES)
- směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/17/ES ze dne 19. března 2001 o reorganizaci a likvidaci pojišťoven (směrnice 2001/17/ES)

II. Dokumenty z legislativního procesu

- důvodová zpráva k návrhu zákona o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) (DZ)
- vládní návrh na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony (usnesení vlády ČR ze dne 5. března 2009 č. 262, sněmovní tisk č. 770) (VN)
- důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony (DZ VN), a předkládací zpráva (PZ VN)

III. Odborné časopisecké články

- Holešínský, Politzer, Strnad, *Nové insolvenční právo v České republice (I. část)* in Právní rádce 11/2007, str. I
- Holešínský, Politzer, Strnad, *Nové insolvenční právo v České republice (II. část)* in Právní rádce 12/2007, str. I
- Holešínský, Strnad, *Nové způsoby řešení úpadku dle insolvenčního zákona* in Právní rozhledy 1/2008, str. 7-16
- Pohl, *Základní principy nové právní úpravy řešení úpadku v České republice* in Bulletin

advokacie č. 11/2007, str. 19–37

- Pohl, *Nová úprava insolvenčního řízení – I. část* in *Obchodní právo* č. 3/2008
- Pohl, *Nová úprava insolvenčního řízení – II. část* in *Obchodní právo* č. 4/2008
- Pohl, *Nová úprava insolvenčního řízení – III. část* in *Obchodní právo* č. 5/2008
- Pohl, *Nová úprava insolvenčního řízení – IV. část* in *Obchodní právo* č. 6/2008
- Pohl, *Nová úprava insolvenčního řízení – V. část* in *Obchodní právo* č. 7–8/2008
- Pohl, *Nová úprava insolvenčního řízení – VI. část* in *Obchodní právo* č. 9/2008
- Páchl, *Průvodce věřitele insolvenčním řízením* in *Právní fórum* 1/2008
- Kozák, *Průvodce dlužníka insolvenčním řízením* in *Právní fórum* 1/2008, str. 18
- Taranda, *Věřitelské orgány a věřitelé v průběhu insolvenčního řízení* in *Daně a právo v praxi* 6/2007
- Dvořák, *Společnost s ručením omezeným*, původní text ASPI z roku 2002 č. 295
- Štenglová, *K některým problémům ustanovení § 196a obchodního zákoníku* in *Daňový expert* 2/2006, str. 18
- Uhlíř, *Oddělený věřitel a efektivnost konkurzního řízení* in *Právní rádce* 8/2005, str. 13
- Zoulík, *Vysvětlivky k zákonu o konkurzu a vyrovnání – oddělení věřitelé* in *Poradce* 5/1996, str. 55
- Zoulík, *Další novela zákona o konkurzu a vyrovnání* in *Právní praxe* 3/1996, str. 135
- Spáčil, *Neznalost zákona, právní omyl a oprávněná držba* in *Právní rozhledy* 5/2000

- Taranda, *Nad některými souvislostmi sankce za nadsazenou přihlášku v insolvenčním řízení* in Daně a právo v praxi 6/2008, str. 53
- Taranda, *Insolvenční zákon a jeho dopady do daňových zákonů* in Daně a právo v praxi 5/2008, str. 54
- Taranda, *Odpovědnost úpadce za nepodání insolvenčního návrhu a způsobenou škodu dle insolvenčního zákona* in Daně a finance 4/2008, str. 22
- Taranda, *Osobní bankrot – bude spásou některých dlužníků?* in Daňová a hospodářská kartotéka 2/2008
- Richter, *Insolvenční zákon: od vládního návrhu k vyhlášenému znění* in Právní rozhledy 21/2006, str. 765-774
- Kavan, *Malé zamyšlení a několik výkladových poznámek k institutu oddlužení* in Právní rozhledy 12/2008, str. 434-440
- Havel, *Oddlužení – zbraň nebo hrozba?* in Právní rozhledy 2/2007, str. 50–55
- Čihula, *Reforma insolvenčního práva v Česku ještě neskončila* in Právní rozhledy 20/2007, str. 732–745
- Uhlíř, *K veřejné dražbě dle insolvenčního zákona* in Právní rádce 7/2007, str. 67–68
- Rydlová, *Insolvenční rejstřík* in Právní rádce 6/2007, str. 16–18
- Richter, *Reorganizace podle insolvenčního zákona – 1. část* in Právní rozhledy 13/2008, str. 465–474
- Richter, *Reorganizace podle insolvenčního zákona – 2. část* in Právní rozhledy 14/2008, str. 507–521

- Cihlářová, *Rozhovor s JUDr. Jaroslavem Burešem: Nová úprava insolvence umožní reagovat včas* in Bulletin advokacie 11/2007, str. 4–8
- Bělohlávek, *Evropské insolvenční právo* in Bulletin advokacie 11/2007, str. 38–51
- Pachl, *Insolvenční řízení s evropským mezinárodním prvkem* in Právní rádce 7/2007, str. 22–27
- Schelleová, *Evropské insolvenční právo* in Obchodní právo 6/2008, str. 8–17
- Adam, *Mezinárodní příslušnost a uznávání úpadkového řízení z pohledu evropského – první střípky z judikatury ESD* in Bulletin advokacie 4/2007, str. 42–45
- Taranda, *Postavení věřitelů v režimu insolvence dlužníka ve světle německé právní úpravy* in Právní rozhledy 6/2008, str. 202–210

IV. Odborné knižní publikace

- Pachl, Kozák, Budín, Dadam, *Insolvenční zákon – komentář*, ASPI 2008
- Rouček, Sedláček, *Komentář k o. z. o.*, 1935
- Zoulík, *Komentář k zákonu o konkurzu a vyrovnání*, 3. vydání. C. H. Beck, 1998

V. Veřejné prezentace a přednášky k problematice reformy insolvenčního práva

- *Insolvenční reforma. Dobrá zpráva pro věřitele?* in Bulletin ALLEN & OVERY, prosinec 2007
- Pavlů, *Zajištěný věřitel a insolvence*, prezentace ALLEN & OVERY dne 19. února 2009

VI. Publikace na internetu

- Konkurzní noviny č. 10 ze dne 14. 5. 2008, *Nový zákon bere insolvenční jako součást ekonomického života...*, pod <http://www.konkurzni-noviny.cz/clanek.html?id=1881>
- Seidl, *Musí se řešit insolvence podniku vždy jen konkurzem nebo vyrovnáním? Lze v krachujícím podniku zachránit efektivní část výroby a s ní spojená pracovní místa? Na jaké uspokojení svých pohledávek mají věřitelé dlužníka skutečně nárok?* pod <http://www.mpo.cz/dokument12348.html>
- Šimková, *Konkurz a vyrovnání – Blyská se na lepší časy?* pod <http://www.epravo.cz/top/clanky/konkurz-a-vyrovnani-blyska-se-na-lepsi-casy-28508.html?mail>
- Buřivalová, *Přibývá insolvenčních řízení,* pod <http://www.euro.cz/id/nw35x6fla6/detail.jsp?id=10477>
- Petřík, *Bankovní asociace kritizuje novelu insolvenčního zákona,* pod <http://www.euro.cz/id/j3o0rpy6m6/detail.jsp?id=14246>

OBSAH

ÚVOD.....	2
I. Současný stav zpracovávané problematiky.....	2
II. Cíle disertační práce.....	2
III. Vymezení klíčových pojmů nové zákonné úpravy.....	2
IV. Postavení finančních institucí jakožto věřitelů v řízení.....	3
V. Otázka úpadku finančních institucí jako dlužníků.....	4
VI. Odkaz na relevantní právní předpisy a odbornou literaturu.....	4
VII. Struktura disertační práce.....	4
PROLOG ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKY A KONTEXT PŘIJETÍ NOVÉ ÚPRAVY INSOLVENČNÍHO PRÁVA Z POHLEDU FINANČNÍCH INSTITUCÍ.....	6
1. NAD SMYSLEM A CÍLEM NOVÉ ÚPRAVY INSOLVENČNÍHO PRÁVA.....	6
1.1 Výhrady vůči nedostatkům předchozí úpravy konkursního řízení.....	6
1.2 Vliv moderních trendů úprav úpadkového práva na předlohu IZ.....	9
1.3 Vstřícnost nové úpravy IZ vůči věřitelům dlužníka.....	12
1.4 Jednota insolvenčního řízení v nové úpravě IZ.....	14
1.5 Nárůst počtu zahájených řízení po nabytí účinnosti IZ.....	14
2. LEGÁLNÍ DEFINICE „FINANČNÍCH INSTITUCÍ“ A „ZAJIŠTĚNÝCH VĚŘITELŮ“ V NOVÉ ÚPRAVĚ.....	15
2.1 Vymezení pojmu „finančních institucí“ v IZ.....	15
2.2 Které subjekty zahrnuje definice „zajištěných věřitelů“ podle IZ.....	17
2.2.1 Ekvivalenty v právním řádu SRN.....	17
2.2.2 Finanční instituce jakožto zajištění věřitelé.....	17
2.2.3 Věřitelé oddělení versus zajištění.....	18
2.2.4 Uspokojení věřitelů z majetku třetích osob.....	18
2.2.5 K obsahu definice „zajištěných věřitelů“.....	18
2.2.6 Zajištění zřízené „obdobným právem podle zahraniční právní úpravy“.....	19
2.2.7 Odkaz na institut finančního zajištění.....	19
ČÁST PRVNÍ ZVLÁŠTNÍ POVINNOSTI FINANČNÍCH INSTITUCÍ V INSOLVENČNÍM ŘÍZENÍ.....	20
ČÁST DRUHÁ FINANČNÍ INSTITUCE JAKO VĚŘITELÉ V INSOLVENČNÍM ŘÍZENÍ.....	22
3. RIZIKO PŘEDLUŽENÍ RUČITELE Z HLEDISKA VĚŘITELE POHLEDÁVKY ZAJIŠTĚNÉ TÍMTO RUČENÍ.....	22
3.1 Základní charakteristika pojmu „předlužení“.....	22
3.2 Otázka zahrnutí ručitelského závazku do celkového „souhrnu závazků“ dlužníka.....	23
3.3 Účetní a právní pohled na věc.....	23
3.4 Prozatímní závěr k problematice zahrnutí ručitelského závazku do celkového „souhrnu závazků“ dlužníka.....	24
3.5 Shrnutí tematiky „souhrnu závazků“ dlužníka.....	24
3.6 Riziko absolutní neplatnosti právního úkonu ručení.....	24
3.7 Důsledky nesplnění povinnosti dlužníka podat na sebe insolvenční návrh a dopady vyplývající z odpovědnosti statutárních orgánů ručitele.....	25
4. VĚŘITEL JAKO SUBJEKT A ÚČASTNÍK INSOLVENČNÍHO ŘÍZENÍ.....	26
4.1 Věřitel jako účastník insolvenčního řízení v důsledku singulární sukcese.....	27
4.1.1 Předpoklady pro připuštění singulární sukcese.....	27
4.1.2 Použitelnost příslušných ustanovení OSŘ.....	29

5. VLIV ÚČINKŮ SPOJENÝCH SE ZAHÁJENÍM INSOLVENČNÍHO ŘÍZENÍ NA POSTAVENÍ VĚŘITELŮ	29
5.1 Společný základ všech dopadů souvisejících se zahájením řízení.....	29
5.2 Posun IZ oproti právní úpravě obsažené v ZKV	30
5.3 Konkrétní případy těchto vlivů na postavení věřitelů	31
5.3.1 Omezení týkající se zřízení zajištění k majetku ve vlastnictví dlužníka nebo náležejícímu do majetkové podstaty.....	31
5.3.2 Zástavní právo k nemovitostem a řízení o provedení vkladu	31
5.3.3 Zástavní právo k obchodnímu podílu a řízení o provedení zápisu do obchodního rejstříku.....	32
5.3.4 Trvání účinků spojených se zahájením insolvenčního řízení.....	32
5.4 Způsoby, jak vlivy spojené se zahájením insolvenčního řízení eliminovat	32
6. DRUHY VĚŘITELSKÝCH ORGÁNŮ, ZÁSADY JEJICH FUNGOVÁNÍ A STĚŽEJNÍ OPRAVNĚNÍ	33
6.1 Schůze věřitelů a její vliv na průběh insolvenčního řízení; exkurz do posílení jejich kompetencí.....	34
6.1.1 Osoby oprávněné k účasti na schůzi věřitelů	35
6.1.2 Působnost a oprávnění schůze věřitelů.....	35
6.1.2.1 Hlasování o osobě insolvenčního správce	35
6.1.2.2 Rozhodování o způsobu řešení dlužníkovra úpadku.....	37
6.1.2.3 Určení znalce za účelem ocenění majetku, zařazeného do majetkové podstaty; úhrada jeho odměny	38
6.1.2.4 Oprávnění schůze věřitelů vyhradit si zákonem nevymezené pravomoci.....	40
6.1.3 Závaznost rozhodnutí schůze věřitelů	40
6.2 Prozatímní věřitelský výbor a věřitelský výbor.....	41
6.2.1 Zásady fungování prozatímního věřitelského výboru	42
6.2.1.1 Pravidlo pro zastoupení věřitelů	42
6.2.1.2 Okamžik ukončení činnosti.....	42
6.2.1.3 Zastoupení odborové organizace	42
6.2.2 Principy fungování věřitelského výboru	43
6.2.2.1 Osvětlení pojmu „společný zájem věřitelů“	43
6.2.2.2 Důvody pro novelizaci institutu věřitelského výboru	44
6.2.2.3 Složení věřitelského výboru.....	44
6.2.2.4 Předpoklady členství ve věřitelském výboru	45
6.2.2.5 Ustanovení členů věřitelského výboru.....	48
6.2.2.6 Postavení předsedy věřitelského výboru	48
6.2.2.7 Pravomoci věřitelského výboru.....	49
6.2.2.8 Výkon působnosti věřitelského výboru insolvenčním soudem.....	51
6.2.2.9 Odpovědnost z titulu funkce člena věřitelského výboru	52
6.2.2.10 Zánik funkce člena věřitelského výboru	52
6.3 Zástupce věřitelů	53
6.3.1 Volba a odvolání.....	53
6.3.2 Pravomoci a výkon funkce	54
7. NOVINKY VE SMĚRU POSÍLENÍ POSTAVENÍ VĚŘITELŮ V INSOLVENČNÍM ŘÍZENÍ	55
7.1 Obecné zásady insolvenčního řízení vztahující se k věřitelům	55
7.1.1 Zásada rychlosti, hospodárnosti a co nejvyššího uspokojení věřitelů.....	55
7.1.2 Zásada rovnosti věřitelů v řízení.....	57
7.1.3 Zásada ochrany práv nabytých v dobré víře	57
7.1.4 Resumé	58

7.2	Odpovědnost za škodu ve vztahu k věřitelům	58
7.2.1	Odpovědnost správce za škodu způsobenou věřitelům	58
7.2.2	Odpovědnost osob povinných podat insolvenční návrh za vzniklou škodu	60
7.2.3	Odpovědnost za škodu vzniklou během trvání moratoria porušením povinností vůči věřitelům.....	63
7.2.4	Odpovědnost za škodu z titulu neúspěšného zahájení insolvenčního řízení	63
7.2.5	Odpovědnost za škodu z titulu neúspěšného zahájení insolvenčního řízení	65
7.3	Rozšíření možností započtení vzájemných pohledávek dlužníka a věřitelů	65
7.3.1	Stávající podoba institutu započtení pohledávek v IZ.....	66
7.3.2	Aktuálně schválená novela úpravy započtení pohledávek	67
7.4	Změny v úročení pohledávek věřitelů během insolvenčního řízení.....	70
7.4.1	Retrospektiva do předchozí úpravy ZKV	70
7.4.2	Obecná pravidla pro úročení pohledávek věřitelů podle IZ	71
7.4.2.1	Úročení pohledávek zajištěných věřitelů v případě prodeje majetkové podstaty jedinou smlouvou	72
7.4.2.2	Úročení pohledávek zajištěných věřitelů při reorganizaci	72
7.4.3	Výše a splatnost úroků	73
7.5	Oprávnění zajištěných věřitelů udělovat správci pokyny ohledně majetkové podstaty	73
8.	INSTITUT ÚVĚROVÉHO FINANCOVÁNÍ.....	75
8.1	Současná podoba institutu úvěrového financování.....	76
8.1.1	Osoba oprávněná uzavřít za dlužníka smlouvu o úvěrovém financování....	76
8.1.2	Odpovědnost osoby uzavírající smlouvu o úvěrovém financování.....	76
8.1.3	Předmět dodávky na základě smlouvy o úvěrovém financování	77
8.1.4	Uzavření smlouvy o úvěrovém financování za obvyklých obchodních podmínek.....	77
8.1.5	Přednostní právo na uzavření smlouvy o úvěrovém financování.....	78
8.1.6	Charakter pohledávek vyplývajících ze smluv o úvěrovém financování	78
8.2	Aktuálně přijatá novela institutu úvěrového financování.....	79
8.2.1	Motivy přijaté novelizace.....	79
8.2.2	Priorita pohledávek z úvěrového financování	80
9.	ZPŮSOBY, JAKÝMI (ZEJMÉNA) ZAJIŠTĚNÍ VĚŘITELÉ UPLATŇUJÍ SVÉ POHLEDÁVKY	80
9.1	Základní charakteristiky této problematiky dle IZ.....	80
9.1.1	Uplatňování pohledávek věřitelů prostřednictvím přihlášek.....	80
9.1.2	Postavení zajištěných věřitelů, vůči nimž je dlužník ve vztahu zástavního dlužníka.....	81
9.2	Zdroje a způsoby uspokojení zajištěných věřitelů.....	81
9.2.1	Výjimky z obecného principu uspokojení zajištěných věřitelů.....	82
9.2.2	Zrušení omezení ohledně uspokojení zajištěných věřitelů	82
9.2.3	Důsledky nízké hodnoty předmětu zajištění	83
9.3	Problematika přihlášek pohledávek z pohledu zajištěných věřitelů	83
9.4	Penalizace věřitelů za nadhodnocení přihlašovaných pohledávek	85
9.4.1	Motivy zákonodárce pro přijetí úpravy	85
9.4.2	Předpoklady pro aplikaci sankce.....	86
9.4.3	Samotný obsah sankce	86
9.4.4	Jak se uložení sankce vyhnout.....	87
9.4.5	Zákonné ručení za uhrazení peněžité sankce	87
9.4.6	Nejistota ohledně výše pohledávek	88
9.5	Okruh subjektů oprávněných popřít pohledávky věřitelů.....	88

9.6	Uspokojení věřitelů z majetku ve vlastnictví třetích osob	90
9.6.1	Povinnost třetích osob plnit přímo zajištěnému věřiteli	90
9.6.2	Negativa korespondující úpravy ZKV pro zajištěné věřitele	90
9.6.3	Ideové přínosy nové úpravy IZ	90
9.6.4	Výjimka ze zákazu uspokojení pohledávek mimo insolvenční řízení	91
9.6.5	Postup třetích osob (poskytovatelů zajištění) vůči dlužníkovi poté, co samy plnily	91
9.6.6	Uplatnění práva vůči některé z osob odpovídajících mu společně a nerozdílně s dlužníkem (včetně ručitelů)	92
9.6.6.1	<i>Specifikace solidárních závazků</i>	92
9.6.6.2	<i>Plnění ze strany dlužníkovy smluvního ručitele (včetně bankovní záruky)</i> ..	92
9.6.6.3	<i>Plnění ze strany dlužníkovy ex lege ručitele</i>	93
9.6.6.4	<i>Ukončení účasti zajištěného věřitele v řízení po zániku zajištěné pohledávky</i>	93
9.6.6.5	<i>Žaloba věřitele na určení, že jeho pohledávka trvá</i>	93
9.7	Vymezení zajištěných věřitelů v seznamu přihlášených pohledávek	94
9.8	Dohlédací činnosti insolvenčního soudu v souvislosti se zpeněžením předmětu zajištění	94
10.	NOVINKY V NEPLATNOSTI A NEÚČINNOSTI PRÁVNÍCH ÚKONŮ VE VZTAHU K ZAJIŠTĚNÍ ZŘÍZENÉMU VE PROSPĚCH ZAJIŠTĚNÝCH VĚŘITELŮ	95
10.1	Automatický zánik práv na oddělené uspokojení v ZKV	96
10.1.1	Výjimky z pravidla automatického zániku práv na oddělené uspokojení dle ZKV	96
10.1.2	Typy zajištění nedotčené insolvenčním řízením, vedeným podle IZ	97
10.1.3	Posun směrem od automatického zániku práv na oddělené uspokojení dle ZKV k platné úpravě IZ	98
10.2	Neúčinnost právních úkonů podle ZKV	99
10.3	Neúčinnost právních úkonů v úpravě IZ	100
10.3.1	Neúčinnost zvýhodňujících právních úkonů	101
10.3.2	Neúčinnost právních úkonů bez přiměřeného protiplnění	103
10.3.3	Neúčinnost úmyslně zkracujících právních úkonů	105
10.3.4	Shrnutí pojednání o jednotlivých skutkových podstatách neúčinných právních úkonů	105
10.4	Institut odpůrcí žaloby v návaznosti na úpravu ZKV	106
11.	MOŽNOST OVLIVNIT STANOVENÍ ZPŮSOBU ŘEŠENÍ ÚPADKU DLUŽNÍKA ZE STRANY VĚŘITELŮ	107
11.1	Oprávnění věřitelů podle úpravy ZKV	108
11.2	Vyloučení věřitelů z určení způsobu řešení dlužníkovy úpadku	109
11.3	Kdy se vliv věřitelů na stanovení způsobu řešení dlužníkovy úpadku uplatní ..	109
12.	DIFERENCOVANÉ POSTAVENÍ VĚŘITELŮ V ZÁVISLOSTI NA ZVOLENÉM ZPŮSOBU ŘEŠENÍ ÚPADKU DLUŽNÍKA	110
12.1	Změny v postavení (zajištěných) věřitelů v konkursu	111
12.1.1	Samotný cíl konkursu ve vztahu k věřitelům	111
12.1.2	Speciální úprava neúčinnosti některých práv věřitelů v konkursu	111
12.1.2.1	<i>Vztah k obecné úpravě neúčinnosti právních úkonů</i>	112
12.1.2.2	<i>Rizika speciální úpravy ve vztahu k zástavnímu právu k věci hromadné</i> ..	112
12.1.2.3	<i>Kdy tato neúčinnost nastává</i>	113
12.1.2.4	<i>Výjimky z neúčinnosti</i>	113
12.1.3	Dopad konkursu na zahájená soudní a správní řízení	113

12.1.4 Vstup věřitelských orgánů do schválení zprávy o hospodářské situaci dlužníka	115
12.1.5 Účast věřitelů na procesu zpeněžení majetkové podstaty	116
12.1.5.1 Pojem „zpeněžení majetkové podstaty“	116
12.1.5.2 Způsoby provedení zpeněžení	117
12.1.5.3 Souhlas věřitelů se zpeněžením	118
12.1.5.4 Pokyny zajištěných věřitelů ohledně zpeněžení	119
12.1.5.5 Výjimky ze zákazu nabytí majetku náležejícího do majetkové podstaty	120
12.1.6 Zásady pro uspokojení zajištěných věřitelů z výtěžku zpeněžení	122
12.1.6.1 Odstranění kvóty pro uspokojení zajištěných věřitelů	122
12.1.6.2 Naložení s výtěžkem zpeněžení	122
12.1.6.3 Náklady související se zpeněžením	122
12.1.6.4 Pořadí, v jakém se uspokojují zajištění věřitelé	124
12.1.6.5 Důsledky spojené se zpeněžením předmětu zajištění	124
12.1.6.6 Navazující uspokojení věřitelů v rozvrhu	124
12.1.6.7 Naložení s přebytkem výtěžku zpeněžení	125
12.1.6.8 Dopad zrušení či zániku dlužníka na postavení zajištěných věřitelů	125
12.1.6.9 Postavení zajištěných věřitelů v nepatrném konkursu	125
12.2 Věřitelé při reorganizaci, zejména z hlediska postavení věřitelů zajištěných	126
12.2.1 Způsoby, jakými mohou věřitelé dosáhnout přípustnosti reorganizace	128
12.2.1.1 Obecné předpoklady pro přípustnost reorganizace	128
12.2.1.2 Možné rozšíření přípustnosti reorganizace a jeho opodstatnění	129
12.2.1.3 Předpoklady pro rozšíření přípustnosti reorganizace	129
12.2.1.4 Schválení rozšíření přípustnosti reorganizace	130
12.2.2 Účast věřitelů v reorganizaci a jejich rozdělení do skupin	130
12.2.2.1 Osoba provádějící rozdělení věřitelů do skupin	130
12.2.2.2 Vzor pro rozdělení věřitelů do skupin v ZKV	131
12.2.2.3 Smysl rozdělení do skupin	131
12.2.2.4 Funkčnost rozdělení věřitelů do skupin; rozdílnost zájmů	131
12.2.2.5 Kritéria pro rozdělení věřitelů	132
12.2.2.6 Zajištěný věřitel jako samostatná skupina	132
12.2.2.7 Specifika zajištěných věřitelů v syndikovaných úvěrech	133
12.2.2.8 Vliv dělení věřitelů do skupin na tvorbu reorganizačního plánu	133
12.2.2.9 Schválení soudem	133
12.2.3 Dopad reorganizačního plánu na postavení věřitelů	133
12.2.3.1 Funkce reorganizačního plánu	134
12.2.3.2 Odsouhlasení odchylek oproti IZ	134
12.2.3.3 Zkrácení, resp. ukončení lhůty k sestavení plánu	135
12.2.3.4 Odnětí dlužníkovy práva sestavit plán	135
12.2.3.5 Určení osob, které se budou podílet na financování plánu	136
12.2.4 Projednání a přijetí reorganizačního plánu ze strany věřitelů	136
12.2.4.1 Zpráva předkladatele o reorganizačním plánu	136
12.2.4.2 Přijetí plánu	137
12.2.4.3 Hlasování o schválení plánu podle skupin věřitelů	138
12.2.4.4 Nahrazení souhlasu některé z věřitelských skupin	138
12.2.4.5 Posouzení „spravedlnosti“ reorganizačního plánu	139
12.2.5 Plnění a následná modifikace reorganizačního plánu	141
12.2.5.1 Dispoziční oprávnění v době od nabytí účinnosti reorganizačního plánu	141
12.2.5.2 Dohled nad plněním plánu	142

12.2.5.3 Provedení „privativní novace“ po nabytí účinnosti reorganizačního plánu	143
12.2.5.4 Důsledky poskytnutí úvěrového financování	144
12.2.5.5 Změna reorganizačního plánu v průběhu reorganizace	145
12.2.6 Způsoby ukončení reorganizace relevantní z hlediska věřitelů	146
12.2.6.1 Splnění reorganizačního plánu	146
12.2.6.2 Zrušení rozhodnutí o schválení reorganizačního plánu	146
12.2.6.3 Přeměna reorganizace v konkurs	147
12.3 Specifika oddlužení ve vztahu k věřitelům	148
12.3.1 Základní charakteristika oddlužení	148
12.3.1.1 Inspirační zdroje institutu oddlužení	148
12.3.1.2 Okruh osob, pro které je oddlužení určeno	149
12.3.1.3 Praktická použitelnost oddlužení	149
12.3.1.4 Oddlužení pohledem nezajištěných věřitelů	150
12.3.2 Hlasování věřitelů o způsobu oddlužení	151
12.3.3 Uspokojení zajištěných věřitelů plněním splátkového kalendáře	151
ČÁST TŘETÍ ÚPADEK FINANČNÍCH INSTITUCÍ	154
13. OTÁZKA POUŽITELNOSTI PRÁVA EVROPSKÝCH SPOLEČENSTVÍ NA ÚPADEK FINANČNÍCH INSTITUCÍ	154
13.1 Závaznost Nařízení	155
13.2 Závaznost směrnic č. 2001/24/ES a č. 2000/12/ES	156
13.3 Neaplikovatelnost Nařízení na úpadek finančních institucí	156
13.4 Absence ustanovení o přeshraničním insolvenčním řízení v IZ	157
14. ÚPADEK VNITROSTÁTNÍCH (TUZEMSKÝCH) A NĚKTERÝCH ZE ZAHRANIČNÍCH ÚVĚROVÝCH INSTITUCÍ	158
14.1 Ztráta licence (povolení) jako předpoklad pro prohlášení úpadku	159
14.2 Nadnárodní (a speciální) charakter řízení o úpadku vnitrostátních (tuzemských) a některých zahraničních úvěrových institucí	160
14.3 Fikce úpadku některých zahraničních úvěrových institucí	160
14.3.1 Subjekty, u nichž nelze stav úpadku posoudit na základě IZ	161
14.3.2 Evropský základ úpravy fikce úpadku	163
14.3.3 Posouzení úpadku organizační složky osoby, která nemá na území České republiky sídlo, na základě IZ	163
14.3.4 Účinky zahájeného úpadkového řízení erga omnes	163
14.4 Použitelnost ostatních částí IZ při řešení úpadku úvěrových institucí	164
14.4.1 Finanční instituce, jejichž úpadek lze řešit pouze konkursem	164
14.4.2 Finanční instituce, jejichž úpadek lze řešit i reorganizací nebo vyhlášením moratoria	165
14.5 Úpadek úvěrových institucí, který posuzují vnitrostátní (tuzemské) soudy ...	165
14.5.1 Osoby oprávněné podat návrh na zahájení insolvenčního řízení	166
14.5.2 Vliv zahájeného insolvenčního řízení na práva věřitelů	167
14.5.2.1 Dopad na nabytá věcná práva věřitelů či třetích osob	167
14.5.2.2 Právo insolvenčního správce podat žalobu o určení neplatnosti nebo neúčinnosti právního úkonu	168
14.5.2.3 Vliv na práva prodávajícího plynoucí z výhrady vlastnického práva	168
14.5.2.4 Vliv na kupní smlouvy, u níž je dlužník prodávajícím	169
14.5.2.5 Dopad na právo věřitele požadovat započtení proti pohledávce dlužníka	169
14.5.2.6 Transponované evropské normy týkající se práv nedotčených insolvenčním řízením	169

14.5.3 Informační povinnosti v průběhu insolvenčního řízení	170
14.5.3.1 Vyrozumění vnitrostátního (tuzemského) orgánu dozoru.....	170
14.5.3.2 Vyrozumění zahraničních orgánů dozoru	170
14.5.3.3 Zveřejnění podstatných částí rozhodnutí o úpadku a o prohlášení konkursu	171
14.5.3.4 Oznámení o úpadku osoby oprávněné vydávat elektronické peníze se sídlem nebo místem podnikání na území České republiky.....	172
14.5.3.5 Oznámení o úpadku zahraniční banky a mimounijní, resp. mimoevropské osoby oprávněné vydávat elektronické peníze.....	173
14.5.3.6 Oprávnění České národní banky vyžádat si od insolvenčního správce informace.....	174
14.5.3.7 Pravidelná (každoroční) informační povinnost insolvenčního správce ...	174
14.5.4 Okamžik, kdy nastanou účinky vyhlášení moratoria, rozhodnutí o úpadku nebo rozhodnutí o způsobu řešení úpadku	175
14.5.5 Zahraniční působnost insolvenčního správce	175
14.5.5.1 Právní základ zahraniční působnosti insolvenčního správce obsažený v evropském právu.....	176
14.5.5.2 Způsob a podrobnosti výkonu zahraniční působnosti insolvenčního správce	176
14.5.5.3 Oprávnění insolvenčního správce určit osobu, která jej zastupuje při výkonu pravomocí podle tohoto zákona na území jiného členského státu Evropské unie a Evropského hospodářského prostoru	177
14.5.6 Přihlašování pohledávek věřitelů při úpadku úvěrových institucí	178
14.5.6.1 Přihlášení a zjištění pohledávek věřitelů v případě banky, spořitelního a úvěrního družstva nebo pobočky zahraniční banky jakožto dlužníka	178
14.5.6.1.1 Právní domněnka přihlášení pohledávek	178
14.5.6.1.2 Automatické přihlášení pohledávek jiných institucionálních věřitelů	179
14.5.6.1.3 Povinnost správce zaslat věřitelům oznámení	180
14.5.6.1.4 Obsahové náležitosti oznámení	180
14.5.6.1.5 Funkce zasilaného oznámení.....	180
14.5.6.1.6 Vyjádření nesouhlasu věřitele s výší své pohledávky	181
14.5.6.1.7 Přílohy námitek věřitele	181
14.5.6.1.8 Exkurz: specifika podřízených pohledávek	181
14.5.6.1.9 Žaloba na určení výše nebo charakteru pohledávky	182
14.5.6.1.10 Povinnost správce zaplatit do majetkové podstaty částku odpovídající nákladům sporu	182
14.5.6.2 Přihlášení a zjištění pohledávek věřitelů v případě instituce elektronických peněz nebo osoby se sídlem nebo místem podnikání na území České republiky nebo mimo území Evropské unie nebo Evropského hospodářského prostoru oprávněné vydávat elektronické peníze jakožto dlužníka.....	183
14.5.6.2.1 Povinnost správce zaslat věřitelům oznámení.....	183
14.5.6.2.2 Obsahové náležitosti tohoto oznámení.....	183
14.5.6.2.3 Funkce zasilaného oznámení.....	184
14.5.6.2.4 Podání přihlášek pohledávek	184
14.5.6.2.5 Doložení přihlášených pohledávek přílohami.....	185
14.5.7 Hypoteční podstata	185
14.5.7.1 Evropský základ úpravy	185
14.5.7.2 Obsah hypoteční podstaty v IZ.....	186
14.5.7.3 Zpeněžení hypoteční podstaty.....	186

14.6 Vyloučení vnitrostátních (tuzemských) soudů z posouzení úpadku některých úvěrových institucí	187
14.6.1 Fikce úpadku	187
14.6.3 Oprávnění zahraničního insolvenčního správce vykonávat pravomoc na území České republiky	189
14.6.4 Oprávnění jmenovat osoby, které správci při výkonu jeho pravomocí na území ČR pomáhají.....	190
15. ÚPADEK POJIŠŤOVEN A VNITROSTÁTNÍCH (TUZEMSKÝCH) ZAJIŠŤOVEN	190
15.1 Nadnárodní a současně speciální charakter řízení o úpadku pojišťoven a vnitrostátních (tuzemských) zajišťoven	190
15.2 Fikce úpadku pobočky pojišťovny z jiného členského státu Evropské unie provozující pojišťovací činnost na území České republiky na základě práva zřizovat své pobočky	191
15.3 Aplikovatelnost ostatních částí IZ při řešení úpadku pojišťoven a vnitrostátních (tuzemských) zajišťoven	192
15.4 Úpadek pojišťoven a vnitrostátních (tuzemských) zajišťoven, který posuzují vnitrostátní (tuzemské) soudy	193
15.4.1 Okruh osob oprávněných podat návrh na zahájení insolvenčního řízení	194
15.4.2 Vliv zahájeného insolvenčního řízení na práva třetích osob	195
15.4.2.1 Dopad na věcná práva věřitelů	195
15.4.2.2 Dopad na práva třetích osob.....	196
15.4.2.3 Právní základ úpravy IZ v evropském právu.....	196
15.4.3 Informační povinnosti jednotlivých procesních subjektů	196
15.4.3.1 Informační povinnost vůči orgánům dozoru nebo dohledu v členských státech Evropské unie a státech tvořících Evropský hospodářský prostor	197
15.4.3.2 Povinnost zajistit zveřejnění podstatných částí rozhodnutí o úpadku a o prohlášení konkursu v Úředním věstníku Evropské unie	197
15.4.3.3 Informační povinnosti v případě vydání rozhodnutí o úpadku a o prohlášení konkursu na majetek pobočky pojišťovny z mimounijního, resp. mimoevropského státu	198
15.4.3.4 Oprávnění České národní banky vyžádat si informace ohledně insolvenčního řízení.....	198
15.4.3.5 Každoroční informační povinnosti insolvenčního správce	199
15.4.4 Působnost insolvenčního správce v zahraničí.....	200
15.4.4.1 Právní opora v evropském právu	200
15.4.4.2 Specifika zahraniční působnosti insolvenčního správce	200
15.4.4.3 Oprávnění insolvenčního správce ustanovit si osobu, která jej zastupuje	201
15.4.5 Zjištění pohledávek a závazků z účetnictví dlužníka.....	202
15.4.5.1 Povinnost zaslat věřitelům dlužníka oznámení o zahájení řízení	202
15.4.5.2 Vyjádření nesouhlasu ohledně výše či charakteru pohledávky ze strany věřitele	203
15.4.6 Zvláštní ustanovení o rozvrhu.....	204
15.5 Vyloučení vnitrostátních (tuzemských) soudů z posouzení úpadku poboček pojišťoven z jiného členského státu Evropské unie provozujících pojišťovací činnost na území České republiky na základě práva zřizovat své pobočky.....	205
15.5.1 Přijetí opatření, v jehož důsledku nastane fikce úpadku.....	206
15.5.2 Oprávnění zahraničního insolvenčního správce vykonávat pravomocí na území České republiky.....	207
15.5.2.1 Právní základ úpravy obsažené v IZ v evropském právu	207

15.5.2.2 Specifika výkonu pravomoci na území České republiky.....	207
15.5.2.3 Oprávnění jmenovat osoby, které správci při výkonu jeho pravomoci na území ČR pomáhají	208
ZÁVĚR	209
I. Obecné shrnutí	209
II. Výzkumné závěry a sumarizace	209
II.1 Změna v pojetí a chápání typického dlužníka.....	209
II.2 Způsoby řešení vzniklého úpadku.....	209
II.3 Posílení postavení věřitelských orgánů.....	210
II.4 Umožnění úročení přihlášených pohledávek v insolvenčním řízení.....	210
II.5 Započtení vzájemných pohledávek věřitele a dlužníka.....	210
II.6 Úvěrové financování.....	211
II.7 Neúčinnost (odporovatelnost) právních úkonů.....	211
II.8 Odstranění kvóty pro uspokojení zajištěných věřitelů z výtěžku zpeněžení ...	211
II.9 Finanční instituce jako dlužníci.....	211
III. Použité prameny a literatura	212
IV. Resumé	212
ABSTRAKT DISERTAČNÍ PRÁCE	213
1. Aktuální situace zpracovávaného tématu.....	213
2. Záměry disertační práce.....	213
2.1 Vymezení stěžejních pojmů.....	213
2.2 Pozice finančních institucí coby věřitelů v insolvenčním řízení.....	213
2.3 Otázka úpadku samotných finančních institucí.....	214
3. Formální rozčlenění disertační práce.....	215
3.1 Úvod a prolog.....	215
3.2 Stať disertační práce.....	215
3.3 Závěr.....	215
DISSERTATION ABSTRACT	216
1. Current situation of the topic.....	216
2. Dissertation projects and goals.....	216
2.1 Fundamental concepts (legal definitions).....	216
2.2 Position of financial institutions as creditors in the insolvency proceedings....	217
2.3 Bankruptcy of financial institutions.....	218
3. Formal dissertation arrangement.....	219
3.1 Introduction and prologue.....	219
3.2 Dissertation main body (<i>stať</i>).....	220
3.3 Conclusion.....	220
PROHLÁŠENÍ O SAMOSTATNÉM ZPRACOVÁNÍ A CITACI VŠECH POUŽITÝCH PRAMENŮ	221
SEZNAM TABULEK A GRAFŮ	222
POUŽITÁ LITERATURA	223
I. Právní předpisy	223
II. Dokumenty z legislativního procesu	224
III. Odborné časopisecké články	224
IV. Odborné knižní publikace	227
V. Veřejné prezentace a přednášky k problematice reformy insolvenčního práva ...	227
VI. Publikace na internetu	228
OBSAH	229